

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора О. І. Безпалової*

*Рекомендовано Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Харків
2021

УДК 351.741(477)(075.8)

А31

Колектив авторів:

Безпалова О. І. (д-р юрид. наук, проф.) – передмова, глава 1; загальна редакція;

Джафарова О. В. (д-р юрид. наук, проф.) – глава 3;

Шатрава С. О. (д-р юрид. наук, проф.) – глава 11;

Бугайчук К. Л. (д-р юрид. наук, доц.) – глава 3;

Панова О. О. (д-р юрид. наук, доц.) – глава 8;

Пчелін В. Б. (д-р юрид. наук, доц.) – глава 2;

Резанов С. А. (канд. юрид. наук, доц.) – глава 6;

Іванцов В. О. (канд. юрид. наук, доц.), Чишко К. О. (канд. юрид. наук) – глава 12;

Селюков В. С. (канд. юрид. наук, доц.) – глави 10, 13;

Качинська М. О. (канд. юрид. наук, доц.) – глава 9;

Корнієнко В. В. (канд. юрид. наук, с.н.с.) – глава 7 (підрозділ 7.1);

Макаренко В. С. (канд. юрид. наук) – глава 5;

Бахаєва А. С. (канд. юрид. наук) – глава 7 (підрозділи 7.2, 7.3).

Рецензенти:

Музичук О. М. – декан факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;

Сокурєнко В. В. – начальник ГУНП в Харківській області, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України.

Рекомендовано до друку

Вченою радою Харківського національного університету

внутрішніх справ

(протокол № 4 від 30 червня 2020 р.)

ISBN 978-966-610-242-6

© Авторський колектив, 2021

© Безпалова О. І., загальне редагування, 2021

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	10
ПЕРЕДМОВА	11

ГЛАВА 1

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

1.1. Місце органів Національної поліції в системі суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності	14
1.2. Поняття та ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції	19
1.3. Форми адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції.....	26
<i>Питання для самоконтролю</i>	51
<i>Тестові завдання</i>	51

ГЛАВА 2

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ. ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

2.1. Правовий статус поліції як суб'єкта адміністративної юрисдикції.....	54
2.2. Загальноправова характеристика поліцейських заходів	58
2.3. Сутність і види превентивних поліцейських заходів.....	61
2.4. Сутність і види поліцейських заходів примусу	63
<i>Питання для самоконтролю</i>	67
<i>Тестові завдання</i>	68

ГЛАВА 3

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПІДВІДОМЧІ ОРГАНАМ ПОЛІЦІЇ: ЗАВДАННЯ, ПРИНЦИПИ ТА СТАДІЇ

3.1. Загальноправова характеристика провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	71
3.2. Завдання та принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення	76
3.3. Сутність і види стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення	85
<i>Питання для самоконтролю</i>	98
<i>Тестові завдання</i>	99

ГЛАВА 4

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПІДВІДОМЧИХ ОРГАНАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

4.1. Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення	103
4.2. Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини	104
4.3. Адміністративні правопорушення в сільському господарстві	108
4.4. Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку	109
4.5. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку.....	113
4.6. Адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою	120
4.7. Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, у сфері послуг, галузі фінансів і підприємницькій діяльності.....	123
4.8. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління	125
<i>Питання для самоконтролю</i>	130
<i>Тестові завдання</i>	131

ГЛАВА 5

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

5.1. Поняття, мета й особливості застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	134
5.2. Характеристика окремих заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення	137
5.3. Нормативно-правове регулювання діяльності поліції щодо застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	161
<i>Питання для самоконтролю</i>	166
<i>Тестові завдання</i>	166

ГЛАВА 6

ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО ПРИЙОМУ ГРОМАДЯН В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

6.1. Загальні положення порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України.....	169
6.2. Організація роботи з питань приймання, попереднього розгляду та реєстрації звернень громадян	173
6.3. Організація особистого прийому громадян.....	181
6.4. Розгляд звернень громадян, оформлення результатів розгляду звернень та надання відповідей заявникам.....	187
6.5. Розгляд скарг громадян та доступ до інформації про них.....	191
6.6. Узагальнення, аналіз письмових і усних звернень громадян та забезпечення контролю за їх розглядом.....	194
<i>Питання для самоконтролю</i>	196
<i>Тестові завдання</i>	197

ГЛАВА 7

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ

7.1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо військовослужбовців.....	201
7.2. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо дітей	207
7.3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо інших категорій осіб	217
<i>Питання для самоконтролю</i>	224
<i>Тестові завдання</i>	225

ГЛАВА 8

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

8.1. Поняття та завдання підрозділів ювенальної превенції.....	227
8.2. Основні повноваження підрозділів ювенальної превенції	230
8.2.1. Ведення профілактичного обліку дітей підрозділами Ювенальної Превенції	238
8.2.2. Організація заходів щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка зникла безвісти	242

<i>8.2.3. Організація роботи і здійснення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми і стосовно них.....</i>	<i>243</i>
8.3. Зразки документів у діяльності підрозділів ювенальної ПРЕНЕВЦІ.....	246
<i>Питання для САМОКОНТРОЛЮ</i>	<i>251</i>
<i>ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ</i>	<i>251</i>

ГЛАВА 9

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ ІЗ ТВАРИНАМИ

9.1. Поява та розвиток руху і вчень щодо захисту прав тварин.....	254
9.2. Сутність, поняття та правове регулювання попередження жорстокого поведження із тваринами.....	259
9.3. Реагування поліцейськими на випадки жорстокого поведження із тваринами, що містять ознаки адміністративного правопорушення.....	266
9.4. Реагування на випадки жорстокого поведження із тваринами, що містять ознаки злочину	273
<i>Питання для САМОКОНТРОЛЮ</i>	<i>284</i>
<i>ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ</i>	<i>285</i>

ГЛАВА 10

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

10.1. Загальна характеристика службових розслідувань у Національній поліції.....	287
10.2. Дисциплінарні комісії.....	291
10.3. Строки проведення службового розслідування.....	299
10.4. Проведення службового розслідування дисциплінарною комісією	301
10.5. Відсторонення від виконання службових обов'язків (посади).....	304
10.6. Оформлення матеріалів службового розслідування	305
10.7. Порядок застосування дисциплінарних стягнень	309
<i>Питання для САМОКОНТРОЛЮ</i>	<i>312</i>
<i>ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ</i>	<i>312</i>

ГЛАВА 11
АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ

11.1. Поняття, сутність і зміст сучасної антикорупційної правової парадигми	315
11.2. Система спеціальноуповноважених суб'єктів у сфері запобігання та протидії корупції.....	323
11.3. Поняття та сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Національної поліції щодо недотримання вимог антикорупційного законодавства.....	334
11.4. Загальна характеристика діяльності органів Національної поліції щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією	338
<i>Питання для самоконтролю</i>	344
<i>Тестові завдання</i>	344

ГЛАВА 12
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

12.1. Публічний порядок та публічна безпека як об'єкти (сфера) адміністративно-правового забезпечення	348
12.2. Поняття, принципи та стадії кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку	358
12.3. Особливості кваліфікації адміністративних проступків органами поліції під час розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку	371
12.3.1. <i>Об'єкт адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку</i>	374
12.3.2. <i>Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку</i>	377
12.3.3. <i>Суб'єкт адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку</i>	385
12.3.4. <i>Суб'єктивна сторона адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку</i>	387

12.4. Обставини, що впливають на розгляд та вирішення справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку органами поліції.....	390
Питання для самоконтролю	392
Тестові завдання.....	393

ГЛАВА 13

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

13.1. Загальна характеристика документування поліцейськими адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху	397
13.2. Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.....	398
13.3. Розгляд справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху	400
13.4. Постанова у справі про адміністративне правопорушення ...	403
13.5. Накладення стягнень	404
13.6. Виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.....	405
13.7. Особливості оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, вчинені повторно	406
13.8. Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 121 КУпАП.....	407
13.9. Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 124 КУпАП.....	408
13.10. Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 130 КУпАП.....	411
13.11. Особливості провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства.....	413
13.12. Вилучення посвідчення водія і позбавлення права керувати транспортними засобами	415
13.13. Тимчасове затримання транспортних засобів.....	417

13.14. Розгляд справ про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису)	421
13.15. Деякі аспекти діловодства у справах	423
13.16. Розгляд справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі	425
13.17. Звільнення від відповідальності за адміністративні правопорушення	431
<i>Питання для самоконтролю</i>	431
<i>Тестові завдання</i>	432
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	435
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	445
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	464

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ГРПП** – група реагування патрульної поліції
- ГУНП** – Головне управління Національної поліції
- ДТП** – дорожньо-транспортна пригода
- ККУ** – Кримінальний кодекс України
- КПК України** – Кримінальний процесуальний кодекс України
- КУпАП** – Кодекс України про адміністративні правопорушення
- МВС України** – Міністерство внутрішніх справ України
- НПУ** – Національна поліція України
- ОПС** – обліково-профілактична справа
- РКК** – реєстраційно-контрольна картка
- СБУ** – Служба безпеки України
- СОГ** – слідчо-оперативна група
- ФП ЄІС МВС** – функціональна підсистема єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ
- ЮП** – ювенальна превенція

ПЕРЕДМОВА

Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» однією з необхідних умов упровадження в Україні європейських стандартів життя визначено вектор безпеки. Дотримання цього вектора передбачає необхідність вироблення належних гарантій держави, бізнесу і громадян, досягти чого можливо шляхом реформування всієї правоохоронної системи. Під час такого реформування особлива увага має приділятися уточненню завдань та функцій правоохоронних органів, корегуванню форм і методів їх роботи, оптимізації кола їх повноважень, виробленню нових критеріїв оцінювання ефективності їх діяльності, оновленню підходів до охорони та захисту прав громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань. Одним із нагальних питань, що має бути вирішене під час реформування правоохоронної системи, є вдосконалення процедури розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів, що відбувається у рамках здійснення уповноваженими на те суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності виступають як колективні, так і індивідуальні суб'єкти, які з метою забезпечення вирішення адміністративних спорів наділені чітко визначеним на законодавчому рівні переліком прав та обов'язків. Указані суб'єкти наділені повноваженнями розглядати справи про адміністративні правопорушення з урахуванням їх підвідомчості, тобто кожен суб'єкт уповноважений розглядати чітко визначене коло справ про адміністративні правопорушення. Органи Національної поліції є одним з основних суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити у них відповідні постанови та накладати санкції без звернення до суду. У зв'язку з цим важливого значення набуває вироблення уніфікованих підходів до розкриття змісту адміністративно-юрисдикційної діяльності, здійснення повноцінного науково-методичного забезпечення діяльності цього правоохоронного органу, підвищення рівня правової підготовки його працівників. Саме з цією метою в навчальних планах з підготовки працівників органів поліції передбачено викладання навчальних дисциплін «Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції» та «Основи адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції».

Навчальні дисципліни «Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції» та «Основи адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції» належать до основних спеціальних дисциплін, які вивчаються у закладах вищої освіти Міністерства внутрішніх справ зі специфічними умовами навчання. Ці дисципліни входять до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки, вивчення яких спрямовано на підготовку висококваліфікованих фахівців для роботи в органах Національної поліції шляхом формування у них системи знань і вмінь, необхідних для поглибленого вивчення: 1) поняття, змісту й особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції; 2) особливостей діяльності Національної поліції України як суб'єкта адміністративної юрисдикції; 3) особливостей провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі органам поліції; 4) характеристики адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції України; 5) заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення; 6) порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції; 7) адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо окремих категорій осіб; 8) адміністративно-юрисдикційної діяльності підрозділів ювенальної превенції; 9) попередження та протидії жорстокому поводженню із тваринами; 10) організації та порядку проведення службових розслідувань в Національній поліції України; 11) адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо правопорушень, пов'язаних з корупцією; 12) особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку; 13) особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності патрульної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Навчальний посібник складено відповідно до програми навчальної дисципліни і містить теоретичний матеріал, приклади, питання для самоконтролю, тестові завдання, список рекомендованої літератури. У посібнику визначено основні принципи та інструментарій постановки завдань адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, їх вирішення та аналізу з метою використання в майбутній професійній діяльності.

Ознайомлення з матеріалом, викладеним у навчальному посібнику, дозволить курсантам і слухачам використовувати засвоєні знання для вирішення типових ситуацій, що виникають під час діяльності поліцейського, організувати свою діяльність на основі

певного алгоритму, орієнтуватись у процесі зміни професійних завдань та ускладнення оперативної обстановки, знаходити шляхи вирішення нетипових завдань, що виникають під час спілкування з громадянами і правопорушниками.

Навчальний посібник буде корисним курсантам, слухачам магістратури, ад'юнктам, аспірантам, докторантам, викладачам закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, в яких здійснюється підготовка кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, працівникам органів та підрозділів Національної поліції, а також усім, хто цікавиться проблемами правоохоронної та правозахисної діяльності.

ГЛАВА 1

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

1.1. МІСЦЕ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» однією з необхідних умов упровадження в Україні європейських стандартів життя визначено вектор безпеки, за яким повинні бути вироблені належні гарантії держави, бізнесу і громадян, досягти чого можливо шляхом реформування всієї правоохоронної системи. Під час такого реформування особлива увага має приділятися уточненню завдань та функцій правоохоронних і судових органів, корегуванню форм і методів їх роботи, оптимізації кола їх повноважень, виробленню нових критеріїв оцінювання ефективності їх діяльності, оновленню підходів до охорони та захисту прав громадян, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань. Одним із нагальних питань, що має бути вирішене під час реформування правоохоронної системи, є вдосконалення процедури розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів, що відбувається у рамках здійснення уповноваженими на те суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності. Отже, сьогодні вкрай актуальним питанням є приведення адміністративно-юрисдикційної діяльності відповідних суб'єктів у відповідність до вимог законодавства, усунення законодавчих колізій, що мають місце. У результаті це має сприяти забезпеченню неухильного дотримання суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності прав та законних інтересів громадян, які є учасниками провадження.

Перш за все необхідно визначитися з колом суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності. Указані суб'єкти є суб'єктами адміністративного права. З-поміж інших суб'єктів адміністративного права вони вирізняються наявністю повноважень щодо вирішення адміністративних справ.

Під суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності слід розуміти учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень,

під час яких відбувається вирішення конкретної справи про адміністративне правопорушення з наступним винесенням правозастосовного акта. У даному випадку учасниками адміністративно-юрисдикційних проваджень виступають:

- органи державної влади та їх посадові особи;
- органи місцевого самоврядування, їх посадові особи та окремі внутрішньоорганізаційні структури (наприклад адміністративні комісії), що реалізують делеговані їм органами виконавчої влади повноваження.

Отже, суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності виступають як колективні, так і індивідуальні суб'єкти, які з метою забезпечення вирішення адміністративних спорів наділені чітко визначеним на законодавчому рівні переліком прав та обов'язків.

Відповідно до ст. 213 КУпАП справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;

2) виконавчими комітетами (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчими органами, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те КУпАП;

4) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених КУпАП, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, Верховним Судом;

5) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те КУпАП¹:

- органами Національної поліції України;
- органами Державної прикордонної служби України;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), в тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку;

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

- органами залізничного транспорту;
- органами морського і річкового транспорту;
- центральним органом виконавчої влади з питань цивільної авіації;
- органами автомобільного транспорту та електротранспорту;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці;
- органами державного фінансового контролю;
- податковими органами;
- Національним банком України;
- Фондом гарантування вкладів фізичних осіб;
- військовими комісаріатами;
- Військовою інспекцією безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних силах України;
- органами державної санітарно-епідеміологічної служби;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту рослин;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр;
- органами рибоохорони;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів;
- Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі;

- органами, які здійснюють державний пробірний контроль;
- органами Пенсійного фонду України;
- органами державної статистики;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами;
- органами державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та метрологічної діяльності і технічного регулювання;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів;
- органами Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- органами Фонду соціального страхування України;
- органами державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки;
- органами центрального органу виконавчої влади з державного енергетичного нагляду;
- Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
- Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг;
- органами ринкового нагляду;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрологічного нагляду;
- органами державної виконавчої служби;
- органами суспільного нагляду за аудиторською діяльністю.

Указані суб'єкти наділені повноваженнями розглядати справи про адміністративні правопорушення з урахуванням їх підвідомчості, тобто кожен суб'єкт уповноважений розглядати чітко визначене коло справ про адміністративні правопорушення. Вичерпний перелік таких справ із розподілом повноважень щодо їх розгляду відповідними суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності наведений у ст. 218–244²² КУпАП.

Широта суспільних відносин, які перебувають під охороною поліції, обумовила значно більший, порівняно з іншими галузевими

органами, обсяг її юрисдикційних повноважень². Зважаючи на значний перелік суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності, можна зазначити, що органи поліції розглядають лише частину справ про адміністративні правопорушення. Проте якщо проаналізувати кількість складів адміністративних правопорушень, за вчинення яких суб'єкти адміністративно-юрисдикційної діяльності уповноважені розглядати відповідні справи, то можна зазначити, що органи поліції знаходяться на другому місці (після районних, районних у місті, міських чи міжрайонних судів (суддів) за кількістю складів адміністративних правопорушень, що їм підвідомчі. Хоча поліція вирішує значну кількість справ про адміністративні правопорушення, все ж важливою особливістю її адміністративно-юрисдикційної діяльності є те, що домінуючим напрямком цієї діяльності є забезпечення публічної безпеки і порядку. Адміністративно-правова їх охорона здійснюється поряд з поліцією й іншими державними органами, але поліція виконує цю діяльність спеціально, функціонально³.

Таким чином, особливе місце органів Національної поліції в системі суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності зумовлено ось чим:

- така діяльність є складовою частиною їх адміністративної діяльності;
- основною метою такої діяльності є надання поліцейських послуг у сфері захисту й охорони прав і свобод людини та громадянина, забезпечення публічного порядку та безпеки, протидії злочинності тощо;
- здійснюється у разі виникнення правового спору шляхом розгляду та вирішення справ про адміністративні, дисциплінарні правопорушення та у разі надходження звернень (заяв, скарг, повідомлень) громадян;
- здійснюється з обов'язковим дотриманням визначеної на рівні відповідних нормативно-правових актів процедури, тобто вимагає належного процесуального регулювання;
- рішення, прийняте за результатами такої діяльності, носить обов'язковий характер для особи, якій воно адресоване;
- здійснюється лише уповноваженими на те посадовими особами відповідних органів та підрозділів поліції, які мають спеціальні

² Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпропетровськ. держ ун-т внутр. справ, 2016. С. 34.

³ Там само.

звання (на відміну наприклад від, органів правосуддя, де юрисдикційними повноваженнями наділені всі служби та посадові особи);

- спостерігається уніфікація юрисдикційних повноважень окремих категорій працівників поліції;
- одноособовим розглядом правового спору (конкретної індивідуальної адміністративної справи);
- застосуванням за результатами розгляду конкретної індивідуальної адміністративної справи заходів державного примусу.

1.2. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Одним із важливих видів діяльності органів та підрозділів поліції є адміністративна діяльність, в якій окреме місце відводиться адміністративно-юрисдикційній діяльності. У загальному вигляді адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції розуміють як діяльність із розгляду справ про адміністративні правопорушення, винесення у них відповідних постанов та накладення санкцій без звернення до суду.

Перш ніж перейти до розкриття змісту адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції необхідно визначитись із такими поняттями, як «юрисдикція», «адміністративна юрисдикція», «адміністративно-юрисдикційна діяльність».

В юридичній літературі під юрисдикцією розуміється:

- а) судочинство, підсудність, підвідомчість справ суду⁴;
- б) сукупність повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори і справи про правопорушення та застосовувати юридичні санкції⁵;
- в) компетенція судових органів щодо розгляду цивільних, кримінальних та інших справ і коло питань, що належать до ведення держави або державної установи⁶;

⁴ Каринский С. С. Юрисдикция // Словарь иностранных слов / под общ. ред. И. В. Лехина, С. М. Локшиной, Ф. Н. Петрова. М. : Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1954. С. 827.

⁵ Пиголкин А. С. Юрисдикция // Юридический энциклопедический словарь / глав. ред. А. Я. Сухарев ; редкол.: М. М. Богуславский и др. 2-е изд., доп. М. : Сов. энцикл., 1987. С. 526.

⁶ Популярна юридична енциклопедія / кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Головаченко, В. С. Ковальський (керівник) та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2002. С. 525.

г) сукупність повноважень державних органів на здійснення певного роду діяльності⁷;

д) вид діяльності органів публічної влади, безпосередньо пов'язаний з охороною суспільних відносин, що полягає в розгляді суб'єктом владних повноважень (органами публічної адміністрації) юридичної справи по суті та прийнятті у ній рішення, виконання якого може забезпечуватися примусовою силою держави⁸;

е) коло повноважень особи або органу з правової оцінки конкретних фактів, у тому числі з розв'язання спорів та застосування санкцій відповідно до закону⁹.

Тобто узагальнено під **юрисдикцією** розуміють розгляд уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами різних категорій справ, винесення у них рішень та застосування юридичних санкцій з метою відновлення порушеного режиму законності. Цей вид діяльності у разі потреби може забезпечуватися примусовою силою держави.

Термін «юрисдикція» вживається в усіх галузях права: міжнародному, адміністративному, кримінальному, господарському та цивільному. У зв'язку з цим у кожній галузі права поняття «юрисдикція» має власні особливості свого практичного застосування, зокрема в галузі кримінального судочинства, адміністративно-юрисдикційному, господарському та цивільному процесах.

Зважаючи на сучасний етап реформування правоохоронних органів, сьогодні важливого значення набуває з'ясування сутності адміністративної юрисдикції. Уперше визначення адміністративної юрисдикції було сформульовано Н. Г. Салищевою, яка розглядала цей вид юрисдикції як окремий вид виконавчої та розпорядницької діяльності, що пов'язана з можливістю реалізації у примусовому порядку відповідних адміністративно-правових актів, які визначають права та обов'язки учасників матеріальних адміністративних правовідносин¹⁰. Однак це визначення в наукових колах було визнано занадто

⁷ Аргунов В. В., Аргунов А. В. О понятии юрисдикции. Законодательство. 2008. № 11. С. 56–65.

⁸ Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Глуховері. Дніпро : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 12.

⁹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції : навч. посіб. / С. Ф. Константінов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. Київ : Центр учб. літ., 2016. С. 8.

¹⁰ Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР. М. : Юрид. лит., 1964. 158 с.

широким, таким, що дозволяє повною мірою розкрити всю специфіку цього виду діяльності.

Отже, в юридичній літературі існує велика кількість підходів до трактування адміністративної юрисдикції саме у вузькому значенні. Власне, такої точки зору дотримується переважна більшість науковців, зокрема М. М. Тищенко, О. С. Ішук, В. К. Колпаков, Е. Ф. Демський, В. А. Глуховець. Вказані науковці у вузькому сенсі під адміністративною юрисдикцією розуміють розгляд адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі спеціально-уповноваженими на те органами (посадовими особами), які наділені правом розглядати спори та накладати адміністративні стягнення¹¹.

Отже, **адміністративна юрисдикція** – це особливий вид правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації, яким на законодавчому рівні надано повноваження щодо розгляду адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі (без звернення до суду) та накладення адміністративних стягнень.

Характерною особливістю такої діяльності є те, що потреба в ній виникає під час спору про право або в разі виявлення порушення закріплених у законодавстві правил. Тобто обов'язковою умовою здійснення адміністративної юрисдикції є наявність факту вчинення адміністративного правопорушення або наявність спору про право.

У зв'язку з цим можна виокремити **основні функції адміністративної юрисдикції**: охоронна, регулятивна та виховна.

Отже, **основне призначення адміністративно-юрисдикційної діяльності** полягає у:

- наданні правової оцінки відповідності поведінки об'єкта правового впливу вимогам, що встановлені на рівні відповідних нормативно-правових актів;
- розгляді, у разі виявлення порушень законодавства, справ про адміністративні правопорушення, винесенні у них рішень щодо

¹¹ Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2000. 520 с.; Ішук О. С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції. *Форум права*. 2011. № 1. С. 423. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_67.pdf; Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 138; Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Глуховець. Дніпро : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 16.

застосування до правопорушника адміністративних стягнень та виконанні прийнятих рішень.

Органи Національної поліції України є одним з основних суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності. Так, відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція у рамках покладених на неї завдань у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання.

Стаття 9 КУпАП надає визначення адміністративного правопорушення (проступку) як протиправної, винної (умисної або необережної) дії чи бездіяльності, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Однак варто звернути увагу, що не всі справи про адміністративні правопорушення уповноважені розглядати органи поліції. До числа суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, належать:

- адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;
- виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадові особи;
- районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), а у випадках, передбачених КУпАП, місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди, Верховний Суд;
- органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші органи (посадові особи), уповноважені на те КУпАП (ст. 213 КУпАП)¹².

Вичерпний перелік адміністративних правопорушень, справи про які уповноважені розглядати органи поліції, викладено у ст. 222 КУпАП. До них належать справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил паркування транспортних засобів, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання

¹² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

бензину або інших паливно-мастильних матеріалів¹³ тощо. Тобто у даному випадку мова йде про **підвідомчість** – певне коло питань, розгляд і вирішення яких віднесені до повноважень тих або інших органів державної влади, органів управління підприємством, організацією, установою. Саме за допомогою підвідомчості можливо розмежувати повноваження різних суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, та забезпечити дотримання принципу законності їх діяльності (питання підвідомчості справ про адміністративні правопорушення врегульовано у главі 17 КУпАП).

У КУпАП (ст. 24) наведено чіткий перелік адміністративних стягнень, які можуть застосовуватись за вчинення адміністративних правопорушень:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 2¹) штрафні бали;
- 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;
- 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 5¹) громадські роботи;
- 6) виправні роботи;
- 6¹) суспільно корисні роботи;
- 7) адміністративний арешт;
- 8) арешт з утриманням на гауптвахті.

Також у законодавстві передбачено можливість застосування такого адміністративного стягнення, як адміністративне видворення за межі України іноземців та осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

Що ж стосується неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, то до них можуть бути застосовані такі заходи впливу:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;

¹³ Там само.

2) попередження;
3) догана або сувора догана;
4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання (ст. 241 КУпАП).

Суб'єкти адміністративної юрисдикції мають право застосовувати лише чітко визначені на законодавчому рівні види адміністративних стягнень. Так, органи поліції та їх посадові особи можуть застосовувати лише два види адміністративних стягнень: попередження та штраф. Що ж стосується інших видів адміністративних стягнень, то їх застосування знаходиться за межами адміністративно-юрисдикційних повноважень поліції.

Адміністративно-юрисдикційній діяльності органів поліції притаманні певні особливості, що відрізняють її від інших видів діяльності поліції. **Основні ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності органів поліції:**

1) є частиною адміністративної діяльності органів та підрозділів поліції;

2) носить виконавчо-розпорядчий характер;

3) виникає у результаті правового спору, який пов'язаний зі вчиненням адміністративного правопорушення (ст. 222, 255 КУпАП), тобто наявність певної спеціалізації, та необхідністю застосування до правопорушника адміністративних санкцій;

4) її здійснення відбувається у рамках реалізації органами та підрозділами поліції правоохоронних завдань і функцій (надання поліцейських послуг) та правозастосовної діяльності;

5) вимагає належного процесуального врегулювання;

6) можливість спрощеного провадження (без складення протоколу про адміністративне правопорушення);

7) працівникам органів та підрозділів поліції надано право накладати адміністративні стягнення на місці вчинення правопорушення незалежно від розміру з використанням безготівкових платіжних пристроїв;

8) здійснюється виключно в одноособовій формі (індивідуально);

9) повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і накладення адміністративних стягнень наділені виключно працівники органів та підрозділів поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень;

10) її результатом має бути рішення у вигляді юридичного факту.

Зважаючи на викладене вище, вважаємо запропонувати доцільність розкриття змісту адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції у широкому та вузькому сенсах.

Під **адміністративно-юрисдикційною діяльністю поліції у вузькому сенсі** слід розуміти врегульовану нормами адміністративного права підзаконну виконавчо-розпорядчу діяльність органів та підрозділів поліції (їх посадових осіб), у рамках якої відбувається розгляд визначеної у КУпАП категорії справ про адміністративні правопорушення, за результатами чого у відповідній процесуальній формі приймаються рішення про застосування до правопорушників заходів адміністративного примусу, накладення адміністративних стягнень, застосування заходів впливу до неповнолітніх або про закриття справи.

У широкому ж сенсі під адміністративно-юрисдикційною діяльністю поліції будемо розуміти не лише діяльність уповноважених органів і підрозділів поліції (їх посадових осіб) щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та прийняття за результатами такого розгляду відповідних рішень, а й розгляд справ про дисциплінарні проступки, справ за скаргами громадян, а також вжиття пов'язаних із ними адміністративно-процесуальних заходів.

Зміст адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції виражається у виявленні правопорушень, збиранні та перевірці доказів, оформленні необхідних адміністративно-процесуальних документів, розгляді підвідомчих справ та винесенні у них відповідних постанов, направленні окремих справ для розгляду за підвідомчістю, а також у виконавчому провадженні у таких справах¹⁴.

Ефективність здійснення органами та підрозділами поліції адміністративно-юрисдикційної, діяльності, безперечно залежить від урегульованості у відповідних нормативно-правових актах процедурних моментів застосування заходів впливу, дотримання гарантій прав і свобод людини, правильності проведення юридичної оцінки інформації про правопорушення та аналізу конкретних юридичних фактів. Правильне та ефективне використання поліцією можливостей адміністративної юрисдикції сприяє відчутному впливу на стан правопорядку та в цілому на правомірне функціонування інших

¹⁴ Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князев та ін. ; передм. О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. С. 138.

органів адміністративної юрисдикції¹⁵. Так, наприклад, здійснення працівниками органів поліції окремих поліцейських заходів (зокрема таких, як тимчасове вилучення посвідчення водія, оформлення протоколу про адміністративні правопорушення, які розглядаються судом (суддями), адміністративними комісіями тощо), які не належать до числа заходів адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, створює передумови для забезпечення необхідних умов реалізації адміністративної юрисдикції іншими її суб'єктами.

1.3. ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Будь-яка державна владна розпорядча діяльність має своє зовнішнє вираження, що знаходить свій прояв у відповідних формах такої діяльності. Звісно, адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції у цьому випадку не є винятком; форми адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції є досить різноманітними, що зумовлено необхідністю створення належних умов для реалізації органами та підрозділами поліції наданих їм повноважень під час вирішення адміністративних спорів.

Довідкова та словникова література визначає форму як спосіб організації та існування процесу, явища¹⁶; зовнішній вигляд, зовнішнє окреслення чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом, внутрішня організація змісту¹⁷. Отже, форма безпосередньо пов'язана із зовнішньою стороною будь-якої діяльності та реалізується за допомогою використання арсеналу різноманітних прийомів і способів. Саме форма дозволяє отримати уявлення про зміст діяльності з виконання покладених на них завдань і функцій.

В юридичній науці питанням з'ясування сутності та класифікації форм адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції практично не приділено належної уваги. Переважно наукові дослідження проводились щодо форм адміністративної діяльності поліції.

Так, під формами адміністративної діяльності поліції розуміють сукупність однорідних за своєю правовою природою та характером

¹⁵ Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції : навч. посіб. / С. Ф. Константінов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. Київ : Центр учб. літ., 2016. С. 9.

¹⁶ Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. 6-е изд., перераб. и доп. М. : Политиздат, 1991. С. 237.

¹⁷ Большая советская энциклопедия : в 30 т. / глав. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд. М. : Сов. энцикл., 1974. Т. 16. С. 612.

груп адміністративних дій, які провадяться з метою забезпечення публічної безпеки і порядку¹⁸.

Під формами адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції слід розуміти врегульовану нормами адміністративного права сукупність однорідних за своєю правовою природою та характером груп дій працівників органів та підрозділів поліції, що спрямовані на розгляд визначеної у КУпАП категорії справ про адміністративні правопорушення, за результатами чого у відповідній процесуальній формі приймаються рішення про застосування до правопорушників заходів адміністративного примусу, накладення адміністративних стягнень, застосування заходів впливу до неповнолітніх або про закриття справи.

Основними формами адміністративно-юрисдикційної діяльності є:

- 1) вчинення процесуальних юрисдикційних дій;
- 2) ухвалення правових актів адміністративної юрисдикції.

Розглянемо ці форми більш детально.

Учинення процесуальних юрисдикційних дій уповноваженими на те суб'єктами повинно здійснюватися відповідно до регламентованих нормами адміністративного права процесуальних форм та у встановленому порядку. У рамках цієї форми адміністративно-юрисдикційної діяльності можна виокремити кілька видів адміністративних проваджень, відмінність між якими полягає в їх цільовому призначенні, суб'єктах та процедурі здійснення, процесуальному оформленні.

В юридичній літературі існує декілька підходів до класифікації адміністративно-юрисдикційних проваджень. Розглянемо коротко найбільш поширені з них.

Відповідно до точки зору Т. О. Коломоєць, доцільною є класифікація адміністративно-юрисдикційних проваджень на юрисдикційні та неюрисдикційні. Що стосується власне юрисдикційних проваджень, то вони поділяються на: 1) провадження у справах про адміністративні правопорушення; 2) дисциплінарні провадження; 3) провадження за скаргами осіб¹⁹.

Більш розширений перелік видів адміністративно-юрисдикційних проваджень наводять Ю. П. Битяк та М. М. Тищенко, включаючи

¹⁸ Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князев та ін. ; передм. О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. С. 28.

¹⁹ Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ : Істина, 2008. С. 216–217.

до їх числа: а) провадження за скаргами громадян; б) дисциплінарне провадження; в) провадження щодо застосування заходів адміністративного попередження та припинення; г) провадження у справах про адміністративні правопорушення ²⁰.

Щею іншої точки зору щодо переліку адміністративно-юрисдикційних проваджень дотримується В. К. Колпаков, відповідно до якої вказані провадження доцільно поділяти на: а) провадження щодо застосування заходів примусу в державному управлінні; б) дисциплінарне провадження; в) провадження у справах про адміністративні правопорушення; г) провадження щодо застосування заходів матеріального впливу ²¹.

За критерії класифікації видів юрисдикційної діяльності С. М. Гусаров пропонує обрати характер, особливості і ступінь складності фактичної сторони адміністративних правопорушень та пов'язану з цим складність юрисдикційної процедури (маються на увазі її обсяг і межі), що дозволяє навести таку класифікацію адміністративно-юрисдикційних проваджень в органах внутрішніх справ:

а) провадження в органі адміністративної юрисдикції першої інстанції (це загальні (повні) адміністративні провадження);

б) прискорене провадження (спрошене провадження);

в) спеціальне провадження із застосування адміністративних стягнень за скоєння злочинів, що не становлять великої суспільної небезпеки;

г) провадження в органі адміністративної юрисдикції другої інстанції (наприклад, посадовою особою вищого рангу (посади) порівняно з працівником, який первинно розглядав матеріали адміністративної справи) ²².

Отже, можна дійти висновку, що в наукових колах відсутня єдина усталена точка зору щодо переліку видів адміністративно-юрисдикційних проваджень.

Таким чином, адміністративно-юрисдикційні провадження доцільно поділяти:

– за особливістю юрисдикційної процедури на: загальні (повні) та прискорені (спрошені);

²⁰ Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2000. С. 193.

²¹ Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. С. 328–329.

²² Гусаров С. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ України : навч. посіб. Київ : Ніка Нова, 2011. С. 46.

– за характером та складністю вчиненого адміністративного правопорушення на: провадження за скаргами громадян; дисциплінарні провадження; провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Розглянемо більш детально класифікацію адміністративних проваджень на повні та спрощені. Підставою для виокремлення загальних (повних) та прискорених (спрощених) проваджень в органі адміністративної юрисдикції є складання протоколу про адміністративне правопорушення.

Щодо переважної більшості справ про адміністративні правопорушення, які уповноважені розглядати посадові особи органів Національної поліції, складаються протоколи про адміністративні правопорушення. Вичерпний перелік складів адміністративних правопорушень, за результатами розгляду яких складаються такі протоколи, наведено у п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП. До числа таких адміністративних правопорушень належать:

1) незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ч. 1 ст. 44 КУпАП);

2) ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження (ст. 44¹ КУпАП);

3) порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення (ст. 46¹ КУпАП);

4) порушення встановлених законодавством вимог щодо заняття народною медициною (цілительством) (ст. 46² КУпАП);

5) дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП);

6) порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (с. 51² КУпАП);

7) порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ст. 88¹ КУпАП);

8) жорстоке поводження з тваринами (ст. 89 КУпАП);

9) порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини (ст. 92 КУпАП);

10) невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки (ч. 1 ст. 106¹ КУпАП);

11) незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 106² КУпАП);

12) порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ременями безпеки або мотошоломами (ч. 4, 7–9 ст. 121 КУпАП);

13) перевищення встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху (ч. 4 і 6 ст. 122 КУпАП);

14) невиконання водіями вимог про зупинку (ст. 122² КУпАП);

15) залишення місця дорожньо-транспортної пригоди (ст. 122⁴ КУпАП);

16) порушення вимог законодавства щодо встановлення і використання спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв (ст. 122⁵ КУпАП);

17) порушення правил руху через залізничні переїзди (ч. 2 і 3 ст. 123 КУпАП);

18) порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна (ст. 124 КУпАП);

19) керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки, або стосовно якої встановлено тимчасове обмеження у праві керування транспортними засобами (ч. 3 ст. 126 КУпАП);

20) порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин (ч. 4 ст. 127 КУпАП);

21) порушення порядку видачі документа про технічну справність транспортного засобу та порядку видачі спеціального знака державного зразка про укладення договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ст. 127¹ КУпАП);

22) керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 130 КУпАП);

23) порушення правил перевезення небезпечних речовин і предметів на транспорті (ч. 3 ст. 133 КУпАП);

24) підроблення проїзних квитків і знаків поштової оплати (ст. 135¹ КУпАП);

25) порушення правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на автомобільному транспорті (ст. 136 КУпАП);

26) пошкодження автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд, залізничних переїздів і технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів щодо їх усунення (ст. 139 КУпАП);

- 27) порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху чи позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт (ч. 4 ст. 140 КУпАП);
- 28) пошкодження таксофонів (ст. 148 КУпАП);
- 29) самоправне зайняття жилого приміщення (ст. 151 КУпАП);
- 30) порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів (ст. 152 КУпАП);
- 31) порушення правил паркування транспортних засобів та порушення правил обладнання майданчиків для платного паркування транспортних засобів (ч. 8 ст. 152¹ КУпАП);
- 32) порушення правил тримання собак і котів (ст. 154 КУпАП);
- 33) порушення правил торгівлі і надання послуг працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю (ст. 155 КУпАП);
- 34) обман покупця чи замовника (ст. 155² КУпАП);
- 35) порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами (ст. 156 КУпАП);
- 36) порушення законодавства про захист прав споживачів (ч. 1–4 ст. 156¹ КУпАП);
- 37) порушення встановленого порядку промислової переробки, зберігання, транспортування або знищення конфіскованих спирту, алкогольних напоїв чи тютюнових виробів (ст. 156² КУпАП);
- 38) порушення правил торгівлі на ринках (ст. 159 КУпАП);
- 39) торгівля з рук у невстановлених місцях (ст. 160 КУпАП);
- 40) порушення правил про валютні операції (ст. 162 КУпАП);
- 41) порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння (ст. 162³ КУпАП);
- 42) порушення порядку справляння та сплати туристичного збору (ч. 1 ст. 163¹⁷ КУпАП);
- 43) порушення порядку провадження господарської діяльності (ст. 164 КУпАП);
- 44) порушення порядку подання декларації про доходи та ведення обліку доходів і витрат (ст. 164¹ КУпАП);
- 45) порушення законодавства з фінансових питань (ст. 164² КУпАП);
- 46) недобросовісна конкуренція (ст. 164³ КУпАП);
- 47) несвоєчасне здавання виторгу (ст. 164⁴ КУпАП);
- 48) зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного податку встановленого зразка (ст. 164⁵ КУпАП);

49) демонстрування і розповсюдження фільмів без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів (ст. 164⁶ КУпАП);

50) порушення умов розповсюдження і демонстрування фільмів, передбачених державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів (ст. 164⁷ КУпАП);

51) недотримання квоти демонстрування національних фільмів при використанні національного екранного часу (ст. 164⁸ КУпАП);

52) незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних (ст. 164⁹ КУпАП);

53) порушення законодавства, що регулює здійснення операцій з металобрухтом (ст. 164¹⁰ КУпАП);

54) приховування стійкої фінансової неспроможності (ст. 164¹⁵ КУпАП);

55) зайняття забороненими видами господарської діяльності (ст. 164¹⁶ КУпАП);

56) порушення законодавства про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ст. 165¹ КУпАП);

57) порушення порядку формування та застосування цін і тарифів (ст. 165² КУпАП);

58) недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання (ст. 166¹⁴ КУпАП);

59) незаконні дії щодо приватизаційних паперів (ст. 166¹⁵ КУпАП);

60) незаконні дії у разі банкрутства (ст. 166¹⁶ КУпАП);

61) фіктивне банкрутство (ст. 166¹⁷ КУпАП);

62) примушування до антиконкурентних узгоджених дій (ст. 166¹⁸ КУпАП);

63) порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴ КУпАП) – за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

64) порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172⁵ КУпАП) – за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

65) порушення вимог фінансового контролю (ст. 172⁶ КУпАП) – за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

66) порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172⁷ КУпАП) – за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

67) незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172⁸ КУпАП) – за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

68) нежиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172⁹ КУпАП) – за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

69) порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172⁹¹ КУпАП);

70) порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 172⁹⁻² КУпАП);

71) дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП);

72) поширювання неправдивих чуток (ст. 173¹ КУпАП);

73) вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування (ст. 173² КУпАП);

74) булінг (цькування) учасника освітнього процесу (ст. 173⁴ КУпАП);

75) стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку (ст. 174 КУпАП);

76) куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (ст. 175¹ КУпАП) – за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради);

77) виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (ст. 176 КУпАП);

78) придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (ст. 177 КУпАП);

79) розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ст. 178 КУпАП);

80) розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на виробництві (ст. 179 КУпАП);

81) доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (ст. 180 КУпАП);

82) порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування (ст. 180¹ КУпАП);

83) невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ч. 1–3, 7 статті 184 КУпАП);

84) неправомірне використання державного майна (ст. 184¹ КУпАП);

85) порушення порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків (ст. 184² КУпАП);

86) незаконне використання найменування та ознак належності до Національної поліції України (ст. 184³ КУпАП);

87) злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст. 185 КУпАП);

88) порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185¹ КУпАП);

89) створення умов для організації і проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій (ст. 185² КУпАП);

90) злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора (ст. 185⁴ КУпАП);

91) перешкодження явці до суду народного засідателя, присяжного (ст. 185⁵ КУпАП);

92) невжиття заходів щодо окремої ухвали суду (ст. 185⁶ КУпАП);

93) публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (ст. 185⁷ КУпАП);

94) ухилення від виконання законних вимог прокурора (ст. 185⁸ КУпАП);

95) злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника транспорту, який здійснює контроль за перевезенням пасажирів (ст. 185⁹ КУпАП);

96) самоуправство (ст. 186 КУпАП);

97) незаконні дії щодо державних нагород (ст. 186¹ КУпАП);

98) порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень (ст. 186³ КУпАП);

99) порушення законодавства про об'єднання громадян (ст. 186⁵ КУпАП);

100) порушення законодавства про друковані засоби масової інформації (ст. 186⁶ КУпАП);

101) недоставляння або порушення строку доставляння обов'язкового безоплатного примірника документів (ст. 186⁷ КУпАП);

102) незаконне носіння військової форми одягу із знаками розрізнення військовослужбовців (ст. 186⁸ КУпАП);

103) порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187 КУпАП);

104) невиконання законних вимог посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції (ст. 188⁻²⁸ КУпАП);

105) порушення встановленого законом порядку отримання інформації з Єдиного державного реєстру, держателем якого є Державтоінспекція Міністерства внутрішніх справ України, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Державного земельного кадастру (ст. 188⁴⁷ КУпАП);

106) порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень (ст. 189 КУпАП);

107) порушення порядку видобутку, виробництва, використання та реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння (ст. 189¹ КУпАП);

108) незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірного клейма (ст. 189³ КУпАП);

109) порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї (ст. 190 КУпАП);

110) порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 191 КУпАП);

111) порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік (ст. 192 КУпАП);

112) ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 193 КУпАП);

113) порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 194 КУпАП);

114) порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 195 КУпАП);

115) порушення порядку розробки, виготовлення, реалізації спеціальних засобів самооборони (ст. 195¹ КУпАП);

116) порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них (ст. 195² КУпАП);

117) порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони (ст. 195³ КУпАП);

118) порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошокових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами (ст. 195⁴ КУпАП);

119) незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (ст. 195⁵);

120) порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів (ст. 195⁶ КУпАП);

121) незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України (ст. 204¹ КУпАП);

122) незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України (ст. 206¹ КУпАП);

123) здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем (ст. 212⁶ КУпАП);

124) порушення порядку ведення Державного реєстру виборців, порядку подання відомостей про виборців до органів Державного реєстру виборців, виборчих комісій, порядку складання та подання списків виборців, списків громадян України, які мають право брати участь у референдумі, та використання таких списків (ст. 212⁷ КУпАП);

125) порушення права громадянина на ознайомлення з відомостями Державного реєстру виборців, зі списком виборців, списком громадян, які мають право брати участь у референдумі (ст. 212⁸ КУпАП);

126) порушення обмежень щодо ведення передвиборної агітації, агітація в день проведення референдуму (ст. 212¹⁰ КУпАП);

127) порушення права на користування приміщеннями під час виборчої кампанії (ст. 212¹² КУпАП);

128) виготовлення або розповсюдження друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск (ст. 212¹³ КУпАП);

129) порушення порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами або розміщення їх у заборонених законом місцях (ст. 212¹⁴ КУпАП);

130) відмова у звільненні члена виборчої комісії від виконання виробничих чи службових обов'язків або його безпідставне звільнення з роботи (ст. 212¹⁹ КУпАП);

131) порушення порядку опублікування документів, пов'язаних з підготовкою і проведенням виборів, референдуму (ст. 212²⁰ КУпАП).

Статтею 258 КУпАП чітко окреслено випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається, тобто йдеться про *спрочене адміністративне провадження у справі про правопорушення*. Отже, протокол про адміністративне правопорушення не складається:

1) у разі вчинення адміністративних правопорушень, передбачених:

– статтею 70 КУпАП «Самовільне сінокосіння і пасіння худоби, самовільне збирання дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід»;

– статтею 77 КУпАП «Порушення вимог пожежної безпеки в лісах»;

– частиною 3 ст. 85 КУпАП «Порушення правил використання об'єктів тваринного світу»;

– статтею 153 КУпАП «Знищення або пошкодження зелених насаджень або інших об'єктів озеленення в межах населених пунктів та за їх межами, що не віднесені до лісового фонду» (якщо розмір штрафу не перевищує 3 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян);

– частиною 1 ст. 85 КУпАП «Порушення правил використання об'єктів тваринного світу» (якщо розмір штрафу не перевищує 7 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян);

– статтею 107 КУпАП «Порушення правил щодо карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних вимог» (у випадках вчинення правопорушень, перелічених в частині 3 ст. 238 КУпАП);

– частиною 3 ст. 109 КУпАП «Порушення правил по охороні порядку і безпеки руху на залізничному транспорті»;

– статтею 110 КУпАП «Порушення правил користування засобами залізничного транспорту»;

– статтею 115 КУпАП «Порушення правил користування засобами морського транспорту»;

– частинами 1, 3 і 5 ст. 116 КУпАП «Порушення правил по охороні порядку і безпеки руху на річковому транспорті і маломірних суднах»;

– частиною 3 ст. 116² КУпАП «Порушення правил, що забезпечують безпеку експлуатації суден на внутрішніх водних шляхах»;

- частинами 1 і 3 ст. 117 КУпАП «Порушення правил користування річковими і маломірними суднами» (при накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження на місці вчинення правопорушення);

- статтею 118 КУпАП «Порушення правил утримання баз (споруд) для стоянки маломірних суден»;

- статтею 119 КУпАП «Порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту»;

- статтею 134 КУпАП «Провезення ручної кладі понад установлені норми і неоплаченого багажу»;

- статтею 135 КУпАП «Безквитковий проїзд»;

- частинами 1, 2, 3 і 5 ст. 185³ КУпАП «Прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України»;

- статтею 197 КУпАП «Проживання без паспорта громадянина України або без реєстрації місця проживання» (при накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження);

- статтею 198 КУпАП «Умисне зіпсуття паспорта чи втрата його з необережності» (при накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження);

- статтями 202–203¹, 204², 204⁴ КУпАП «Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду», «Порушення іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні і транзитного проїзду через територію України», «Невиконання рішення про заборону в'їзду в Україну», «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї», «Порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього» (у випадках виявлення цих правопорушень у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України чи контрольних пунктах в'їзду – виїзду), якщо особа не оспорує допущене порушення й адміністративне стягнення, що на неї накладається;

2) у разі вчинення адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції, та адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, а також порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису);

3) в інших випадках, коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення;

4) у разі виявлення адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису (протокол про адміністративне правопорушення не складається, а постанова у справі про адміністративне правопорушення виноситься без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності)²³.

Як уже зазначалося, за характером та складністю вчиненого адміністративного правопорушення адміністративно-юрисдикційні провадження поділяються на: провадження у справах про адміністративні правопорушення; провадження за скаргами громадян; дисциплінарні провадження.

Відповідно до ст. 245 КУпАП завданнями *провадження у справах про адміністративні правопорушення* є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності²⁴.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається із сукупності взаємопов'язаних процесуальних дій, що мають вчинятися уповноваженими особами у відповідному порядку, тобто стадій провадження. Існує 3 основні стадії та 1 факультативна. Основними стадіями провадження є:

- 1) порушення справи про адміністративне правопорушення;
- 2) розгляд справи про адміністративне правопорушення та винесення у постанови справи;
- 3) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Факультативною стадією є оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення. Ця стадія може мати місце після розгляду справи про адміністративне правопорушення та винесення постанови, у справі безпосередньо до початку процедури виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Процедурні питання, пов'язані зі здійсненням провадження у справах про адміністративні правопорушення (основні положення

²³ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

²⁴ Там само.

такого провадження, порядок складання протоколу про адміністративні правопорушення та вимоги до нього, коло заходів забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення, перелік осіб, які беруть участь у такому провадженні, їх права та обов'язки, порядок розгляду справ про адміністративне правопорушення, винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, її оскарження, перегляду та виконання), викладені у розділах IV та V КУпАП

Зміст *дисциплінарного провадження* полягає у притягненні працівників органів поліції до дисциплінарної відповідальності за порушення службової дисципліни та за вчинення адміністративного правопорушення (крім випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення). Службова дисципліна – дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників²⁵.

Службова дисципліна, крім основних обов'язків поліцейського, визначених ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію», зобов'язує поліцейського:

- 1) бути вірним Присязі поліцейського, мужньо і вправно служити народу України;
- 2) знати закони, інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження поліції, а також свої посадові (функціональні) обов'язки;
- 3) поважати права, честь і гідність людини, надавати допомогу та запобігати вчиненню правопорушень;
- 4) безумовно виконувати накази керівників, віддані (видані) в межах наданих їм повноважень та відповідно до закону;
- 5) вживати заходів до негайного усунення причин та умов, що ускладнюють виконання обов'язків поліцейського, та негайно інформувати про це безпосереднього керівника;
- 6) утримуватися від дій, що перешкоджають іншим поліцейським виконувати їхні обов'язки, а також які підривають авторитет Національної поліції України;

²⁵ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

7) утримуватися від висловлювань та дій, що порушують права людини або принижують честь і гідність людини;

8) знати і виконувати заходи безпеки під час несення служби, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку;

9) підтримувати рівень своєї підготовки (кваліфікації), необхідний для виконання службових повноважень;

10) берегти службове майно, забезпечувати належний стан зброї та спеціальних засобів;

11) поважати честь і гідність інших поліцейських і працівників поліції, надавати їм допомогу та стримувати їх від вчинення правопорушень;

12) дотримуватися правил носіння однострою та знаків розрізнення;

13) сприяти керівникові в організації дотримання службової дисципліни, інформувати його про виявлені порушення, у тому числі вчинені іншими працівниками поліції;

14) під час несення служби поліцейському заборонено перебувати у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння.

Одним із основних засобів безумовного дотримання службової дисципліни є застосування дисциплінарних стягнень за вчинення дисциплінарного проступку. Дисциплінарним проступком визнається протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції²⁶.

Дисциплінарне стягнення застосовується до поліцейського виключно у випадку встановлення його вини у вчиненні дисциплінарного проступку (за винятком випадків дій поліцейського у стані крайньої необхідності чи необхідної оборони).

Дисциплінарним статутом Національної поліції України визначено вичерпний перелік дисциплінарних стягнень, що можуть застосовуватися до поліцейського, а саме:

- 1) зауваження;
- 2) догана;
- 3) сувора догана;
- 4) попередження про неповну службову відповідність;
- 5) пониження у спеціальному званні на один ступінь;
- 6) звільнення з посади;
- 7) звільнення із служби в поліції.

²⁶ Там само.

До курсантів (слухачів), які проходять навчання у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, крім наведених вище видів дисциплінарних стягнень, також може застосовуватися дисциплінарне стягнення у вигляді призначення поза чергою в наряд – до п'яти нарядів²⁷.

Доведення факту вчинення (або невчинення) поліцейським дисциплінарного проступку відбувається за результатами проведення службового розслідування. Під час службового розслідування відбувається збір, перевірка та оцінювання інформації з метою з'ясування всіх обставин учинення поліцейським дисциплінарного проступку, його причин та умов, ступеня тяжкості, розміру заподіяної шкоди.

Підставою для призначення службового розслідування є заяви, скарги та повідомлення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, засобів масової інформації, рапорти про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку. У разі надходження до органу поліції матеріалів про вчинення поліцейським адміністративного правопорушення, що складені в порядку, визначеному Кодексом України про адміністративні правопорушення, службове розслідування не призначається, а рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності приймається на підставі зазначених матеріалів.

Порядок проведення службових розслідувань в органах поліції регулюється, крім положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України, ще й Наказом МВС України «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України» від 07.11.2018 № 893.

Відповідно до Наказу МВС України «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України» від 07.11.2018 № 893 службове розслідування призначається, зокрема, за наявності даних про:

- внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про скоєння поліцейським кримінального правопорушення;
- повідомлення поліцейському про підозру в учиненні ним кримінального правопорушення, якщо службове розслідування не було проведено або якщо за його результатами не було встановлено дисциплінарного проступку;
- надходження подання спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або припису Національного агентства з

²⁷ Там само.

питань запобігання корупції, в якому міститься вимога щодо проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов, за яких стало можливим учинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи невиконання вимог Закону України «Про запобігання корупції»;

- ознаки дисциплінарного проступку, що призвів до загибелі або поранення (контузії, травми або каліцтва) поліцейського під час виконання ним службових повноважень;

- недотримання підстав та порядку застосування або використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів або заходів фізичного впливу;

- недотримання норм кримінального процесуального законодавства України під час проведення досудового розслідування;

- втрату поліцейським службового посвідчення та спеціального нагрудного знака (жетона), табельної, добровільно зданої чи вилученої зброї або боєприпасів, нагородної зброї, якщо вона зберігалася в територіальному органі поліції чи його територіальному (відокремленому) підрозділі, а також закладі, установі Національної поліції України, що належать до її управління (далі – органі (підрозділі, закладі, установі) поліції), а також втрату спеціальних засобів поліцейським чи відсутність їх в органі (підрозділі, закладі, установі) поліції, матеріалів досудового розслідування, справ оперативного обліку та справ про адміністративні правопорушення, речових доказів, а також тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження;

- розголошення конфіденційної, таємної, службової або іншої інформації, яка містить таємницю, що охороняється законом;

- порушення законодавства України у сфері фінансово-господарської діяльності органів поліції, а також установ, які належать до сфери управління Національної поліції України, виявлені під час ревізій або перевірок, внутрішніх аудитів;

- перебування поліцейського на роботі (службі) у стані алкогольного сп'яніння або стані, викликаному вживанням наркотичних чи інших одурманюючих засобів, або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції;

- приховування від обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні та адміністративні правопорушення, які були відомі поліцейському, але не отримали реєстраційного номера або не були зафіксовані ним у встановленому законодавством України порядку²⁸.

²⁸ Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : Наказ МВС України від 07.11.2018 № 893 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18>.

Із метою забезпечення проведення службового розслідування видається відповідний наказ, яким утворюється дисциплінарна комісія (не менше трьох осіб), призначаються її голова та члени, визначаються підстави проведення службового розслідування та інформація про особу, стосовно якої проводиться службове розслідування (прізвище, ім'я та по-батькові, посада). Порядок утворення та функціонування дисциплінарних комісій в органах поліції регулюється положеннями Наказу МВС України «Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України» від 07.11.2018 № 893²⁹.

Розгляд справи дисциплінарною комісією проводиться зазвичай у формі письмового провадження.

Збирання та перевірка матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського у разі розгляду справи у формі письмового провадження здійснюються зазвичай шляхом:

- одержання пояснень щодо обставин справи від поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, та від інших осіб;
- одержання в органах, закладах, установах поліції та їх підрозділах чи за запитом в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування необхідних документів або їх копій та долучення до матеріалів справи;
- отримання консультацій спеціалістів з питань, що стосуються службового розслідування.

У разі розгляду справи у формі письмового провадження рішення дисциплінарною комісією приймається без повідомлення та (або) виклику інших учасників службового розслідування на підставі наявних у справі матеріалів³⁰.

Підсумковим документом службового розслідування є висновок службового розслідування, який складається зі вступної, описової та резолютивної частин. Висновок службового розслідування готує і підписує дисциплінарна комісія. У разі якщо за результатами розгляду матеріалів службового розслідування (справи) дисциплінарна комісія встановить наявність у діях (бездіяльності) поліцейського дисциплінарного проступку, керівнику, який призначив службове

²⁹ Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України : затв. Наказом МВС України від 07.11.2018 № 893 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18>.

³⁰ Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : Наказ МВС України від 07.11.2018 № 893 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18>.

розслідування, вносяться пропозиції щодо накладення на поліцейського дисциплінарного стягнення.

Застосування до поліцейського, винного в учиненні дисциплінарного проступку, дисциплінарних стягнень та їх виконання здійснюються з урахуванням вимог ст. 19–22 Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Поліцейський має право оскаржити застосоване до нього дисциплінарне стягнення в порядку та строки, визначені ст. 24 Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Провадження за скаргами громадян. Конституційно закріпленим правом громадян щодо забезпечення законності є звернення до органів державної влади. Так, у ст. 40 Конституції України визначено, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк³¹. Процедура направлення та розгляду таких звернень регламентована нормами Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393.

Органи Національної поліції України є одним із суб'єктів, наділених правом розглядати звернення громадян та здійснювати особистий прийом громадян. Розгляд органами поліції звернень громадян та особистий прийом громадян є елементом реалізації права громадян на внесення до органів державної влади пропозицій щодо поліпшення їх діяльності, виявлення недоліків у роботі, оскарження дій посадових осіб та органів державної влади.

Питання діяльності органів поліції щодо приймання, реєстрації, розгляду звернень громадян, контролю за виконанням доручень за результатами розгляду звернень громадян та дотриманням строків їх розгляду, основні вимоги до організації проведення особистого прийому громадян і ведення діловодства за зверненнями громадян регулюються Наказом МВС України «Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України» від 15.11.2017 № 930.

Громадяни України мають право звернутися до органів (підрозділів) поліції, їх керівників із зауваженнями, скаргами та пропозиціями з питань, пов'язаних з діяльністю Національної поліції України,

³¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, із заявами або клопотаннями про реалізацію своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, а також зі скаргами про їх порушення³².

Основними етапами роботи зі зверненнями громадян та організації їх особистого прийому є:

- 1) приймання, реєстрація і первинний розгляд звернень громадян;
- 2) вирішення питань, порушених у зверненнях, та надання відповідей їх авторам;
- 3) контроль за станом роботи зі зверненнями;
- 4) узагальнення та аналіз звернень громадян;
- 5) використання результатів аналізу для прийняття управлінських рішень.

У Законі України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393 та Наказі МВС України «Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України» від 15.11.2017 № 930 визначено, що під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі:

– пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства;

– заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо;

– скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю),

³² Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : затв. Наказом МВС України від 15.11.2017 № 930 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17>.

рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб³³.

Звернення громадян, що надійшли до органів (підрозділів) поліції з використанням засобів поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» і телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України, приймаються, попередньо розглядаються та централізовано реєструються службою діловодства органу (підрозділу) поліції в день їх надходження, а ті, що надійшли в неробочий день і час, – наступного після нього робочого дня в журналі реєстрації звернень громадян або на реєстраційно-контрольних картках (далі – РКК), придатних для обробки персональними комп'ютерами.

Звернення громадян, які надійшли під час особистого прийому, обліковуються в журналі обліку особистого прийому громадян або на РКК. Звернення, оформлені належним чином, підлягають реєстрації, під час якої зверненню надається відповідний індекс (реєстраційний номер), який починається кожного року з першого номера.

Після отримання звернення відбувається його попередній розгляд, який здійснюється керівництвом служби діловодства, його заступниками або відповідальною особою в день надходження або в перший наступний робочий день у разі надходження їх після закінчення робочого дня, у вихідні, святкові та неробочі дні.

Метою попереднього розгляду звернень громадян є їх розподіл для доповіді керівникам органів та підрозділів поліції відповідно до їх функціональних обов'язків та надсилання їх за належністю до іншого органу державної влади у разі, якщо питання, порушені у зверненні, не входять до повноважень органів та підрозділів поліції. За результатами попереднього розгляду звернень громадян працівники служби діловодства доповідають керівництву органів (підрозділів) поліції про всі звернення громадян, які адресовані органу (підрозділу) поліції або його керівництву. Інші звернення громадян після розгляду керівництвом служби діловодства або відповідальними

³³ Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>; Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : затв. Наказом МВС України від 15.11.2017 № 930 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17>.

особами передаються до відповідних структурних підрозділів органу (підрозділу) поліції.

Звернення від громадян надходять до органів (підрозділів) поліції у вигляді листів, під час їх особистого прийому посадовими особами, з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку або за допомогою засобів телефонного зв'язку через контактні центри, телефонні «гарячі лінії».

Звернення громадян, одержані структурним підрозділом органу (підрозділу) поліції для виконання, в обов'язковому порядку обліковуються в журналі реєстрації звернень громадян, які надійшли з використанням засобів поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» і телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України цього ж структурного підрозділу або на РКК.

Облік звернень громадян у структурному підрозділі та доведення їх до безпосереднього виконавця здійснюється в день їх надходження (під особистий підпис у журналі обліку).

Звернення, які надійшли з використанням мережі Інтернет, засобами електронного зв'язку (електронне звернення) на електронну адресу органу (підрозділу) поліції, приймаються та реєструються службою діловодства. Під час реєстрації таких звернень до реєстраційного номера додається позначка «ЕЗ» (наприклад М-70/ЕЗ).

Датою подання електронного звернення є дата надходження звернення на визначену електронну адресу або дата заповнення електронної форми та її відправлення. Якщо електронне звернення надійшло на визначену електронну адресу в неробочий день та час, датою подання електронного звернення вважається наступний після нього робочий день.

Форма для подання електронних звернень громадян до Національної поліції України розміщується на офіційному веб-сайті Національної поліції України і повинна мати графи для зазначення громадянином свого прізвища, імені, по батькові, місця проживання, електронної поштової адреси (відомостей про інші засоби зв'язку з ним), викладення суті порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги, дати подання звернення.

Усні звернення, що надійшли на телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України (далі – «гаряча лінія»), приймаються підрозділом забезпечення діяльності «гарячої лінії» (далі – контакт-центр) та заносяться до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

В електронному реєстрі вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію», на звернення заводиться електронна реєстраційна картка звернення, в якій зазначають прізвище, ім'я, по батькові заявника, номер контактного телефону, місце проживання заявника – фізичної особи, електронну адресу, на яку заявнику може бути надіслана відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним, викладається суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, прохання чи вимоги. Кожному зверненню надається індивідуальний номер.

У разі якщо заявник не називає свого прізвища, імені, по батькові, звернення реєструється як анонімне і розгляду не підлягає.

Звернення, в якому не викладено суті порушеного питання (зауваження, пропозиції, прохання або вимоги до органів поліції), не розглядається, про що працівник контакт-центру повідомляє заявника.

У разі якщо питання, порушені у зверненні, не належать до компетенції поліції, такі звернення протягом п'яти днів пересилаються працівниками контакт-центру за належністю відповідному органу державної влади або посадовій особі з одночасним повідомленням про це заявника. Відповідна інформація вноситься до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

Інформацію про результати розгляду звернень відповідальна особа вносить до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

У разі надходження на «гарячу лінію» звернень громадян про вчинення кримінального (адміністративного) правопорушення чи іншу подію, яка потребує невідкладного реагування (аварія, стихійне лихо, епідемія, пожежа тощо), інформація негайно передається до чергової служби центрального органу управління поліції, міжрегіонального територіального органу поліції або відповідного територіального органу поліції та (за необхідності) до відповідного органу державної влади.

Логічним результатом учинення процесуальних юрисдикційних дій, спрямованих на розгляд справ про адміністративні правопорушення, є *ухвалення правових актів адміністративної юрисдикції*. Під час прийняття правових актів адміністративної юрисдикції відбувається ухвалення рішення у вигляді правового акта, чому передують розгляд та вирішення конкретної юридичної справи. За результатами розгляду та вирішення справи ухвалюється постанова органу адміністративної юрисдикції (у нашому випадку постанова у справі про адміністративне правопорушення), якій притаманні ознаки актів державного управління. Така постанова є підзаконним управлінським актом застосування права у конкретній справі про адміністративне

правопорушення, який приймається з метою впорядкування поведінки суб'єктів у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки. Постанова у справі про адміністративне правопорушення носить правоохоронний характер, а її прийняття є результатом правозастосовної діяльності.

Проте, постанові у справі про адміністративні правопорушення притаманні відмінності від інших актів державного управління:

- підстави виникнення (вчинення адміністративного правопорушення, за що застосовується норма про притягнення до адміністративної відповідальності; у протоколі про адміністративне правопорушення обов'язково має вказуватися нормативно-правовий акт, який передбачає відповідальність за вчинення конкретного правопорушення);

- порядок видання (ухвалення) та виконання: а) прийняття адміністративно-юрисдикційних актів відбувається за спеціально регламентованою нормами адміністративного законодавства процедурою; б) вона ухвалюється у чітко визначені строки обов'язково у письмовій формі з дотриманням вимог щодо реквізитів постанови про накладення адміністративного стягнення; в) у її змісті має бути відображено мотивувальну частину ухваленого рішення з висвітленням усіх підстав ухваленого рішення у справі);

- юридичні наслідки, які настають у зв'язку із застосуванням санкції, що передбачена нормою про адміністративну відповідальність за вчинене правопорушення;

- результатом прийняття постанов є виникнення охоронних адміністративно-правових правовідносин між органом поліції (посадовою особою) та правопорушником, для участі в яких указані суб'єкти наділяються колом прав і обов'язків.

Статтею 284 КУпАП визначено види постанов у справі про адміністративне правопорушення, які виносить орган (посадова особа):

- 1) про накладення адміністративного стягнення;

- 2) про застосування заходів впливу, передбачених ст. 24¹ КУпАП (за вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або суворая догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання);

- 3) про закриття справи.

Постанова про закриття справи виносить під час оголошення усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської

організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також за наявності обставин, передбачених ст. 247 КУпАП.

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. Копія постанови в той же строк вручається або висилається потерпілому на його прохання. Копія постанови вручається під розписку. У разі якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Хто є суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності?
2. Чим зумовлено особливе місце органів Національної поліції в системі суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності?
3. Що слід розуміти під юрисдикцією?
4. Дайте визначення адміністративної юрисдикції та назвіть її основні функції.
5. У чому полягає основне призначення адміністративно-юрисдикційної діяльності?
6. Надайте визначення адміністративно-юрисдикційної діяльності органів поліції.
7. Назвіть основні ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності органів поліції.
8. Які існують форми адміністративно-юрисдикційної діяльності органів поліції?
9. Розкрийте особливості адміністративно-юрисдикційних проваджень в органах поліції.
10. Яким чином відбувається ухвалення правових актів адміністративної юрисдикції?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. До числа суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності не належать?

- а) органи державної влади;
- б) посадові особи органів державної влади;
- в) органи місцевого самоврядування, що реалізують делеговані їм органами виконавчої влади повноваження;
- г) органи місцевого самоврядування, що реалізують надані їм повноваження у сфері надання адміністративних послуг.

2. Необхідність здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності органів поліції зумовлює?

- а) вчинення кримінального правопорушення;
- б) виникнення правового спору (вчинення адміністративного правопорушення);
- в) прийняття посадовою особою рішення за відсутності належної аргументації;
- г) перевірка стану дотримання дисципліни та законності в підрозділі.

3. Юрисдикція забезпечується:

- а) міжнародними документами, ратифікованими в Україні;
- б) примусовою силою держави;
- в) рішенням керівника органу поліції, що має управлінський характер;
- г) текстом Присяги працівника поліції.

4. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції за змістом характеризується як:

- а) організуюча, правозахисна, владна, правоохоронна;
- б) державно-владна, виконавчо-розпорядча, підзаконна, має правозастосовний та правоохоронний характер;
- в) владна, організуюча, правова, профілактична;
- г) підзаконна, безпідставна, профілактична, організуюча, має суспільно значущий характер.

5. Завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення не є:

- а) своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи;
- б) забезпечення виконання вироку суду;
- в) вирішення справи в точній відповідності з законом;
- г) виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень.

6. У протоколі про адміністративне правопорушення, що складається поліцейським, не зазначаються:

- а) прийняте у справі рішення;
- б) відомості про особу, яка притягується до відповідальності;
- в) пояснення особи, яка притягується до відповідальності;
- г) прізвища, адреси свідків.

7. Відповідно до Закону України «Про звернення громадян» загальний термін розгляду звернень громадян у поліції становить:

- а) не більше одного місяця з дня надходження;
- б) не більше 3 днів із дня надходження;
- в) протягом 7 днів із дня надходження;
- г) строки не встановлено.

8. Відповідальний по ГУНП з урахуванням оперативної обстановки, що склалася, може перебувати за місцем проживання:

- а) після 24.00;
- б) після 21.00;
- в) після 19.00;
- г) після 20.00;

9. Звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб, – це:

- а) клопотання (заява);
- б) пропозиція;
- в) скарга;
- г) протест.

10. Який документ належить до звернень громадян?

- а) припис;
- б) подання;
- в) рішення;
- г) клопотання.

ГЛАВА 2

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ. ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

2.1. ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. До того ж діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра внутрішніх справ України згідно із законом³⁴. Як один із провідних напрямків діяльності поліції слід розглядати її діяльність як суб'єкта адміністративної юрисдикції.

Так, серед повноважних суб'єктів адміністративної юрисдикції особливе місце займає Національна поліція як орган виконавчої влади, який покликаний виконувати основне навантаження у сфері правоохоронної діяльності держави, у тому числі щодо протидії найбільш поширеній категорії протиправних проявів, якими є адміністративні правопорушення. Таке особливе місце поліції як суб'єкта адміністративної юрисдикції обумовлюється насамперед значним обсягом владних повноважень, якими законодавець наділяє поліцію. Основні повноваження поліції наведено у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію». Як вказано у зазначеній нормі законодавства, поліція відповідно до покладених на неї завдань:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

³⁴ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невідомим трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі;

18) вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремих місцевості;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України;

26) здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону;

27) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень

інших органів (посадових осіб), а також вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснює привід у виконавчому провадженні, здійснює розшук боржника чи дитини у виконавчому провадженні у випадках, передбачених законом або рішенням суду;

28) забезпечує інформування Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід досудового розслідування, вжиття заходів для розшуку осіб, зниклих безвісти, в тому числі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, для внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

29) виявляє транспортні засоби особистого користування, тимчасово ввезені на митну територію України громадянами більш як на 30 діб та не зареєстровані в Україні у встановлені законодавством строки;

30) вживає заходів для виявлення неправомірного керування транспортними засобами, щодо яких порушено обмеження, встановлені Митним кодексом України, а саме: порушено строки їх тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту; транспортні засоби використовуються для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні; транспортні засоби передано у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили їх на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту, а також заходів для виявлення неправомірного розкомплектування таких транспортних засобів³⁵.

Реалізація більшості з наведених вище повноважень Національною поліцією пов'язана зі здійсненням нею адміністративно-юрисдикційної діяльності, тобто її діяльності як суб'єкта адміністративної юрисдикції. Як основний напрям діяльності поліції як суб'єкта адміністративної юрисдикції слід розглядати провадження у справах про адміністративні правопорушення. Разом з тим така діяльність буде знаходити свій прояв і під час: розгляду звернень громадян; здійснення дисциплінарних проваджень; попередження та протидії окремим видам адміністративних правопорушень; здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо окремих категорій осіб тощо. Діючи як суб'єкт адміністративної юрисдикції, поліція уповноважена реалізовувати заходи, спрямовані на охорону прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці та порядку або припинення їх порушення. У законодавстві такі заходи отримали назву поліцейських заходів.

³⁵ Там само.

2.2. ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

Метою поліцейського заходу є оперативне вирішення питань, ситуації на місці шляхом використання чітко визначених законодавством засобів, спрямоване на негайне настання фактичного результату щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Поліцейські заходи можуть бути превентивного та примусового характеру. Також поліцейські заходи можуть бути передбачені як Законом України «Про Національну поліцію»³⁶, Кодексом України про адміністративні правопорушення³⁷, Кримінальним процесуальним кодексом України³⁸, так і іншими законами. Слід наголосити, що закріплення видів, умов та порядку застосування поліцейських заходів у підзаконних нормативно-правових актах є незаконним.

До ознак поліцейського заходу слід віднести такі:

- 1) застосовується лише поліцейським;
- 2) його реалізація можлива виключно в межах та на підставі правових норм, що визначені Законом України «Про Національну поліцію» або іншими нормативно-правовими актами;
- 3) здійснюється у формі певних інтелектуально-вольових (вербальних) дій та фізичних (невербальних) дій; застосування такого заходу не потребує видання адміністративного акта, що, однак, не виключає можливості його реалізації на підставі та на виконання такого акта;
- 4) спрямований на настання фактичного результату, а не правових наслідків;
- 5) повинен мати обов'язкове процесуальне оформлення, а у випадку вчинення поліцейського заходу з порушенням правових

³⁶ Там само.

³⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

³⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

норм, визначених Законом України «Про Національну поліцію» (або Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним процесуальним кодексом України та іншими законами), він може бути оскаржений у судовому чи позасудовому порядку шляхом звернення громадян до відповідних інституцій;

6) може мати примусовий або превентивний характер³⁹.

Підставами для застосування поліцейського заходу є юридичні та фактичні передумови.

До юридичних передумов застосування поліцейського заходу слід віднести: 1) закріплення на рівні Закону України «Про Національну поліцію» (або Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним процесуальним кодексом України та іншими законами) покладених на поліцію повноважень щодо застосування певних поліцейських заходів; 2) законодавчо закріплені вимоги, порядок і процедура вчинення та оформлення поліцейських заходів; 3) законодавчо закріплені умови, за яких може застосуватися той чи інший поліцейський захід.

Фактичні передумови застосування поліцейських заходів також мають своє нормативне закріплення та визначаються з урахуванням покладених на поліцію повноважень.

Тільки за наявності фактичних та юридичних умов поліцейські можуть вчиняти відповідні дії або комплекс дій превентивного чи примусового характеру, що обмежують певні права і свободи людини, з дотриманням нормативно закріплених вимог до їх вчинення.

Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Повноваження поліції поділяються на основні, додаткові та у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення⁴⁰. Основні повноваження поліції визначені ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». У ст. 24 зазначеного Закону закріплено, що на поліцію можуть бути покладені також додаткові повноваження, які закріплюються виключно законом⁴¹.

³⁹ Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князев та ін. ; передм. О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. С. 35.

⁴⁰ Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. С. 73.

⁴¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Вимоги до поліцейських заходів чітко сформульовано у ст. 29 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до приписів якої він повинен бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним. Так, поліцейський захід є законним, коли його вчинено на підставі та у межах закону, що впливає з ч. 2 ст. 6 та ч. 2 ст. 19 Конституції України⁴². Відповідно, його вчинення всупереч закону так чи інакше може порушити права та обов'язки інших осіб, що зумовить настання відповідних правових наслідків.

Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції⁴³.

Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про Національну поліцію» поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення⁴⁴ та Кримінальним процесуальним кодексом України⁴⁵), на підставі та в порядку, визначених законом⁴⁶.

⁴² Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

⁴³ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

⁴⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

⁴⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

⁴⁶ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2.3. СУТНІСТЬ І ВИДИ ПРЕВЕНТИВНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці та порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи і заходи примусу, визначені законодавством.

Превентивні поліцейські заходи – це дія або комплекс дій, що обмежують певні права і свободи людини, використання яких не завжди пов'язане з протиправною поведінкою конкретних осіб, і застосовуються відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень із дотриманням установлених законом вимог. Застосування превентивних заходів поліцією не є самоціллю, воно доповнює проведення виховних, інформаційних та роз'яснювальних заходів і здійснюється на засадах законності, необхідності, пропорційності, ефективності та дотримання прав і свобод людини.

Превентивні поліцейські заходи передбачають у встановлених законом випадках застосування обмежень певних прав і свобод до людей та організацій, в чому й виявляється їх примусовий характер, хоча правопорушення при цьому відсутні. Тобто ці заходи мають чітку профілактичну спрямованість, орієнтовані на захист інтересів публічної безпеки й порядку, на недопущення вчинення правопорушень. Сутність профілактичного впливу превентивних поліцейських заходів полягає, по-перше, в тому, щоб не допустити протиправної поведінки з боку конкретних осіб, схильних до такої поведінки, а по-друге, в усуненні причин, які сприяють вчиненню правопорушень, і створенні умов, що виключають протиправну поведінку.

На відміну від заходів поліцейського примусу, які є реакцією на проти-правні діяння людини, превентивні поліцейські заходи використовуються для попередження, профілактики правопорушень, а також для забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Застосуванням превентивних поліцейських заходів у ряді випадків забезпечується виявлення правопорушень, завдяки чому також здійснюється профілактичний вплив. Превентивні поліцейські заходи не містять у собі елементу покарання особи, до якої вони застосовуються, до того ж їх використання часто зовсім не пов'язане з протиправною поведінкою конкретних осіб. Превентивні поліцейські заходи, не маючи карального характеру, не потребують установлення вини порушника як обов'язкової умови застосування, а також інших обов'язкових ознак протиправного діяння.

Застосовуючи превентивні поліцейські заходи, поліцейські створюють необхідні умови для неухильного додержання законів, виявлення і припинення різних правопорушень, відвертають можливі посягання на інтереси суспільства і держави, які охороняються правом.

Підставами для застосування превентивних поліцейських заходів можуть бути реальне припущення про намір особи вчинити правопорушення (поверхнева перевірка, зупинення транспортного засобу), виникнення обставин, що загрожують публічній безпеці й порядку (вимога залишити місце та обмеження доступу на визначену територію, обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю), тощо.

Для одних випадків підстави об'єктивно не залежать від суб'єкта і його поведінки. Так, використання поліцейським транспортних засобів підприємств, установ, організацій має місце в разі виникнення необхідності переслідування злочинця.

Для застосування інших превентивних поліцейських заходів такі підстави виникають у зв'язку з настанням умов, які хоч і не є результатом учинення конкретного правопорушення особою, але безпосередньо можуть бути пов'язані з її попередньою антигромадською поведінкою, що вказує на можливість вчинення нею правопорушень, наприклад, систематичне порушення публічної безпеки та порядку⁴⁷.

Відповідно до ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» поліція може застосовувати такі превентивні заходи, як:

- 1) перевірка документів особи (ст. 32);
- 2) опитування особи (ст. 33);
- 3) поверхнева перевірка і огляд (ст. 34);
- 4) зупинення транспортного засобу (ст. 35);
- 5) вимога залишити місце та обмеження доступу до визначеної території (ст. 36);
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю (ст. 37);
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 38);
- 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ (ст. 39);

⁴⁷ Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. С. 129–130.

9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису (ст. 40);

10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;

11) поліцейське піклування (ст. 41).

Під час здійснення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи.

2.4. СУТНІСТЬ І ВИДИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ

У виняткових випадках, коли необхідно припинити протиправні дії, небезпечні для життя та здоров'я поліцейського або інших осіб, у тому числі й тоді, коли були використані й не дали бажаних результатів усі інші форми попереднього впливу на поведінку правопорушника, поліція може застосовувати примусові заходи. Заходи примусу характеризуються насамперед тим, що їх застосування зумовлюється реальною протиправною ситуацією й починається в момент, коли вона досягла певного розвитку, тобто коли використання превентивних заходів стає неефективним або зовсім марним.

Примус традиційно розглядають із позицій захисту сформованих державою правовідносин і забезпечення неухильного й точного виконання норм права. Застосування примусу не є самоціллю, він є наслідком певної поведінки різних соціальних суб'єктів, яка відхиляється від вимог правових норм, становить загрозу відносинам, що цими нормами регулюються й охороняються, і застосовується з метою усунення («зняття») такої поведінки. Відповідно, головне призначення заходів примусу полягає в тому, щоби вчасно відреагувати на ті чи інші антисуспільні діяння, спонукати, змусити певних осіб виконувати вимоги правових норм, припинити чи перервати правопорушення й тим самим не допустити настання їх шкідливих наслідків.

Водночас примус завжди є правовим, оскільки він регулюється різними галузями права (адміністративним, кримінально-процесуальним, цивільним тощо). Поліцейські примусові заходи є винятковими заходами адміністративного примусу, що безпосередньо припиняють наявні правопорушення чи об'єктивно протиправні діяння. За допомогою примусових заходів поліцейський під час

виконання повноважень, визначених ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»⁴⁸, здатен самостійно й оперативно вирішити конфліктну ситуацію і примусово припинити правопорушення⁴⁹.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (силу);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї.

Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (в тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби:

- 1) гумові та пластикові кийки;
- 2) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії;
- 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);
- 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;
- 5) засоби примусової зупинки транспорту;
- 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- 7) службових собак та службових коней;
- 8) пристрої, гранати та боеприпаси світлозвукової дії;
- 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;

⁴⁸ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

⁴⁹ Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. С. 172–173.

10) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;

11) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії;

12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами;

13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби.

Відповідно до п. 8.2 Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС України від 21.08.1998 № 622, вогнепальна зброя – це зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевого заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані⁵⁰.

Особливістю застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї фактично є те, що вони спрямовані безпосередньо на особу правопорушника, здатні завдати певної фізичної шкоди та навіть позбавити його життя, на підставі чого забороняється застосування поліцейським примусових заходів, не визначених Законом України «Про Національну поліцію»⁵¹. Можливість заподіяння шкоди здоров'ю порушника має бути мінімальною.

⁵⁰ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

⁵¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Поліцейський, який застосував фізичний вплив, спеціальні засоби або вогнепальну зброю, не несе за свої дії відповідальності навіть у разі заподіяння громадянам шкоди, якщо він діяв відповідно до Закону України «Про Національну поліцію»⁵². Перевищення повноважень щодо застосування примусових заходів тягне за собою відповідальність, встановлену законодавством України. Так, кримінальна відповідальність поліцейського настає у випадках, коли він:

– використовував фізичний вплив, спеціальні засоби чи вогнепальну зброю для скоєння злочину (за відповідними статтями КК України);

– порушив вимоги кримінального законодавства про необхідну оборону (ст. 36 КК України) та крайню необхідність (ст. 39 КК України)⁵³).

Якщо дії поліцейського не підпадають під жодну статтю КК України, але під час застосування фізичної сили, спеціальних засобів чи вогнепальної зброї він порушив вимоги ст. 42–46 Закону України «Про Національну поліцію»⁵⁴, його має бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності. Перевищення повноважень щодо застосування сили встановлюється під час службового розслідування⁵⁵. Правові засади притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, підстави та порядок накладення дисциплінарних стягнень визначено в Дисциплінарному статуті Національної поліції України, затвердженому Законом України від 15.03.2018⁵⁶.

Як впливає з аналізу ч. 6 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію», до примусових поліцейських заходів не належать засоби індивідуального захисту – шоломи, бронежилети, протиударні та

⁵² Там само.

⁵³ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

⁵⁴ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

⁵⁵ Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. С. 174.

⁵⁶ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

броньові щити, інше спеціальне екіпірування тощо⁵⁷. Засоби індивідуального захисту призначаються для захисту життєво важливих органів людини від можливих поранень холодною та вогнепальною зброєю і від хімічного ураження⁵⁸.

Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів або зброї – крайні заходи, які допускаються у виняткових випадках і в порядку, визначеному Законом України «Про Національну поліцію». Тому поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату. Згідно з ч. 7 ст. 29 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мету його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Мету застосування заходів примусу, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», можна вважати досягнутою якщо:

- перервано, припинено протиправне діяння, яке має ознаки адміністративного чи кримінального правопорушення;
- створено умови для подальшого притягнення винних осіб до відповідальності;
- усунуто шкідливі наслідки правопорушення;
- унеможливлено вчинення нових правопорушень;
- відновлено попередній правовий стан суспільних відносин.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Повноваження поліції як суб'єкта адміністративної юрисдикції.
2. Мета застосування поліцейського заходу.
3. Правові підстави застосування поліцейського заходу.
4. Вимоги до поліцейських заходів.
5. Ознаки поліцейських заходів.
6. Сутність і види превентивних поліцейських заходів.
7. Сутність і види поліцейських заходів примусу.

⁵⁷ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

⁵⁸ Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. С. 174.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Діяльність поліції спрямовується та координується:

- а) Президентом України;
- б) Міністерством внутрішніх справ України;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) Кабінетом Міністрів України через міністра внутрішніх справ України.

2. Основним напрямком діяльності поліції як суб'єкта адміністративної юрисдикції є:

- а) провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- б) розгляд звернень громадян;
- в) дисциплінарні провадження;
- г) досудове розслідування.

3. Поліцейський захід – це:

а) дія або комплекс дій примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень;

б) дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень;

в) дія або комплекс дій превентивного характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень;

г) дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону та підзаконних нормативно-правових актів для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

4. Метою поліцейського заходу є:

а) оперативне вирішення питань, ситуації на місці шляхом використання чітко визначених законодавством засобів, спрямоване на негайне настання фактичного результату щодо охорони прав і

свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;

б) оперативне вирішення питань, ситуації на місці шляхом використання чітко визначених КпАП України засобів, спрямоване на негайне настання фактичного результату щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;

в) оперативне вирішення питань, ситуації на місці шляхом використання чітко визначених законодавством засобів, спрямоване на негайне настання фактичного результату щодо обмеження прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

г) оперативне вирішення питань, ситуації на місці шляхом використання чітко визначених законодавством засобів, спрямоване на негайне настання фактичного результату щодо охорони прав і свобод людини, запобігання та протидії адміністративним і корупційним правопорушенням, підтримання публічної безпеки і порядку.

5. Поліцейські заходи можуть бути:

- а) примусово-превентивного та дисциплінарного характеру;
- б) примусового та превентивного характеру;
- в) адміністративного та кримінально-правового характеру;
- г) дисциплінарного, цивільно-правового, адміністративного, кримінального характеру.

6. До ознак поліцейського заходу слід віднести:

- а) здійснюється в формі вербальних і невербальних дій;
- б) спрямований на настання фактичного результату;
- в) повинен мати обов'язкове процесуальне оформлення;
- г) всі відповіді правильні.

7. Підставами застосування поліцейських заходів є:

- а) фактичні та юридичні передумови;
- б) факт скоєння правопорушення;
- в) законодавчо закріплені повноваження поліцейського щодо застосування поліцейського заходу;
- г) правильна відповідь відсутня.

8. Поліцейський захід застосовується виключно для:

- а) припинення правопорушення;
- б) притягнення винної особи до юридичної відповідальності;

- в) попередження правопорушення;
- г) правильна відповідь відсутня.

9. Додаткові повноваження на поліцію можуть бути покладені виключно:

- а) Конституцією України;
- б) наказом Міністерства внутрішніх справ;
- в) Конституцією України, Законом України «Про Національну поліцію», наказами Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції;
- г) законами України.

10. Основні повноваження поліції визначено в:

- а) Наказі Міністерства внутрішніх справ «Про основні повноваження Національної поліції»;
- б) Указі Президента України «Про встановлення переліку та порядку реалізації основних повноважень Національної поліції України»;
- в) Законі України «Про Національну поліцію»;
- г) всі відповіді правильні.

ГЛАВА 3

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПІДВІДОМЧІ ОРГАНАМ ПОЛІЦІЇ: ЗАВДАННЯ, ПРИНЦИПИ ТА СТАДІЇ

3.1. ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Розгляд і вирішення адміністративних справ, пов'язаних із вчиненням адміністративних проступків, та умови і порядок притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності чи застосування до них інших заходів адміністративного примусу компетентними органами на основі закону визнається як провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Разом із тим слід зазначити, що застосування адміністративних стягнень чи інших заходів адміністративного примусу зачіпає або може зачіпати суттєві інтереси майнового та особистого характеру (оплатне вилучення предмета, конфіскація, виправні роботи, штраф, адміністративний арешт, позбавлення спеціального права, доставлення правопорушника, адміністративне затримання тощо) громадянина, що гарантовані Конституцією України (ст. 3, 29, 41 та ін.), зумовлює необхідність високого ступеня формалізації провадження та врегулювання його процесуальними правовими нормами, а в деяких випадках і нормами матеріального права, наприклад, установлення строків накладення адміністративних стягнень, визначення обставин, що виключають адміністративну відповідальність (ст. 17 КУпАП) тощо.

Забезпечуючи вимоги щодо формалізації провадження законодавець чітко визначає:

- 1) органи, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення;
- 2) підвідомчість справ про адміністративні правопорушення;
- 3) завдання, порядок та принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- 4) осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення;

- 5) заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- 6) права та обов'язки осіб, які беруть участь у провадженні у справі про адміністративні правопорушення;
- 7) місце, строки та порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення;
- 8) порядок винесення та оголошення постанови у справі про адміністративне правопорушення;
- 9) порядок, строки та повноваження щодо оскарження чи опротестування постанови у справі про адміністративне правопорушення;
- 10) порядок звернення та виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Зазначені вимоги щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення врегульовані адміністративно-процесуальними нормами, основну частину яких містить КУпАП – ст. 213–330⁵⁹. Вони встановлюють правила провадження у справах про адміністративні правопорушення, виступають основним елементом механізму правового регулювання процесуальних відносин адміністративно-деліктного характеру, регулюють порядок реалізації відповідних матеріальних норм та процедури їх застосування. Водночас деякі адміністративно-процесуальні правовідносини регулюються також нормами, які містяться в інших законодавчих актах. Наприклад, враховуючи особливості порушень митних правил, законодавець у Митному кодексі України (далі – МКУ) закріплює цілу низку норм, що регулюють порядок провадження у справах про порушення митних правил (ст. 356–406 МКУ). При цьому зазначає, що в частині, що не регулюється Митним кодексом України, провадження здійснюється відповідно до законодавства України про адміністративні правопорушення (ст. 357 МКУ)⁶⁰.

Аналогічним шляхом вирішується питання щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення в інших законах, що передбачають адміністративну відповідальність. У Законі України «Про запобігання корупції» передбачено, що за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи притягаються до

⁵⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

⁶⁰ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку. Порядок адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, а також виконання постанов про накладення адміністративних стягнень визначаються Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Отже, Кодекс України про адміністративні правопорушення є базовим законодавчим актом, у якому містяться адміністративно-процесуальні норми (ст. 213–330), що регламентують провадження у сфері адміністративно-деліктних відносин.

Звідси випливає: по-перше, будь-які адміністративно-процесуальні норми, встановлені іншими законами України, крім КУпАП, навіть специфічні правила розгляду окремих категорій справ не можуть вносити зміни до загального порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення. Вони можуть лише визначати окремі особливості провадження у тій чи іншій сфері адміністративно-деліктних правовідносин; по-друге, процесуальні норми підзаконних актів (інструкцій, положень, правил, методик), що приймаються в основному центральними органами виконавчої влади, органами влади, повноваження яких поширюються на всю територію України, а також органами місцевого самоврядування (районними, обласними радами), не визначають умови та порядок провадження у сфері адміністративно-деліктних правовідносин. На відміну від матеріальних норм, вони ніколи не уточнюють і не конкретизують норми КУпАП чи інших законів, що регулюють провадження у справах про адміністративні правопорушення. Такі процесуальні норми підзаконних нормативних актів не можуть ані дублювати норми законодавчого акта, ані вводити нові правила поведінки учасників адміністративного процесу. Вони носять лише допоміжний характер та спрямовані в основному на врегулювання діяльності суб'єктів владних повноважень у сфері процесуальних відносин з метою надання методичної допомоги для правильного застосування процесуальних норм, визначених законом.

Із цією метою законодавець часто залишає місце у процесуальному законі для врегулювання з урахуванням особливостей тієї чи іншої сфери, публічних відносин на рівні підзаконних актів. Наприклад, тимчасове затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції, що встановлюється Кабінетом Міністрів України та визначається Кабінетом Міністрів України. (ст. 265² КУпАП); направлення осіб, які керують транспортними засобами, для огляду на стан сп'яніння, якщо є

достатні підстави вважати, що вони керують у стані сп'яніння, провадиться в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (ст. 266 КУпАП); при винесенні адміністративного стягнення у вигляді попередження на місці вчинення правопорушень (порушень правил дорожнього руху), передбачених ст. 116, 116-2, 117, воно оформлюється способом, установленим відповідно Міністерством внутрішніх справ України або центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері безпеки на морському та річковому транспорті (ст. 306 КУпАП), тощо.

Основною підставою (приводом) для прийняття таких актів є особливості конкретної сфери управління, які не підлягають узагальненню в процесуальному законі, тому законодавець делегує повноваження щодо прийняття процедурних норм для врегулювання окремих конкретних відносин.

Однак виникає питання стосовно інших нормативних актів, наприклад, інструкції, правила, положення, методики з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в тій чи іншій сфері публічних відносин. Чи є такі акти нормативно-процесуальними, чи містять вони процесуальні норми? Адже законодавець не делегував повноважень щодо прийняття таких актів. Ні в КУпАП, ні в інших законах, що регулюють провадження у справах про адміністративні правопорушення, не надається право органам владних повноважень приймати такі акти, а практично реально кожним органом влади, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, такі інструкції прийняті і зареєстровані у Міністерстві юстиції України. Ці питання потребують більш поглибленого вивчення.

Таким чином, провадження у справах про адміністративні правопорушення – це врегульовані нормами права суспільні відносини у формі певної сукупності послідовно вчинених процесуальних дій (всіма) учасниками процесу щодо розгляду і вирішення адміністративних справ та виконання постанов про накладення адміністративних стягнень в адміністративно-деліктній сфері.

Змістом провадження у справах про адміністративні правопорушення є суспільні відносини, що спрямовані на розгляд і вирішення адміністративної справи та виконання постанови про накладення стягнення, а не притягнення правопорушників до відповідальності, яке може закінчитися виправданнями невинного або звільненням від адміністративної відповідальності (ст. 22 КУпАП) чи закриттям провадження з підстав, передбачених ст. 247 КУпАП. Крім цього, змістовою ознакою також є вчинення процесуальних дій всіма учасниками процесу, а не тільки органом владних повноважень.

Адміністративні процесуальні норми, що регулюють провадження адміністративно-деліктного характеру, у своїй сукупності складають (утворюють) правовий інструмент як самостійну складову, як елемент системи адміністративного процесуального права України, що входить до правової системи України і тісно взаємодіє з іншими правовими галузями та підгалузями. Насамперед ця взаємодія відбувається у відносинах, пов'язаних з адміністративним, кримінальним та цивільним судочинством.

1. З адміністративним судочинством – як процесом продовження провадження в адміністративно-деліктній сфері. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 20 (КАС України) місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні всі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності. Тобто місцевими загальними судами як адміністративними судами вирішуються адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності (ст. 286 КАС України)⁶¹.

2. Із кримінальним судочинством – у разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

3. Із цивільним судочинством – у разі вирішення питання про відшкодування майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням (ст. 40 КУпАП), а також у випадках, коли постановою суду в справі про адміністративне правопорушення обов'язкова для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено постанову суду, з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою. Крім того, обставини, встановлені рішенням суду в адміністративній справі, що набрало чинності, не доказуються під час розгляду іншої справи, в якій беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом (ст. 82 ЦПК)⁶².

⁶¹ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

⁶² Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

Щоправда, законодавець віддає перевагу лише судовим рішенням. Проте, як убачається, не можуть пройти поза увагою суду, під час вирішення відшкодування майнової шкоди, й рішення (постанови) інших органів (посадових осіб) про притягнення до адміністративної відповідальності. Це теж певним чином може бути визнано доказом, уже встановленим компетентним органом, хоча й потребує відповідної перевірки.

Отже, провадження у справах про адміністративні правопорушення мають чітку нормативно-правову регламентацію на законодавчому рівні та як правовий процесуальний інститут тісно пов'язані з іншими процесуальними галузями права, а також правовими інститутами адміністративного процесуального права.

3.2. ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Провадження у справах про адміністративні правопорушення становить систему правовідносин, які складаються на основі процесуальної діяльності органів (посадових осіб), уповноважених розглядати індивідуальні адміністративні справи з приводу притягнення до адміністративної відповідальності осіб, у діях яких є ознаки адміністративного правопорушення.

Основними завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення згідно зі ст. 245 КУпАП є:

- своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи;
- вирішення її в точній відповідності до закону;
- забезпечення виконання винесеної постанови;
- виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Звідси випливає, що розв'язуються два крупні, комплексні взаємопов'язані завдання. По-перше, юрисдикційне – своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи; вирішення її відповідно до законодавства; забезпечення виконання винесеної постанови. По-друге, профілактичне – виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень; виховання громадян у дусі додержання законів. Таким чином, провадження у справах про адміністративні правопорушення – це правовий інститут, у рамках якого регулюються процесуальні адміністративно-деліктні відносини і забезпечується вирішення адміністративних

справ, а також попередження адміністративних правопорушень. Адміністративно-процесуальні норми, що входять до інституту провадження у справах про адміністративні правопорушення, регулюють порядок реалізації відповідних матеріальних норм, процедури їх застосування, процес здійснення примусового впливу на винних за допомогою адміністративних стягнень. Іншими словами, вони регламентують комплекс адміністративно-деліктних відносин⁶³.

Зазначені завдання реалізуються шляхом учинення низки процесуальних дій органами (посадовими особами), уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення. Передусім це з'ясування наявності факту вчинення правопорушення, установлення особи, яка вчинила правопорушення, чи винна ця особа і чи підлягає вона адміністративній відповідальності.

Своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи вимагає від уповноваженого органу (посадової особи) розглянути справу у строки, встановлені законом. Пропущення, наприклад, загального строку притягнення до адміністративної відповідальності, встановленого ст. 38 КУпАП, тягне за собою уникнення правопорушником справедливого і законного адміністративного стягнення, породжує всюдозволеність, закладає у свідомість правопорушника та оточуючих його осіб ілюзію про безкарність протиправних дій, сприяє вчиненню інших правопорушень. Крім цього, порушення встановленого строку накладення адміністративного стягнення тягне за собою скасування постанови у справі та закриття справи провадженням.

Своєчасне з'ясування обставин справи також передбачає її розгляд у строки, встановлені ст. 277 КУпАП, недотримання яких створює тяганину в розгляді справи та втрату ефекту швидкості настання адміністративної відповідальності чи застосування адміністративного стягнення.

Всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин справи вимагає від уповноваженого органу (посадової особи) насамперед повного дослідження доказів, на основі яких встановлюється наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні (ст. 251), здійснити всебічну й неупереджену оцінку цих доказів (ст. 252), установити наявність обставин, що пом'якшують (ст. 34) чи обтяжують відповідальність (ст. 35),

⁶³ Шильник В. Ю. Адміністративні юрисдикційні провадження та їх здійснення органами внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. С. 57.

з'ясувати, чи заподіяно майнову шкоду вчиненим правопорушенням, або є можливість передати матеріали справи на розгляд громадських організацій чи звільнити від відповідальності через малозначність правопорушення (ст. 21, 22 КУпАП).

Вирішення справи в точній відповідності до закону вимагає від уповноваженого органу (посадової особи) розгляду справи відповідно до власної компетенції, в установлені строки і за місцем розгляду справи; відповідно до закону, що передбачає адміністративну відповідальність; застосування стягнення в межах власних повноважень, передбачених законом. У разі порушення цих вимог постанову у справі підлягає скасуванню, а справа направляється на новий розгляд за підвідомчістю, якщо дозволяє строк, установлений ст. 38 КУпАП, а якщо строк пропущено, – справа підлягає закриттю провадженням.

Забезпечення виконання постанови у справі здійснюється органом (посадовою особою), який виніс постанову, шляхом звернення її до виконання (ст. 299) та здійсненням контролю за виконанням постанови.

Законодавець орієнтує державні органи, об'єднання громадян на запобігання правопорушенням. Однак значна роль у виявленні причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, запобіганню правопорушенням, належить органам адміністративно-деліктної юрисдикції.

Орган (посадова особа), який розглядає справу, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи протягом місяця з дня надходження пропозиції повинно бути повідомлено орган (посадову особу), який виніс пропозицію (ст. 282 КУпАП).

Виховання громадян у дусі поваги до права (закону) забезпечується комплексом виховної, просвітницької роботи, проведенням заходів правового всеобучу тощо.

Важливим правилом у визначенні порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення є визначення законом обставин, що виключають провадження у справі (ст. 247), відповідно до якого провадження у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за таких обставин:

1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення. Тобто законодавець встановлює відсутність події, а саме ознак

адміністративного правопорушення, тобто ці дії не визнані адміністративним проступком, а якщо й визнані проступком, то відсутній його склад (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона). Наприклад, відсутність вини особи чи вчинене посягання на суспільні відносини, які охороняються не нормами права, а нормами моралі, звичаїв тощо;

2) недосягнення особою на момент учинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку (ст. 12). За вчинення правопорушень, передбачених КУпАП, неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років відповідальність несуть батьки або особи, які їх замінюють (ч. 3 ст. 184);

3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність (ст. 20). Тобто вчинення протиправної дії чи бездіяльності особою, яка не усвідомлює своїх дій або не здатна ними керувати в результаті хронічної хвороби, слабоумства чи іншого хворобливого стану;

4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності (ст. 18) або необхідної оборони (ст. 19);

5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення. Такі акти амністії видаються Верховною Радою України. Якщо до видання акта амністії до особи було застосовано адміністративне стягнення, то відповідно до ст. 302 КУпАП орган (посадова особа), який виніс постанову про накладення стягнення, припиняє її виконання;

6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;

7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених ст. 38 КУпАП. Так, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через 2 місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через 2 місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді). Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через 3 місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через 3 місяці з дня його виявлення. Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також правопорушень, передбачених ст. 164¹⁴, 212¹⁵, 212²¹ КУпАП, може бути накладено протягом 3 місяців із дня його виявлення, але не пізніше 2 років з дня його вчинення.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушень, передбачених ст. 204¹ і 204² КУпАП, може бути накладено протягом 3 місяців із дня їх виявлення, але не пізніше року з дня їх учинення, а в разі вчинення таких правопорушень іноземцями або особами без громадянства, стосовно яких у встановленому законом порядку прийнято рішення про примусове повернення чи примусове видворення з України, – протягом часу, необхідного для їх виїзду з України, але не пізніше строку, визначеного законом для виїзду цих осіб з України чи забезпечення їх примусового видворення з України.

У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через місяць із дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження;

8) наявність за тим самим фактом щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні за цим фактом. Отже, особа не може бути притягнута двічі за одне й те саме правопорушення. Постанова про накладення стягнення є обов'язковою для виконання всіма особами. Особа також не може бути притягнута до адміністративної відповідальності, якщо в її діях є ознаки злочину і проти неї порушена кримінальна справа;

9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження у справі. Якщо справа до смерті особи була розглянута і винесена постанова, то орган (посадова особа), який виніс постанову про накладення стягнення, припиняє її виконання.

Принципи слугують засобом забезпечення законності під час розгляду і вирішення індивідуальних адміністративних справ, вони мають поширювальний характер і обов'язкові для всіх учасників адміністративного процесу. Можна погодитися з думкою О. В. Фатхутдінової, що «принцип для процесу – це те саме, що і принцип для права. Він може розглядатись як: чинник, що визначає зміст і різновид процесу; чинник, що визначає єдність процесу; чинник, рівень реалізації якого є показником правового стану»⁶⁴. Адміністративно-процесуальні принципи – це ключові нормативно-керівні засади, демократичні основи адміністративного провадження, оскільки їх змістом є закріплені правові норми, які виражають інтереси народу.

⁶⁴ Фатхутдінова О. В. Принципи юридичного процесу. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2000. Вип. 5. С. 19.

В адміністративно-процесуальній науковій літературі принципи юрисдикційного провадження визначаються як основи адміністративного провадження⁶⁵, основні положення галузі⁶⁶, основні керівні засади, які характеризують зміст його стадій та інститутів⁶⁷. Виходячи із загального поняття принципу, що означає початкову керівну ідею⁶⁸, основне вихідне положення⁶⁹, а також із загального поняття принципів права, можна дійти висновку, що принципами адміністративно-юрисдикційної діяльності є закріплені в Конституції України і поточному адміністративному законодавстві основоположні ідеї, які визначають суть, організацію і спрямованість зазначеного виду діяльності, її цілі, завдання, функції, методи і форми здійснення, а також процесуальний стан суб'єктів цієї діяльності.

У цьому визначенні знаходять відображення ознаки, яким повинен відповідати кожен принцип адміністративного провадження, що розглядається:

а) принципи завжди є нормативно-керівною основою, тобто закріплені нормами права⁷⁰. Якщо їх не закріплено у правових нормах, вони не є принципами права, оскільки мають не правовий характер, а залишаються політичними або контрольно-наглядовими, у зв'язку з чим не виконують і не можуть виконувати покладені на адміністративно-процесуальні принципи завдання у праві і провадженні зокрема;

б) до числа принципів може бути віднесено тільки ті нормативно-керівні основоположні ідеї, які передбачають найбільш загальні і важливі сторони юрисдикційної діяльності органів поліції, які безпосередньо визначають її характер, зміст і спрямованість. Вони характеризують сутність цього виду діяльності в цілому, всі його сторони та інститути. Тому, виходячи також із філософського визначення принципу як центрального поняття, основи системи, навряд чи можна визнати правильною думку про те, що, крім специфічних

⁶⁵ Административное право : учебник / под ред. В. М. Манохина. М. : Юрид. лит., 1977. С. 2.

⁶⁶ Котюргин С. И. Понятие, принципы и формы административно-юрисдикционной деятельности милиции : лекция. Одесса, 1973. С. 29.

⁶⁷ Административное право : учебник / под ред. В. М. Манохина. М. : Юрид. лит., 1977. С. 31.

⁶⁸ Философский словарь / под ред. А. М. Агапова. М. : Сов. энцикл., 1983. С. 362.

⁶⁹ Философский энциклопедический словарь / сост. С. С. Аверницев, Л. Ф. Ильичев, С. М. Ковалев, Н. М. Ланда. М. : Сов. энцикл., 1989. С. 528.

⁷⁰ Явич Л. С. Общая теория права. Л., 1976. С. 23.

принципів, властивих у цілому адміністративно-процесуальному праву, є й адміністративно-процесуальні принципи, які діють на кожній стадії процесу. Так, принцип офіційності (публічності), виходячи зі свого змісту і призначення, діє на всіх стадіях процесу. Принцип вибору виду і міри покарання (принцип персоніфікації або індивідуалізації покарання) не є процесуальним принципом, його можна віднести до принципів матеріального адміністративного права. Не можуть бути взагалі віднесені до принципів права повнота і швидкість обраного заходу впливу, негайне реагування на правопорушення, свобода оскарження, оскільки це – функціональні обов'язки, суб'єктивні права і загальні положення законодавства.

Враховуючи також, що принципами є основоположні ідеї, виникає сумнів щодо правильності визначення принципів, закріплених у Конституції України, як основних, про наявність яких стверджується в літературі⁷¹. Невдалість цього терміна полягає і в тому, що тоді поряд з основними принципами необхідно визнати також існування неосновних, тобто другорядних, принципів. І справа не тільки в термінології. Виходячи із суті принципів, а також із діалектичної єдності змісту (принципу) і форми (його назви), вважаємо, що такі положення є спірними. Назва принципу повинна відображати його суть і зміст;

в) принципи адміністративно-юрисдикційної діяльності повинні витікати із загальноправових принципів, а також відповідним чином співвідноситись із принципами адміністративного права, кримінального процесуального і цивільно-процесуального права. Однак при визначенні їх системи не можна механічно відтворити окремі принципи інших галузей матеріального і процесуального права на адміністративно-процесуальне підґрунтя⁷²;

г) поняття принципів провадження передбачає їх взаємозв'язок і взаємну обумовленість. Так, принцип відкритого розгляду справи (гласності) пов'язаний із принципом національної мови юрисдикційного провадження. Тільки при дотриманні останнього принципу гласність може бути здійснена. Принцип економії процесуальних засобів тісно пов'язаний із принципом поєднання письмовості та усності, безпосередності та опосередкованості, принцип публічності – з принципом змагальності та ін. Взаємна обумовленість демократичних

⁷¹ Административное право : учебник / под ред. В. М. Манохина. М. : Юрид. лит., 1977. С. 175.

⁷² Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2000. С. 43.

принципів досліджуваного провадження, структура їх взаємозв'язку і логічні відношення свідчать про те, що в сукупності ці принципи утворюють чітку систему, споруджену на логічній основі⁷³ у відповідності до системних принципів цілісності, структурності, взаємозалежності систем і середовища, ієрархічності й чисельності.

Принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення, в тому числі й підвідомчі органам Національної поліції, безпосередньо впливають з указаних завдань і закріплені в численних правових нормах. Найважливішими з них є: 1) забезпечення законності; 2) досягнення об'єктивної істини; 3) право на захист; 4) презумпція невинуватості, 5) рівність громадян перед законом; 6) гласність провадження, широка участь громадськості; 7) оперативність.

Серед визначених принципів провідним є принцип законності. Він означає неухильне виконання вимог закону всіма учасниками адміністративно-процесуальної діяльності. Зазначений принцип обумовлює захист прав громадян, а також особливу морально-політичну і юридичну відповідальність органів поліції (посадової особи) за належне здійснення всіх процесуальних дій.

Досягнення об'єктивної істини у справі – найважливіший принцип провадження у справах про адміністративні правопорушення. Цей принцип ставить за обов'язок органам і підрозділам Національної поліції (посадовій особі), що розглядають справу, досліджувати всі обставини в їх взаємозв'язку, саме в тому виді, в якому вони існували в дійсності, і на цій основі виключити однобічний, упереджений підхід до вибору рішення.

Принцип права на захист реалізується наданням особі, яка притягається до відповідальності, необхідних правових можливостей для доведення своєї невинуватості або обставин, що пом'якшують відповідальність. Така особа користується широкими правами на всіх стадіях провадження⁷⁴. Згідно зі ст. 268 КУпАП вона може знайомитися з усіма матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання, оскаржити постанову, під час розгляду справи користуватися юридичною допомогою захисника і т.п. Коли йдеться про право на захист, перш за все мається на увазі особа, яка притягається до відповідальності, проте у процесі може брати

⁷³ Яковлев Г. С. Аппарат управления: принципы организации. М. : Юрид. лит., 1974. С. 18.

⁷⁴ Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту / В. Б. Авер'янов, М. А. Бояринцева, І. А. Кресіна та ін. ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Наук. думка, 2007. С. 304–309.

участь й інший громадянин, безпосередньо зацікавлений у справедливому вирішенні справи, – потерпілий. Якщо у протоколі про адміністративне правопорушення вказано потерпілого, то з моменту складання протоколу ця особа набуває процесуальних прав, передбачених ст. 269 КУпАП. Як і особа, що притягається до адміністративної відповідальності, потерпілий має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, подавати скаргу.

Презумпція невинуватості полягає в тому, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, вважається невинною доти, поки її винуватість не буде доведено у встановленому законом порядку. Цей принцип припускає також, що тягар доведення лежить на обвинувачі. Особа, яка притягається до відповідальності, не зобов'язана доводити свою невинуватість, хоча і має на це право. З цього принципу випливає і таке важливе положення: усякий сумнів тлумачиться на користь особи, яка притягається до відповідальності. Воно належить до тих випадків, коли сумнів не було усунуто під час розгляду справи. Зазначена обставина є однією з підстав винесення постанови про закриття справи.

Принцип рівності громадян прямо закріплений у ст. 248 КУпАП. Відповідно до нього всі громадяни рівні перед законом і органом, який розглядає справу, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови та інших обставин.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється гласно, відкрито, громадяни можуть бути присутні під час розгляду справ органами (посадовими особами) поліції й іншими органами; розвиток і результати процесу висвітлюються засобами масової інформації. Гласність забезпечується громадським контролем діяльності суб'єктів примусу.

Оперативність провадження у справі про адміністративне правопорушення виявляється насамперед у встановленні стислих строків, передбачених для розгляду справ. Наприклад, справи про дрібне хуліганство розглядаються протягом доби, про торгівлю з рук у невстановлених місцях – трьох діб.

Принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення пов'язані між собою, вони здійснюються в нерозривній єдності. Не можна заради гласності жертвувати істиною, заради оперативності – законністю. Тільки послідовна реалізація всіх принципів відповідає демократичній природі провадження і дозволяє щонайкраще досягти цілей процесу.

3.3. СУТНІСТЬ І ВИДИ СТАДІЙ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кожна адміністративно-процесуальна стадія має свої цілі і завдання, які відрізняються в цілому від цілей і завдань всього адміністративного провадження. Крім цього, кожна процесуальна стадія має і близькі процесуальні завдання: стадія вирішення справи – розгляд справи і прийняття у ній законної та обґрунтованої постанови; стадія виконання постанови по справі у адміністративне правопорушення – фактичну реалізацію вимог, які містяться в постанові, і т. ін. Кожна стадія спрямована на досягнення певного процесуального результату, на вирішення завдань, які стоять перед адміністративним провадженням у цілому.

Для кожної адміністративно-процесуальної стадії характерно, також що у процесі її здійснення приймаються різноманітні рішення, які оформлюються різноманітними процесуальними документами, характерними тільки для тієї чи іншої стадії. Акт порушення адміністративного провадження втілюється, як правило, у протоколі про адміністративне правопорушення, а рішення у справі – у постанові. До того ж названі рішення і документи не властиві іншим адміністративно-процесуальним стадіям. Кожна адміністративно-процесуальна стадія має свій зміст, тобто складається з певної сукупності адміністративно-процесуальних дій (процесуальних процедур), які мають свою адміністративно-процесуальну форму. Всі дії суб'єкта даної стадії втілюються, як правило, в письмову форму. Кожна адміністративно-процесуальна стадія, виходячи зі свого змісту, є функціонально і логічно завершеною категорією, тому, з одного боку, тісно пов'язана з іншими процесуальними стадіями, навіть обумовлена ними, а з іншого, – має певну самостійність. Цей чинник обумовлює існування повного і прискореного провадження⁷⁵.

Адміністративно-процесуальна стадія – це складова частина провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції, і відображає певною мірою особливості цього адміністративного провадження, його цілі, завдання, функції, здійснюється на процесуальних принципах, відповідно до яких воно і базується, хоча кожен із принципів має свій специфічний прояв у кожній стадії. Стадія становить сукупність адміністративно-

⁷⁵ Шильник В. Ю. Адміністративні юрисдикційні провадження та їх здійснення органами внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. С. 129–130.

процесуальних дій, процедур, які здійснюються різноманітними суб'єктами адміністративної юрисдикції у певній адміністративно-процесуальній формі на основі принципів адміністративно-процесуального права, спрямованих у кінцевому результаті на виконання функцій, здійснення цілей і вирішення завдань, які стоять перед зазначеним провадженням, і відображають його характерні риси.

Виходячи зі змісту цього визначення, а також ґрунтуючись на нормах чинного законодавства, зокрема розділах IV і V КУпАП України, можна зробити висновок про існування чотирьох стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, які реалізуються в такій послідовності:

- стадії порушення справи про адміністративний проступок і попереднє з'ясування її обставин (ст. 254–258 КУпАП);
- стадії розгляду справи про адміністративне правопорушення і винесення у ній постанови (ст. 276–285 КУпАП);
- стадії оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення (ст. 287–296 КУпАП);
- стадії виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення (ст. 298–305 КУпАП).

Порушення справи про адміністративний проступок і попереднє з'ясування її обставин

Більш детального розгляду потребують дії, які здійснюються на стадії порушення справи і попереднього з'ясування її обставин. Єдиною фактичною підставою порушення провадження є наявність у діянні особи складу адміністративного правопорушення. Проте самого лише факту недостатньо для того, щоби провадження у справі розпочалося. Необхідна ще й формальна підстава, тобто інформація про скоєння правопорушення. Такими підставами можуть бути: звернення (письмові або усні) громадян; повідомлення посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій; повідомлення засобів масової інформації; повідомлення об'єднань громадян; безпосереднє виявлення правопорушення поліцейським.

Найважливішим документом, який складається на стадії порушення справи і попереднього з'ясування її обставин, є протокол про адміністративне правопорушення. Перш ніж скласти адміністративний протокол, посадова особа повинна виконати низку процесуальних дій: опитати свідків, потерпілих, затримати особу тощо. Отже, протокол можна вважати процесуальним документом, який фіксує закінчення стадії порушення справи і попереднього з'ясування її обставин.

Протокол є єдиною формалізованою підставою для подальшого провадження у справі про адміністративне правопорушення. Від того, наскільки грамотно його складено, залежить правильність розгляду справи по суті і обґрунтованість прийнятого рішення. Перелік відомостей, які мають бути відображені у протоколі про адміністративне правопорушення, вказано у ст. 256 КУпАП і деталізовано в наказі МВС України від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції»⁷⁶, наказі МВС України від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події»⁷⁷, наказі МВС України від 07.11.2015 № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі»⁷⁸, а також у наказі МВС України від 13.01.2020 № 13 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі»⁷⁹.

Особливе значення під час складення протоколу має викладення обставин вчиненого правопорушення, від якого в подальшому буде залежати правильна кваліфікація діяння і застосування до порушника відповідних заходів впливу. У протоколі передбачено, що при викладенні обставин правопорушення вказуються число, місяць, рік, час його вчинення, суть правопорушення, які саме протиправні дії вчинила особа, яка притягається до адміністративної

⁷⁶ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

⁷⁷ Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : Наказ МВС України від 08.02.2019 № 100 // ЛІГА ЗАКОН : сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE33194.html.

⁷⁸ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>.

⁷⁹ Там само.

відповідальності. Також до протоколу вносяться прізвища, імена та по батькові двох свідків правопорушення, адреси їх місця проживання і ставляться підписи свідків. Якщо в результаті вчинення адміністративного правопорушення заподіяно майнову шкоду громадянину, підприємству, установі чи організації, то в протоколі зазначається прізвище, ім'я та по батькові потерпілого, адреса місця його проживання або назва підприємства, установи, організації, їх місцезнаходження, ставиться підпис потерпілого або представника підприємства, установи, організації та вказується розмір заподіяної правопорушенням матеріальної шкоди. Важливе значення для закріплення доказів і правильного вирішення справи часто мають різні матеріали, які додаються до протоколу.

Стаття 258 КУпАП України передбачає низку винятків із загального правила, коли протокол про адміністративне правопорушення можна не складати.

Протокол не складається у разі вчинення адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції, та адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, а також порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису).

Протоколи не складаються і в інших випадках, коли відповідно до закону штраф накладається і стягується, а попередження оформлюється на місці вчинення правопорушення.

У випадках, коли уповноваженими органами (посадовими особами) на місці вчинення правопорушення виноситься постанова у справі про адміністративне правопорушення відповідно до вимог ст. 283 КУпАП або залишається повідомлення про притягнення до адміністративної відповідальності за порушення правил зупинки, стоянки або паркування транспортних засобів у разі їх фіксації в режимі фотозйомки (відеозапису), крім випадків фіксації в автоматичному режимі правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення особа осперить допущене порушення й адміністративне стягнення, що на неї накладається, то уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до вимог ст. 256 КУпАП, крім випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185-3 КУпАП, правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього

руху, в тому числі зафіксованих в автоматичному режимі, або порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису). Цей протокол є додатком до постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення складається у двох екземплярах, один з яких вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

У разі виявлення адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, протокол про адміністративне правопорушення не складається, а постанова у справі про адміністративне правопорушення виноситься без участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Копії постанови у справі про адміністративне правопорушення та матеріалів, зафіксованих за допомогою працюючих в автоматичному режимі спеціальних технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, надсилаються особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, протягом трьох днів із дня винесення такої постанови.

Розгляд справи про адміністративне правопорушення і винесення у ній постанови

Розгляд справ про адміністративні правопорушення й винесення постанови – друга стадія провадження у справі, на якій вирішуються найголовніші завдання цього провадження. Головна мета діяльності посадової особи на цій стадії полягає у встановленні фактичних обставин справи і юридичній оцінці діяння особи.

Зазначена стадія включає три етапи: підготовку справи до розгляду, розгляд справи і прийняття у ній постанови.

Для розгляду справи передбачено ряд обов'язкових правил. Згідно зі ст. 278 КУпАП орган (посадова особа) під час підготовки до розгляду справи про адміністративне правопорушення вирішує такі питання:

- 1) чи належить до його компетенції розгляд цієї справи;
- 2) чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- 3) чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду;

- 4) чи є необхідні додаткові матеріали;
- 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

У разі встановлення неповноти матеріалів, поданих до розгляду, посадова особа потребує додаткові відомості та матеріали або повертає справу за місцем складення протоколу чи інших матеріалів для усунення недоліків.

За загальним правилом (ст. 276 КУпАП) справи про адміністративні правопорушення розглядаються за місцем їх вчинення. Із цього загального правила існує декілька винятків, коли справи можуть розглядатися за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання правопорушника. Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, розглядаються за місцем оброблення та обліку таких правопорушень.

Строки розгляду справ регламентуються ст. 277 КУпАП. У більшості випадків справа про адміністративне правопорушення розглядається у 15-денний строк із дня одержання уповноваженим органом чи посадовою особою протоколу та інших матеріалів справи. Крім цього, справи про деякі правопорушення, визначені ст. 277 КУпАП, розглядаються в 7-денний, 5-денний та 3-денний строк. Ще коротший строк – одну добу – встановлено для розгляду справ про дрібне хуліганство, розпивання спиртних напоїв у громадських місцях, злісну непокору, виявлення неповаги до суду, розповсюдження неправдивих чуток та деяких інших.

Після завершення підготовчого етапу починається слухання справи. Відповідний порядок визначено ст. 279 КУпАП. Розгляд розпочинається із представлення посадової особи, яка вирішує справу. Після цього посадова особа, котра розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду та хто притягається до адміністративної відповідальності. Всім учасникам провадження роз'яснюються їхні права та обов'язки. Далі оголошується протокол про адміністративне правопорушення.

Стаття 280 КУпАП визначає перелік обставин, що підлягають з'ясуванню під час розгляду справи. Це входить до обов'язків посадової особи, яка повинна з'ясувати, чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа у його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності або іншій. Обов'язково встановлюється, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі

матеріалів про правопорушення на розгляд трудового колективу, а також інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку посадова особа з'ясовує зазначені обставини. Ці дані включаються до протоколу про адміністративне правопорушення: поясненнями особи, яка притягається до відповідальності, потерпілих, свідків, висновками експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів, які використовуються під час нагляду за виконанням правил дорожнього руху. Окремо складається протокол про вилучення речей і документів, а також інші документи (наприклад акти перевірок, різні довідки, характеристики, протокол про адміністративне затримання, особистий огляд чи огляд речей тощо). Посадова особа оцінює докази (тобто вирішує питання про їх достовірність) за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному та об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю (ст. 251–252 КУпАП).

Стадія розгляду справи закінчується прийняттям постанови у справі про адміністративне правопорушення (глава 23 КУпАП).

Стаття 283 КУпАП визначає зміст постанови. Вона повинна містити: найменування органу (посадової особи), який виніс постанову, дату розгляду справи; відомості про особу, щодо якої розглядається справа; викладення обставин, установлених під час розгляду справи; зазначення нормативного акта, який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення; прийняте у справі рішення. Статтею 284 КУпАП визначено види постанов:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про застосування заходів впливу, передбачених ст. 24¹;
- 3) про закриття справи.

Постанова про закриття справи виноситься під час оголошення усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також за наявності обставин, передбачених ст. 247 КУпАП.

На підставі наявності хоча б однієї з указаних нижче обставин провадження не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю:

- 1) відсутність події та складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою на момент учинення адміністративного правопорушення 16-річного віку;

- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- 4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;
- 7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених ст. 38 КУпАП;
- 8) наявність за тим самим фактом щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також порушення за цим фактом кримінальної справи;
- 9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження у справі.

Якщо у процесі розгляду справи буде встановлено, що процесуальні документи оформлені з певними порушеннями, відсутні необхідні відомості для з'ясування обставин справи й потрібні додаткові дані, то матеріал повинен бути направлений на додаткове розслідування.

Головною фігурою у провадженні є особа, яка притягається до адміністративної відповідальності. У ст. 268 КУпАП визначено, що ця особа має право знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання, користуватися під час розгляду справи юридичною допомогою адвоката, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження, оскаржити постанову у справі.

У ст. 269–274 КУпАП дано вичерпний перелік процесуальних прав та обов'язків інших учасників провадження – потерпілого, законних представників особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, адвоката, свідка, експерта і перекладача. Так, потерпілому, тобто особі, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду, надається право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, оскаржувати постанову у справі. Потерпілого може бути також опитано як свідка у справі.

Законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники) представляють інтереси особи, яка притягається до

адміністративної відповідальності, чи потерпілого, які є неповнолітніми або через свої фізичні чи психічні вади не можуть самі здійснювати свої права. Вони мають право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, від імені особи, інтереси якої вони представляють, оскаржувати рішення у справі.

Адвокат чи інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, може знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, за дорученням особи, яка його запросила, і від її імені приносити скарги на рішення у справі. Його повноваження на участь у розгляді справи посвідчуються відповідним документом, який підтверджує право на надання правової допомоги.

Як свідок у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана будь-яка особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню в цій справі. Свідок зобов'язаний з'явитися в зазначений час на виклик уповноваженої особи, яка розглядає справу, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому у справі і відповісти на поставлені запитання.

Експерт призначається особою, яка розглядає справу, в разі, коли виникає потреба в спеціальних знаннях. Він зобов'язаний з'явитися на виклик і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях. Експерт має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для висновку, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи, бути присутнім під час розгляду справи.

Перекладач, який також призначається в разі необхідності слідчим, зобов'язаний з'явитися на виклик останнього і зробити повний і точний доручений йому переклад.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення має містити ряд відомостей і реквізитів. Перш за все зазначаються найменування територіального органу поліції, звання, прізвище та ініціали особи, яка винесла постанову, дата розгляду справи, відомості про особу, щодо якої вона розглядалася, викладаються обставини, встановлені під час розгляду справи, зазначається нормативний акт (наприклад ст. 178 КУпАП УК), який передбачає відповідальність за це адміністративне правопорушення, та прийняте у справі рішення. У разі необхідності в постанові відображається вирішення питання щодо вилучених речей. Будь-яка постанова повинна містити вказівку на порядок і строк її оскарження. Постанова має

бути підписана особою, яка її винесла. Постанова, відповідно до ст. 285 КУпАП, оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом 3 днів вручається під розписку або висилається особі, щодо якої її винесено, а також потерпілому на його прохання. Якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

Оскарження та опротестування постанови у справі, перегляд справи

Постанову у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено прокурором, особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим. Зазначимо, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів у разі застосування заходів впливу за адміністративні правопорушення шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів під час застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Постанову органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, постанову у справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, може бути оскаржено у вищестоящій орган (вищестоящій посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд.

Постанову про одночасне накладення основного і додаткового адміністративних стягнень може бути оскаржено за вибором особи, щодо якої її винесено, чи потерпілого в порядку, встановленому для оскарження основного або додаткового стягнення.

Скарга подається в орган (посадовій особі), який виніс постанову у справі про адміністративне правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України. Скарга, що надійшла, протягом 3 діб надсилається разом із справою органу (посадовій особі), правомочному відповідно до цієї статті її розглядати. Особа, яка оскаржила постанову у справі про адміністративне правопорушення, звільняється від сплати державного мита.

Скаргу на постанову у справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом 10 днів із дня винесення постанови, а щодо постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та/або про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), – протягом 10 днів із дня набрання постановою чинності. У разі пропуску зазначеного строку з поважних

причин цей строк за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлено органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу.

Скарга на постанову у справі про адміністративне правопорушення розглядається правомочними органами (посадовими особами) в 10-денний строк із дня її надходження, якщо інше не встановлено законами України.

Орган (посадова особа) під час розгляду скарги на постанову у справі про адміністративне правопорушення перевіряє законність та обґрунтованість винесеної постанови і приймає одне з таких рішень:

- 1) залишає постанову без зміни, а скаргу – без задоволення;
- 2) скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд;
- 3) скасовує постанову і закриває справу;
- 4) змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено.

Якщо буде встановлено, що постанову винесено органом (посадовою особою), неправомочним вирішувати цю справу, то така постанова скасовується і справа надсилається на розгляд компетентного органу (посадової особи).

Копія рішення за скаргою на постанову у справі про адміністративне правопорушення протягом 3 днів надсилається особі, щодо якої її винесено. У той же строк копія постанови надсилається потепілому на його прохання.

Виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення

Виконання постанов про накладення адміністративного стягнення є заключною стадією провадження у справі про адміністративне правопорушення. Основні положення виконання постанов про накладення адміністративних стягнень викладено в розділі V КУпАП.

Постанова про накладення адміністративного стягнення є обов'язковою для виконання державними й громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами.

Необхідною умовою виконання постанови є набрання нею чинності. Це означає, що постанова набула юридичного значення і є обов'язковою до виконання згідно зі ст. 298 КУпАП. У зв'язку з цим дуже важливим є визначення моменту набрання постановою чинності: або

з моменту оголошення постанови правопорушнику, або з моменту ознайомлення правопорушника з постановою – адже в законодавстві це питання не вирішено до кінця.

Статтею 299 КУпАП передбачено, що постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню з моменту її винесення, якщо інше не встановлено КУпАП та іншими законами України.

У той же час у разі оскарження постанови про накладення адміністративного стягнення постанова підлягає виконанню після залишення скарги без задоволення, за винятком постанов про застосування заходу стягнення у вигляді попередження, а також у випадках накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу, крім постанов про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, в тому числі зафіксовані в автоматичному режимі, та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), підлягає примусовому виконанню не пізніш як через 15 днів із дня вручення постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови – не пізніш як через 15 днів із дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

Постанова про накладення адміністративного стягнення звертається до виконання органом (посадовою особою), який виніс постанову.

Орган Національної поліції забезпечує виконання постанови про адміністративний арешт у порядку, встановленому законами України.

У разі винесення кількох постанов про накладення адміністративних стягнень щодо однієї особи кожна постанова виконується окремо.

За наявності обставин, що ускладнюють виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту, виправних чи громадських робіт або роблять її виконання неможливим, орган (посадова особа), який виніс постанову, може відстрочити її виконання на строк до 1 місяця. Відстрочка виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу (за винятком стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення) здійснюється в порядку, встановленому законом.

Не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом 3 місяців із дня винесення. У разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги. У разі відстрочки виконання постанови відповідно до ст. 301 КУпАП перебіг строку давності зупиняється до закінчення строку відстрочки.

Законами України може бути встановлено й інші, більш тривалі строки для виконання постанов у справах про окремі види адміністративних правопорушень.

Зазначимо, постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виконується органом (посадовою особою), який виніс постанову, шляхом оголошення постанови порушнику.

Якщо постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виноситься під час відсутності порушника, йому вручається копія постанови в порядку і строки, передбачені ст. 285 КУпАП.

При винесенні адміністративного стягнення у вигляді попередження на місці вчинення порушень воно оформляється способом, установленим відповідно Міністерством внутрішніх справ України або центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері безпеки на морському та річковому транспорті.

Штраф має бути сплачений порушником не пізніш як через 15 днів із дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови – не пізніш як через 15 днів із дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють.

У разі несплати штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення документ, що підтверджує його сплату, або його копія не пізніше 3 робочих днів після закінчення строку, передбаченого ч. 1 ст. 285 надсилається правопорушником до органу (посадовій особі), який виніс постанову про накладення цього штрафу.

Постанова про позбавлення права керування транспортними засобами виконується посадовими особами органів Національної поліції.

Осіб, підданих адміністративному арешту, тримають під вартою в місцях, що їх визначають органи Національної поліції. Під час виконання постанови про застосування адміністративного арешту

арештовані піддаються особистому оглядові. Строк адміністративного затримання зараховується до строку адміністративного арешту. Відбування адміністративного арешту провадиться за правилами, встановленими законами України.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття адміністративної юрисдикції.
2. Поняття та основні ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції.
3. Поняття і завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення.
4. Принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення.
5. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі поліції.
6. Поняття доказів та джерела їх отримання.
7. Порушення справи про адміністративне правопорушення.
8. Складання протоколу про адміністративне правопорушення.
9. Розгляд справи про адміністративне правопорушення, що здійснюється поліцією.
10. Учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення.
11. Посадові особи Національної поліції, які уповноважені порушувати та розглядати справи про адміністративні правопорушення.
12. Винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.
13. Обставини, що виключають провадження у справах про адміністративні правопорушення.
14. Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративні правопорушення.
15. Обставини, що обтяжують відповідальність за правопорушення.
16. Порядок і строки оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення, винесених органами поліції.
17. Виконання підрозділами поліції постанов про накладення адміністративних стягнень.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Що розуміється під поняттям «юрисдикція»?

- а) захист суспільних відносин, що складаються у сфері державного управління, та боротьба з адміністративними правопорушеннями;
- б) складова частина виконавчо-розпорядчої діяльності відповідних органів державної влади;
- в) виконавчо-розпорядча діяльність, основана на нормах адміністративного права і спрямована на забезпечення публічної безпеки і порядку, охорону прав і свобод громадян;
- г) установлена законом (чи іншим нормативним актом) сукупність правових повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори, у тому числі справи про правопорушення, та застосовувати юридичні санкції до правопорушників;
- г) різновидність юрисдикційної діяльності, що передбачає розгляд справ про адміністративні правопорушення.

2. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції – це:

- а) регульована нормами адміністративного права організаційна діяльність органів поліції з реалізації владних повноважень;
- б) діяльність структурного підрозділу поліції, посадової особи, що спрямована на охорону громадського порядку та забезпечення громадської безпеки;
- в) виконавчо-розпорядча діяльність щодо організації роботи поліції, основана на нормах адміністративного права і спрямована на забезпечення публічної безпеки й порядку;
- г) діяльність поліції щодо забезпечення правил дозвільної системи, забезпечення безпеки дорожнього руху;
- г) врегульована нормами адміністративного права (законом та іншими нормативними актами) діяльність уповноваженого структурного підрозділу поліції, посадової особи щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ (спорів), пов'язаних з адміністративно-правовими відносинами громадянина або недержавної організації з державним органом (його посадовою особою) під час здійснення цим органом публічної (виконавчої) влади.

3. До головних ознак адміністративно-юрисдикційної діяльності не належать такі:

- а) виступає складовою частиною виконавчо-розпорядчої діяльності відповідних органів державної виконавчої влади;

б) підставою її здійснення є скоєне адміністративне правопорушення;

в) здійснюється в особливих процесуальних формах, установлених законом;

г) результатом цієї діяльності є видання юрисдикційного акта (постанови про накладення адміністративного стягнення або про припинення справи провадженням), обов'язкового для виконання державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами;

г) для неї характерно прийняття відповідних рішень.

4. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції за змістом характеризується як:

а) організуюча, правозахисна, владна, правоохоронна;

б) державно-владна, виконавчо-розпорядча, підзаконна, має правозастосовний та правоохоронний характер;

в) владна, організуюча, правова, профілактична;

г) підзаконна, безпідставна, профілактична, організуюча, має суспільнозначущий характер;

г) безперервна, владна, правозахисна.

5. Завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення не є:

а) своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи;

б) забезпечення виконання вироку суду;

в) виховання громадян у дусі додержання законів;

г) вирішення справи в точній відповідності до закону;

г) виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень.

6. Адміністративне затримання, що застосовується поліцейськими, не може перевищувати (крім виняткових випадків):

а) 1-ї години;

б) 2-х годин;

в) 3-х годин;

г) 12-и годин;

г) 24-х годин.

7. У якій статті КУпАП визначено завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення?

- а) у ст. 245 КУпАП;
- б) у ст. 248 КУпАП;
- в) у ст. 269 КУпАП;
- г) у ст. 268 КУпАП;
- ґ) у ст. 222 КУпАП.

8. Принципами провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі міліції громадської безпеки, є:

- а) забезпечення законності; досягнення об'єктивної істини; швидкість процесу;
- б) забезпечення законності; досягнення об'єктивної істини; право на захист; пильність;
- в) забезпечення законності; презумпція невинуватості; рівність громадян перед законом; професіоналізм;
- г) забезпечення законності; широка участь громадськості; оперативність; своєчасність; право на захист; робота з населенням;
- ґ) забезпечення законності; досягнення об'єктивної істини; право на захист; презумпція невинуватості, рівність громадян перед законом; гласність (широка участь громадськості); оперативність.

9. У протоколі про адміністративне правопорушення, що складається поліцейським, не зазначаються:

- а) відомості про особу, яка притягується до відповідальності;
- б) прийняте у справі рішення;
- в) пояснення особи, яка притягується до відповідальності;
- г) заподіяна матеріальна шкода;
- ґ) прізвища, адреси свідків.

10. Відповідно до законодавства підставою для порушення справи про адміністративне правопорушення є:

- а) подання заяви;
- б) внесення відомостей про правопорушення до журналу єдиного обліку;
- в) складення протоколу про адміністративне правопорушення;
- г) немає правильної відповіді;
- ґ) усі відповіді правильні.

ГЛАВА 4

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПІДВІДОМЧИХ ОРГАНАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Діяння визнається адміністративним правопорушенням за наявності чотирьох ознак: суспільної шкідливості, протиправності, вини та адміністративної караності.

Суспільна шкідливість дії чи бездіяльності означає, що вона заподіює або створює загрозу заподіяння шкоди об'єктам адміністративно-правової охорони, які передбачені у ст. 9 КУпАП.

Протиправність означає, що дію чи бездіяльність прямо заборонено адміністративно-правовими нормами.

Адміністративним правопорушенням (проступком) може бути тільки винне діяння.

Вина полягає у психічному ставленні особи до діяння та його шкідливих наслідків і може бути умисною або необережною. Ступінь вини враховується при накладенні адміністративного стягнення, при звільненні від адміністративної відповідальності.

Адміністративна караність свідчить, що адміністративним проступком визнається лише таке протиправне, винне діяння, за яке законодавством передбачено застосування адміністративних стягнень⁸⁰.

Перелік адміністративних проступків, підвідомчих органам Національної поліції, зазначено у ст. 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Всю їх сукупність можна розподілити на групи.

⁸⁰ Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Харків : Право, 2010. С. 172.

4.1. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ І ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Стаття 44 КУпАП⁸¹ передбачає, що незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах тягнуть за собою накладення штрафу від 25 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 20 до 60 годин, або адміністративний арешт на строк до 15 діб.

Слід відмітити, що особа, яка добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею.

Розміри наркотичних та психотропних засобів затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 № 188 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу». Для найбільш розповсюджених наркотичних речовин встановлено такі невеликі розміри: канабіс – до 5 г, героїн – до 0,005 г, кодеїн – до 0,2 г, кокаїн – до 0,2 г, трамадол – до 0,5 г.⁸²

Об'єктом правопорушень, передбачених ст. 44 КУпАП⁸³, є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я населення та у сфері державного регулювання обігу наркотичних засобів або психотропних речовин (згідно із законами України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»).

⁸¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

⁸² Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : Наказ МОЗ України від 01.08.2000 № 188 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>.

⁸³ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у незаконних виробництві, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (формальний склад). Предметом учинення адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 44 є включені в таблицю наркотичні засоби, психотропні речовини, які на сьогодні перебувають у незаконному обігу в Україні.

Виготовлення (виробництво) наркотичних засобів або психотропних речовин – усі процеси, за винятком вироблення, за допомогою яких можуть бути отримані наркотичні засоби або психотропні речовини, у тому числі шляхом екстракції або рафінування, а також перетворення одних наркотичних або психотропних речовин на інші наркотичні засоби і психотропні речовини.

Незаконне придбання може відбуватися шляхом купівлі, одержання в обмін на інші товари і речі, сплати боргу або дарування, присвоєння знайденого тощо.

Зберігання полягає у фактичному володінні (таємному або відкритому) наркотичними засобами або психотропними речовинами.

Перевезення і пересилка – переміщення наркотичних засобів або психотропних речовин з одного місця в інше в межах України.

Умовою кваліфікації діянь, передбачених цією статтею, як адміністративного правопорушення є: відсутність мети збуту, невеликі розміри наркотичних засобів і психотропних речовин.

Суб'єкт правопорушення – загальний, тобто фізична, осудна особа, яка досягла 16 років. Суб'єктивна сторона – прямий умисел. Важливим є встановлення відсутності в особи мети збуту зазначених речовин.

4.2. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРИРОДИ, ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ, ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

До числа адміністративних правопорушень у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини належать:

– випуск в експлуатацію автомобілів, літаків, суден та інших пересувних засобів і установок, у яких вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах, а також рівень впливу фізичних факторів, здійснюваного ними під час роботи, перевищують установлені нормативи (ст. 80 КУпАП)⁸⁴;

⁸⁴ Там само.

– експлуатація громадянами автотранспортних та інших пересувних засобів і установок, у яких вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах, а також рівень впливу фізичних факторів, здійснюваного ними під час роботи, перевищують установлені нормативи (ст. 81 КУпАП)⁸⁵;

– жорстоке поводження з тваринами – знущання над тваринами, завдання побоїв або вчинення інших насильницьких дій, що завдали тварині фізичного болю, страждань і не спричинили тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин (ст. 89 КУпАП)⁸⁶. За ст. 89 КУпАП⁸⁷ відповідальність також настає за ті самі дії, вчинені стосовно двох і більше тварин, або групою осіб, або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення, пропаганду жорстокого поводження з тваринами та насильницькі дії стосовно тварин, спрямовані на задоволення статевої пристрасі.

Відмітимо, що зазначені у справі ст. 80 та 81 КУпАП, підвідомчі Національній поліції України в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів.

Для кожного типу пересувних джерел шкідливих викидів, що експлуатуються на території України, встановлюються нормативи вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів цих джерел, які розробляються з урахуванням сучасних технічних рішень щодо зменшення утворення забруднюючих речовин, зниження рівнів впливу фізичних факторів, очищення відпрацьованих газів та економічної доцільності. Гранично допустимий викид – це маса шкідливої речовини, яка не повинна перевищуватися під час викиду в атмосферу за одиницю часу. Зазначені нормативи, зокрема, встановлено ДСТУ 4277-04 «Норми і методи вимірювань вмісту оксиду вуглецю та вуглеводнів у відпрацьованих газах автомобілів з двигунами, що працюють на бензині або газовому паливі»⁸⁸ та ДСТУ 4276-04 «Норми і методи вимірювань

⁸⁵ Там само.

⁸⁶ Там само.

⁸⁷ Там само.

⁸⁸ ДСТУ 4277:2004. Норми і методи вимірювань вмісту оксиду вуглецю та вуглеводнів у відпрацьованих газах автомобілів з двигунами, що працюють на бензині або газовому паливі. Київ, 2004. URL: <http://law.autoua.net/documents/exploitation/72.html>.

димності відпрацьованих газів автомобілів з дизелями або газодизелями»⁸⁹.

Вміст оксиду вуглецю та вуглеводнів у відпрацьованих газах автомобілів визначають під час роботи двигуна в режимі холостого ходу для двох частот обертання колінчастого валу – мінімальної (пмін) і підвищеної (ппідв), що встановлені виробником.

Вміст оксиду вуглецю та вуглеводнів у відпрацьованих газах автомобілів, не обладнаних системами нейтралізації відпрацьованих газів, не повинен перевищувати межі, наведені у таблиці 1. Для автомобілів, які проходять обкатку (пробігом до 3000 км), допустимий вміст вуглеводнів у відпрацьованих газах збільшується на 20 % порівняно з даними табл. 1.

Таблиця 1

Паливо, на якому працює двигун	Частота обертання	Оксид вуглецю, об'ємна частка, %	Вуглеводні, об'ємна частка, млн-1, для двигунів з числом циліндрів	
			до 4 включно	більше ніж 4
Бензин	пхв.	3,5*	1200	2500
	ппідв	2,0	600	1000
Газ природний	пмін	1,5	600	1800
	ппідв	1,0	300	600

Вміст оксиду вуглецю і вуглеводнів у відпрацьованих газах автомобілів, які працюють на бензині та обладнані нейтралізаторами, не повинен перевищувати межі, наведені у таблиці 2. Автомобілі, які можуть працювати на двох видах палива, причому одна із систем живлення двигуна є основною, друга – резервною, перевіряють лише за роботи на основному паливі. Під час контролювання автомобіль перевіряють на тому паливі, на якому він працював на момент перевірення.

⁸⁹ ДСТУ 4276:2004. Норми і методи вимірювань димності відпрацьованих газів автомобілів з дизелями або газодизелями. Київ, 2004. URL: http://www.infocar.com.ua/law_ukr/law_61.html.

Таблиця 2

Частота обертання	Автомобілі з окиснювальними нейтралізаторами		Автомобілі з трикомпонентними нейтралізаторами	
	Оксид вуглецю, об'ємна частка, %	Вуглеводні, об'ємна частка, млн-1	Оксид вуглецю, об'ємна частка, %	Вуглеводні, об'ємна частка, млн-1
пмін	1,0	600	0,5	100
ппідв	0,6	300	0,3	100

Об'єктом адміністративних проступків за ст. 80 та 81 КУпАП є суспільні відносини у сфері охорони атмосферного повітря, а предметом – атмосферне повітря. Суб'єкт адміністративного проступку за ст. 80 КУпАП – спеціальний (посадові особи підприємств, установ, організацій, громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності), суб'єкт адміністративного проступку за ст. 81 КУпАП – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку). Суб'єктивна сторона правопорушень, передбачених ст. 80 та 81 КУпАП, визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності.

Щодо жорстокого поводження із тваринами слід зазначити, що з 2006 року в Україні діє Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006 № 3447-IV⁹⁰. Відповідно до його положень жорстоке поводження з тваринами – знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що завдало їм фізичного страждання, спричинило мучення, тілесні ушкодження, каліцтво або призвело до загибелі, нацькування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення домашніх та сільськогосподарських тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин.

Гуманним ставленням до тварин визнаються дії, що відповідають вимогам захисту тварин від жорстокого поводження і передбачають доброзичливе ставлення до тварин, сприяння їх блага, поліпшення якості їх життя тощо.

⁹⁰ Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.

Законом забороняються пропаганда жорстокого поводження з тваринами, заклики до жорстокого поводження з ними, а також пропаганда мисливства в системі дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти. Також забороняється використання в розважальних або комерційних цілях матеріалів, що демонструють жорстоке поводження з тваринами. Під час поводження з тваринами не допускається:

- використання оснащень, інвентарю, що травмують тварин;
- примушування тварин до виконання неприродних для них дій, що призводять до травмувань;
- нанесення побоїв, травм з метою примушування тварин до виконання будь-яких вимог;
- використання тварин в умовах надмірних фізіологічних навантажень⁹¹.

Суб'єкт адміністративного проступку – загальний (фізична особа, яка досягла 16-річного віку). Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу.

4.3. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Серед адміністративних проступків у сільському господарстві Національній поліції України підвідомчі порушення, зазначені в ч. 2 ст. 106¹: «Невжиття землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку»⁹².

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сферах охорони здоров'я населення та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – це діяння, пов'язані з культивуванням рослин, що містять наркотичні речовини, розробкою, виробництвом, відпуском, виготовленням, зберіганням, розподілом, торгівлею, використанням, переміщенням на території України та за її межі наркотичних засобів, психотропних речовин і

⁹¹ Там само.

⁹² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

прекурсорів, які здійснюються з порушенням вимог Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»⁹³.

Об'єктивна сторона цього правопорушення полягає у бездіяльності землекористувачів або землевласників щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку на закріплених за ними земельних ділянках.

Суб'єкт адміністративного проступку – громадяни і посадові особи. Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу чи необережності.

4.4. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ТРАНСПОРТІ, В ГАЛУЗІ ШЛЯХОВОГО ГОСПОДАРСТВА І ЗВ'ЯЗКУ (чч. 1, 2, 3, 4, 6 ст. 109, ст. 110, ч. 3 ст. 114, ч. 1 ст. 115, ст. 1162, ч. 2 ст. 117, чч. 1, 2 ст. 119, чч. 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 11 ст. 121, ст. 1211, ст. 1212, чч. 1, 2, 3, 5 ст. 122, ч. 1 ст. 123, ст. 1241, 125, чч. 1, 2, 4 ст. 126, чч. 1, 2, 3 ст. 127, ст. 128–129, ч. 1 ст. 1321, чч. 1, 2, 5 ст. 133, чч. 3, 6, 8, 9, 10, 11 ст. 1331, ч. 2 ст. 135, ст. 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), ст. 137, чч. 1, 2, 3 ст. 140, ст. 148 КУпАП)

Органам Національної поліції України підвідомча велика кількість адміністративних проступків у галузі транспорту, шляхового господарства і зв'язку. Їх повний перелік зазначений у ст. 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення⁹⁴. Зокрема, до них належать:

- 1) порушення правил з охорони порядку і безпеки руху на залізничному транспорті;
- 2) порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ременями безпеки або мотошоломами;
- 3) порушення правил перевезення пасажирів під час надання послуг з перевезення пасажирів;

⁹³ Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>.

⁹⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4) керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки;

5) випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан яких не відповідає встановленим вимогам або без необхідних документів, передбачених законодавством;

6) порушення правил перевезення небезпечних речовин і предметів на транспорті;

7) порушення правил надання послуг та вимог безпеки під час надання послуг з перевезення пасажирів чи вантажів автомобільним транспортом;

8) порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху чи позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт.

Більшість із вказаних проступків полягають у порушенні правил дорожнього руху. Адміністративні проступки у сфері безпеки дорожнього руху є найпоширенішими серед усіх адміністративних проступків. Отже, безпосереднім об'єктом більшості складів правопорушень в зазначеній сфері є суспільні відносини у сфері безпеки дорожнього руху.

Стаття 16 Закону України «Про транспорт» від 10.11.1994 № 232/94-ВР говорить, що підприємства транспорту зобов'язані забезпечувати безпеку життя і здоров'я громадян, безпеку експлуатації транспортних засобів, охорону навколишнього природного середовища⁹⁵.

Закон України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 № 3353-XII говорить, що міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та об'єднання у межах своєї компетенції забезпечують безпеку дорожнього руху, несуть відповідальність за виконання державних і галузевих програм у сфері дорожнього руху, видають нормативні акти про дорожній рух, що не суперечать законодавству про дорожній рух, сприяють підприємствам, установам та організаціям, що входять до їх складу, у здійсненні заходів, спрямованих на забезпечення безпеки дорожнього руху⁹⁶.

⁹⁵ Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр>.

⁹⁶ Про дорожній рух : Закон України від 30.06.1993 № 3353-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>.

Крім того, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та господарювання розробляють і здійснюють заходи для забезпечення безпеки дорожнього руху, проводять у трудових колективах профілактичну роботу з дотримання вимог законодавства про дорожній рух, за згодою з первинними профспілковими організаціями включають до колективних договорів вимоги щодо форм впливу на членів трудового колективу в разі порушення ними обов'язків учасників дорожнього руху, встановлених чинним законодавством про дорожній рух.

Серед адміністративних проступків, передбачених главою 10 КУпАП⁹⁷ та підвідомчих Національній поліції, можна виокремити:

- проступки у сфері охорони порядку і безпеки руху та залізничному, річковому, морському транспорті;
- проступки, що пов'язані з безпекою експлуатації особистого автотранспорту (т. з. порушення правил дорожнього руху);
- проступки, що пов'язані з порушенням порядку надання послуг транспортом (порушення правил перевезення вантажів, пасажирів, допуск до керування транспортними засобами водіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння);
- проступки, пов'язані з порушенням правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць.

Об'єктивна сторона розглядуваних правопорушень може характеризуватися як виключно діянням, наприклад: допуск до керування транспортним засобом особи, яка не має права на керування транспортним засобом, перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на 20 км/год. (формальний склад), – так і настанням певних наслідків та наявністю причинно-наслідкового зв'язку (матеріальний склад). До останніх належать, зокрема, проступки, передбачені ст. 109 та 110 КУпАП: пошкодження внутрішнього обладнання пасажирських вагонів, скла локомотивів і вагонів, пошкодження залізничної колії, захисних лісонасаджень, снігозахисних загороджень та інших колійних об'єктів, споруд і пристроїв сигналізації та зв'язку⁹⁸.

Серед додаткових ознак об'єктивної сторони можна виділити: місце вчинення проступку – перехід пішоходом проїзної частини у

⁹⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

⁹⁸ Там само.

невстановлених місцях або безпосередньо перед транспортними засобами (ст. 127 КУпАП); умови вчинення – в'їзд на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений (ч. 1 ст. 123 КУпАП), непокора сигналам регулювання дорожнього руху (ст. 127 КУпАП); участь у відносинах із правопорушником представників органів держави ненадання транспортних засобів поліцейським та медичним працівникам (ст. 124¹ КУпАП) ⁹⁹.

Суб'єкти адміністративних проступків, підвідомчих Національній поліції, що містяться у главі 10 Кодексу України про адміністративні правопорушення, мають як загальні, так і спеціальні ознаки. До загальних належать ті, відповідно до яких це має бути фізична осудна особа, яка досягла віку адміністративної відповідальності. Спеціальними ознаками визнаються такі, що вказують на особливості правового становища суб'єктів і дозволяють диференціювати їх відповідальність. До таких ознак можна віднести посадових осіб, відповідальних за технічний стан, обладнання, експлуатацію транспортних засобів, громадян суб'єктів господарської діяльності, водіїв, осіб, які не мають права керування, пішоходів тощо.

Слід додати, що проступки у сфері безпеки дорожнього руху, крім загальних і спеціальних суб'єктів, учиняють особи, правовий статус яких визначається окремими статтями КУпАП, а саме неповнолітні (ст. 13 КУпАП), військовослужбовці та інші особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів (ст. 15 КУпАП) ¹⁰⁰.

Так, у разі вчинення транспортних проступків неповнолітніми від 16 до 18 років за ст. 121–127 КУпАП вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. Але з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до них можуть бути застосовані заходи виховного характеру, передбачені ст. 24¹ КУпАП.

Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. У той же час до зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи й адміністративний арешт.

⁹⁹ Там само.

¹⁰⁰ Там само.

У разі порушення правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. Посадові особи Національної поліції, яким надано право накладати адміністративні стягнення, передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

Суб'єктивна сторона адміністративних проступків у сфері транспорту може характеризуватися як умислом, так і необережністю. З необережності вчиняється значна кількість проступків у сфері безпеки дорожнього руху, наприклад за ст. 122, 125, 127 КУпАП¹⁰¹.

У той же час можлива й умисна форма вини, зокрема у випадках пошкодження внутрішнього обладнання та стекол автобусів, маршрутних таксі, тролейбусів або трамваїв (ст. 119 КУпАП), допуску до керування транспортними засобами водіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, або у хворобливому стані, або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 129 КУпАП), здійснення регулярних перевезень пасажирів на постійних маршрутах без укладення договору на перевезення пасажирів автомобільним транспортом або без паспорта маршруту (ст. 133¹ КУпАП).

Більш детально повноваження Національної поліції щодо провадження у справах про ці проступки та накладання адміністративних стягнень будуть розглянуті у наступних розділах підручника.

4.5. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ (ст. 175¹ (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), ст. 176, 177, чч. 1, 2 ст. 178, ст. 180, 181-1, ч. 1 ст. 182, ст. 183)

Серед адміністративних правопорушень, посягають на громадський порядок і громадську безпеку, органи Національної поліції розглядають справи про:

– куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених

¹⁰¹ Там само.

рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради) (ст. 175¹ КУпАП);

– виготовлення або зберігання без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовлення або зберігання без мети збуту апаратів для їх вироблення (ст. 176 КУпАП);

– придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (ст. 177 КУпАП);

– розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включаючи транспорт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволено відповідним органом місцевого самоврядування, або появу в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль (у т. ч. з ознакою повторності) (чч. 1, 5 ст. 178 КУпАП);

– доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами (стаття 180);

– заняття проституцією (ст. 181¹ КУпАП);

– порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (ч. 1 ст. 182 КУпАП);

– завідомо неправдивий виклик пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб (ст. 183 КУпАП)¹⁰².

Стаття 175¹ КУпАП

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає в курінні тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради.

Законом України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 № 2899-IV громадське місце визначено як частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату,

¹⁰² Там само.

постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони¹⁰³.

Законом забороняється куріння тютюнових виробів, а також електронних сигарет і кальянів: 1) у ліфтах і таксофонах; 2) у приміщеннях та на території закладів охорони здоров'я; 3) у приміщеннях та на території навчальних закладів; 4) на дитячих майданчиках; 5) у приміщеннях та на території спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту; 6) у під'їздах житлових будинків; 7) у підземних переходах; 8) у транспорті загального користування, що використовується для перевезення пасажирів; 9) у приміщеннях закладів ресторанного господарства; 10) у приміщеннях об'єктів культурного призначення; 11) у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ; 12) на стаціонарно об'єднаних зупинках маршрутних транспортних засобів.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і в формі необережності. Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років.

Стаття 176 КУпАП

Об'єктом правопорушення, передбаченого коментованою статтею, є суспільні відносини у сфері громадського порядку та охорони здоров'я населення.

Об'єктивна сторона цього правопорушення, полягає у виготовленні або зберіганні без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовленні або зберіганні без мети збуту апаратів для їх вироблення. Об'єктивна сторона проступку, пов'язаного з виготовленням апаратів для одержання самогону, полягає не тільки у створенні спеціально призначеного виробу, але й у пристосуванні для цілей самогоноваріння будь-якого іншого устаткування або апаратури, шляхом застосування яких здійснюється процес перегонки алкогольної маси в напої, що містять спирт.

Під самогоном розуміють спиртний напій (спиртовмісну рідину), виготовлений шляхом відокремлення перегонкою через спеціальний апарат або іншим способом (наприклад, шляхом виморожування) алкоголю від маси, одержаної внаслідок бродіння продуктів,

¹⁰³ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>.

багатих на крохмалісті чи цукристі речовини (цукор, картоплі, зерна, буряків, фруктів тощо). Його міцність – від 35 до 50.

Міцні спиртні напої домашнього вироблення – це продукти, одержані кустарним способом шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів із вмістом спирту етилового понад 12 %.

До інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення належать різновиди самогону, зокрема чача, арака, тутова горілка, кумишка, березівка, хріновуха, спотикач тощо.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого умислу. Суб'єктом правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт).

У цьому складі правопорушення законодавець виділяє ще одну ознаку об'єкта – предмет посягання, який, на відміну від решти видів об'єктів, пов'язаний не із системою суспільних відносин, а з конкретними речами матеріального світу, на які спрямовано правопорушення.

Такими предметами виступають самогон чи інші міцні спиртні напої домашнього вироблення. Предметом правопорушення, передбаченого ст. 176 КУпАП¹⁰⁴, можуть бути також і апарати для вироблення зазначених спиртних напоїв – як саморобні, так і різноманітні пристосування та предмети, спеціально призначені для процесу відділення алкогольної маси від продуктів бродіння.

Стаття 177 КУпАП

Об'єктом правопорушення за ст. 177 є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я населення та громадського порядку. Предмет посягання – самогон чи інші міцні спиртні напої домашнього вироблення.

Об'єктивна сторона цього правопорушення виражається у придбанні самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (формальний склад).

Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення – це усний чи письмовий правочин між споживачем і продавцем (виконавцем) про якість, терміни, ціну та інші умови, за яких реалізується така кустарна продукція.

Також під придбанням самогону або інших міцних спиртних напоїв слід розуміти не тільки купівлю, але й інші способи їх

¹⁰⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

одержання, зокрема шляхом обміну на товари і матеріальні цінності, замість грошової винагороди за виконану роботу або надані послуги, у рахунок покриття боргу і т. ін. Зберігання самогону, придбаного для власного споживання, складає адміністративну відповідальність за його придбання.

Суб'єктом зазначеного правопорушення може бути будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку. До осіб у віці від 16 до 18 років, які вчинили зазначене правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24¹ КУпАП з урахуванням вимог ст. 13 КУпАП¹⁰⁵.

Суб'єктивна сторона. Таке правопорушення вчиняється навмисно. При цьому необхідно встановити, що спиртні напої придбані без мети наступного їх збуту.

Стаття 181¹ КУпАП

Об'єктом правопорушення за ст. 181¹ є суспільні відносини у сфері громадської моралі, під якою необхідно розуміти систему поглядів та уявлень, норм та оцінок, що регулюють поведінку людей. Суспільна мораль вимагає, щоб зв'язки між людьми для задоволення статевих потреб установлювалися на основі особистої симпатії, не допускає ведення статевого життя виключно за винагороду.

Відповідно до наукових поглядів проституція – це залучення до безладних статевих відносин інших осіб, крім подружжя, в обмін на негайну оплату грошима чи іншими цінними речами. Термін «проституція» походить від латинського слова «виставляти привселюдно». Отже, під проституцією розуміють позашлюбні статеві відносини за плату, що не мають у своїй основі почуттєвого потягу¹⁰⁶.

При цьому немає значення, вчиняються ці дії з особами протилежної статі чи однієї. Оскільки в законі йдеться про послуги, то це означає, що: 1) вчиняються дії, бажані для «замовника», які приносять йому задоволення або користь; 2) особа, яка займається проституцією, має мету отримання від цього доходу. Тому заняття проституцією передбачає, що надання сексуальних послуг обумовлюється винагородою, здійснюється за плату.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у здійсненні статевих контактів за матеріальну винагороду.

Із суб'єктивної сторони проституція характеризується прямим умислом. Суб'єктом визнається фізична осудна особа як жіночої, так і чоловічої статі, яка досягла віку адміністративної відповідальності.

¹⁰⁵ Там само.

¹⁰⁶ Мінц М. О. Соціологія девіантної поведінки : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. С. 124.

Стаття 182 КУпАП

З об'єктивної сторони це правопорушення, зазначене у ст. 182 КУпАП, характеризується порушенням вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту населення від впливу шуму» від 03.06.2004 № 1745-IV¹⁰⁷ внесено зміни до чинного КУпАП та Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Так, ст. 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»¹⁰⁸ встановлено, що органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни під час здійснення будь-яких видів діяльності з метою відвернення і зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму, неіонізуючих випромінювань та інших фізичних факторів зобов'язані вживати заходів щодо недопущення впродовж доби перевищень рівнів шуму, встановлених санітарними нормами, в таких приміщеннях і на таких територіях (захищені об'єкти):

- 1) жилих будинків і прибудинкових територіях;
- 2) лікувальних, санаторно-курортних закладів, будинків-інтернатів, закладів освіти, культури;
- 3) готелів і гуртожитків;
- 4) розташованих у межах населених пунктів закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу;
- 5) інших будівель і споруд, у яких постійно чи тимчасово перебувають люди;
- 6) парків, скверів, зон відпочинку, розташованих на території мікрорайонів і груп житлових будинків¹⁰⁹.

¹⁰⁷ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту населення від впливу шуму : Закон України від 03.06.2004 № 1745-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1745-15>.

¹⁰⁸ Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.

¹⁰⁹ Там само.

Шум на захищених об'єктах під час здійснення будь-яких видів діяльності не повинен перевищувати рівнів, установлених санітарними нормами для відповідного часу доби.

У нічний час, із 22 до 8 години, на захищених об'єктах забороняються гучний спів і викрики, користування звуковідтворювальною апаратурою та іншими джерелами побутового шуму, проведення салютів, феєрверків, використання піротехнічних засобів.

Проведення на захищених об'єктах ремонтних робіт, що супроводжуються шумом, забороняється у робочі дні з 21 до 8 години, а у святкові та неробочі дні – цілодобово. Власник або орендар приміщень, у яких передбачається проведення ремонтних робіт, зобов'язаний повідомити мешканців прилеглих квартир про початок зазначених робіт.

За згодою мешканців усіх прилеглих квартир ремонтні та будівельні роботи можуть проводитися також у святкові та неробочі дні. Шум, що утворюється під час проведення будівельних робіт, не повинен перевищувати санітарних норм цілодобово.

Правила додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях затверджуються сільськими, селищними, міськими радами, якими з урахуванням особливостей окремих територій (курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних, заповідних тощо) установлюються заборони та обмеження щодо певних видів діяльності, що супроводжуються утворенням шуму, а також установлюється порядок проведення салютів, феєрверків, інших заходів із використанням вибухових речовин і піротехнічних засобів.

Суб'єктивна сторона проступку характеризується наявністю вини у формі як умислу, так і необережності. Суб'єкт проступку – громадяни, громадяни – суб'єкти господарської діяльності та посадові особи.

Стаття 183 КУпАП

Об'єктом правопорушення передбаченого ст. 183 КУпАП¹¹⁰, є суспільні відносини у сфері громадського порядку.

Об'єктивна сторона цього правопорушення, полягає в завідомо неправдивому виклику швидкої медичної допомоги, поліції, служб із надзвичайних ситуацій, аварійних служб, що спрямований на зрив їх нормальної роботи. Правопорушник викликає представника хоча б однієї з перерахованих у статті спеціальних служб нібито для

¹¹⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

надання допомоги, знаючи наперед про те, що в цьому немає ніякої необхідності. Виклик, як правило, робиться по телефону. Однак слід зазначити, що спосіб виклику таких служб значення не має.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю прямого умислу. Правопорушник, повідомляючи певну інформацію спеціальній службі, усвідомлює, що вона є неправдивою, і бажає виїзду на місце виклику працівників цієї служби.

Суб'єкт правопорушення – фізична осудна особа, якій виповнилося 16 років.

4.6. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН, ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА БЛАГОУСТРОЮ (ст. 151, чч. 6, 7 ст. 152-1 КУпАП)

Аналізований розділ Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює підвідомчість органів Національної поліції відносно самоправного зайняття жилого приміщення (ст. 151 КУпАП) та порушення правил паркування транспортних засобів і порушення правил обладнання майданчиків для платного паркування транспортних засобів (ст. 152-1 КУпАП)¹¹¹.

Стаття 151 КУпАП

Відповідно до Житлового кодексу від 30.06.1983 № 5464-Х (ст. 9 «Житлові права громадян») громадяни мають право на одержання у безстрокове користування у встановленому порядку жилого приміщення в будинках державного чи громадського житлового фонду або на одержання за їх бажанням грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення для категорій громадян, визначених законом, або в будинках житлово-будівельних кооперативів¹¹².

Забезпечення постійним житлом громадян, які відповідно до законодавства мають право на його отримання, може здійснюватися шляхом будівництва або придбання доступного житла за рахунок надання державної підтримки. Ніхто не може бути виселений із займаного жилого приміщення або обмежений у праві користування жилим приміщенням інакше як з підстав і в порядку, передбачених законом.

¹¹¹ Там само.

¹¹² Житловий Кодекс Української РСР : Закон України від 30.06.1983 № 5464-Х // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.

Громадяни самостійно здійснюють право на одержання жилого приміщення в будинках державного і громадського житлового фонду з настанням повноліття, тобто після досягнення 18-річного віку, а такі, що одружилися або влаштувалися на роботу у передбачених законом випадках до досягнення 18-річного віку, – відповідно з часу одруження або влаштування на роботу. Інші неповнолітні (віком від 15 до 18 років) здійснюють право на одержання жилого приміщення за згодою батьків або піклувальників.

Стаття 58 Житлового кодексу говорить, що на підставі рішення про надання жилого приміщення в будинку державного або громадського житлового фонду виконавчий комітет районної, міської, районної в місті, селищної, сільської Ради народних депутатів видає громадянині ордер, який є єдиною підставою для вселення в надане жила приміщення¹¹³.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері захисту житлових прав громадян.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у самоправному (без належного на те права чи дозволу, в тому числі оформленого документально) зайнятті жилого приміщення у будинках державного або громадського житлового фонду чи фонду житлово-будівельних кооперативів (формальний склад проступку).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого умислу. Суб'єктом правопорушення можуть бути як посадові особи, так і громадяни.

Стаття 152¹ (чч. 6,7) КУнАП

Національній поліції України за цією статтею підвідомчі діяння, передбачені ч. 6 та 7:

– паркування транспортного засобу на місцях, призначених для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, водієм, який не має документів про наявність у нього чи в одного з пасажирів інвалідності (крім явно виражених ознак інвалідності);

– необлаштування на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках для паркування транспортних засобів, у тому числі біля житлових будинків (крім індивідуальних житлових будинків) та інших будівель, на тротуарах (із числа місць для зупинки та стоянки транспортних засобів), місць, призначених для паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, чи облаштування таких місць без дотримання вимог щодо їх розміщення.

¹¹³ Там само.

Правила паркування транспортних засобів затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1342, положення якої зазначають, що контроль за виконанням цих Правил здійснюють уповноважений підрозділ Національної поліції у частині забезпечення безпеки дорожнього руху на майданчиках для паркування та посадові особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради у частині контролю за станом благоустрою та утримання майданчиків для паркування (в т. ч. щодо оплати послуг з користування майданчиками для платного паркування)¹¹⁴.

Відповідальність за вказані правопорушення було встановлено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за паркування, зупинку, стоянку транспортних засобів на місцях, призначених для осіб з інвалідністю» від 22.06.2017 № 2109-VIII. Згідно із його положеннями місцями, призначеними для паркування (в т. ч. безоплатного паркування) транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках для паркування транспортних засобів, у т. ч. біля житлових будинків (крім індивідуальних житлових будинків) та інших будівель, на тротуарах (із числа місць для зупинки та стоянки транспортних засобів), вважаються місця, позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою¹¹⁵.

Об'єктивна сторона зазначених правопорушень характеризується формальним складом та полягає у відповідних діях, що виражаються у:

- паркуванні транспортного засобу на місцях, призначених для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, водієм, який не має документів про наявність у нього чи в одного з пасажирів інвалідності (крім явно виражених ознак інвалідності);
- необлаштуванні на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках для паркування транспортних засобів, у тому числі біля житлових будинків, місць, призначених для паркування транспортних

¹¹⁴ Про затвердження Правил паркування транспортних засобів : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1342 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1342-2009-p>.

¹¹⁵ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за паркування, зупинку, стоянку транспортних засобів на місцях, призначених для осіб з інвалідністю : Закон України від 22.06.2017 № 2109-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-19>.

засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, чи облаштування таких місць без дотримання вимог щодо їх розміщення.

Суб'єктивна сторона аналізованих адміністративних правопорушень характеризується як умислом, так і необережністю.

Суб'єктом правопорушення за ч. 6 ст. 152¹ КУпАП є особа-водій, яка має право керувати автотранспортом (фізична, осудна, що досягла віку, з якого вона має право отримати водійське посвідчення). У той же час суб'єктом правопорушення за ч. 7 ст. 152¹ є посадові особи суб'єктів господарювання, які утримують спеціально обладнані чи відведені майданчики для паркування транспортних засобів¹¹⁶.

4.7. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ТОРГІВЛІ, ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ, У СФЕРІ ПОСЛУГ, ГАЛУЗІ ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У галузі фінансів і підприємницькій діяльності Національній поліції України підвідомчі такі адміністративні проступки:

- незаконний відпуск або придбання бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів (ст. 161 КУпАП);
- несвоєчасне здавання виторгу (ст. 164-4 КУпАП).

Стаття 161 КУпАП

Об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 161 КУпАП, є суспільні відносини у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у незаконному відпуску або придбанні бензину чи інших паливно-мастильних матеріалів, що належать державним або громадським підприємствам, установам і організаціям. Особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності за вчинення цього правопорушення лише за умови, що в її діях немає ознак розкрадання¹¹⁷.

Єдиний порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів, проведення обліково-розрахункових операцій, що застосовується на підприємствах та організаціях України, які займаються нафтопродуктозабезпеченням, регулюється Інструкцією про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах

¹¹⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

¹¹⁷ Там само.

і в організаціях України, затвердженою наказом від 20.05.2008 № 281/171/578/155¹¹⁸. Порядок приймання, зберігання і роздрібної торгівлі бензином, дизельним паливом, гасом, маслами, мастилами регулюється Правилами роздрібної торгівлі нафтопродуктами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 20.12.1997 № 1442.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і необережності. Суб'єктом правопорушення можуть бути як працівники підприємств щодо забезпечення нафтопродуктами, підприємств нафтопродуктопровідного транспорту, наливних та автозаправних станцій, так і громадяни.

Стаття 164⁴ КУпАП

Об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 164-4 КУпАП, є суспільні відносини у сфері торговельної діяльності та фінансової дисципліни. Наприклад, відповідно до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 29.12.17 № 148, установи/підприємства мають право тримати в позаробочий час у своїх касах готівкову виручку (готівку) у межах, що не перевищують самостійно встановлений ними ліміт каси. Готівкова виручка (готівка), що перевищує самостійно встановлений ліміт каси, здається до банків для її зарахування на банківські рахунки. Суб'єкти господарювання здають готівкову виручку (готівку) для переказу на банківські рахунки суб'єктів господарювання до операторів поштового зв'язку, національних операторів та небанківських фінансових установ, які в установленому законодавством порядку отримали ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунку¹¹⁹.

Готівкова виручка (готівка) здається суб'єктами господарювання самостійно (в тому числі із застосуванням платіжних пристроїв та

¹¹⁸ Про затвердження Інструкції про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України : Наказ М-ва палива та енергетики України, М-ва економіки України, М-ва транспорту та зв'язку України, Держ. комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 20.05.2008 № 281/171/578/155 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0805-08>.

¹¹⁹ Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : Постанова Нац. банку України від 29.12.2017 № 148 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>.

через пункти приймання готівки) або через відповідні служби, яким згідно із законодавством надано право на перевезення валютних цінностей та інкасацію коштів, або через підприємства, які отримали ліцензію Національного банку України на надання банкам послуг з інкасації. Готівкова виручка (готівка) здається для зарахування на будь-який банківський рахунок суб'єкта господарювання на його вибір.

Установи/підприємства мають право зберігати у своїй касі готівку, одержану в банку для виплат, що належать до фонду оплати праці, а також пенсій, стипендій, дивідендів (доходу) понад установлений ліміт каси, протягом п'яти робочих днів, уключаючи день одержання готівки в банку.

Об'єктивною стороною правопорушення, передбаченого коментованою статтею, є порушення встановлених правилами розрахунків і ведення касових операцій термінів здавання виторгу торговельними підприємствами всіх форм власності, що здійснюють реалізацію товарів за готівку (формальний склад).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого або непрямого умислу. Суб'єктами правопорушення можуть бути працівники торговельних підприємств усіх форм власності, відповідальні за здавання виторгу (виручки).

4.8. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ

Серед адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, Національній поліції підвідомчі:

1) порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік (ст. 192 КУпАП) ¹²⁰;

2) порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 194 КУпАП) ¹²¹;

3) порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 195 КУпАП) ¹²².

¹²⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

¹²¹ Там само.

Стаття 192 КУпАП

Відповідно до п. 7.6 Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 № 622¹²³, у разі зміни місця проживання власник зброї, пристрою у 10-денний строк повинен звернутися із заявою в довільній формі про постановку на облік в органі поліції за новим місцем проживання. Особова справа власника зброї за письмовим запитом територіальним підрозділом поліції надсилається для взяття на облік в орган поліції за новим місцем проживання, а зброя, пристрій знімаються з обліку, про що вноситься інформація до відповідної бази даних.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 192 КУпАП, полягає в порушенні громадянами встановлених строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік у разі зміни місця проживання.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося щонайменше 18 років, оскільки відповідно до постанови Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-12 «Про право власності на окремі види майна» правом придбання мисливської гладкоствольної зброї користуються громадяни України, які досягли 21-річного

¹²² Там само.

¹²³ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

віку, мисливської нарізної зброї – 25-річного віку, холодної та пневматичної зброї – 18-річного віку¹²⁴.

Стаття 194 КУпАП.

Підстави та порядок реалізації зброї врегульовано Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї ... від 2.12.2015 № 1000¹²⁵, а також наказом МВС України від 21.08.1998 р. № 622¹²⁶. Так, відповідно до цих документів господарська діяльність з торгівлі зброєю, боєприпасами до неї, спеціальними засобами провадиться з дотриманням таких вимог:

1) продаж спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони, крім газових пістолетів, револьверів та пристроїв, органам та установам, працівникам яких дозволено їх використання відповідно до законодавства, здійснюється за письмовим клопотанням керівників таких органів та установ;

2) зброя, газові пістолети, револьвери, пристрої вітчизняного виробництва, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, продаються

¹²⁴ Про право власності на окремі види майна : Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>.

¹²⁵ Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.2015 № 1000 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-p>.

¹²⁶ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

на підставі дозволів на їх придбання, мисливські ножі – на підставі дозволу на право зберігання і носіння зброї або дозволу на право придбання холодної зброї, паспорта громадянина або документа, який засвідчує особу, газові балончики – громадянам, які досягли 18-річного віку, за наявності паспорта;

3) продаж нарізної зброї, газових пістолетів, револьверів, пристроїв здійснюється за наявності довідки про їх відстріл, що проводиться підрозділами експертної служби МВС;

4) продаж у магазинах боєприпасів до вогнепальної зброї невійськового призначення та патронів до газових пістолетів, револьверів, пристроїв здійснюється:

– юридичній особі – на підставі дозволу на їх придбання, а також доручення, виданого її представникові, та документа, який засвідчує особу;

– громадянинуві – на підставі дозволу на зберігання та носіння вогнепальної зброї невійськового призначення, газових пістолетів, револьверів, пристроїв.

Правом придбання мисливської гладкоствольної зброї та основних частин до неї користуються громадяни України, які досягли 21-річного віку, мисливської нарізної зброї та основних частин до неї – 25-річного віку, холодної, охолощеної та пневматичної зброї та основних частин до неї – 18-річного віку. Для придбання мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї, пневматичної зброї, холодної та охолощеної зброї громадяни мають отримати в органах поліції відповідний дозвіл.

Суб'єкт господарювання, що провадить діяльність з торгівлі зброєю, боєприпасами до неї, спеціальними засобами, веде книгу обліку зброї, книгу боєприпасів до неї, книгу спеціальних засобів, які повинні бути пронумеровані, прошнуровані і скріплені печаткою територіального органу Національної поліції.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає в порушенні правил, визначених постановою Кабінету Міністрів України № 1000 та наказом МВС України № 622. Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності. Суб'єктами правопорушення можуть бути працівники торговельних підприємств, які здійснюють торгівлю вогнепальною, холодною чи пневматичною зброєю і бойовими припасами.

Стаття 195 КУпАП.

Відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового

призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї ... від 2.12.2015 № 1000¹²⁷, а також наказу МВС України від 21.08.1998 № 622, «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї...»¹²⁸ зберігання зброї, боєприпасів до неї, спеціальних засобів здійснюється з дотриманням таких вимог:

– зброя, боєприпаси до неї, спеціальні засоби зберігаються в торговельному залі на вітринах, стелажах, прилавках за умови неможливості раптового заволодіння ними (скріплені тросом, зачичені вітрини тощо) та можуть надаватися громадянам для огляду в цьому залі з метою визначення виду та моделі зброї, спеціальних засобів, що будуть придбаватися;

– у торговельному залі магазину повинна бути встановлена за прилавком або вмонтована у прилавок шафа для зберігання пороху та шафа для зберігання капсулів і боєприпасів до зброї та патронів до спеціальних засобів;

– зброя, боєприпаси до неї, спеціальні засоби повинні розміщуватися в кімнаті для їх зберігання в металевих шафах (сейфах) або в кімнатах-сейфах (сховищах), товщина стінок яких становить не менш як 3 міліметри, а двері укріплені сталевими накладками або косинцями, з надійними (не менше двох) внутрішніми замками.

¹²⁷ Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивою та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.2015 № 1000 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-p>.

¹²⁸ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

Категорично забороняється залишати зброю, боєприпаси до неї, спеціальні засоби в торговельному залі після закриття магазину в разі непідключення сигналізації до пульта централізованого нагляду органів поліції охорони. Боєприпаси та патрони повинні зберігатися в металевому ящику, шафі окремо від зброї, спеціальних засобів.

Дозвіл на перевезення територією України зброї, бойових припасів до неї, основних частин зброї, а також пристроїв та патронів до них видається УП ГУНП за заявою керівника підприємства, установи, організації, якій належить зброя, бойові припаси, основні частини зброї, пристрої і патрони до них, а також за заявою суб'єкта господарювання, в якій зазначаються найменування та кількість вантажу, що буде перевозитися, вид транспорту, маршрут із зазначенням початкового й кінцевого пунктів перевезення, підстава перевезення, строк, відомості про осіб, відповідальних за перевезення й охорону вантажу на шляху руху (прізвище, ім'я, по батькові, паспортні дані).

Перевезення вогнепальної, холодної, охолощеної та пневматичної зброї, а також мисливського пороху здійснюється згідно з вимогами законодавства щодо безпеки перевезення небезпечних вантажів цим транспортом. Керівник підприємства, установи, організації, суб'єкт господарювання для супроводження цього вантажу повинен призначити не менше двох осіб, які озброюються відомчою вогнепальною зброєю. У разі її відсутності охорона здійснюється працівниками поліції охорони або охороною іншого суб'єкта господарювання, що має ліцензію на надання послуг з охорони власності та громадян, з якою укладено відповідний договір¹²⁹.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності. Суб'єктами правопорушення є працівники підприємств, установ та організацій, на яких покладено відповідальність за зберігання або перевезення зброї і боєприпасів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Надайте поняття адміністративного правопорушення та опишіть його основні ознаки.
2. Які види адміністративних правопорушень підвідомчі органам Національної поліції України?

¹²⁹ Там само.

3. Назвіть ознаки об'єктивної сторони адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції України?

4. Які види складів мають адміністративні правопорушення, підвідомчі органам Національної поліції України? У чому їх відмінність?

5. Які форми вини мають адміністративні правопорушення, підвідомчі органам Національної поліції України?

6. Назвіть види та опишіть ознаки суб'єктів адміністративних проступків, підвідомчих органам Національної поліції України?

7. Охарактеризуйте кожен вид адміністративних правопорушень, підвідомчих органам Національної поліції України?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яка серед названих ознак не властива адміністративним проступкам?

- а) протиправність;
- б) винність;
- в) адміністративна карність;
- г) суспільна небезпечність.

2. Не є ознакою об'єктивної сторони складу адміністративного проступку:

- а) засіб учинення проступку;
- б) діяння;
- в) спосіб;
- г) мотив.

3. Яка серед названих ознак належить до суб'єктивної сторони адміністративного проступку?

- а) протиправність;
- б) вина;
- в) діяння;
- г) бездіяльність.

4. До якого елементу складу адміністративного проступку належить мета?

- а) об'єкт;
- б) суб'єкт;
- в) об'єктивна сторона;
- г) суб'єктивна сторона.

5. Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли віку:

- а) 12 років;
- б) 16 років;
- в) 18 років;
- г) 21 року.

6. У якому випадку особа звільняється від адміністративної відповідальності за ст. 44 КУпАП?

- а) якщо вона добровільно здала наркотичні засоби;
- б) якщо вона зберігала та пересилала наркотичні засоби без мети збуту;
- в) якщо вона добровільно здала наркотичні засоби, які в неї були в невеликих розмірах;
- г) якщо вона добровільно здала наркотичні засоби, які в неї були в невеликих розмірах і які вона виготовила, придбала, зберігала, перевозила без мети збуту.

7. Який невеликий розмір наркотичної речовини встановлено для канабісу?

- а) 1 грам;
- б) 5 грамів;
- в) 10 грамів;
- г) 15 грамів.

8. Які дії не входять до поняття «жорстоке поводження з тваринами»?

- а) знущання над тваринами;
- б) завдання побоїв;
- в) залишення тварин напризволяще;
- г) всі варіанти правильні.

9. Яка ключова ознака адміністративного проступку, передбаченого ст. 80, 81 КУпАП?

- а) вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах автомобілів, літаків, суден перевищує встановлені нормативи;
- б) вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах автомобілів, літаків та їх паливі перевищує встановлені нормативи;
- в) вміст забруднюючих речовин у паливі автомобіля перевищує встановлені нормативи;

г) вміст забруднюючих речовин промислових підприємств та їх філіалів перевищує встановлені нормативи.

10. За які дії встановлено адміністративну відповідальність за ч. 2 ст. 106 КУпАП?

а) нежиття громадянами та посадовими особами заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку;

б) нежиття землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку;

в) нежиття заходів щодо забезпечення встановленого режиму охорони посівів снотворного маку чи конопель;

г) нежиття заходів щодо знищення післяжнивних залишків чи відходів виробництва, що містять наркотичні речовини.

ГЛАВА 5

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

5.1. ПОНЯТТЯ, МЕТА Й ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення є одним із різновидів адміністративного примусу. Деякі дослідники називають їх «адміністративно-процесуальними заходами примусу»¹³⁰.

Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, на думку Н. А. Галабурди, – це законодавчо урегульована система заходів адміністративно-примусового характеру, що застосовуються з метою забезпечення своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень¹³¹.

За Т. А. Котенко, це заходи примусової дії, які регламентовано нормами адміністративного права, їх застосовують уповноважені на те органи державної влади, а в деяких випадках і громадські формування. Вони спрямовані на припинення протиправного діяння, усунення пов'язаних із ним негативних і шкідливих наслідків, а також на створення оптимальних умов для подальшого притягнення винних осіб до юридичної відповідальності¹³².

¹³⁰ Серeda В. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 520 с.

¹³¹ Галабурда Н. А. Діяльність міліції щодо застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2011. С. 4.

¹³² Котенко Т. А. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, вчинені працівниками податкової міліції // Правознавець : сайт. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/44332/%CA>.

Під такими заходами Д. Ф. Бортняк розуміє врегульовану нормами адміністративного права сукупність юридично значущих примусових дій, що застосовується компетентними органами публічної адміністрації, які є способами здійснення встановленого порядку адміністративно-деліктного провадження, реалізації його завдань, а також процесуальних обов'язків і повноважень учасників цього провадження, а **підставами** до їх застосування називає:

- здійснення особою діяння, що містить ознаки правопорушення, або обґрунтовані підозри в цьому;
- об'єктивну, обґрунтовану інформацію, яка дозволяє вважати, що особа приховує знаряддя здійснення правопорушення,
- які-небудь предмети, здобуті протиправним шляхом, інші предмети, а також документи, що мають важливе значення у процесі встановлення об'єктивної істини, обставин правопорушення¹³³

Вони **застосовуються** уповноваженими особами у прямо передбачених законодавством України випадках **із метою**:

- припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу;
- встановлення особи;
- складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим;
- забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Порядок їх застосування може визначатись виключно законами України, зокрема Кодексом України про адміністративні правопорушення (тут і надалі – КУпАП)¹³⁴ та іншими, такими як Митний кодекс (далі – МК) України¹³⁵.

Кодекс України про адміністративні правопорушення *до заходів забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення* у ст. 260 відносить: адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у

¹³³ Бортняк Д. Ф. Заходи забезпечення адміністративно-деліктного провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. С. 9, 11.

¹³⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.

¹³⁵ Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортно-го засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції.

Крім того, існують ще два таких заходи, що хоча й не зазначені у ст. 260 КУпАП, проте за своєю суттю і призначенням забезпечують провадження у справах про адміністративне правопорушення, це доставлення порушника (ст. 259 КУпАП) та привід (ч. 2 ст. 268 КУпАП). Серед заходів, визначених іншими законами України, виділяються, наприклад, витребування документів, необхідних для провадження у справі про порушення митних правил (ст. 376 МК України); проведення митних обстежень (ст. 378 МК України) тощо.

До **функцій** заходів забезпечення провадження науковці, зокрема В. К. Колпаков, В. В. Гордєєв, відносять такі:

– *адміністративно-процесуальне припинення* (доставлення порушника й адміністративне затримання, тимчасове затримання транспортних засобів);

– *формування доказової бази* (особистий огляд і огляд речей, відсторонення водіїв від керування транспортним засобом, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції);

– *забезпечення виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення* (вилучення речей і документів, привід)¹³⁶.

Особливості заходів забезпечення провадження у справі про адміністративні правопорушення, з точки зору Н. А. Галабурди, полягають у такому:

- вони є несамотійними, допоміжними заходами впливу, застосування яких забезпечує створення умов для притягнення порушника до адміністративної відповідальності;

- вони застосовуються лише в рамках провадження, що ведеться у зв'язку з правопорушенням, тобто з моменту порушення справи і до її припинення і тільки до особи, яка вчинила правопорушення;

- крім учинення правопорушення, повинні існувати додаткові підстави застосування цих заходів, такі як: неможливість припинення

¹³⁶ Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Адміністративно-деліктний процес : навч. посіб. Харків : Харків юрид., 2012. С. 123–124.

правопорушення іншими засобами, необхідність виконання інших процесуальних дій (складення протоколу, встановлення особи, здобуття доказів тощо);

- законодавством обов'язково встановлюється процесуальний порядок їх застосування: підстави, строки, процесуальне оформлення, порядок оскарження тощо¹³⁷.

5.2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Доставлення порушника. Стаття 259 КУпАП визначає, що *метою доставлення є* встановлення особи порушника, припинення правопорушення, з'ясування обставин правопорушення та складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення, якщо складення протоколу є обов'язковим. Серед обставин, що перешкоджають складенню протоколу на місці, виділяють відсутність у порушника документів, що посвідчують особу; несприятливі погодні умови; темний час доби тощо.

Доставлення полягає у примусовому супроводженні порушника з місця його виявлення до встановленого законом приміщення, де є умови для проведення процесуальних дій і завершується виконання цього примусового заходу¹³⁸.

Порушника може бути доставлено, залежно від вчиненого ним правопорушення:

- у поліцію;
- у приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради;
- у службове приміщення воєнізованої охорони;
- у підрозділ Військової служби правопорядку у Збройних силах України;
 - до органу Державної прикордонної служби України;
 - до штабу громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадського пункту з охорони громадського порядку;
 - до органів Служби безпеки України (при порушенні законодавства про державну таємницю);

¹³⁷ Галабурда Н. А. Діяльність міліції щодо застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2011. С. 1.

¹³⁸ Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Адміністративно-деліктний процес : навч. посіб. Харків : Харків юрид., 2012. С. 126.

- у приміщення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), в тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, його територіальних органів і підрозділів;

- до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні.

Особи, які можуть здійснювати доставлення:

- поліцейський;
- посадова особа Військової служби правопорядку у Збройних силах України;

- військовослужбовець;
- працівник Державної прикордонної служби України;
- член громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону;

- працівник воєнізованої охорони;
- співробітник Служби безпеки України (при порушенні законодавства про державну таємницю);

- працівник лісової охорони, уповноважені посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, посадові особи інших органів, які здійснюють державний контроль за охороною і використанням тваринного світу, працівники служб охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, громадські інспектори охорони природи, громадські мисливські інспектори, громадські інспектори органів рибоохорони та громадські лісові інспектори;

- уповноважені посадові особи органів охорони культурної спадщини, адміністрацій історико-культурних заповідників та історико-культурних заповідних територій;

- державний інспектор у сфері державного контролю за використанням та охороною земель;

- уповноважені посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, його територіальних органів і підрозділів;

- інші уповноважені особи (при вчиненні порушень правил користування засобами транспорту, правил щодо охорони порядку і безпеки руху, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, правил пожежної безпеки, санітарних норм на транспорті).

Також необхідно пам'ятати про особливості здійснення доставлення щодо окремих категорій осіб, наприклад:

- Доставлення порушника з числа кадрових співробітників розвідувального органу України під час виконання ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки у присутності офіційного представника цього органу.

- У разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків правопорушень та в разі наявності обставин, зазначених у ч. ст. 259 КУпАП, доставлення порушника уповноваженими на це посадовими особами здійснюється у підрозділи Військової служби правопорядку у Збройних силах України.

Основною вимогою доставлення є те, що його має бути проведено у можливо короткий строк. На жаль, законодавець не визначає граничні строки доставлення, лише зазначається, що перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше. Превалюючою на сьогодні є думка, що строк перебування доставленого правопорушника у приміщенні поліції, Державної прикордонної служби України, органу Служби безпеки України тощо може бути більшим за одну годину, але в такому випадку доставлення правопорушника набуває нового значення і переходить у формат адміністративного затримання.¹³⁹

Головна особливість та відмінність доставлення від затримання полягає в тому, що, як зазначає В. О. Іванцов, особа прибуває до службового приміщення разом із поліцейським не через фізичний примус чи підкорення наказу, а висловивши добровільну згоду у відповідь на запрошення прослідувати до органу поліції для складення протоколу про адміністративне правопорушення, з'ясування обставин справи тощо¹⁴⁰.

¹³⁹ Гумін О. М., Пряхін Є. В. Застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Європейські перспективи. 2014. № 4. С. 5–11.

¹⁴⁰ Іванцов В. О. Обмеження пересування особи як поліцейський захід: актуальні питання правореалізації // Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 8–10 верес. 2017 р.) / Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв : НУК, 2017. С. 36–38.

Основні положення **адміністративного затримання** визначаються ст. 261–263 КУпАП.

Адміністративне затримання Л. Ф. Бортняк пропонує розуміти як короточасне утримання фізичної особи на місці здійснення правопорушення або в приміщенні компетентного органу, куди вона була доставлена, що застосовується у виняткових випадках повноважними суб'єктами, якщо це необхідно для забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи про адміністративне правопорушення, виконуючи ухвали у справі про адміністративне правопорушення¹⁴¹.

Адміністративне затримання, за В. К. Колпаковим, – це примусове обмеження волі правопорушника, яке знаходить вираз у його триманні протягом встановленого строку у спеціальних приміщеннях правомочних органів¹⁴².

Із точки зору Ю. П. Битяка, В. В. Зуй, В. М. Гаращука та ін., це примусове, короточасне обмеження свободи дій, пересування особи, яка вчинила адміністративне правопорушення¹⁴³.

Пропонуємо взяти за основу визначення **адміністративного затримання**, надане у Науково-практичному коментарі КУпАП, та вважати його заходом забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, який полягає в тимчасовому обмеженні свободи пересування і місцезнаходження та застосовується в разі, коли інші заходи адміністративного припинення неефективні для забезпечення належного виконання провадження у справі про адміністративне правопорушення і забезпечення притягнення правопорушника до відповідальності¹⁴⁴.

Для здійснення адміністративного затримання необхідна обов'язкова наявність *двох передумов*: основної (вчинення особою адміністративного правопорушення) і додаткової. До додаткових належать наявність однієї або кількох умов: наявність підстав уважати, що протиправне діяння продовжуватиметься, що правопорушник

¹⁴¹ Бортняк Д. Ф. Заходи забезпечення адміністративно-деліктного провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. С. 9.

¹⁴² Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Адміністративно-деліктний процес : навч. посіб. Харків : Харків юрид., 2012. С. 131.

¹⁴³ Адміністративне право. Альбом схем : навч. посіб. / уклад.: Ю. П. Битяк, В. В. Зуй, В. М. Гаращук та ін. 2-ге вид., змін. та допов. Харків : Право, 2014. С. 77.

¹⁴⁴ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення станом на 1 вересня 2016 р. / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : Центр учб. літ., 2016. С. 463.

може спричинити шкоду суспільним інтересам, громадянам, собі; неможливість скласти протокол про адміністративне правопорушення на місці; відмова сплатити штраф, що стягується на місці вчинення правопорушення, тощо.

У разі якщо до особи застосовуються спеціальні засоби, це **завжди** є ознакою адміністративного затримання особи¹⁴⁵.

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може провадитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України (ст. 262 КУпАП):

1) **Національною поліцією** – при вчиненні дрібного хуліганства, вчиненні насильства в сім'ї, порушенні порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, при поширюванні неправдивих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх, публічних закликів до невиконання вимог поліцейського, при прояві неповаги до суду, вчиненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, порушення правил про валютні операції, правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, незаконного продажу товарів або інших предметів, дрібної спекуляції, торгівлі з рук у невідновлених місцях, при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях чи появи у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією, при порушенні правил дорожнього руху, правил полювання, рибальства й охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, при порушенні правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України;

2) **органами прикордонної служби** – у разі незаконного перетинання або спроби незаконного перетинання державного кордону України, порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану

¹⁴⁵ Іванцов В. О. Обмеження пересування особи як поліцейський захід: актуальні питання правореалізації // Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 8–10 верес. 2017 р.) / Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв : НУК, 2017. С. 36–38.

територію України та виїзду з неї, порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду, вчинення злісної непокори законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, порушення правил використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, порушення правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, невиконання рішення про заборону в'їзду в Україну, порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього;

3) **старшою у місці розташування охоронюваного об'єкта посадовою особою воєнізованої охорони** – при вчиненні правопорушень, зв'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше майно;

4) **посадовими особами Військової служби правопорядку у Збройних силах України** – у разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних сил України під час виконання ними службових обов'язків військових адміністративних правопорушень, дрібного хуліганства, злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних силах України, публічних закликів до невиконання вимог цієї особи, порушення правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів, дрібного викрадення чужого майна, у разі розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях, появи у громадських місцях у п'яному вигляді, порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, а також у разі порушення правил дорожнього руху водіями чи іншими особами, які керують військовими транспортними засобами;

5) **органами Служби безпеки України** – при порушенні законодавства про державну таємницю або здійсненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, зберіганні спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації;

6) **посадовими особами органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів** – у разі вчинення прихованої від огляду передачі або спроби передачі будь-яким способом особам, яких

тримають у слідчих ізоляторах і установах виконання покарань, алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а також інших заборонених для передачі предметів;

7) посадовими особами, уповноваженими на те центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), в тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, – при порушенні законодавства про перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства і транзитний проїзд через територію України.

Про адміністративне затримання **обов'язково складається протокол**, в якому зазначаються:

- дата і місце його складення (число, місяць, рік, назва населеного пункту);
- посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол (повністю, без скорочень);
- відомості про особу затриманого (прізвище, ім'я та по батькові особи повністю; число, місяць, рік народження; фактичне місце проживання на час вчинення правопорушення);
- час і мотиви затримання (найменування підрозділу, куди доставлено особу, яка скоїла адміністративне правопорушення; його місцезнаходження; число, місяць, рік, а також фактичний час доставлення; частина статті та стаття КУпАП, якими передбачена адміністративна відповідальність особи за вчинене адміністративне правопорушення, а також мотиви затримання: припинення адміністративного правопорушення, якщо вичерпано інші заходи впливу; встановлення особи; складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим; забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення);
- обов'язково вносяться відомості про повідомлення Регіонального центру надання безоплатної вторинної правової допомоги та зазначаються число, місяць, рік та час, кого було повідомлено і в який спосіб.

Усі реквізити мають бути заповнені розбірливо, українською мовою. Закреслення, виправлення відомостей у протоколі або внесення додаткової інформації після підписання протоколу особою, щодо якої його складено, не допускається. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмовлення затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

У протоколі про адміністративне затримання зазначається наявність у затриманої особи тілесних ушкоджень. У разі наявності зазначається тип ушкодження (синці, порізи, подряпини) та місце їх розташування на частинах тіла. Якщо затриманий потребує медичної допомоги, необхідно вказати у протоколі час її надання, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого медичного закладу було госпіталізовано затриманого.¹⁴⁶

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, **негайно** повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

За неможливості поінформувати родичів та у разі відмови затриманої особи надати інформацію для їх повідомлення про це робиться відповідний запис у протоколі із зазначенням причин та ставиться підпис затриманої особи та особи, яка склала протокол.

Про затримання неповнолітнього обов'язково негайно повідомляють його батьків або осіб, які їх замінюють. У протоколі про адміністративне затримання зазначається час, дата повідомлення, вносяться відомості про осіб, яких повідомлено та в який спосіб.

Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання, про кожний випадок адміністративного затримання осіб обов'язково інформують у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги¹⁴⁷.

Строки адміністративного затримання. За загальним правилом, адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати **не більш як 3 години**.

Проте щодо окремих категорій осіб у визначених випадках можуть застосовуватись інші строки. А саме осіб:

– які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України або до району проведення

¹⁴⁶ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення станом на 1 вересня 2016 р. / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : Центр учб. літ., 2016. С. 464.

¹⁴⁷ Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою : завт. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-p>.

антитерористичної операції чи виїзду з них, порушили прикордонний режим, режим у пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду – виїзду, правила використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, в територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які не виконали рішення про заборону в'їзду в Україну, порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду через територію України, може бути затримано на строк до 3 годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи та/або з'ясування обставин правопорушення – до 3 діб.

– які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до 3 годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження – до 3 діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом 24 годин з моменту затримання.

Строк адміністративного затримання, як зазначає В. О. Іванцов, *має обчислюватися з моменту*, коли особа силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд з уповноваженою посадовою особою чи у визначеному нею (ним) місці. Для цього патрульні, які доставляють особу, котра є затриманою, до приміщення поліції, повинні складати рапорт, де має бути відображено час «фактичного затримання особи», тобто висунення наказу чи застосування сили. Саме цей час має бути відображений у журналі реєстрації таких осіб, як такий, що свідчить про початок затримання¹⁴⁸.

Особистий огляд і огляд речей (ст. 264 КУпАП). Якщо говорити про об'єкт, стосовно якого здійснюється огляд, то ця стаття говорить про два різних заходи, проте за характером і змістом вони не відрізняються.

¹⁴⁸ Іванцов В. О. Обмеження пересування особи як поліцейський захід: актуальні питання правореалізації // Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 8–10 верес. 2017 р.) / Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв : НУК, 2017. С. 36–38.

Особистий огляд повинен провадитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понять тієї ж статі у приміщенні або в інших місцях, які виключають доступ сторонніх і відповідають вимогам санітарії та гігієни. Забороняється здійснювати в одному приміщенні одночасно особистий огляд кількох осіб. Під час проведення особистого огляду не допускаються дії, які принижують гідність оглядуваної особи або небезпечні для її здоров'я¹⁴⁹.

Особистий огляд може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці та органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), в тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів.

Огляд речей може провадитись уповноваженими на те посадовими особами Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митниці, органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), в тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, природоохоронних органів, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності, органів лісоохорони, органів рибоохорони, органів, що здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів. Під час вчинення порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, а також поліцейські, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України можуть провадити в установленому порядку огляд транспортних засобів.

¹⁴⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : наук.-практ. комент. / Р. А. Калужний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. 684 с.

Огляд речей, ручної кладі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові з участю двох понять під час відсутності власника (володільця).

Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

У протоколі зазначається перелік речей, що оглядаються, та предметів одягу, що є на особі: індивідуальні ознаки речей, цінностей, документів; місця та обставини виявлення. Крім того, робиться відмітка про наявність (відсутність) тілесних ушкоджень: які ушкодження, на яких частинах тіла знаходились; чи надавалась екстрена (медична) допомога. **Якщо надавалась** – необхідно вказати час її надання, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого медичного закладу було госпіталізовано затриманого.

У разі відмови особи, яку оглядали (власника (володільця) речей), підписувати протокол про це робиться запис.

У разі відмови особи, яку оглядали (власника (володільця) речей), від підписання протоколу особистого огляду, огляду речей та вилучення речей і документів вона, за бажанням, може викласти мотиви своєї відмови¹⁵⁰.

Особистий огляд, огляд речей у митницях провадиться в порядку, встановленому Митним кодексом України.

Вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП). Цей захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, як правило, має місце після адміністративного затримання, особистого огляду або огляду речей. Речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами органів, зазначених у ст. 234¹, 234², 244⁴, 262 і 264 КУпАП.

¹⁵⁰ Про затвердження Інструкції про порядок оформлення в Службі безпеки України матеріалів про адміністративні правопорушення : Наказ Центрального управління Служби безпеки України від 22.03.2017 № 173 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0506-17>.

Таке вилучення полягає у примусовому припиненні користування і розпорядження особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, певним предметом чи документом. Проте не припиняє прав на їх володіння. Воно спрямоване на їх збереження як джерел доказів і створює необхідні умови для врахування їх властивостей під час розгляду справи¹⁵¹. Такий висновок можна зробити, виходячи з того, що вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у місцях, що їх визначають органи (посадові особи), яким надано право провадити вилучення речей і документів.

Вилученню підлягають речі, які є знаряддям або безпосереднім предметом правопорушення чи можуть бути речовими доказами у справі. Про їх вилучення складається окремий протокол або робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення, адміністративне затримання чи огляд речей.

У протоколі зазначається, чи вилучались речі або документи, індивідуальні ознаки речей, цінностей, документів; місця та обставини виявлення, місце зберігання, особа, яка прийняла предмети на зберігання, спосіб забезпечення їх схоронності та обов'язково підпис, прізвище та ініціали особи, яка отримала речі (документи).

У разі відмови особи, яку оглядали (власника (володільця) речей), від підписання протоколу особистого огляду, огляду речей та вилучення речей і документів вона, за бажанням, може викласти мотиви своєї відмови¹⁵².

Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2012 № 17 «Про затвердження Порядку зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів», а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей – реалізують. Вилучені орден, медаль, нагрудний знак до почесного

¹⁵¹ Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Адміністративно-деліктний процес : навч. посіб. Харків : Харків юрид., 2012. С. 139–140.

¹⁵² Про затвердження Інструкції про порядок оформлення в Службі безпеки України матеріалів про адміністративні правопорушення : Наказ Центрального управління Служби безпеки України від 22.03.2017 № 173 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0506-17>.

звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України, нагородна зброя після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Адміністрації Президента України. Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими.

Тобто за *результатами вирішення справи* такі речі:

- а) конфіскують;
- б) повертають володільцеві;
- в) знищують;
- г) реалізують.

У разі вчинення порушень, передбачених ст. 174, 190 – 195⁴ КУпАП, поліцейський, а при вчиненні правопорушень, передбачених ст. 191, 195 цього Кодексу, також посадова особа прикордонної служби мають право вилучити нагородну, вогнепальну мисливську, пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду та холодну зброю, бойові припаси і спеціальні засоби самооборони. Поліцейський, посадова особа прикордонної служби мають право провести особистий огляд і огляд речей порушника в порядку, встановленому ст. 264 цього Кодексу. До особи, яка вчинила правопорушення під час виконання службових обов'язків, вилучення зброї, особистий огляд і огляд речей застосовуються лише у невідкладних випадках.

Тимчасове вилучення посвідчення водія (ст. 265¹ КУпАП). Кодексом установлюється особливий порядок тимчасового вилучення посвідчення водія. Воно здійснюється у разі наявності підстав уважати, що *водієм учинено порушення, за яке відповідно до цього Кодексу може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами*. Працівник Національної поліції, який забезпечує безпеку дорожнього руху, тимчасово вилучає посвідчення водія відповідно до Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення¹⁵³ до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення, але не більше

¹⁵³ Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1086 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-p>.

ніж на три місяці з моменту такого вилучення, і видає тимчасовий дозвіл на право керування транспортними засобами.

Про тимчасове вилучення посвідчення водія робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

Після закінчення тримісячного строку тимчасового вилучення посвідчення водія, у випадках, якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справу про адміністративне правопорушення не розглянуто у встановлений законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

За подання такого звернення та повернення особі тимчасово вилученого посвідчення водія не може стягуватися плата.

Тимчасове затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції (ст. 265² КУпАП).

У разі наявності підстав уважати, що водієм вчинено порушення, передбачені ч. 1, 2, 3, 4, 6 і 7 ст. 121 «Порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ременями безпеки або мотошоломами», ч. 3, 4 і 5 ст. 122 «Перевищення встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху» (в частині порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху, порушення правил зупинки чи стоянки на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю), ст. 122⁵ «Порушення вимог законодавства щодо встановлення і використання спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв», ст. 124 «Порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна», ст. 126 «Керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки, або стосовно якої встановлено тимчасове обмеження у праві керування транспортними засобами», ч. 1, 2, 3 і 4 ст. 130 «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та

швидкість реакції», ст. 132¹ «Порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів та правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами», ст. 206¹ «Незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України» КУпАП, працівник Національної поліції, який забезпечує безпеку дорожнього руху, тимчасово затримує транспортний засіб шляхом блокування або доставляє його для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку, що дозволяється *виключно у випадку*, якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху або створює загрозу безпеці руху, або транспортний засіб розміщений на місцях, призначених для зупинки, стоянки, безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, в тому числі за допомогою спеціального автомобіля-евакуатора.

У разі якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво не перешкоджає дорожньому руху або не створює загрозу безпеці руху, крім розміщення транспортного засобу на місцях, призначених для зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, такий транспортний засіб не може бути доставлений для зберігання на спеціальний майданчик. Випадки тимчасового затримання транспортного засобу та доставлення його для зберігання на спеціальний майданчик визначено ч. 3 ст. 265⁴ цього Кодексу. При тимчасовому затриманні транспортного засобу місце розташування такого транспортного засобу має бути обов'язково зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису). Інформація про тимчасове затримання транспортного засобу має невідкладно передаватися на абонентський номер рухомого (мобільного) зв'язку та на адресу електронної пошти, зазначені належними користувачами або особами, за якими зареєстровані транспортні засоби, відповідно до ст. 279⁴ цього Кодексу. У разі заподіяння транспортному засобу шкоди під час його транспортування та/або зберігання завдані збитки відшкодовуються за рахунок суб'єкта господарювання, який надає такі послуги, та/або відповідного страхового відшкодування, що здійснюється за правовідносинами обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єкта господарювання, що надає послуги із транспортування та/або зберігання транспортних засобів у разі їх тимчасового затримання.

Під час тимчасового затримання транспортного засобу складається акт огляду і тимчасового затримання транспортного засобу, форма якого затверджується Кабінетом Міністрів України¹⁵⁴.

Після тимчасового затримання транспортного засобу працівник відповідного уповноваженого підрозділу Національної поліції зобов'язаний надати особі можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та його місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення автомобіля до місця постійної дислокації, а також забороняє експлуатацію транспортного засобу до усунення несправностей, виявлених у процесі його огляду, або до демонтажу спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв (за наявності).

Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий **на строк до вирішення справи** про адміністративне правопорушення, **але не більше трьох днів** з моменту такого затримання.

Після закінчення триденного строку тимчасового затримання транспортного засобу особа має право звернутися за отриманням тимчасово затриманого транспортного засобу. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення. За подання такого звернення та повернення особі тимчасово затриманого транспортного засобу не може стягуватися плата.

Повернення транспортного засобу, затриманого шляхом доставки для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку, відбувається невідкладно за зверненням відповідальної особи, зазначеної у ч. 1 ст. 14² КУпАП, або особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, або особи, яка керувала транспортним засобом на момент учинення правопорушення, після сплати штрафу за вчинене правопорушення та оплати вартості послуги із транспортування та/або зберігання транспортного засобу.

¹⁵⁴ Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1102 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-п>; Про затвердження Порядку тимчасового затримання інспекторами з паркування транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 № 990 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990-2018-п>.

Порядок тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання встановлюється Кабінетом Міністрів України¹⁵⁵.

Тимчасове затримання транспортних засобів інспекторами з паркування (ст. 265⁴ КУпАП). Таке затримання транспортного засобу здійснюється шляхом доставки для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку за допомогою спеціального автомобіля-евакуатора і дозволяється виключно у випадках, встановлених цією статтею. Під час тимчасового затримання транспортного засобу складається акт огляду і тимчасового затримання транспортного засобу¹⁵⁶, форма якого затверджується Кабінетом Міністрів України.

Тимчасове затримання транспортного засобу шляхом доставки для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку здійснюється у разі вчинення порушення, передбаченого ч. 3 ст. 122 (порушення правил зупинки, стоянки в межах відповідного населеного пункту), ч. 1, 2, 3 ст. 152¹ КУпАП.

Розміщення транспортного засобу є таким, що суттєво перешкоджає дорожньому руху або створює загрозу безпеці руху, якщо транспортний засіб:

- 1) поставлено на проїзній частині у два і більше рядів;
- 2) розташовано у заборонених Правилами дорожнього руху¹⁵⁷ місцях зупинки або стоянки, а саме:
 - а) на залізничних переїздах;
 - б) на трамвайних коліях;
 - в) на естакадах, мостах, шляхопроводах і під ними, у тунелях;
 - г) на пішохідних переходах і ближче 10 метрів до них з обох боків, крім випадків зупинки для надання переваги в русі;
 - г) на перехрестях та ближче 10 метрів від краю перехрещуваної проїзної частини за відсутності на ній пішохідного переходу, за

¹⁵⁵ Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1102 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-п>.

¹⁵⁶ Про затвердження Порядку тимчасового затримання інспекторами з паркування транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 № 990 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990-2018-п>.

¹⁵⁷ Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>.

винятком зупинки для надання переваги в русі та зупинки проти бокового проїзду на Т-подібних перехрестях, де є суцільна лінія розмітки або розділювальна смуга;

д) на проїзній частині, де відстань між суцільною лінією розмітки чи протилежним краєм проїзної частини і транспортним засобом, що зупинився, менше 3 метрів;

е) ближче 30 метрів від посадкових майданчиків для зупинки маршрутних транспортних засобів, а за їх відсутності – ближче 30 метрів від дорожнього знака такої зупинки з обох боків;

є) ближче 10 метрів від позначеного місця виконання дорожніх робіт і в зоні їх виконання;

ж) у місцях, де буде неможливим зустрічний роз'їзд або об'їзд транспортного засобу, що зупинився;

з) ближче 10 метрів від виїздів із прилеглих територій і безпосередньо в місці виїзду;

3) своїм розташуванням робить неможливим рух інших транспортних засобів або створює перешкоду для руху пішоходів, у тому числі осіб з інвалідністю на спеціальних засобах пересування та пішоходів із дитячими колясками;

4) розташовано на виділеній смузі для руху громадського маршрутного транспорту;

5) розташовано на позначеній відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою велодоріжці;

6) перешкоджає руху або роботі снігоприбирального та іншого технологічного комунального транспорту в разі запровадження надзвичайного стану або в разі оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації;

7) порушує схему паркування транспортних засобів таким чином, що він блокує проїзд по двох або більше смугах руху.

Під час тимчасового затримання транспортного засобу місце розташування такого транспортного засобу має бути **обов'язково** зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису).

Інспектори з паркування зобов'язані невідкладно інформувати про тимчасове затримання транспортного засобу відповідні підрозділи Національної поліції із зазначенням державного номера затриманого транспортного засобу, точного часу його затримання та місця зберігання (адреси і телефонів спеціального майданчика чи стоянки), розміщувати цю інформацію на офіційному веб-сайті виконавчого органу відповідної місцевої ради, а також передавати повідомлення про тимчасове затримання транспортного засобу на абонентський номер рухомого (мобільного) зв'язку

та адреси електронної пошти, зазначені належними користувачами або особами (від імені осіб), за якими зареєстровані транспортні засоби, відповідно до ст. 279⁴ КУпАП.

Повернення транспортного засобу, затриманого шляхом доставки для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку, **відповідальній особі**, зазначеній у ч. 1 ст. 14² КУпАП (фізичній особі або керівнику юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб, а в разі якщо до Єдиного державного реєстру транспортних засобів унесено відомості про належного користувача відповідного транспортного засобу, – належному користувачу транспортного засобу, а якщо в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відсутні на момент запиту відомості про керівника юридичної особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, – особі, яка виконує повноваження керівника такої юридичної особи.), або **особі, яка ввезла транспортний засіб на територію України**, або **особі, яка керувала транспортним засобом на момент учинення правопорушення**, відбувається невідкладно за зверненням такої особи після сплати штрафу за вчинене правопорушення та оплати вартості послуг із транспортування та/або зберігання транспортного засобу.

У разі заподіяння транспортному засобу шкоди під час його транспортування та/або зберігання завдані збитки відшкодовуються за рахунок суб'єкта господарювання, що надає такі послуги, та/або відповідного страхового відшкодування, що здійснюється за правовідносинами обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єкта господарювання, який надає послуги із транспортування та/або зберігання транспортних засобів у разі їх тимчасового затримання.

Порядок тимчасового затримання інспекторами з паркування транспортних засобів та їх зберігання¹⁵⁸ встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 266 КУпАП).

¹⁵⁸ Про затвердження Порядку тимчасового затримання інспекторами з паркування транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 № 990 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990-2018-p>.

Особи, які керують транспортними засобами, річковими або маломірними суднами і щодо яких є підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції, підлягають відстороненню від керування цими транспортними засобами, річковими або маломірними суднами та оглядові на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції.

Підстави вважати, що водій перебуває у стані сп'яніння, визначаються згідно з ознаками такого стану, спираючись на положення Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженої спільним Наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2015 № 1452/735¹⁵⁹.

Ознаками алкогольного сп'яніння є:

- запах алкоголю з порожнини рота;
- порушення координації рухів;
- порушення мови;
- виражене тремтіння пальців рук;
- різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя;
- поведінка, що не відповідає обстановці.

Ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є:

- наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота);
- звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло;
- сповільненість або, навпаки, підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови;
- почервоніння обличчя або неприродна блідість.

¹⁵⁹ Інструкція про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : затв. Наказом МВС України, МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15>.

Огляд водія (судноводія) на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, проводиться **поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом України (далі – спеціальні технічні засоби) у присутності двох свідків** (при цьому не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви) або лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря – фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку).

Огляд на стан алкогольного сп'яніння водія транспортного засобу здійснюється поліцейськими, які мають спеціальні звання.

Поліцейськими використовуються спеціальні технічні засоби, які мають, зокрема, сертифікат відповідності та свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки.

Огляд на стан сп'яніння проводиться з дотриманням інструкції з експлуатації спеціального технічного засобу та фіксацією результатів на паперових та електронних носіях, якщо спеціальний технічний засіб має такі функції.

Перед проведенням огляду на стан сп'яніння поліцейський інформує особу, яка підлягає огляду на стан сп'яніння, про порядок застосування спеціального технічного засобу та на її вимогу надає сертифікат відповідності та свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки.

Установлення стану алкогольного сп'яніння здійснюється **на підставі огляду**, який проводиться згідно з вимогами Інструкції поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів, показники яких після проведення тесту мають **цифровий показник більше 0,2 проміле** алкоголю в крові.

Результати огляду на стан сп'яніння водія транспортного засобу, проведеного поліцейським, зазначаються **в акті огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів** (далі – акт огляду). У випадку встановлення стану сп'яніння результати огляду, проведеного поліцейським, зазначаються у протоколі про адміністративне правопорушення, до якого долучається акт огляду.

Акт огляду складається у двох примірниках, один з яких вручається водію, а другий залишається у поліцейського та/або долучається до протоколу про адміністративне правопорушення у разі встановлення стану сп'яніння.

Якщо технічними характеристиками спеціального технічного засобу передбачається роздрукування на папері його показників, то ці результати долучаються до протоколу про адміністративне правопорушення.

У разі наявності підстав уважати, що водій транспортного засобу перебуває у стані наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, згідно з ознаками, визначеними в пункті 4 розділу I Інструкції, поліцейський направляє цю особу до найближчого закладу охорони здоров'я.

У разі незгоди водія (судноводія) на проведення огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів або в разі незгоди з його результатами огляд проводиться в закладах охорони здоров'я. Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право проведення огляду особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, затверджується управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій. Проведення огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, в інших закладах забороняється.

Із метою забезпечення достовірності результатів огляду водіїв транспортних засобів, які мають бути оглянуті в закладах охорони здоров'я, **поліцейський забезпечує доставку цих осіб** до найближчого закладу охорони здоров'я не пізніше ніж **протягом двох годин** з моменту виявлення підстав для його проведення.

У разі скоєння дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП), унаслідок якої є особи, котрі загинули або травмовані, проведення огляду на стан сп'яніння учасників цієї пригоди є обов'язковим у закладі охорони здоров'я.

Огляд осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, здійснюється в закладах охорони здоров'я *не пізніше двох годин з моменту встановлення підстав для його здійснення*. Огляд у закладі охорони здоров'я та складення висновку за результатами огляду проводиться в присутності поліцейського. Кожний випадок огляду осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під

впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, у закладі охорони здоров'я реєструється в порядку, визначеному спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Огляд може також проводитися в спеціально обладнаних перевізних пунктах (автомобілях), що належать закладам охорони здоров'я і відповідають установленим МОЗ України вимогам.

Огляд у закладах охорони здоров'я щодо виявлення стану сп'яніння проводиться лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря – фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту), який пройшов тематичне удосконалення за відповідною програмою згідно з чинним законодавством.

Метою цього огляду є встановлення наявності чи відсутності стану сп'яніння в обстежуваної особи.

Лікар (фельдшер) повинен ознайомитися з документами особи, яку оглядає (паспортом, особистим посвідченням, посвідченням водія тощо (за наявності)).

Відсутність документів не може бути причиною для відмови у проведенні огляду на стан сп'яніння. У такому разі в акті медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (далі – акт медичного огляду), зазначаються дані щодо зовнішнього вигляду особи, яку оглядають, а також те, що дані про цю особу записані з її слів. У разі надходження документів дані про оглянуту особу долучаються до акта медичного огляду.

Проведення лабораторних досліджень на визначення наркотичного засобу або психотропної речовини **обов'язкове**.

За результатами огляду на стан сп'яніння та лабораторними дослідженнями встановлюється діагноз, який вноситься до акта медичного огляду.

Висновок щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (далі – висновок щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння), видається на підставі акта медичного огляду. Зміст висновку **повідомляється оглянутій особі у присутності поліцейського, який її доставив, про що робиться запис у вищезазначеному висновку**.

Усі записи в акті медичного огляду та висновку щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння повинні бути розбірливими, не допускається формулювання «Норма».

Акт медичного огляду особи складається в одному примірнику, який залишається в закладі охорони здоров'я.

Висновок щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння складається в усіх випадках безпосередньо після огляду особи **у трьох примірниках**: перший примірник видається під підпис поліцейському, який доставив дану особу на огляд, другий видається оглянутій особі, а третій залишається в закладі охорони здоров'я.

Кожний випадок огляду на стан сп'яніння у закладі охорони здоров'я реєструється в журналі реєстрації медичних оглядів осіб з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Огляд особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, проведений з порушенням вимог законодавства, вважається недійсним.

У разі відсторонення особи від керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном можливість керування цим транспортним засобом, річковим або маломірним судном надається уповноваженій нею особі, яка має посвідчення водія (судноводія) відповідної категорії та може бути допущена до керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном.

Привід (ч. 2 ст. 268 КУпАП). Привід як захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення згадується КУпАП у ст. 268 «Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності». Під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 44, ст. 51, 146, 160, 172⁴–172⁹, 173, 173², ч. 3 ст. 178, ст. 185, 185¹, ст. 185⁷, 187 КУпАП, **присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою**. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути піддано приводу органами Національної поліції.

Отже, **приводом** є примусове доставлення правопорушника до місця розгляду справи. Застосування приводу є правом лише двох суб'єктів розгляду справ: суддів і органів внутрішніх справ. Виконання приводу покладається на органи Національної поліції. Підставою застосування приводу є ухилення від явки на виклик органу поліції або суду¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Адміністративно-деліктний процес : навч. посіб. Харків : Харків юрид., 2012. С. 130.

Оскарження заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення регламентується ст. 267 КУпАП.

Адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, *може бути оскаржено* заінтересованою особою у вищестоящий орган (вищестоящий посадовій особі) відносно органу (посадовій особі), який застосував ці заходи, або до суду.

Оскарження заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення не зупиняє їх виконання.

5.3. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Нормативно-правовими актами, що регулюють загальні засади застосування органами Національної поліції заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, є:

1. **Конституція України**¹⁶¹, в якій визначаються загальні засади застосування заходів адміністративного примусу в цілому і, зокрема, заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, а саме: у ст. 29 визначено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника. Стаття 30 визначає, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду; ст. 41 визначає,

¹⁶¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, право приватної власності є непорушним, примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості; ст. 55 визначає, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом, право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб гарантується (в тому числі у справах про адміністративні правопорушення).

2. Законодавчі акти, такі як:

– Закон України «Про Національну поліцію»¹⁶², який встановлює у ст. 23 основні повноваження поліцейського: здійснювати превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; вживати заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняти виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; у випадках, визначених законом, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечити їх виконання; доставляти у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення, тощо;

– Кодекс України про адміністративні правопорушення¹⁶³ – основний законодавчий акт, що регулює питання застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Зокрема, у главі 20, а також ст. 259 та ч. 2 ст. 268 визначено правову природу та підстави застосування заходів забезпечення провадження, загалом – процесуальний порядок їх застосування, частково – компетенцію органів (посадових осіб), які їх застосовують;

– Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів і зловживанню

¹⁶² Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

¹⁶³ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.

ними»¹⁶⁴ від 15.02.1995 № 62/95-ВР, яким передбачено право поліцейського здійснювати огляд транспортного засобу на підставі заяв, повідомлень про правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин чи прекурсорів, або за наявності про це іншої достовірної інформації компетентних органів та доставлення до органів Національної поліції осіб та транспортного засобу в разі виявлення речовин, які викликають підозру як такі, що належать до наркотичних, психотропних або прекурсорів і потребують подальшого дослідження, а також наявності у водія чи пасажирів ознак наркотичного сп'яніння.

3. Підзаконні нормативно-правові акти, серед яких:

– Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затверджена наказом МВС України від 06.11.2015 № 1376, встановлює порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також визначає порядок контролю за дотриманням законодавства під час оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення (крім правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху), оформлення матеріалів про адміністративне затримання тощо;

– Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказом МВС України від 28.07.2017 № 650 ¹⁶⁵, визначає основні напрями діяльності дільничних офіцерів поліції (серед яких, наприклад, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень і забезпечення їх виконання, доставляння у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення) та їх повноваження (затримувати підозрюваних у вчиненні кримінального або адміністративного правопорушення, доставляти таких осіб до поліцейської станції або органу (підрозділу) поліції; у випадках, визначених законом, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування

¹⁶⁴ Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів і зловживанню ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-вр>.

¹⁶⁵ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

адміністративних стягнень і забезпечувати їх виконання та інші повноваження, визначені законодавством України);

– Положення про патрульну службу МВС, затверджене наказом МВС України від 02.07.2015 № 796¹⁶⁶, визначає особливості порядку застосування поліцією окремих заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, функції патрульної служби (перше реагування на повідомлення про правопорушення, надання невідкладної допомоги; своєчасне реагування на повідомлення про вчинення правопорушень; припинення виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, застосовуючи для цього передбачені законодавством права і повноваження; у випадках та у спосіб, передбачених законодавством, розгляд справи про адміністративні правопорушення і застосування заходів адміністративного впливу до правопорушників; здійснення затримання особи та її доставлення, а також застосування інших заходів забезпечення провадження відповідно до законодавства);

– Інструкція з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України¹⁶⁷, затверджена наказом МВС України від 23.05.2017 №440, визначає порядок здійснення доставлення, адміністративного затримання особи, огляду та вилучення речей і документів, що знаходяться при особі, яка вчинила правопорушення;

– Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1086¹⁶⁸, визначає процесуальний порядок застосування тимчасового вилучення посвідчення водія і ліцензійної картки на транспортний засіб та їх повернення;

– Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затверджена

¹⁶⁶ Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.

¹⁶⁷ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : Наказ МВС України від 23.05.2017 № 440 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17>.

¹⁶⁸ Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1086 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-п>.

наказом МВС України від 07.11.2015 № 1395¹⁶⁹, визначає повноваження підрозділів патрульної поліції щодо затримання осіб, які вчинили адміністративне правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху;

– Порядок направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду, затверджений постановою КМУ від 17.12.2008 № 1103¹⁷⁰, та Інструкція про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затверджена спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2015 № 1452/735, визначають підстави та процесуальний порядок відсторонення водія від керування транспортним засобом та його огляду на стан сп'яніння;

– Порядок тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання», Затверджений постанови Кабінету Міністрів від 17.12.2008 № 1102, та Порядок тимчасового затримання інспекторами з паркування транспортних засобів та їх зберігання», Затверджений постанови Кабінету Міністрів від 14.11.2018 № 990, визначають підстави і порядок тимчасового затримання транспортного засобу та доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Звісно, цей перелік не є вичерпним, вище наведено лише основні нормативно-правові акти у сфері реалізації заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

¹⁶⁹ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>.

¹⁷⁰ Порядок направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1103 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-п>.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Надайте визначення та зазначте, з якою метою застосовуються заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

2. Які особливості заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення Ви знаєте?

3. Охарактеризуйте адміністративне затримання як захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

4. У чому полягає різниця між особистим оглядом та оглядом речей і документів?

5. Розмежуйте повноваження поліцейських та інспекторів з паркування стосовно здійснення тимчасового затримання транспортних засобів.

6. Охарактеризуйте вилучення речей і документів як захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

7. Охарактеризуйте відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції.

8. Наведіть класифікацію нормативно-правових актів, що регулюють питання, пов'язані із заходами забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, за юридичною силою.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Укажіть, якого заходу забезпечення провадження не існує:

- а) адміністративного затримання;
- б) тимчасового затримання транспортних засобів;
- в) доставлення порушника;
- г) адміністративної затримки;

2. Законодавчо урегульована система заходів адміністративно-примусового характеру, що застосовуються з метою забезпечення своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, – це:

- а) доставлення порушника;

- б) обставини, що перешкоджають складенню протоколу на місці;
- в) заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- г) принципи діяльності поліції.

3. Примусове супроводження порушника з місця його виявлення до встановленого законом приміщення, де є умови для проведення процесуальних дій і де завершується виконання цього примусового заходу, – це:

- а) зупинення транспортного засобу;
- б) доставлення порушника;
- в) тимчасове затримання транспортних засобів;
- г) привід.

4. Захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, який полягає у тимчасовому обмеженні свободи пересування і місцезнаходження та застосовується в разі, коли інші заходи адміністративного припинення неефективні для забезпечення належного виконання провадження у справі про адміністративне правопорушення і забезпечення притягнення правопорушника до відповідальності, – це:

- а) тимчасове затримання транспортних засобів;
- б) доставлення порушника;
- в) адміністративне затримання;
- г) привід.

5. Вилучення речей і документів – це:

а) захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, який полягає в тимчасовому обмеженні свободи пересування і місцезнаходження та застосовується в разі, коли інші заходи адміністративного припинення неефективні для забезпечення належного виконання провадження у справі про адміністративне правопорушення і забезпечення притягнення правопорушника до відповідальності;

б) примусове припинення володіння, користування і розпорядження особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, певним предметом або документом;

в) обставина, що перешкоджає складенню протоколу на місці;

г) дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

6. Примусове доставлення правопорушника до місця розгляду справи – це:

- а) доставлення порушника;
- б) привід;
- в) тимчасове затримання транспортних засобів;
- г) адміністративне затримання.

7. До функцій заходів забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення не належать?:

- а) адміністративно-процесуальне припинення;
- б) доставлення правопорушника;
- в) формування доказової бази;
- г) забезпечення виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення.

8. До обставин, що перешкоджають складенню протоколу на місці, не належать:

- а) відсутність у порушника документів, що посвідчують особу;
- б) несприятливі погодні умови;
- в) темний час доби;
- г) бажання працівника поліції скласти протокол у відділі поліції.

9. Укажіть основну відмінність доставлення від затримання:

- а) під час доставлення застосовуються кайданки;
- б) при доставленні особа висловлює добровільну згоду прослідувати до відділу поліції;
- в) при затриманні особа висловлює добровільну згоду прослідувати до відділу поліції;
- г) при затриманні, на відміну від доставлення, неможливо скласти протокол про адміністративне правопорушення на місці.

10. Основною передумовою для здійснення адміністративного затримання є:

- а) неможливість скласти протокол про адміністративне правопорушення на місці;
- б) відмова правопорушника від підписання протоколу про адміністративне правопорушення;
- в) наявність підстав уважати, що протиправне діяння продовжуватиметься, що правопорушник може заподіяти шкоду іншим громадянам;
- г) вчинення особою адміністративного правопорушення.

ГЛАВА 6

ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО ПРИЙОМУ ГРОМАДЯН В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

6.1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПОРЯДКУ РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОСОБИСТОГО ПРИЙОМУ ГРОМАДЯН В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Розгляд звернень та особистий прийом громадян в органах та підрозділах поліції є складовою механізмом реалізації прав громадян на внесення до органів державної влади пропозицій щодо поліпшення їх діяльності, виявлення недоліків у роботі, оскарження дій посадових осіб та органів державної влади.

Громадяни України мають право звернутися до органів (підрозділів) поліції, їх керівників із зауваженнями, скаргами та пропозиціями з питань, пов'язаних з діяльністю Національної поліції України, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, із заявами або клопотаннями про реалізацію своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, а також зі скаргами про їх порушення. Особи, які не є громадянами України і законно перебувають на її території, можуть також подавати звернення, як і громадяни України, якщо інше не передбачено законодавством України та міжнародними договорами.

Забороняється відмова у прийнятті та розгляді звернення з посиленням на політичні погляди, партійну належність, стать, вік, віросповідання, національність громадянина, незнання мови звернення. Громадяни мають право звертатися до органів (підрозділів) поліції українською чи іншою мовою, прийнятною для сторін.

Робота зі зверненнями громадян та їх особистий прийом містять такі складові елементи:

- 1) приймання, реєстрація і первинний розгляд звернень громадян;
- 2) вирішення питань, порушених у зверненнях, та надання відповідей їх авторам;

- 3) контроль за станом роботи зі зверненнями;
- 4) узагальнення та аналіз звернень громадян;
- 5) використання результатів аналізу для прийняття управлінських рішень.

Керівники органів (підрозділів) поліції всіх рівнів згідно зі своїми посадовими інструкціями відповідають за організацію роботи зі зверненнями громадян та з питань їх особистого прийому.

Діловодство за зверненнями громадян ведеться структурним підрозділом органів (підрозділів) поліції, на який покладено ці обов'язки, або посадовими особами, відповідальними за організацію роботи зі зверненнями громадян, окремо від інших видів діловодства.

Порядок ведення діловодства за зверненнями громадян, які містять відомості, що становлять державну або іншу таємницю, яку охороняє закон, визначається спеціальними нормативно-правовими актами. Звернення від громадян надходять до органів (підрозділів) поліції у вигляді листів, під час їх особистого прийому посадовими особами, з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку або за допомогою засобів телефонного зв'язку через контактні центри, телефонні «гарячі лінії».

Усі звернення громадян, що надходять до органів (підрозділів) поліції, підлягають обов'язковій класифікації за встановленими ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» видами, а саме: пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) та скарги:

– пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, удосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства;

– заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо;

– скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю),

рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Звернення може бути усним (викладеним громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри, телефонні «гарячі лінії» та записаним (зареєстрованим) посадовою особою) чи письмовим, надісланим поштою чи переданим громадянином особисто або через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до законодавства України (в тому числі під час особистого прийому).

Письмове звернення також може бути надісланим із використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення). Звернення може бути подане як окремою особою (індивідуальне), так і групою осіб (колективне). Звернення в інтересах неповнолітніх і недієздатних осіб подаються їх законними представниками. За ознакою надходження звернення громадян визнаються первинними, повторними, дублетними, неодноразовими, масовими. Первинними є звернення, які:

- надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції;

- надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) не вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції, але питання, що порушене у зверненні, жодним чином не стосується попередніх звернень, або є достатньо підстав для визнання звернення первинним;

- надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) не вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції, але попередні звернення з питання, що порушене у зверненні, визнавались анонімними.

Повторними є звернення:

- від того самого громадянина з того самого питання, якщо перше не вирішено по суті або вирішено не в повному обсязі;

- в якому оскаржується рішення, прийняте у зв'язку з попереднім зверненням громадянина;

- в якому повідомляється про несвоєчасний розгляд попереднього звернення, якщо з часу його надходження минув визначений законодавством строк розгляду, проте відповідь громадянину не надавалася;

- в якому йдеться про недоліки, допущені під час розгляду попереднього звернення громадянина.

Якщо у повторному зверненні громадянин разом із питаннями, що вже розглядалися і на які було надано вичерпну відповідь або за якими прийнято відповідне рішення, звертається з іншими питаннями, новими фактами, звернення не є повторним і розглядається органами (підрозділами) поліції в установленому законодавством України порядку.

Дублетними є звернення тієї самої особи (групи осіб) з того самого питання, що відправлені особою (групою осіб) різним адресатам та надіслані адресатами на розгляд за належністю до органу (підрозділу) поліції.

Неодноразовими є звернення особи (групи осіб), які надійшли до органу (підрозділу) поліції з того самого питання, що і попереднє звернення, проте на попереднє звернення відповідь ще не надано, а визначений законодавством України строк його розгляду ще не закінчився.

Масовими є звернення, що надходять у великій кількості від різних громадян з однаковим змістом або суттю питання. Звернення громадян оформлюються відповідно до ст. 5 Закону України «Про звернення громадян». У зверненні зазначають прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина та викладають суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення має бути надруковане або написане від руки розбірливо і чітко, підписане заявником (групою заявників) із зазначенням дати¹⁷¹.

В електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису під час надсилання електронного звернення не вимагається.

Електронне звернення, надіслане без використання електронного підпису, повинно мати вигляд скан-копії або фотокопії звернення з підписом заявника із зазначенням дати. Інформація про електронні поштові адреси розміщується на відповідних веб-сторінках офіційного сайту Національної поліції України в мережі Інтернет.

¹⁷¹ Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.

6.2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ПИТАНЬ ПРИЙМАННЯ, ПОПЕРЕДНЬОГО РОЗГЛЯДУ ТА РЕЄСТРАЦІ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН

Звернення громадян, що надійшли до органів (підрозділів) поліції з використанням засобів поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» і телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України, приймаються, попередньо розглядаються та централізовано реєструються службою діловодства органу (підрозділу) поліції в день їх надходження, а ті, що надійшли в неробочий день і час, – наступного після нього робочого дня в журналі реєстрації звернень громадян або на реєстраційно-контрольних картках (далі – РКК), придатних для обробки персональними комп'ютерами¹⁷².

Звернення громадян, які надійшли під час особистого прийому, обліковуються в журналі обліку особистого прийому громадян або на РКК. Журнальна форма реєстрації пропозицій, заяв і скарг та обліку особистого прийому громадян допускається в органах (підрозділах) поліції з річним обсягом надходження до 600 пропозицій, заяв та скарг і такою самою кількістю звернень громадян на особистому прийомі.

Під час реєстрації на вільному від тексту місці першої сторінки звернення ставиться відповідний штамп реєстрації звернень громадян.

Конверти зі зверненнями громадян, які надходять до органів (підрозділів) поліції з використанням засобів поштового зв'язку, розкривають працівники служби діловодства. Конверти, що надійшли на адресу керівництва органів (підрозділів) поліції з позначкою «Особисто», надаються на розгляд керівництву без порушення їх цілісності. Такі конверти відкриває особисто адресат або особа, яка надала адресату зазначений конверт, у його присутності, після чого з резолюцією конверти повертають до служби діловодства для подальшої їх реєстрації та передачі виконавцям.

¹⁷² Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17>.

Після розкриття конвертів працівник служби діловодства перевіряє правильність оформлення звернення. У разі якщо у зверненні не вказано прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, не викладено суті порушеного питання та відсутній підпис, таке звернення протягом 10 днів від дня його реєстрації працівниками служби діловодства повертається заявнику з відповідними роз'ясненнями. Копія такого звернення та конверта залишається у провадженні того органу (підрозділу) поліції, до якого громадянин звернувся.

Попередній розгляд звернень громадян:

1) метою попереднього розгляду звернень громадян є їх розподіл для доповіді керівникам органів та підрозділів поліції відповідно до їх функціональних обов'язків та надсилання їх за належністю до іншого органу державної влади у разі, якщо питання, порушені у зверненні, не входять до повноважень органів та підрозділів поліції;

2) попередній розгляд звернень громадян здійснюється керівником служби діловодства, його заступниками або відповідальною особою в день надходження або в перший наступний робочий день у разі надходження їх після закінчення робочого дня, у вихідні, святкові та неробочі дні;

3) попередній розгляд звернень громадян здійснюється з урахуванням Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877, та положень про структурні підрозділи апарату Національної поліції України, міжрегіональні територіальні органи поліції, територіальні органи поліції, а також організаційно-розпорядчих актів Національної поліції України, які визначають розподіл обов'язків керівництва органів (підрозділів) поліції;

4) працівники служби діловодства доповідають керівництву органів (підрозділів) поліції про всі звернення громадян, які адресовані органу (підрозділу) поліції або його керівництву. Інші звернення громадян після розгляду керівництвом служби діловодства або відповідальними особами передаються до відповідних структурних підрозділів органу (підрозділу) поліції;

5) попередній розгляд звернень громадян, що надходять до структурних підрозділів центрального органу управління поліції, здійснюється керівниками служби діловодства або уповноваженими особами цих підрозділів.

Обов'язковій доповіді голові Національної поліції, керівництву органів (підрозділів) поліції підлягають:

1) звернення Героїв України, Героїв Радянського Союзу, Героїв Соціалістичної Праці, інвалідів Великої Вітчизняної війни;

2) звернення, адресовані голові Національної поліції України, керівництву органів (підрозділів) поліції з позначкою «Особисто»¹⁷³.

Про інші звернення, що потребують розгляду керівництвом Національної поліції України, працівники служби діловодства доповідають першому заступнику голови Національної поліції України, заступникам голови Національної поліції України відповідно до розподілу обов'язків.

Звернення громадян, які надійшли до апарату центрального органу управління поліції вперше та які не розглядалися міжрегіональними територіальними органами Національної поліції України, територіальними органами поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях, місті Києві, установами та організаціями, що належать до сфери управління Національної поліції України, службою діловодства надсилаються до таких органів для вирішення по суті порушених у них питань.

Якщо до органів (підрозділів) поліції надійшло звернення, адресоване їх керівникам, але розгляд окремих зазначених у зверненні питань належить до компетенції інших органів чи підрозділів поліції, керівник цього органу (підрозділу) після реєстрації звернення рапортом (доповідною запискою) протягом трьох діб доповідає про це керівництву апарату центрального органу поліції, міжрегіонального територіального органу поліції або територіального органу поліції для визначення головного виконавця. Такий рапорт (доповідна записка) разом із зверненням передається до служби діловодства відповідних органів поліції для його реєстрації та передачі виконавцям. Строк розгляду вказаних звернень обчислюється з дня першої реєстрації.

Звернення, оформлені належним чином, підлягають реєстрації, під час якої зверненню надається відповідний індекс (реєстраційний номер), який починається кожного року з першого номера. Реєстраційний індекс звернення складається з початкової літери прізвища автора звернення, порядкового номера звернення, що надійшло (наприклад М-70). Реєстраційний індекс може бути доповнений іншими позначеннями, що забезпечують систематизацію, пошук, аналіз і зберігання. Під час реєстрації колективного звернення реєстраційний номер складається з літер «Кол» та порядкового номера (наприклад М-70/Кол).

Про зареєстроване звернення служба діловодства доповідає керівництву органу (підрозділу) поліції в день реєстрації звернення або в перший наступний робочий день.

¹⁷³ Там само.

Після розгляду звернень громадян керівництвом органу (підрозділу) поліції працівники служби діловодства:

- вносять до журналу реєстрації звернень громадян, які надійшли з використанням засобів поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» і телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України, до РКК резолюцію керівництва та встановлені строки виконання доручень за зверненнями громадян;
- здійснюють відправлення звернень за належністю відповідному державному органу чи посадовій особі з питань, що не належать до повноважень поліції, про що інформують їх авторів;
- забезпечують доведення звернень громадян до зазначених у резолюції виконавців;
- беруть на контроль звернення громадян у разі визначення такого контролю керівництвом органу (підрозділу) поліції.

У разі якщо за резолюцією керівництва Національної поліції України звернення громадянина взято на контроль, у журналі реєстрації звернень громадян або РКК зазначається «Контроль».

Зміна головного виконавця або зміни у складі співвиконавців на рівні структурних підрозділів органів поліції, визначених у резолюції, здійснюються за погодженням автора резолюції, посадової особи, яка виконує його обов'язки, або керівника органу поліції за умови доведення інформації про запропоновані зміни відповідним керівникам зазначених структурних підрозділів. Зміна головного виконавця за наявності відповідного погодження може бути здійснена у 3-денний строк з дати реєстрації звернення.

У разі зміни функцій структурних підрозділів органів (підрозділів) поліції (у результаті зміни структури, утворення нових структурних підрозділів, у тому числі на базі існуючих структурних підрозділів) або передачі функцій від одного структурного підрозділу до іншого, в якому відбулися зміни, служба діловодства в тижневий строк проводить інвентаризацію звернень громадян, щодо яких розгляд не завершено, визначає з них ті, що після зміни (передачі) функцій не належать до його компетенції, та передає їх відповідно до акта приймання-передавання на виконання структурному підрозділу органу (підрозділу) поліції, до компетенції якого вони належать. При цьому до завершення строку виконання конкретного звернення повинно залишатися не менше 10 робочих днів.

Один примірник акта приймання-передавання документів щодо звернень громадян надається службі діловодства відповідного

органу (підрозділу) поліції для внесення відповідних змін до журналу реєстрації звернень громадян, журналу обліку особистого прийому громадян або РКК.

Звернення громадян, одержані структурним підрозділом органу (підрозділу) поліції для виконання, в обов'язковому порядку обліковуються в журналі реєстрації звернень громадян, які надійшли з використанням засобів поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» і телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України цього ж структурного підрозділу, або на РКК.

Облік звернень громадян у структурному підрозділі та доведення їх до безпосереднього виконавця здійснюється в день їх надходження (під особистий підпис у журналі обліку).

Звернення, які надійшли з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення) на електронну адресу органу (підрозділу) поліції, приймаються та реєструються службою діловодства. Під час реєстрації таких звернень до реєстраційного номера додається позначка «ЕЗ» (наприклад М-70/ЕЗ).

Датою подання електронного звернення є дата надходження звернення на визначену електронну адресу або дата заповнення електронної форми та її відправлення. Якщо електронне звернення надійшло на визначену електронну адресу в неробочий день та час, датою подання електронного звернення вважається наступний після нього робочий день.

Форма для подання електронних звернень громадян до Національної поліції України розміщується на офіційному веб-сайті Національної поліції України і повинна мати графи для зазначення громадянином свого прізвища, імені, по батькові, місця проживання, електронної поштової адреси (відомостей про інші засоби зв'язку з ним), викладення суті порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги, дати подання звернення.

Усні звернення, що надійшли на телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України (далі – «гаряча лінія»), приймаються підрозділом забезпечення діяльності «гарячої лінії» (далі – контакт-центр) та заносяться до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

В електронному реєстрі вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію», на звернення заводиться електронна реєстраційна картка звернення, в якій зазначають прізвище, ім'я, по батькові заявника, номер контактного телефону, місце проживання заявника – фізичної

особи, електронну адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним, викладається суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, прохання чи вимоги. Кожному зверненню надається індивідуальний номер.

У разі якщо заявник не називає свого прізвища, імені, по батькові, звернення реєструється як анонімне і розгляду не підлягає.

Звернення, в якому не викладено суті порушеного питання (зауваження, пропозиції, прохання або вимоги до органів поліції), не розглядається, про що працівник контакт-центру повідомляє заявника.

Інформацію про звернення, внесені до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію», контакт-центр у той самий день надсилає в електронному вигляді органу (підрозділу) поліції, до компетенції якого належить розгляд порушених у зверненні питань.

В органах (підрозділах) поліції, яким надано доступ до електронного реєстру вхідних дзвінків, що надходять на «гарячу лінію», визначається посадова особа, яка відповідає за прийняття, реєстрацію звернень громадян, що надійшли з контакт-центру.

Відомості про відповідальних посадових осіб, їхні контактні телефони подаються до служби діловодства центрального органу управління поліції.

Під час прийняття звернень до розгляду відповідальною особою протягом доби до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію», вноситься інформація про реєстрацію звернень у журналі реєстрації звернень громадян або РКК.

У разі якщо питання, порушені у зверненні, не належать до компетенції поліції, такі звернення протягом п'яти днів пересилаються працівниками контакт-центру за належністю відповідному органу державної влади або посадовій особі з одночасним повідомленням про це заявника. Відповідна інформація вноситься до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

Під час реєстрації звернень, які надійшли з контакт-центру, до реєстраційного номера додається позначка «ГЛ» (наприклад М-70/ГЛ).

Інформацію про результати розгляду звернень відповідальна особа вносить до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

Прийняття звернень громадян, що надійшли на телефонну «гарячу лінію», здійснюється відповідно до затвердженого графіка роботи.

У разі надходження на «гарячу лінію» звернень громадян про вчинення кримінального (адміністративного) правопорушення чи іншу подію, яка потребує невідкладного реагування (аварія, стихійне лихо, епідемія, пожежа тощо), інформація негайно передається до чергової служби центрального органу управління поліції, міжрегіонального територіального органу поліції або відповідного територіального органу поліції та (за необхідності) до відповідного органу державної влади.

На звернення громадян довідкового характеру працівники контакт-центру в межах компетенції усно надають необхідні роз'яснення або довідкову інформацію, про що вносяться відповідні відомості до електронного реєстру вхідних дзвінків, які надходять на «гарячу лінію».

Усні звернення громадян, отримані під час проведення прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів України, записуються відповідальною посадовою особою в картці реєстрації усних звернень громадян, отриманих під час прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів України.

Звернення громадян, які надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр», приймаються, роздруковуються та реєструються службою діловодства.

Під час реєстрації таких звернень до реєстраційного номера додається позначка «КЦ» (наприклад М-70/КЦ).

За результатами розгляду вказаних звернень головний виконавець подає до служби діловодства скановану копію відповіді заявнику для внесення відповідної інформації до електронної бази даних звернень державної установи «Урядовий контактний центр».

Якщо у зверненні разом з питаннями, що належать до компетенції органу поліції, порушено питання, які підлягають вирішенню в інших органах державної влади, копія такого звернення протягом п'яти днів надсилається відповідному органу державної влади з одночасним повідомленням автора звернення.

Не допускається розголошення одержаних із звернень громадян відомостей про особисте життя громадян без їхньої згоди чи відомостей, що становлять державну або іншу таємницю, яка охороняється законом, конфіденційної та іншої інформації, якщо це обмежує права й законні інтереси громадян.

Не допускається з'ясування даних про особу громадянина, які не стосуються звернення. На прохання громадянина, висловлене в усній формі або зазначене в тексті звернення, не підлягає розголошенню його прізвище, місце проживання та роботи.

Ця заборона не поширюється на випадки повідомлення інформації, що міститься у зверненні, особам, яких стосується справа.

Повторні звернення громадян реєструються в тому самому порядку, що й первинні. При цьому у правому верхньому куті звернення проставляється штамп для позначення повторного звернення, а в журналі реєстрації звернень громадян, журналі обліку особистого прийому громадян або в РКК робиться відповідна відмітка. Таке звернення з урахуванням матеріалів розгляду попереднього звернення доповідається керівникові органу (підрозділу) поліції або його заступникам відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

Пропозиції, заяви і скарги одного й того самого громадянина з одного й того самого питання, що надіслані різним адресатам і надійшли на розгляд до однієї й тієї ж організації (дублетні), обліковуються за реєстраційним індексом першої пропозиції, заяви і скарги з доданням порядкового номера, що проставляється через дріб (наприклад М-401/1, М-401/2, М-401/3). Анонімні звернення відповідно до ст. 8 Закону України «Про звернення громадян» розгляду не підлягають (крім анонімних повідомлень про порушення Закону України «Про запобігання корупції»). Анонімні звернення після реєстрації доводяться до відома керівників органів (підрозділів) поліції для втручання під час здійснення покладених на них завдань і функцій.

Працівником поліції без зазначення авторства (анонімно) може бути надано відповідне повідомлення, яке підлягає розгляду відповідно до ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції»¹⁷⁴.

Якщо у зверненні, що надійшло до органу (підрозділу) поліції, міститься інформація про кримінальні правопорушення, що вчинені або готуються, після реєстрації в службі діловодства воно підлягає обов'язковій реєстрації в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та розгляду відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України. Інформація (номер і дата) про реєстрацію в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події працівниками чергової служби передається до служби діловодства відповідного органу (підрозділу) поліції¹⁷⁵.

¹⁷⁴ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

¹⁷⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

6.3. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТОГО ПРИЙОМУ ГРОМАДЯН

Особистий прийом громадян здійснюється керівництвом органів (підрозділів) поліції відповідно до розподілу обов'язків, а в разі їх відсутності – уповноваженими ними посадовими особами, керівниками та посадовими особами структурних підрозділів органів поліції, до компетенції яких належать відповідні питання, за попереднім записом у дні та години, визначені графіком особистого прийому громадян, затвердженим керівником органу поліції.

У графіках особистого прийому громадян для керівництва органів (підрозділів) поліції визначаються прийомні дні. У разі кадрових змін керівництва або змін у структурі органів (підрозділів) поліції відповідні зміни до графіків вносяться протягом 5 робочих днів від дня настання таких змін.

Графіки особистого прийому громадян керівництвом органів (підрозділів) поліції формуються із зазначенням прізвища, імені, по батькові посадової особи.

Інформація про порядок і графік особистого прийому громадян в органах поліції розміщується на відповідних веб-сторінках офіційного веб-порталу відповідного органу поліції в мережі Інтернет та на спеціальних стендах у місцях, доступних для громадян.

Для прийому громадян в органах та підрозділах поліції облаштовуються приймальні громадян. Приймальня громадян забезпечується необхідними меблями, комп'ютерною технікою, оргтехнікою, засобами зв'язку та пожежогасіння, медикаментами, канцелярським приладдям, юридичною літературою та розташовується у приміщенні, доступ до якого не обмежений порядком внутрішньо-об'єктового режиму, і містить вивіску зразка, встановленого постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 857 «Про затвердження зразків та описів печатки і таблички (вивіски) міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади»¹⁷⁶.

Організація діяльності приймальні громадян здійснюється відповідно до Конституції України, законів України, указів Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, інших нормативно-правових та організаційно-розпорядчих актів, що

¹⁷⁶ Про затвердження зразків та описів печатки і таблички (вивіски) міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 857 // БД «Законодавство +9».

регламентують порядок організації особистого прийому громадян та роботи з їх зверненнями в органах (підрозділах) поліції.

Роботу приймальні громадян організовує служба діловодства. Працівники цієї служби відповідно до посадових обов'язків щодня здійснюють особистий прийом громадян, які звернулися до приймальні громадян органів (підрозділів) поліції, та забезпечують особистий прийом громадян керівництвом органів (підрозділів) поліції.

Використання приміщень приймальні громадян не за призначенням забороняється.

У приймальні громадян або в доступному для громадян місці розташовують: розклад її роботи, порядок особистого прийому громадян, графік прийому керівництвом органів (підрозділів) поліції, інші довідкові матеріали, що стосуються організації особистого прийому.

В органах (підрозділах) поліції в доступному для громадян місці встановлюється скринька «Для заяв, скарг і пропозицій».

Звернення громадян вилучаються зі скриньки щодня, крім вихідних та святкових днів, відповідальною особою служби діловодства. Оформлені відповідно до ст. 5 Закону України «Про звернення громадян» звернення підлягають попередньому розгляду та реєстрації.

Громадян, які прибули на особистий прийом, попередньо реєструють відповідальні особи служби діловодства. Для цього такі громадяни:

1) пред'являють документи, які посвідчують їх особу, в разі необхідності – документи, які підтверджують їх повноваження щодо представництва інших осіб. Відсутність таких документів є підставою для відмови в особистому прийомі;

2) подають письмові звернення, оформлені з дотриманням ст. 5 Закону України «Про звернення громадян», або в усній формі стисло висловлюють питання, яке вони мають намір порушити на прийомі¹⁷⁷.

Особистий прийом громадян ведеться в порядку черговості. Прийом жінок, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», інвалідів Великої Вітчизняної війни, Героїв Соціалістичної Праці, Героїв Радянського Союзу, Героїв України здійснюється першочергово.

Особистий прийом іноземних громадян та осіб без громадянства здійснюється на загальних підставах. У разі необхідності для

¹⁷⁷ Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.

забезпечення їх прийому запрошують працівників поліції, які володіють іноземною мовою та використовують її в роботі.

На прийом не допускаються особи з тваринами та особи, що мають при собі громіздкі речі, валізи, зброю, в стані сп'яніння або з явними ознаками психічного розладу. Якщо поведінка осіб у стані сп'яніння або з явними ознаками психічного розладу створює небезпеку для оточуючих, для їх ізоляції викликають спеціальні медичні служби.

Під час особистого прийому громадян голова Національної поліції України, його перший заступник і заступники у приміщенні приймальні громадян на території, що до неї прилягає, можуть вживати додаткових заходів безпеки.

Питання, з якими звертаються громадяни, за можливості вирішуються під час прийому. Посадова особа, яка здійснює прийом, керується чинним законодавством і в межах своєї компетенції має право прийняти одне з таких рішень:

- задовольнити прохання чи вимогу й повідомити відвідувача про порядок і строк виконання прийнятого рішення;
- відмовити в задоволенні прохання чи вимоги, повідомивши заявника про мотиви відмови і порядок оскарження прийнятого рішення;
- прийняти письмове звернення, пояснити відвідувачеві причини неможливості вирішення порушеного питання під час особистого прийому, а також надати рішення щодо порядку й строку розгляду його звернення.

У разі необхідності для участі в попередньому розгляді порушеного питання, яке належить до компетенції органів поліції, посадові особи можуть запрошувати керівників відповідних структурних підрозділів органів поліції.

У разі повторного звернення громадянина з одного й того самого питання, якщо перше вирішено по суті і за ним прийнято рішення відповідно до ст. 8 Закону України «Про звернення громадян», посадова особа, яка здійснює прийом, пояснює громадянину суть прийнятого рішення та надає роз'яснення щодо порядку його оскарження. Такі звернення передаються до органів (підрозділів) поліції для долучення до матеріалів розгляду попередніх звернень.

Запис громадян на особистий прийом до голови Національної поліції України здійснюється відповідальними особами в день його прийому з 09:00 до 12:00.

Громадяни, які виявили бажання потрапити на особистий прийом до першого заступника голови, заступників голови, реєструються у приймальні в день здійснення прийому з 09:00 до 11:00.

Запис на особистий прийом до інших керівників органів (підрозділів) поліції здійснюється попередньо і закінчується за добу до здійснення такого прийому.

У випадках, коли керівництво органів (підрозділів) поліції в день особистого прийому громадян з поважних причин не може здійснити прийом, відвідувачам надають вичерпні пояснення і пропонують зустріч з іншою посадовою особою, до компетенції якої належить вирішення порушеного питання, або посадовими особами, які визначені керівництвом органу (підрозділу) поліції.

У разі відмови від такої зустрічі відвідувачу пропонують залишити письмове звернення, про яке доповідають керівництву органів (підрозділів) поліції.

Посадова особа органу (підрозділу) поліції, яка здійснює прийом, для забезпечення кваліфікованого вирішення питань, порушених громадянином у зверненні, може залучати до розгляду працівників його структурних підрозділів або одержувати від них необхідну інформацію.

Інформація про посадових осіб структурних підрозділів органу поліції, які проводитимуть прийом або братимуть у ньому участь, надається службі діловодства не пізніше ніж за три робочих дні до дати прийому.

Працівники служби діловодства супроводжують проведення прийому, забезпечують доступ громадян та їх представників, які мають право на участь у прийомі, до приймальні громадян, дотримання пропускового режиму, вирішують інші питання організаційного характеру, що можуть виникнути під час прийому.

Контроль за виконанням доручень до звернень громадян, які надійшли на особистому прийомі, та узагальнення інформації про наслідки їх розгляду здійснюються службою діловодства.

Керівництво органу (підрозділу) поліції зобов'язане забезпечити прийом усіх громадян у день їх звернення з урахуванням правил внутрішнього трудового розпорядку цього органу (підрозділу) поліції.

Несвоєчасний початок прийому та припинення його раніше встановленого строку неприпустимі. У разі неможливості з об'єктивних причин здійснити прийом усіх громадян, які на нього записалися, їм пропонують подати письмові звернення, після реєстрації яких в обов'язковому порядку доповідають посадовій особі, яка здійснювала цей прийом.

Якщо під час здійснення особистого прийому посадовою особою органу (підрозділу) поліції отримано звернення, розгляд якого

віднесено до компетенції іншого органу (підрозділу) поліції, така особа після надання заявнику відповідних роз'яснень передає це звернення до служби діловодства для його реєстрації та доповідає керівництву цього органу (підрозділу).

Якщо вирішити порушені в усному зверненні питання безпосередньо на особистому прийомі неможливо, їх розглядають у тому самому порядку, що й письмові звернення.

Письмові й усні звернення громадян, що надійшли на особистому прийомі, реєструються в журналі обліку особистого прийому громадян або в РКК. При цьому до реєстраційного номера вноситься позначення «ОП» (наприклад, М-70/ОП).

У разі усного звернення громадянина під час особистого прийому працівник служби діловодства готує довідку за результатами усного звернення під час особистого прийому громадян. Про результати розгляду громадянину повідомляють письмово або усно (за його бажанням).

Якщо під час особистого прийому громадянину на його письмове звернення надано відповідні роз'яснення, посадова особа, яка здійснює особистий прийом, готує довідку про вирішення питання по суті безпосередньо на особистому прийомі громадян. Така довідка разом зі зверненням громадянина зберігається у службі діловодства.

На вимогу громадян на першому аркуші копії їхніх звернень, які подаються під час особистого прийому, проставляється штамп із зазначенням найменування органу, дати надходження та реєстраційного номера звернення. Така копія повертається громадянину.

Виїзні особисті прийоми громадян у регіонах представниками центрального органу управління поліції здійснюються за рішенням керівництва Національної поліції України на підставі аналізу стану організації роботи зі зверненнями громадян у територіальних органах поліції за певний період часу. Про здійснення виїзного особистого прийому громадян видається наказ, який підписує посадова особа, яка прийняла рішення про здійснення такого прийому.

Звернення, прийняті під час особистого виїзного прийому громадян, реєструються в органі (підрозділі) поліції, представником якого здійснюється особистий прийом громадян, з метою надання доручень з порушених питань.

Виїзні особисті прийоми громадян керівництвом територіальних органів поліції здійснюються за окремим графіком особистих виїзних прийомів громадян, затвердженим керівником територіального органу поліції та оприлюдненим шляхом розміщення в засобах масової інформації, на офіційному веб-сайті цього органу.

Інформацію про дату, місце і час проведення виїзного прийому громадян працівники служби діловодства через засоби масової інформації доводять до відома громадян та вживають заходів щодо організації та створення відповідних умов для його проведення.

Виїзний особистий прийом громадян керівництвом територіального органу поліції здійснюється за попереднім записом.

Організацію особистого виїзного прийому громадян керівництвом територіального органу поліції забезпечує служба діловодства або відповідальна особа цих органів спільно з представниками їх територіальних (відокремлених) підрозділів, на території яких здійснюється особистий виїзний прийом.

Для забезпечення кваліфікованого роз'яснення питань, порушених громадянами, залучають посадових осіб усіх структурних підрозділів територіального (відокремленого) підрозділу органу поліції, на території якого здійснюється особистий виїзний прийом.

Питання, з якими звертаються громадяни, за можливості вирішуються під час особистого прийому. Особа, яка веде прийом, у межах своєї компетенції має право прийняти одне з таких рішень:

- задовольнити прохання чи вимогу безпосередньо під час особистого прийому;

- відмовити в задоволенні прохання чи вимоги з посиланням на законодавство, повідомивши заявнику про мотив відмови і порядок оскарження прийнятого рішення;

- прийняти письмову заяву або скаргу за потреби додатково вивчення і перевірки та пояснити громадянину причини неможливості розв'язання питань під час виїзного особистого прийому, а також порядок і строк розгляду його звернення.

Під час проведення особистого виїзного прийому відповідальна особа веде картку особистого виїзного прийому громадян, яку разом з оригіналом звернення громадянина (якщо таке наявне) не пізніше наступного дня передає до служби діловодства територіального органу поліції.

Картку особистого виїзного прийому громадян працівники служби діловодства територіального органу поліції після реєстрації передають виконавцям відповідно до доручення (резолуції), наданого під час особистого виїзного прийому.

Посадові особи, які організують та проводять особистий прийом громадян, зобов'язані не розголошувати конфіденційну інформацію про особу, що стала їм відома під час особистого прийому.

6.4. РОЗГЛЯД ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН, ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ ТА НАДАННЯ ВІДПОВІДЕЙ ЗАЯВНИКАМ

Керівники органів (підрозділів) поліції та їх заступники під час розгляду звернень громадян вивчають суть порушених у них питань, у разі потреби вимагають у виконавців матеріали попередніх перевірок за цими зверненнями, направляють працівників органів (підрозділів) поліції на місця для перевірки викладених у зверненнях фактів та вживають інших заходів для об'єктивного вирішення порушених авторами звернень питань.

Безпосередні виконавці під час здійснення перевірок за зверненнями громадян у разі необхідності та за наявності можливості спілкуються з їхніми авторами, з'ясовують усі порушені питання, вживають заходів щодо захисту конституційних прав громадян у межах компетенції відповідно до законодавства України.

До розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських і до перевірки інформації про неналежне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законодавства України можуть залучати представників громадськості.

Рішення, які приймаються за зверненнями, повинні бути мотивованими та ґрунтуватися на законодавстві України. Посадова особа, визнавши заяву такою, що підлягає задоволенню, зобов'язана забезпечити своєчасне виконання прийнятого рішення відповідно до законодавства України, а в разі визнання скарги обґрунтованою – негайно вжити заходів щодо поновлення порушених прав громадян.

Громадянин, який звернувся із заявою чи скаргою до органів (підрозділів) поліції, має права, визначені ст. 18 Закону України «Про звернення громадян»¹⁷⁸.

Звернення вважаються вирішеними, якщо розглянуто всі порушені в них питання, вжито необхідних заходів і заявникам надано ґрунтовні та вичерпні відповіді.

Звернення розглядаються і вирішуються у строк не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, що не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше 15 днів від дня їх отримання. Якщо в місячний строк вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник органу або підрозділу поліції або його заступники встановлюють необхідний строк для його розгляду,

¹⁷⁸ Там само.

про що повідомляють особі, яка подала звернення. При цьому загальний строк вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати 45 днів. Якщо останній день строку розгляду звернення припадає на вихідний, святковий день, та останнім днем строку вважається перший після нього робочий день.

Щодо кожного звернення не пізніше ніж у 5-денний строк повинно бути прийняте одне з таких рішень:

- 1) прийняти до розгляду;
- 2) передати на вирішення до підпорядкованого органу (підрозділу) поліції;
- 3) надіслати за належністю до іншого державного органу або посадовій особі, якщо питання, порушені у зверненні, не належать до компетенції поліції, про що одночасно необхідно повідомити автора звернення;
- 4) залишити без розгляду за наявності підстав, визначених ст. 8 Закону України «Про звернення громадян».

У разі доручення розгляду звернення, яке надійшло до центрального органу управління поліції, органам поліції, через які вона реалізовує свої повноваження на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць, строк розгляду такого звернення обчислюється з дня надходження його до органу поліції вищого рівня й закінчується днем надання відповіді тим органом поліції, який його розглядав по суті.

У разі надходження до органів (підрозділів) поліції звернень громадян із резолюцією керівництва Міністерства внутрішніх справ України строк їх розгляду обчислюється з дати реєстрації в Міністерстві внутрішніх справ України.

За зверненнями громадян, за якими неможливо своєчасно закінчити перевірку та прийняти в установлений термін рішення, виконавець не пізніше ніж за 3 робочі дні до закінчення цього строку письмово доповідає керівнику органу поліції або його заступнику та порушує питання щодо продовження строку розгляду в межах, установлених законодавством про звернення громадян. При цьому загальний строк вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати 45 днів.

Про продовження строку розгляду автора звернення повідомляють письмово.

Звернення громадян, що надійшли з редакцій газет, журналів, радіо і телебачення, розглядаються органами та підрозділами поліції в строки, передбачені ст. 20 Закону України «Про звернення громадян».

За результатами розгляду звернення громадянина виконавцем готується довідка про результати проведення перевірки інформації,

викладеної у зверненні, яка доповідається керівнику органу (підрозділу) поліції разом з проектом відповіді заявнику. Керівник органу (підрозділу) проставляє свій підпис на довідці про ознайомлення із вжитими заходами під час здійснення перевірки інформації, викладеної у зверненні, або вчиняє резолюцію (доручення) про необхідність ужиття додаткових заходів з метою об'єктивного, всебічного та повного розгляду звернення.

До звернень, які не потребують проведення перевірки, довідки не складаються.

Відповідь за результатами розгляду звернення в обов'язковому порядку надає орган (підрозділ) поліції, який його отримав або до компетенції якого належить вирішення порушених у зверненні питань, та підписує керівництво цього органу.

Рішення про відмову в задоволенні вимог, викладених у зверненні, доводиться до відома громадянина в письмовій формі з посиленням на Закон України «Про звернення громадян» і викладенням мотивів відмови, а також із роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення. При цьому зазначають заходи, вжиті органом чи підрозділом поліції в межах його компетенції для захисту конституційних прав громадян.

Відповідь за результатами розгляду колективного звернення громадян (якщо звернення підписали двоє та більше громадян) надсилається тому громадянину, який у зверненні першим поставив підпис або місце проживання якого вказане. У тексті відповіді необхідно зазначити загальну кількість громадян, які звернулися до органу (підрозділу) поліції.

Передача звернення громадянина від одного структурного підрозділу до іншого, що входять до складу одного органу поліції, здійснюється через службу діловодства за наявності відповідного доручення керівництва органу.

Якщо викладена у зверненні інформація належить до компетенції поліції не повністю, розглядається лише та частина, що стосується компетенції Національної поліції України. У цьому випадку копія звернення у строк не пізніше 5 днів з наступного дня після реєстрації спрямовується виконавцем за належністю, про що повідомляють заявника.

Не розглядаються повторні звернення до одного й того самого органу від одного й того самого громадянина з одного й того самого питання, якщо перше звернення вирішено по суті. За такими зверненнями виконавець складає висновок, який затверджує керівник органу.

Рішення про припинення розгляду такого звернення приймається керівництвом органу поліції, про що повідомляють особу, яка подала звернення.

Не розглядаються звернення, строки розгляду яких передбачені ст. 17 Закону України «Про звернення громадян», та звернення осіб, визнаних судом недієздатними¹⁷⁹.

Невирішення порушених у зверненні громадянина обґрунтованих питань, які належать до компетенції органу (підрозділу) поліції, що призвело до повторного звернення чи звернення до органу поліції вищого рівня, повинно ретельно аналізуватися, та у разі його неналежного розгляду мають уживатися відповідні заходи реагування.

Якщо про результати розгляду звернення потрібно повідомити Адміністрацію Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ України, інші центральні органи виконавчої влади, орган поліції вищого рівня або якщо у зверненні порушуються важливі питання діяльності органів чи підрозділів поліції, такі звернення беруться на контроль і розглядаються в першу чергу. Звернення, на які даються проміжні відповіді, з контролю не знімаються. Контроль завершується тільки після прийняття остаточного рішення і вжиття заходів щодо вирішення питань, порушених у таких зверненнях. Рішення про зняття з контролю таких звернень приймають посадові особи, які прийняли рішення про взяття на контроль.

Результати розгляду звернення заносяться до журналу реєстрації звернень громадян, журналу обліку особистого прийому громадян або до РКК, а також до контрольної картки на звернення громадян, яка після підписання керівником структурного підрозділу подається до служби діловодства разом із копією відповіді заявнику для зняття з контролю.

Реєстрація відповідей на звернення громадян здійснюється за індексами, присвоєними під час реєстрації.

Відповіді на звернення громадян надсилаються на бланках відповідних органів (підрозділів) поліції.

Після закінчення перевірки і фактичного виконання прийнятого рішення звернення разом із матеріалами перевірки повертають до служби діловодства органу (підрозділу) поліції.

Розглянуті звернення з усіма документами щодо їх розгляду і вирішення розміщуються у справах за хронологічним, територіальним

¹⁷⁹ Там само.

або алфавітним принципом. Документи становлять у справі самостійну групу і вміщуються у м'яку обкладинку. В разі одержання повторного звернення або появи додаткових документів їх підшивають до цієї групи документів. Під час формування справ перевіряється правильність оформлення документів, їх повнота (комплектність). Звернення, за яким рішення не прийнято, підшивати до справи забороняється.

Неправильно оформлені документи повертають для доопрацювання виконавцям.

Документи з питань листування щодо звернень громадян у всіх органах (підрозділах) поліції централізовано зберігаються у службі діловодства підрозділів – виконавців таких звернень. Забороняються формування і зберігання справ у виконавців.

Схоронність документів з питань листування за зверненнями в органах (підрозділах) поліції забезпечують їхні керівники і посадові особи, відповідальні за організацію роботи зі зверненнями громадян.

Строки зберігання документів за зверненнями визначаються Переліком типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 12.04. 2012 № 578/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17.04.2012 за № 571/20884¹⁸⁰.

6.5. РОЗГЛЯД СКАРГ ГРОМАДЯН ТА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО НИХ.

Скарга на дії чи рішення органу (підрозділу) поліції або їх посадових осіб подається в порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до суду відповідно до законодавства України, а в разі відсутності такого органу або незгоди громадянина з прийнятим за скаргою рішенням – безпосередньо до суду.

Розгляд скарг громадян на дії (бездіяльність) працівників органів (підрозділів) поліції здійснюється в порядку, передбаченому відповідальним.

¹⁸⁰ Про затвердження Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів : Наказ М-ва юстиції України від 12.04.2012 № 578/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12>.

За кожною скаргою громадян на наявність порушень чи недоліків у роботі органів (підрозділів) поліції або на дії (бездіяльність) поліцейських проводиться ретельна перевірка органом чи підрозділом поліції, до якого звернувся зі скаргою громадянин, або тим органом (підрозділом) поліції, якому доручено проведення відповідної перевірки керівництвом Національної поліції України.

За результатами перевірки виконавець складає і подає на розгляд керівнику органу (підрозділу) поліції або його заступникам рапорт (довідку записку), в якому (якій) зазначає, чи підтвердились наведені відомості (факти) та яких заходів ужито для усунення виявлених порушень або недоліків¹⁸¹.

Громадянину за наслідками розгляду скарги надають письмову відповідь.

Рішення за розглядом скарги громадянина приймає керівник органу (підрозділу) поліції (або його заступник), у провадженні якого знаходиться скарга.

У разі визнання скарги громадянина обґрунтованою або такою, що підлягає задоволенню, забезпечується повнота і своєчасність її розгляду, приймають рішення відповідно до законодавства України і негайно вживають заходів щодо поновлення порушених прав громадянина.

Рішення вищого органу поліції за результатами розгляду скарги у разі незгоди з ним громадянина може бути оскаржено до суду в установленій законодавством України строк.

Забороняється надсилати скарги громадян для розгляду тим органам (підрозділам) поліції або їх посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються, а також тим, які не мають повноважень для їх розгляду.

У разі необхідності підпорядкованому органу (підрозділу) поліції може бути доручено проведення додаткової перевірки конкретних обставин чи відомостей (фактів), викладених у зверненні громадянина, відповідно до законодавства України.

Розгляд і вирішення скарги, поданої з порушенням зазначеного строку, можуть бути здійснені у разі поновлення органом (підрозділом) поліції чи посадовою особою, яка розглядає скаргу, строку, якщо буде визнано, що він порушений з поважних причин.

У період збирання інформації, необхідної для здійснення перевірки за зверненнями, громадяни мають право:

¹⁸¹ Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17>.

- 1) знати, які відомості про них, з якою метою збираються, як, ким і з якою метою вони можуть використовуватися;
- 2) доступу до інформації про них, заперечувати її правильність, повноту, об'єктивність тощо;
- 3) вимагати виправлення неточної, неповної, застарілої інформації про себе.

Забороняється доступ сторонніх осіб до відомостей про іншу особу, зібраних під час перевірки звернень громадян. Зберігання інформації про громадян здійснюється з дотриманням строків, установлених нормативно-правовими актами, які розроблено відповідно до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», Порядку утворення та діяльності комісій з проведення експертизи цінності документів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 № 1004, з урахуванням положень інших нормативних актів та методичних посібників з експертизи цінності документів^{182, 183}.

Необхідна кількість даних про громадян, отриманих під час перевірки за зверненням, повинна бути максимально обмеженою і може використовуватися лише з метою перевірки викладених у зверненні відомостей.

Громадянин, який звернувся із заявою чи скаргою до органів (підрозділів) поліції, має право ознайомитися з матеріалами перевірки. Ознайомлення з матеріалами перевірки здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про захист персональних даних». У разі прийняття рішення про обмеження доступу громадянина до відповідної інформації під час розгляду заяви чи скарги виконавець повинен скласти про це мотивовану постанову.

Якщо до органу (підрозділу) поліції надійшло звернення громадянина з вимогою ознайомлення (надання копії) зі скаргою (заявою), яка надійшла до органу (підрозділу) поліції стосовно нього від третіх осіб, для ознайомлення громадянину надається копія скарги (заяви) у частині, що його стосується, без розкриття персональних даних автора скарги (заяви), з урахуванням вимог Закону України «Про захист персональних даних».

¹⁸² Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 № 3814-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>.

¹⁸³ Про проведення експертизи цінності документів : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 № 1004 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1004-2007-p>.

6.6. УЗАГАЛЬНЕННЯ, АНАЛІЗ ПИСЬМОВИХ І УСНИХ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЇХ РОЗГЛЯДОМ

Письмові та усні звернення громадян, а також критичні зауваження, які в них містяться, повинні систематично, але не менше одного разу на квартал узагальнюватися й аналізуватися з метою своєчасного виявлення причин, що призводять до порушення конституційних прав і законних інтересів громадян, вивчення громадської думки, удосконалення роботи органів (підрозділів) поліції. Під час здійснення аналізу звернень особливу увагу необхідно звертати на усунення причин, що спричиняють повторні та колективні скарги, а також змушують громадян звертатися до органів державної влади, редакцій газет і журналів з питань, які можуть і повинні розглядатися органом чи підрозділом поліції на місцях.

Звіт про стан розгляду звернень громадян складається відповідно до наказу керівництва Національної поліції України.

Аналіз звернень громадян здійснюється за такими напрямками:

1) статистичні дані за звітний період щодо кількості звернень громадян, які надійшли поштою та були подані на особистому прийомі, порівняно з показниками за аналогічний період попереднього року;

2) дані про тематику основних питань, порушених громадянами;

3) кількісні дані про структуру звернень за їх видами (пропозиції (зауваження), заяви (клопотання), скарги);

4) кількість і питома вага звернень жінок, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», інвалідів Великої Вітчизняної війни, Героїв Соціалістичної Праці, Героїв Радянського Союзу, Героїв України;

5) основні питання, порушені у зверненнях;

6) дотримання порядку та строків їх розгляду і вирішення порушених у них питань;

7) кількість звернень ветеранів війни і праці, інвалідів, непрацездатних осіб, а також осіб, які постраждали під час аварії на Чорнобильській АЕС, багатодітних сімей, одиноких матерів, інших громадян, які потребують соціального захисту й підтримки;

8) порядок розгляду та вирішення порушених ними питань;

9) вжиття заходів щодо забезпечення кваліфікованого, неупередженого, об'єктивного й своєчасного розгляду звернень громадян, оперативного вирішення порушених у них питань, задоволення

законних вимог заявників, реального поновлення порушених конституційних прав та запобігання надалі таким порушенням;

10) інформація про здійснений особистий прийом громадян керівництвом органів (підрозділів) поліції та іншими посадовими особами, щодо графіків особистого прийому громадян, у тому числі поза робочим часом і за місцем проживання та роботи громадян, дотримання цих графіків;

11) інформація щодо звернень громадян, у яких йдеться про недоліки в роботі органів (підрозділів) поліції, оскарження рішень або дій їх посадових осіб. Кількість скарг на рішення або дії посадових осіб, які підтвердилися, та вжиття заходів щодо припинення неправомірних дій і скасування незаконних рішень;

12) відомості про здійснені перевірки стану роботи зі зверненнями громадян та з їх особистого прийому;

13) виявлені факти порушень Закону України «Про звернення громадян», невирішення порушених у зверненні обґрунтованих питань, що призвело до повторного звернення або звернення до органу (підрозділу) поліції вищого рівня, заходи реагування на них;

14) відомості про відшкодування органом (підрозділом) поліції моральної та матеріальної шкоди громадянам унаслідок порушення законодавства про звернення громадян;

15) заходи, вжиті органами (підрозділами) поліції, для поліпшення та вдосконалення роботи зі зверненнями громадян та з їх особистого прийому;

16) пропозиції на наступний звітний період щодо поліпшення та вдосконалення роботи зі зверненнями громадян та з їх особистого прийому.

Аналіз стану роботи зі зверненнями громадян та з їх особистого прийому використовується під час перевірок роботи підпорядкованих органів (підрозділів) поліції і є предметом розгляду на нарадах керівництва.

Стан роботи зі зверненнями громадян і з питань їх особистого прийому в органах (підрозділах) поліції перевіряється під час здійснення інспектування або контрольних та цільових перевірок.

Під час перевірок усебічно вивчається організація роботи зі зверненнями громадян та з питань їх особистого прийому, викриваються недоліки і надається практична допомога в їх усуненні. Не дозволяється робити висновки про стан цієї роботи, враховуючи лише статистичні показники. Оцінка службової діяльності органів (підрозділів) поліції дається з урахуванням стану їх роботи зі зверненнями громадян та організації їх особистого прийому.

Керівники органів чи підрозділів поліції здійснюють безпосередній контроль за додержанням установленого законодавством і відповідним Порядком процедури розгляду звернень. У службі діловодства облік узятих на контроль письмових та усних звернень громадян ведеться в алфавітному порядку. На звернення, взяті на контроль, заповнюється контрольна картка у двох примірниках, один із яких надходить до контрольної картотеки, а інший разом із зверненням вручають виконавцю. При цьому в правому верхньому кутку першого аркуша звернення ставиться штамп про взяття на контроль.

Працівники служби діловодства органу поліції вищого рівня на підставі контрольних карток та листування контролюють розгляд звернень, надісланих до органів (підрозділів) поліції, і про результати доповідають відповідному керівнику цього органу поліції.

Під час здійснення контролю звертають увагу на строки і повноту розгляду порушених питань, об'єктивність та повноту перевірок, здійснених за зверненнями, законність і обґрунтованість прийнятих за ними рішень, своєчасність їх виконання і надання відповідей авторам.

Служба діловодства органу (підрозділу) поліції щотижня готує й подає виконавцям у друкованому вигляді інформацію (нагадування) про закінчення строку розгляду контрольних звернень протягом наступного тижня.

У разі якщо взяте на контроль звернення не може бути вирішене в установленій строк, виконавець заздалегідь, але не пізніше ніж за три дні до закінчення зазначеного строку доповідає про це посадовій особі, яка здійснює контроль, і порушує питання про продовження строку в межах, установлених законодавством про звернення громадян. Про продовження строку розгляду письмово повідомляють автора звернення.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Права громадян щодо розгляду звернень та організації проведення особистого прийому в органах та підрозділах Національної поліції України.
2. Організація роботи з питань приймання, попереднього розгляду та реєстрації звернень громадян.
3. Класифікації та види звернень громадян.
4. Види звернень громадян за ознакою надходження.
5. Поняття дублетного звернення громадян.

6. Ознаки первинних та повторних звернень громадян.
7. Строки розгляду звернень громадян.
8. Порядок здійснення особистого прийому громадян.
9. Розгляд звернень громадян, оформлення результатів розгляду звернень та надання відповідей заявникам.
10. Порядок надання громадянину письмової відповіді за наслідками розгляду скарги.
11. Узагальнення, аналіз письмових та усних звернень громадян.
12. Забезпечення контролю за порядком розгляду звернень громадян.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Робота зі зверненнями громадян та їх особистий прийом містять такі складові елементи:

- а) приймання, реєстрація і первинний розгляд звернень громадян;
- б) вирішення питань, порушених у зверненнях, та надання відповідей їх авторам;
- в) контроль за станом роботи зі зверненнями;
- г) усі варіанти правильні.

2. Усі звернення громадян, що надходять до органів (підрозділів) поліції, підлягають обов'язковій класифікації, встановленій:

- а) ст. 3 Закону України «Про звернення громадян»;
- б) ст. 17 Закону України «Про звернення громадян»;
- в) ст. 20 Закону України «Про звернення громадян»;
- г) усі варіанти правильні.

3. Пропозиція (зауваження) – це:

а) звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо;

б) звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями

державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб;

в) звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, удосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства;

г) усі варіанти правильні.

4. Заява (клопотання) – це:

а) звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо;

б) звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб;

в) звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, удосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства;

г) усі варіанти правильні.

5. Скарга – це:

а) звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо;

б) звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб;

в) звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, удосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства;

г) усі варіанти правильні.

6. Первинними є звернення, які:

а) надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції;

б) надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) не вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції, але питання, що порушене у зверненні, жодним чином не стосується попередніх звернень, або є достатньо підстав для визнання звернення первинним;

в) надійшли від окремої особи (групи осіб), яка (які) не вперше звернулася(ися) до органу (підрозділу) поліції, але попередні звернення з питання, що порушене у зверненні, визнавались анонімними.

г) усі варіанти правильні.

7. Звернення в інтересах неповнолітніх і недієздатних осіб подаються:

а) їх законними представниками;

б) працівниками поліції;

в) працівниками соціальних служб;

г) усі варіанти правильні.

8. Повторними є:

а) звернення від того самого громадянина з того самого питання, якщо перше не вирішено по суті або вирішено не в повному обсязі;

б) звернення, в якому повідомляється про несвоєчасний розгляд попереднього звернення, якщо з часу його надходження минув визначений законодавством строк розгляду, проте відповідь громадянину не надавалася;

в) звернення, в якому йдеться про недоліки, допущені під час розгляду попереднього звернення громадянина;

г) усі варіанти правильні.

9. Дублетними є:

а) звернення тієї самої особи (групи осіб) з того самого питання, що відправлені особою (групою осіб) різним адресатам та надіслані адресатами на розгляд за належністю до органу (підрозділу) поліції;

б) звернення особи (групи осіб), які надійшли до органу (підрозділу) поліції з того самого питання, що й попереднє звернення, проте на попереднє звернення відповідь ще не надано, а визначений законодавством України строк його розгляду ще не закінчився;

в) звернення, що надходять у великій кількості від різних громадян з однаковим змістом або суттю питання;

г) усі варіанти правильні.

10. Неодноразовими є:

а) звернення тієї самої особи (групи осіб) з того самого питання, що відправлені особою (групою осіб) різним адресатам та надіслані адресатами на розгляд за належністю до органу (підрозділу) поліції;

б) звернення особи (групи осіб), які надійшли до органу (підрозділу) поліції з того самого питання, що й попереднє звернення, проте на попереднє звернення відповідь ще не надано, а визначений законодавством України строк його розгляду ще не закінчився;

в) звернення, що надходять у великій кількості від різних громадян з однаковим змістом або суттю питання;

г) усі варіанти правильні.

ГЛАВА 7

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ

7.1. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Особливості юридичної відповідальності військовослужбовців та інших подібних категорій осіб, на яких розповсюджується дія дисциплінарних статутів, полягає в тому, що вони можуть притягатись до дисциплінарної відповідальності згідно з нормами відповідних дисциплінарних статутів, до адміністративної відповідальності на загальних засадах, відповідно до ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також до адміністративної відповідальності на підставі норм, закріплених у главі 13-Б КУпАП.

У ст. 15 зазначено: «Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи й адміністративний арешт.

Інші, крім зазначених у ч. 1 цієї статті, особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про

дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах.

У разі порушення правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями строкової служби, а також учинення ними військових адміністративних правопорушень, передбачених главою 13-Б КУпАП, штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У випадках, зазначених у цій статті, органи (посадові особи), яким надано право накладати адміністративні стягнення, передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

За вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б КУпАП, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність»¹⁸⁴.

Слід зазначити, що особа не може притягатись за одне і те ж правопорушення до дисциплінарної і до адміністративної відповідальності.

Глава 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України і має назву «Військові адміністративні правопорушення».

Зі статей 172¹⁰ – 172²⁰ цієї глави, якими передбачено відповідальність за адміністративні правопорушення військовослужбовців, окрему увагу слід звернути на такі: ст. 172¹¹ передбачає відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу в разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрадження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю до трьох діб.

У разі необережного знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки чи іншого військового майна застосовується норма права, закріплена

¹⁸⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

у ст. 172¹² – «необережне знищення або пошкодження військового майна».

Частиною 1 ст. 172¹³ «Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем» встановлено адміністративну відповідальність за незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, використання військовослужбовця для виконання завдань, не пов'язаних з військовою службою, а також інше зловживання владою або службовим становищем, вчинене з корисливою метою чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб.

За діяння, передбачені ч. 1 ст. 172¹³, вчинені в умовах особливого періоду, відповідальність настає на підставі ч. 2 цієї статті¹⁸⁵.

Слід мати на увазі, що до ст. 172¹³ є така примітка: «Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування».

Глава 13-Б КУпАП завершується текстом ст. 172²⁰, згідно з якою передбачається адміністративна відповідальність за розпивання алкогольних та слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів.

Таким чином, військовослужбовці несуть відповідальність за розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів на території військових частин, військових об'єктів, або появу таких осіб на території військової частини в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, або виконання ними обов'язків військової служби в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, а також за відмову таких осіб від проходження огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

У ч. 2 вищезазначеної статті закріплено відповідальність за «участь начальників (командирів) та інших керівників у розпиванні з підлеглими військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів під час виконання ними обов'язків

¹⁸⁵ Там само.

військової служби, або невжиття ними заходів для відсторонення від обов'язків військової служби осіб, які перебувають у нетверезому стані, стані наркотичного чи іншого сп'яніння, або приховування випадків розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, появи на території військової частини в нетверезому стані, стані наркотичного чи іншого сп'яніння підлеглих військовослужбовців, а також військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів».

Найбільш сувора відповідальність за ст. 172²⁰ КУпАП передбачена ч. 3 цієї статті, за дії, передбачені ч. 1 або 2 цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, або в умовах особливого періоду.

Складання та оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення, а також оформлення справ і діловодство у цій сфері регламентуються Інструкцією зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення¹⁸⁶, затверджено наказом Міністерства оборони України від 18.07.2017 № 374.3 Цим же наказом скасовано попередній нормативний документ, який регулював відносини в цій сфері діяльності, – Інструкцію з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення, затверджену наказом Міністерства оборони України від 19.05.2015 № 2221.

Чинна Інструкція з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення встановлює механізм складання протоколів про військові адміністративні правопорушення відносно військовослужбовців Збройних сил України, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» Кодексу України про адміністративні правопорушення, надсилання до районних, районних у місті, міських, міськрайонних судів протоколів та інших матеріалів про військові адміністративні правопорушення, а також порядок їх обліку у військових частинах, установах, закладах, та органах управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України.

Серед основних положень Інструкції з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення доцільно виділити

¹⁸⁶ Інструкція зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення : затв. Наказом М-ва оборони України від 18.07.2017 № 374 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0982-17>.

такі: протокол про військове адміністративне правопорушення відносно військовослужбовця, а також військовозобов'язаного та резервіста під час проходження зборів мають право складати: командири (начальники) військових частин, установ або закладів щодо військовослужбовців, підпорядкованих за службою, в тому числі тимчасово; командири підрозділів, які уповноважені на те командиром (начальником) військової частини, щодо військовослужбовців, підпорядкованих за службою, в тому числі тимчасово; посадові особи органів управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України, які уповноважені на те начальником цієї Служби правопорядку – начальником Головного управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України.

У разі вчинення військового адміністративного правопорушення кількома військовослужбовцями протокол про військове адміністративне правопорушення складається щодо кожного військовослужбовця окремо.

Збір, узагальнення, аналіз та облік інформації про військові адміністративні правопорушення здійснюється відповідно до вимог Інструкції про надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, адміністративні корупційні та військові адміністративні правопорушення, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 28.07.2016 № 388.

Оформлення протоколу про військове адміністративне правопорушення і додатків до нього та направлення цих матеріалів до суду здійснюються з урахуванням вимог ст. 38 КУпАП, відповідно до вимог якої адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення.

Оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення здійснюється з урахуванням певних вимог.

Протокол про порушення, передбачені ст. 172¹⁰ – 172²⁰ КУпАП, складається: командиром (начальником) військової частини або уповноваженим ним командиром підрозділу в разі виявлення ним безпосередньо факту вчинення підлеглим військовослужбовцем військового адміністративного правопорушення або отримання інформації про вчинення такого правопорушення від інших осіб; уповноваженою посадовою особою органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у разі виявлення

нею безпосередньо факту вчинення військовослужбовцем військового адміністративного правопорушення або отримання інформації про вчинення такого правопорушення від інших осіб.

Протокол про військове адміністративне правопорушення складається з дотриманням вимог щодо форми та змісту, встановлених ст. 256 КУпАП.

Протокол про військове адміністративне правопорушення заповнюється державною мовою друкованим способом або від руки розбірливим почерком.

У протоколі під час його складення обов'язково зазначається частина (за наявності) та стаття КУпАП, згідно з якою передбачено адміністративну відповідальність.

Під час викладення обставин правопорушення у протоколі вказуються місце та час його вчинення, суть правопорушення, які саме протиправні дії чи бездіяльність вчинила особа, щодо якої складається протокол, які норми законодавства порушено, та робиться посилання на нормативний акт, який передбачає відповідальність за це правопорушення.

Якщо є свідки правопорушення та потерпілі, до протоколу про військове адміністративне правопорушення вносяться їхні прізвища, імена та по батькові, а також адреси місць проживання.

Уповноважена посадова особа, яка складає протокол, зобов'язана роз'яснити особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, її права і обов'язки, передбачені ст. 6 Конституції України та ст. 268 КУпАП, про що робиться відмітка у протоколі про військове адміністративне правопорушення та ставиться підпис особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, про ознайомлення.

Протокол про військове адміністративне правопорушення підписується уповноваженою посадовою особою, яка його склала, та військовослужбовцем, який притягається до адміністративної відповідальності.

У разі відмови військовослужбовця, який притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу про військове адміністративне правопорушення уповноважена посадова особа, котра склала протокол, робить про це відповідний запис у протоколі, який засвідчує своїм підписом та підписами двох свідків.

Протокол про військове адміністративне правопорушення складається у двох примірниках, один з яких під підпис вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Особі, щодо якої складається протокол про військове адміністративне правопорушення, пропонується надати письмові пояснення

по суті вчиненого правопорушення та зауваження щодо змісту протоколу, які засвідчуються підписом цієї особи та додаються до протоколу. Письмові пояснення та зауваження можуть додаватися до протоколу окремо, про що робиться запис у протоколі.

Складений протокол про військове адміністративне правопорушення та інші матеріали, що підтверджують факт учинення військового адміністративного правопорушення, протягом трьох робочих днів формуються у справу. Наступного робочого дня справа про військове адміністративне правопорушення разом із супровідним листом надсилається до районного, районного у місті (міського, міськрайонного) суду за місцем учинення адміністративного правопорушення.

Справа про військове адміністративне правопорушення, що надсилається до суду, прошивається і нумерується за аркушами. Кожен документ у справі про військове адміністративне правопорушення повинен мати свої реквізити (дату, назву, підписи тощо), містити достатню інформацію щодо військового адміністративного правопорушення та відповідати вимогам законодавства.

7.2. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ДІТЕЙ

Стаття 1 Конвенції про права дитини говорить: «Дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше»¹⁸⁷.

Усі діти незалежно від свого походження та від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним, рівні у своїх правах (ст. 52 Конституції України).

Чинне законодавство України відокремлює групи дітей за віковою категорією: малолітніми є діти віком до 14 років, а неповнолітніми – від 14 до 18 років (ст. 6 Сімейного Кодексу України).

Вік, з якого настає адміністративна відповідальність, – 16 років, а отже, загальним суб'єктом адміністративного правопорушення є фізична осудна особа, яка на момент учинення правопорушення досягла 16-річного віку. Скоєння адміністративного проступку неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність (ст. 34

¹⁸⁷ Конвенція про права дитини : від 20.11.1989 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

КУпАП). Слід зазначити, що кримінальна відповідальність настає з 14-річного віку (за тяжкі та особливо тяжкі злочини).

Під час роботи з дітьми працівникам поліції необхідно враховувати їх вікові особливості та рівень зрілості. Співробітник поліції повинен поважати особисті права і гідність усіх дітей та брати до уваги їхню вразливість.

У разі виявлення працівником поліції дитини, яка вчинила правопорушення, перш за все необхідно назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на вимогу дитини службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією. Далі необхідно встановити вік дитини. Якщо неповнолітній правопорушник досяг 16-річного віку, відносно останнього складається протокол про адміністративне правопорушення. Під час складення протоколу неповнолітньому, який притягається до адміністративної відповідальності, мають бути в обов'язковому порядку роз'яснені його права, передбачені ст. 55, 56, 59, 63 Конституції України, ст. 268 КУпАП, про що у протоколі робиться відмітка та ставиться підпис особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Згідно зі ст. 63 Конституції України неповнолітній порушник не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

Якщо адміністративне правопорушення вчинено неповнолітньою особою, яка на момент його вчинення не досягла 14-річного віку, працівник поліції складає протокол про адміністративне правопорушення за ч. 3 ст. 184 КУпАП відносно батьків правопорушника або осіб, які їх замінюють.

У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, якщо воно вчинене особами віком від 16 до 18 років або його розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський відповідно до ст. 255 КУпАП складає протокол про адміністративне правопорушення. Розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами, здійснюється лише в судовому порядку¹⁸⁸.

Зміст протоколу про адміністративне правопорушення визначений ст. 256 КУпАП.

Слід звернути увагу, що чинним законодавством на сьогодні не визначено, чи буде правомірним адміністративне затримання або

¹⁸⁸ Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 432 с.

доставлення неповнолітнього правопорушника, а також складення протоколу про адміністративне правопорушення відносно неповнолітнього без присутності батьків або осіб, які їх замінюють. Окрім цього, законодавець не регламентує порядок їх повідомлення, а також не передбачає, яким чином правоохоронні чи інші уповноважені органи та особи можуть дізнатись інформацію про батьків неповнолітнього правопорушника та повідомити їх про затримання.

Протокол про адміністративне правопорушення необхідно складати на місці події, але в разі необхідності надання неповнолітньою особою пояснення обов'язкова присутність або одного з батьків (особи, яка їх замінює), або педагога чи психолога. Отже, у такому випадку існує необхідність проінформувати вищевказаних осіб про факт учинення дитиною правопорушення та за можливістю дочекатись їх прибуття на місце події. У разі неможливості складення протоколу на місці події доцільним є усе ж таки доставлення неповнолітнього правопорушника до територіального відділу поліції з одночасним повідомленням про це його батьків або законних представників для складання протоколу про адміністративне правопорушення у їх присутності. Також необхідно проінформувати чергову частину відповідного територіального підрозділу поліції про особисте виявлення поліцейським адміністративного правопорушення, вчиненого неповнолітньою особою. Особи, які вчинили адміністративні правопорушення, в тому числі й неповнолітні правопорушники, яких доставлено до відділу поліції, приміщення громадського пункту охорони порядку, підлягають реєстрації в журналах обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (додаток № 4 до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015) № 1376.

Про виявлення факту правопорушення, вчиненого неповнолітньою особою, а також її доставлення для оформлення протоколу поліцейський, який доставив правопорушника, складає рапорт на ім'я керівника відповідного підрозділу поліції із зазначенням: дати, місця, способу вчинення адміністративного правопорушення; відомостей про особу правопорушника, стан психічного та фізичного здоров'я, в якому знаходилась особа під час доставлення; чи надавалась невідкладна медична допомога (лікарем якої бригади швидкої допомоги); чи були застосовані до особи, яка доставлена, інші превентивні поліцейські заходи, чи були застосовані до особи, яка доставлена, заходи поліцейського примусу; як поведив

себе правопорушник під час доставляння; місце та час, куди доставлено особу для складання протоколу¹⁸⁹.

Слід зазначити, що забороняється застосовувати спеціальні засоби до малолітніх, крім випадків учинення ними групового нападу, що реально загрожує життю і здоров'ю людей, працівників поліції, або збройного нападу чи збройного опору.

Доставлення правопорушника має бути проведено у можливо короткий строк. Строк доставлення обчислюється з часу доставлення правопорушника до відповідного приміщення, а щодо особи, яка була у стані сп'яніння, – з часу її витвердження. Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину. Проте законодавець не встановлює строку перебування доставленої особи у приміщенні поліції. Протокол про доставлення правопорушника не складається, але про факт безпосереднього виявлення поліцейським адміністративного правопорушення необхідно скласти мотивований рапорт на ім'я керівника відповідного підрозділу поліції із подальшим його реєструванням, який долучається до інших матеріалів справи та є доказом поряд з іншими доказами у справі. Виходячи із зазначеного, можна вважати, що перебування правопорушника у приміщенні поліції може тривати більш як одну годину. Вбачається, що в такому випадку доставлення правопорушника набуває нового якісного значення – як адміністративне затримання.

Адміністративне затримання – це захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, який полягає у тимчасовому обмеженні свободи пересування і місцезнаходження та застосовується в разі, коли інші заходи адміністративного припинення неефективні для забезпечення належного виконання провадження у справі про адміністративне правопорушення і забезпечення притягнення правопорушника до відповідальності.

Згідно зі ст. 262 КУпАП адміністративне затримання як запобіжний захід провадиться поліцейським у випадках, прямо передбачених законами:

¹⁸⁹ Голобородько Д. В., Кравченко І. С. Особливості оформлення матеріалів у справах про адміністративні правопорушення за участю неповнолітньої особи : метод. рек. Дніпро : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 40 с.

- вчинення дрібного хуліганства (ст. 173 КУпАП);
- вчинення насильства в сім'ї (ст. 173² КУпАП);
- порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185¹ КУпАП);
- поширювання неправдивих чуток (ст. 173¹ КУпАП);
- вчинення злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх (ст. 185 КУпАП),
- публічних закликів до невиконання вимог поліцейського (ст. 185⁷ КУпАП);
- порушення правил про валютні операції (ст. 162 КУпАП);
- порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин (ч. 1 ст. 44 КУпАП);
- незаконного продажу товарів або інших предметів, зокрема пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів (ст. 156 КУпАП);
- торгівлі з рук у невстановлених місцях (ст. 160 КУпАП);
- розпивання спиртних напоїв у громадських місцях чи появи у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль (ст. 178 КУпАП);
- коли є підстави вважати, що особа займається проституцією (ст. 181¹ КУпАП);
- порушення правил дорожнього руху (ст. 121–133² КУпАП);
- порушення правил полювання, рибальства й охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу;
- порушення правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України¹⁹⁰.

Під час адміністративного затримання неповнолітньої особи співробітник поліції має забезпечувати дотримання прав дитини, а саме:

- права бути проінформованою у такий спосіб і такою мовою, що відповідають рівню розуміння дитини, про причини її затримання;
- права на зв'язок з батьками або з дорослою особою, якій дитина довіряє;

¹⁹⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.

- права на безоплатного адвоката;
- права на медичну допомогу;
- права не давати свідчень проти себе та членів своєї родини;
- права не піддаватись катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поводження;
- права на гуманне ставлення і повагу до гідності з урахуванням потреб дитини відповідно до віку;
- права надати пояснення з приводу свого затримання¹⁹¹.

У разі адміністративного затримання неповнолітньої особи поліцейський складає протокол про адміністративне затримання, який складається відповідно до ст. 261 КУпАП та розділу III Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС України від 06.11.2015 № 1376.

Про адміністративне затримання неповнолітнього обов'язково повідомляють його батьків або законних представників із подальшим занесенням до протоколу про адміністративне затримання даних щодо часу, дати повідомлення, кого повідомлено і в який спосіб.

У разі адміністративного затримання дитина має бути забезпечена доступом до послуг безоплатного адвоката шляхом повідомлення до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги за телефоном 0800213103.⁹

Під час складання протоколу про адміністративне затримання поліцейський роз'яснює правопорушникові його права, передбачені ст. 55, 56, 59, 63 Конституції України та ст. 268 КУпАП.

Адміністративне затримання здійснюється не більше ніж на 3 години. За цей час поліцейський має скласти протокол про адміністративне правопорушення, опитати свідків та провести інші необхідні дії. Протокол про адміністративне затримання додається до інших матеріалів справи та надсилається до районного суду (як уже зазначалось, справи про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми, розглядаються виключно судовими органами).

Покарання неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень теж є однією з особливостей їх адміністративної відповідальності. Перелік заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх, передбачений ст. 24¹ КУпАП, які не є адміністративними стягненнями.

¹⁹¹ Кобзін Д. О., Бугаєць Т. І., Строева Н. М., Янковець В. В. Як поводитись із дитиною при затриманні: інформація для поліцейських. Київ : Волонтер, 2019. 14 с.

У разі вчинення неповнолітньою особою віком від 16 до 18 років адміністративних правопорушень, передбачених ст. 44 (незаконного виробництва, придбання, зберігання, перевезення наркотичних речовин без мети збуту у невеликих розмірах), ст. 51 (дрібного викрадення чужого майна), ст. 121–127 (порушень правил дорожнього руху), ч.ч. 1–3 ст. 130 (керування транспортними засобами у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння чи під впливом лікарських засобів), ст. 139 (пошкодження автомобільних доріг та вулиць), ст. 173 (дрібного хуліганства), ст. 174 (стрільби з вогнепальної, холодної металевий, пневматичної зброї, споряджених гумовими металевими снарядами не смертельної дії в не відведених для цього місцях), ст. 185 (злісної непокори законним розпорядженням працівників міліції), ст. 190–195 КУпАП (порушень правил придбання, зберігання, носіння, передачі вогнепальної, холодної та пневматичної зброї), вона підлягає адміністративній відповідальності на загальних підставах, тобто на неї може бути накладено штраф, застосовано до неї громадські роботи, оплатне вилучення предмета, який став знаряддям чи об'єктом учинення адміністративного правопорушення. Слід зазначити, що до неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт¹⁹². У разі притягнення неповнолітнього до адміністративної відповідальності впродовж року два та більше разів відносно таких дітей заводиться обліково-профілактична справа з подальшим унесенням відомостей про взяття на профілактичний облік до відповідної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, дітей, щодо яких поліцейські ювенальні превенції здійснюють профілактичну роботу¹⁹³.

У разі вчинення неповнолітнім домашнього насильства, крім складення протоколу про адміністративне правопорушення, відносно правопорушника може бути винесено терміновий заборонний припис, який виноситься в разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Припис може бути винесено відносно дитини-

¹⁹² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.

¹⁹³ Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : затв. Наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

кривдника (особи, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі), яка на момент його винесення досягла 16-річного віку. Як захід термінового заборонного припису відносно особи, яка на момент винесення припису не досягла 18-річного віку та має спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою, може бути застосована лише заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою¹⁹⁴. Процедура винесення припису регламентована Порядком винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, затвердженим наказом МВС України від 01.08.2018 № 654. Дитина, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі, підлягає поставленню на профілактичний облік. Підставами для цього є матеріали, що підтверджують факт учинення дитиною домашнього насильства: копія термінового заборонного припису, рішення суду щодо адміністративного провадження за ст. 173-2 КУпАП.

Опитування особи – це засіб спілкування поліцейського з громадянином, під час якого працівниками поліції досягається мета щодо отримання інформації від осіб, яких опитують, про скоєні кримінальні та адміністративні правопорушення або такі, що мають бути вчинені, про осіб, причетних до їх вчинення, та про інші події, що мають значення для підтримання публічного порядку і громадської безпеки, або такі, що належать до сфери діяльності поліцейських служб¹⁹⁵.

Поліцейські опитують дітей у зв'язку із вчиненням адміністративного або кримінального правопорушення, за фактом якого діти стали свідками, потерпілими або особами, які вчинили такі правопорушення.

Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника, педагога або психолога. На початку опитування співробітник поліції має роз'яснити дитині підстави та мету застосування вказаного поліцейського заходу. Законний представник має допомогти налагодити

¹⁹⁴ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

¹⁹⁵ Павлюк Н. В. Використання тактичних прийомів допиту неповнолітніх, спрямованих на нейтралізацію фантазування // Криміналістика XXI сторіччя : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25–26 листоп. 2010 р.) / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, Ін-т вивч. проблем злочинності, Нац. акад. правових наук України. Харків : Право, 2010. С. 427–430.

контакт із дитиною, а не в примусовій формі заставляти неповнолітнього надавати відповіді поліцейському.

Бажано проводити опитування дітей кваліфікованими фахівцями у найбільш сприятливому оточенні та за найсприятливіших умов, з урахуванням віку, зрілості та рівня розуміння, а також будь-яких труднощів, які вони можуть мати.

Мова спілкування має бути зрозумілою дитині залежно від її вікових, розумових, соціальних, національних особливостей, (прості речення-звертання до малолітньої дитини; рідна мова сприйняття дитини; сленг, звичний для неповнолітнього, тощо).

Час проведення опитування дитини не може перевищувати годину без перерви, а загалом – понад дві години на день. Проведення опитування пов'язано з важким психологічним напруженням. Залежно від вікових особливостей діти можуть швидко втомлюватися, ставати неуважними.

Для більш емоційно-комфортного перебування дитини у відділі поліції створюються «зелені кімнати».

«Зелена кімната» – це спеціально організована система заходів, що має на меті забезпечити законність, гуманність та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом.

Одним з основних завдань «зелених кімнат» є попередження, профілактика, корекція негативних наслідків відхилення в поведінці та психологічної деформації дітей, схильних до скоєння правопорушень і злочинів. «Зелена кімната» допомагає дітям відчутти затишшю, доброзичливу атмосферу, сприяє відкритому спілкуванню з дорослими. Обладнання кімнат, призначених спеціально для проведення опитувань дітей, має відповідати положенням міжнародних та регіональних стандартів з питань правосуддя, дружнього до дитини. Ключовою вимогою кімнати є забезпечення можливості опитування дитини лише одним фахівцем (наприклад слідчим, інспектором ювенальної превенції, поліцейським), тоді як усі інші зацікавлені особи можуть спостерігати за проведенням інтерв'ю з інших кімнат та спілкуватися з інтерв'юером через систему дистанційного зв'язку.

У «зелених кімнатах» не можуть знаходитись діти у стані сп'яніння (алкогольного, наркотичного та ін.) та діти з вираженими симптомами психічного захворювання¹⁹⁶

¹⁹⁶ Голобородько Д. В., Кравченко І. С. Особливості оформлення матеріалів у справах про адміністративні правопорушення за участю неповнолітньої особи: метод. рек. Дніпро: Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 40 с.

Поліцейське піклування як превентивний поліцейський захід може здійснюватися щодо неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду. У разі виявлення такої дитини поліцейському перш за все необхідно встановити потребу дитини в отриманні медичної допомоги, яку він може надати самостійно, а в разі необхідності викликати бригаду швидкої медичної допомоги або звернутися до лікаря у заклади охорони здоров'я. До інших заходів під час здійснення поліцейського піклування слід також віднести надання правової, психологічної, побутової та матеріальної допомоги.

Під час спілкування з дитиною поліцейський має застосовувати психологічні прийоми, спрямовані на збереження психоемоційного здоров'я неповнолітнього: у дружній бесіді з'ясувати обставини, в які потрапила дитина, заспокоїти її, за можливості дізнатися в дитини інформацію щодо її батьків. У разі необхідності надати побутову та матеріальну допомогу: надати теплі речі, продукти харчування, ліки. Дуже важливо, щоб дитина у присутності поліцейського почувала себе у безпеці. З урахуванням вікових можливостей дитини необхідно з'ясувати причини, через які неповнолітній опинився у цій ситуації, й інформацію про винних у цьому осіб; повідомити відповідального поліцейського у підрозділі поліції про ситуацію, що склалася; повідомити батьків або осіб, які їх замінюють, про місце перебування неповнолітнього; повідомити органи опіки та піклування про ситуацію, що склалася, та ін.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук дитини, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

У разі застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначається: місце, дата і точний час застосування поліцейського заходу; підстава його застосування; опис вилучених предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень. Протокол підписується поліцейським. Протокол може не надаватися особі для підписання, а копія – не вручатись особі, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом 2 ч. 1 ст. 41 Законом України «Про Національну поліцію».

Наслідком поліцейського піклування є передання неповнолітньої особи батькам (біологічним матері та батькові дитини) або усиновителям, опікунам, піклувальникам чи органам опіки та піклування.

7.3. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ІНШИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо іноземців та осіб без громадянства

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України, визначається ст. 26, 33 Конституції України, відповідно до яких іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Для розвитку означених конституційних положень прийнято Закони України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про державний кордон України» та низку інших нормативно-правових актів.

Відповідно до п. 6 та 15 ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» *іноземець* – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. У свою чергу, *особа без громадянства* – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином¹⁹⁷

Іноземці та особи без громадянства є рівними перед законом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, інших обставин. Здійснення іноземцями та особами без громадянства своїх прав і свобод не повинно завдавати шкоди національним інтересам України, правам, свободам і законним інтересам її громадян та інших осіб, які проживають в Україні. Іноземці та особи без громадянства зобов'язані поважати та дотримуватися Конституції і законів України, шанувати традиції та звичаї

¹⁹⁷ Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.

народу України. Іноземці та особи без громадянства можуть пересуватися на території України і обирати місце проживання в ній відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України. Обмеження в пересуванні та виборі місця проживання допускаються, коли це необхідно для забезпечення безпеки України, охорони громадського порядку, охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів її громадян та інших осіб, які проживають в Україні.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України (ст. 16 КУпАП). У разі виявлення іноземця або особи без громадянства, які вчинили адміністративне правопорушення, поліцейський складає протокол про адміністративне правопорушення, керуючись ст. 255, 261, 268 КУпАП. Якщо особа не володіє мовою, якою ведеться провадження, вона може виступати своєю рідною мовою або користуватися послугами перекладача. Також іноземцю або особі без громадянства, які скоїли правопорушення, надається можливість користуватися послугами адвоката або іншого фахівця у галузі права, який має право на надання юридичної допомоги.

В наслідок інтегрування України в Європейський простір актуальним на сьогоднішній день є питання запобігання та протидії нелегальній міграції.

Виходячи із положень КУпАП, можна зробити висновок, що повною мірою провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері міграційних правил органи Національної поліції не здійснюють. Лише за фактами вчинення правопорушень, передбачених ст. 204-1 «Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України», 206-1 «Незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України», органи Національної поліції наділені повноваженнями щодо документування факту їх вчинення, зокрема складення протоколу про адміністративне правопорушення (ст. 255 КУпАП). Прийняття рішення щодо вказаних правопорушень віднесено до компетенції районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (суддів) (ст. 221 КУпАП)¹⁹⁸.

Для забезпечення належного реагування на факти нелегальної міграції необхідна тісна співпраця органів виконавчої влади, зокрема

¹⁹⁸ Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 432 с.

між органами Національної поліції та Державної міграційної служби, яка є основним суб'єктом з реалізації державної політики у сферах міграції. Для здійснення нагляду за дотриманням правил паспортно-реєстраційної системи та протидії нелегальній міграції на міжвідомчому рівні є доцільним проведення спільних заходів, спеціальних операцій тощо (відпрацювання підприємств, установ та організацій, де можуть працювати нелегальні мігранти чи особи без відповідної реєстрації, а також житлового сектора, гуртожитків, навчальних і розважальних закладів, у яких можуть проживати або навчатись нелегальні мігранти чи особи без реєстрації, тощо). Перевірки помешкань працівники ДМС України проводять у взаємодії з дільничними офіцерами поліції та інколи з працівниками кримінальної поліції, на яких покладається забезпечення працівників ДМС України необхідною інформацією (в тому числі отриманою з оперативних джерел), списками іноземців та осіб, які клопотали про реєстрацію іноземних громадян, тощо. Відпрацювання гуртожитку необхідно здійснювати групою співробітників ДМС України та превентивної діяльності поліції, зокрема дільничних офіцерів поліції. Для визначення кількості співробітників у групі необхідно враховувати розміри гуртожитку, кількість кімнат і осіб, які в них проживають, кількість виходів з гуртожитку та з окремого поверху, а також отриману інформацію стосовно можливого проживання в ньому іноземців та їх кількості. Під час проведення перевірки співробітниками поліції блокуються виходи з поверху та з гуртожитку, контролюються вікна першого поверху, пожежні драбини, інші шляхи можливої втечі порушників. Перед проведенням перевірки аналізуються відомості в журналі мешканців, установлюються особи з неслов'янськими прізвищами, помешкання яких перевіряються в першу чергу. Перевірки проводяться у присутності коменданта гуртожитку або посадової особи, яка виконує його обов'язки. Огляду підлягають усі жилі, службові та комунікаційні приміщення. У прикордонних районах представники ДПС України разом з дільничними офіцерами поліції реалізують заходи із затримання нелегальних мігрантів, їх пособників, здійснюють профілактичну роботу серед населення з питань протидії незаконній міграції та виявлення осіб, які їй сприяють. До цієї роботи також залучаються громадські помічники дільничних офіцерів поліції та ДПС України, члени громадських формувань з охорони громадського порядку, представники органів місцевого самоврядування¹⁹⁹.

¹⁹⁹ Там само.

За порушення іноземцями та особами без громадянства встановленого порядку перебування в Україні, тобто проживання без документів на право проживання в Україні або проживання за недійсними документами, недотримання встановленого порядку реєстрації або пересування і вибору місця проживання, працевлаштування, ухилення від виїзду після закінчення строку перебування, а також за недотримання Правил транзитного проїзду через територію України до них застосовуються заходи відповідно до законодавства України. Іноземець та особа без громадянства, які вчинили злочин або адміністративне правопорушення, після відбуття призначеного їм покарання чи виконання адміністративного стягнення можуть бути видворені за межі України. Рішення про видворення їх за межі України після відбуття ними покарання чи виконання адміністративного стягнення приймається органом внутрішніх справ за місцем їх перебування з повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення. За рішенням органу внутрішніх справ видворення іноземця та особи без громадянства за межі України може супроводжуватися забороною подальшого в'їзду в Україну строком до 5 років. Строки заборони подальшого в'їзду в Україну обчислюються з дня винесення зазначеного рішення. Механізм видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України регламентується Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та іншими правовими актами²⁰⁰.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо іноземців, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України

Відповідно до ст. 16 КУпАП «Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом».

Норма, закріплена в КУпАП, конкретизується чинним Указом Президента України від 10.06.1993 № 198/93 «Про Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні», в якому зазначено, що «глава дипломатичного представництва і члени дипломатичного персоналу користуються особистою недоторканністю і не можуть бути заарештовані або затримані. Глава дипломатичного представництва і члени дипломатичного персоналу користуються імунітетом від кримінальної,

²⁰⁰ Там само.

адміністративної юрисдикції України та юрисдикції судів України у цивільних справах»²⁰¹.

На рівні відомчих нормативних актів МВС України на сьогоднішній день окремо регулюються питання стосовно особливостей провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України. У розділі XI Наказу МВС України від 07.11.2015 № 1395 «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» передбачено певні особливості провадження у вищезазначених справах про адміністративні правопорушення: в разі порушення правил дорожнього руху особою, яка має імунітет, після перевірки документів, (дипломатичного паспорта, дипломатичної картки, консульської картки, службової картки), що посвідчують її особу, і акредитаційної картки, що підтверджує статус поліцейський складає рапорт, а документи повертаються власнику. Забороняється здійснювати стосовно зазначеної особи будь-які заходи затримання або інші примусові дії, за винятком випадків, коли надання свободи сприятиме продовженню правопорушення²⁰².

Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керує транспортним засобом у стані сп'яніння, їй пропонується припинити керування. Огляд на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я проводиться у разі її згоди. У цьому випадку поліцейський повідомляє чергового відповідного підрозділу поліції. У таких випадках рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована.

За відмови від проходження медичного огляду і спроби продовжити керування транспортним засобом особою, яка має дипломатичний імунітет, подальший рух цього автомобіля не допускається, у зв'язку з чим у присутності двох свідків складається рапорт із

²⁰¹ Про Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні : Указ Президента України від 10.06.1993 № 198/93 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198/93>.

²⁰² Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>.

зазначенням вичерпних відомостей про цю особу. У рапорті обов'язково вказується, що зазначена особа керувала транспортним засобом у стані сп'яніння (вказуються ознаки сп'яніння), відмовилася на прохання поліцейських вийти з автомобіля, пояснити свою поведінку і пройти медичний огляд. Після складення рапорту забороняється вживати будь-яких заходів щодо затримання цієї особи або інші примусові дії. Цій особі пропонується скористатися послугами таксі або попутного транспорту, надається можливість викликати по телефону інший автомобіль або водія. Про факт затримання автомобіля під керуванням особи, яка має дипломатичний імунітет, негайно інформуються черговий відповідного підрозділу поліції і Департамент патрульної поліції. До рапорту додаються пояснення свідків.

Рапорт та інші матеріали щодо порушення правил дорожнього руху особами, які мають дипломатичний імунітет, у 5-денний строк надсилаються до Департаменту патрульної поліції з подальшою передачею їх до Міністерства закордонних справ України, про що особа, яка має дипломатичний імунітет, попереджається на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Оформлення матеріалів про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, здійснюється відповідно до чинного законодавства.

Під час оформлення матеріалів про вчинене іноземцем або особою без громадянства правопорушення їм рекомендується вирішити всі питання щодо провадження в адміністративній справі за місцем учинення цього порушення. Поліцейські використовують всі передбачені законодавством можливості щодо розгляду та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення в найкоротші строки.

*Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо біженців,
осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту,
та внутрішньо переміщених осіб*

За даними Державної міграційної служби, станом на 01.10.2019 визнано біженцями в Україні 1770 іноземців та осіб без громадянства; визнано їх особами, які потребують додаткового захисту, 814. Найчастіше звертаються громадяни таких країн: Афганістан, Сирія, Росія, Сомалі та Ірак, за даними ДМС. Усього в Україні вже близько 3,2 тисячі біженців та людей, які отримали додатковий захист²⁰³.

²⁰³ Показники діяльності ДМС за 9 місяців 2019 р. // Державна міграційна служба України : офіц. сайт. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2019_9.pdf.

За даними Міністерства соціальної політики, станом на 09.12.2019 обліковано 1 430 111 внутрішньо переміщених осіб²⁰⁴.

Правовий статус біженців, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та внутрішньо переміщених осіб регламентується низкою нормативно-правових актів, а саме: Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 № 3671-VI, Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1706-VII, Конвенцією про статус біженців 1951 року, Протоколом щодо статусу біженців 1967 року та ін.

Біженець – особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом унаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань²⁰⁵.

Особа, яка потребує додаткового захисту, – особа, яка не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 р., Протоколу щодо статусу біженців 1967 р. і Закону України «Про біженців і осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань²⁰⁶.

²⁰⁴ Внутрішньо переміщені особи // Міністерство соціальної політики України : офіц. сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.

²⁰⁵ Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.

²⁰⁶ Там само.

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру²⁰⁷.

Вищевказані категорії осіб підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України та користуються тими самими правами і свободами, а також мають такі самі обов'язки, крім випадків, установлених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які особливості юридичної відповідальності військовослужбовців та інших подібних категорій осіб?
2. Які особливості складання протоколу про військове адміністративне правопорушення?
3. Який алгоритм дій співробітника поліції в разі виявлення дитини – правопорушника?
4. Які є особливості опитування поліцейським неповнолітньої особи?
5. Підстави та особливості застосування до неповнолітнього адміністративного затримання.
6. Здійснення поліцейського піклування щодо дітей.
7. Чи є особливості притягнення іноземців та осіб без громадянства до адміністративної відповідальності?
8. Назвіть підстави примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з країни.
9. Назвіть особливості адміністративної відповідальності іноземців, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України.
10. Надайте визначення поняттям «біженець», «особа, яка потребує додаткового захисту», «внутрішньо переміщена особа».

²⁰⁷ Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Чи може військовослужбовець притягатись до адміністративної та дисциплінарної відповідальності одночасно за одне й те ж правопорушення:

- а) так;
- б) в окремих випадках;
- в) ні;
- г) завжди притягається до адміністративної та дисциплінарної відповідальності одночасно.

2. Відповідальність за військові адміністративні правопорушення передбачена:

- а) КПК України;
- б) КУпАП;
- в) КК України;
- г) ЦПК України.

3. У разі недбалого ставлення до військової служби особа притягається до:

- а) дисциплінарної та адміністративної відповідальності одночасно;
- б) цивільно-правової відповідальності;
- в) військової відповідальності;
- г) адміністративної відповідальності.

4. Глава 13-Б КУпАП установлює відповідальність за:

- а) військові, а також адміністративні правопорушення;
- б) дисциплінарні проступки військовослужбовців;
- в) військові адміністративні правопорушення;
- г) розголошення державної таємниці військовослужбовцями в особливий період.

5. За розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів під час несення служби військовослужбовця може бути притягнуто:

- а) до адміністративної відповідальності за ст. 172-20 КУпАП;
- б) до конституційно-правової відповідальності згідно зі ст. 938 Конституції України;

- в) до будь-якої, крім адміністративної, відповідальності;
- г) до неюридичної відповідальності.

6. Глава КУпАП «Військові адміністративні правопорушення» – це:

- а) одна із глав КУпАП;
- б) глава КУпАП, яка віднесена до перехідних положень;
- в) глава КУпАП, яка віднесена до прикінцевих положень;
- г) глава КУпАП, яка втратила чинність.

7. Глава КУпАП «Військові адміністративні правопорушення» передбачає відповідальність таких окремих категорій осіб:

- а) військовослужбовців іноземних держав, які перебувають на території України не з офіційним візитом (у приватних справах);
- б) виключно державних службовців, які досягли пенсійного віку;
- в) військовослужбовців;
- г) виключно державних службовців, які не проходять службу у Збройних Силах України.

8. Інструкція зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення затверджена:

- а) постановою Верховної Ради України;
- б) указом Президента України;
- в) наказом Міністерства оборони України;
- г) Законом України.

9. Інструкція зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення затверджена:

- а) в 1956 році;
- б) у XIX столітті;
- в) у 2017 році;
- г) існує у вигляді проекту нормативного документа.

10. У разі вчинення військового адміністративного правопорушення кількома військовослужбовцями протокол про військове адміністративне правопорушення складається щодо кожного військовослужбовця:

- а) окремо;
- б) окремо із зазначенням поряд із прізвищем основного правопорушника інших, які не є основними;
- в) з урахуванням ступеня вини за скоєний злочин;
- г) окремо із зазначенням прізвища організатора правопорушення.

ГЛАВА 8

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

8.1. ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

З метою регулювання дитячої злочинності відповідно до наказу голови Національної поліції від 17.07.2017 у складі Департаменту превентивної діяльності було створено Управління ювенальної превенції. Основне завдання новоствореного органу полягає в превентивній роботі з дітьми; попередженні випадків насильства в сім'ї і протидії їм; підтримці дітей, які залишилися без батьківського нагляду; розшукуванні дітей. Ця діяльність регулюється Інструкцією з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України від 19.12.2017²⁰⁸.

Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015, а саме IV розділ, ст. 23, 17 підпункт регламентує, що поліція відповідно до покладених на неї завдань, у межах своєї компетенції, визначеної вищезазначеним Законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі²⁰⁹.

На початок 2019 р. у сфері ювенальної превенції чітко виділено:

– персональну відповідальність осіб віком від 16 до 18 років (зазначено в положеннях ст. 13 КУпАП);

²⁰⁸ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 // БД «Законодавство України» / В) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

²⁰⁹ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

– відповідальність батьків та осіб, які їх замінюють, за неналежне виконання свого обов'язку щодо виховання дитини (згідно зі ст. 184 КУпАП);

– відповідальність інших осіб за вчинені правопорушення, що визначають негативну дитячу поведінку (деліктність) (визначено ст. 173-2, 180, 180-1 КУпАП);

– порушення посадовими особами порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків, і як результат – відповідальність цих посадових осіб за неналежне виконання покладених на них обов'язків (ст. 184-2 КУпАП)²¹⁰. Отже, адміністративна відповідальність виступає основним засобом підтримки та забезпечення правопорядку, регулюючи відносини, що виникають з учиненням зазначених вище правопорушень²¹¹.

Відповідно до «Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України», затвердженої наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044, до підрозділів ювенальної превенції (далі – підрозділи ЮП) входять:

- 1) підрозділ ЮП центрального органу управління поліцією;
- 2) підрозділи ЮП головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (далі – ГУНП);
- 3) підрозділи ЮП територіальних (відокремлених) підрозділів ГУНП²¹².

У своїй діяльності підрозділи ЮП керуються Конституцією України, законами України, міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, іншими актами законодавства України.

²¹⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

²¹¹ Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 7–8; Булик І. Л., Гончарук С. С. Ювенальна превенція як фундаментальний напрямок діяльності органів національної поліції України в системі адміністративного права // Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 65–66.

²¹² Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-8>.

Підрозділи ЮП під час здійснення своїх повноважень взаємодіють з органами і підрозділами поліції, органами державної влади, міжнародними і громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та об'єднаними територіальними громадами відповідно до законодавства України.

Основні завдання підрозділів ЮП слід поділити на загальні та спеціальні.

До загальних завдань віднесено загальні дефініції завдань будь-якого органу чи підрозділу Національної поліції України, а саме:

надання поліцейських послуг у сферах:

1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги (ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію»)²¹³.

Щодо спеціальних завдань, то вони знайшли своє закріплення в Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Так, основними завданнями підрозділів ЮП є:

- профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин та умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень, та проведення з ними заходів індивідуальної профілактики;

- участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;

- вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми;

- вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, в тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

²¹³ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

– провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти.

Окреслені вище завдання для ювенальної превенції не знімають їх з інших підрозділів поліції. У вирішенні певних завдань ювенальної превенції беруть активну участь підрозділи дільничних офіцерів поліції, патрульної поліції, кримінальної поліції, включаючи кіберполіцію, органів досудового розслідування, чергові частини (це впливає з положень низки відомчих правових актів). Проте шляхи розв'язання цих завдань в діяльності кожної служби мають свої особливості та механізми реалізації. Провідним же суб'єктом ювенально-превентивних заходів у складі НПУ є система підрозділів ювенальної превенції²¹⁴.

8.2. ОСНОВНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

У рамках діяльності органів Національної поліції функціонують спеціальні підрозділи для роботи з неповнолітніми особами. Ключову роль у цьому напрямку відведено саме співробітникам ювенальної превенції. Необхідність формування такого підрозділу була обумовлена цілою низкою факторів, а саме: 1) специфікою служби; 2) обсягом повноважень; 3) особливістю форм та методів роботи; 4) характером взаємодії з іншими суб'єктами адміністративно-правового захисту прав дитини; 5) особливим правовим статусом самого об'єкта, щодо якого можуть застосовуватися заходи впливу, тощо. Більше того, поліцейському ювенальної превенції доволі часто доводиться виявляти свої професійні якості не тільки як правоохоронця, але й як педагога, психолога та просто друга, який має своєю головною метою допомогти та зарадити дитині у складній життєвій ситуації²¹⁵. Все це досягається виваженим виконанням наданих підрозділам ЮП повноважень.

Що ж стосується розкриття змісту поняття «повноваження», то вчені не мають єдиної точки зору. Деякі вважають, що повноваження –

²¹⁴ Іщенко І. В. Адміністративно-правові засади здійснення підрозділами Національної поліції України ювенальної превенції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. С. 91.

²¹⁵ Коломоєць Н. В. Основні напрямки взаємодії органів ювенальної превенції національної поліції України та закладів освіти // Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 132–133.

це сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій²¹⁶. На думку інших, повноваження слід розглядати як право, надане кому-небудь для здійснення чогось, компетенція, доручення, повновасть²¹⁷. Так, перше визначення є більш повним і конкретизованим, адже відображає всі структурні елементи повноваження. Однак з огляду на друге визначення не можна погодитися з тим, що під повноваженням можна розуміти певне право чи доручення. Право – це можливість певної поведінки окремого суб'єкта правовідносин, яка забезпечена відповідним обов'язком, що у своїй сукупності і становлять певне повноваження. Що стосується доручення, то це поняття стосується сфери представницьких відносин між одним суб'єктом та іншим, у результаті яких одному з них доручається вчинення конкретних процесуальних дій²¹⁸.

Так, відповідно до законодавства підрозділи ЮП виконують такі повноваження, як:

1) планування і реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей;

2) контроль за дотриманням суб'єктами підприємницької діяльності вимог законодавства щодо заборони продажу неповнолітнім особам алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів, а також щодо дотримання обмежень перебування дітей у нічний час у закладах, в яких провадиться діяльність у сфері розваг, та закладах громадського харчування;

3) життя заходів для запобігання і припинення стосовно дитини будь-яких протиправних діянь;

4) притягнення до адміністративної відповідальності дітей віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, а також батьків або осіб, які їх замінюють, які не виконують передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей;

5) унесення до підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності обов'язкових для розгляду подань про необхідність усунення причин та умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень;

²¹⁶ Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрид. думка, 2007. С. 639.

²¹⁷ Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 1998. Т. 3. С. 469.

²¹⁸ Солонар А. В. Окремі аспекти розкриття змісту поняття «повноваження». *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 253–256.

6) участь у профілактичних заходах щодо запобігання дитячій бездоглядності та правопорушенням серед дітей;

7) сприяння у межах компетенції веденню обліку дітей шкільного віку відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 684 «Про затвердження Порядку ведення обліку дітей шкільного віку та учнів»²¹⁹. Так, наприклад, у разі відсутності учнів, які не досягли повноліття, на навчальних заняттях протягом 10 робочих днів підряд з невідомих або без поважних причин заклад освіти невідкладно надає відповідному територіальному органу Національної поліції та службі у справах дітей дані таких учнів для провадження діяльності відповідно до законодавства, пов'язаної із захистом їх прав на здобуття загальної середньої освіти;

Причини відсутності учня на навчальних заняттях підтверджуються відповідною медичною довідкою закладу охорони здоров'я або письмовим поясненням батьків (одного з батьків) учня чи інших законних представників (для учнів, які не досягли повноліття) або учня (для повнолітніх учнів), що зберігаються в його особовій справі протягом поточного навчального року.

8) затримування і тримання не більше 8 годин у спеціально відведених для цього приміщеннях дітей, які залишилися без нагляду, на період до передання їх батькам, законним представникам або до влаштування їх до закладів відповідно до законодавства. Інформація про дитину в обов'язковому порядку вноситься до журналу обліку доставлених, відвідувачів та запрошених відповідного органу поліції із зазначенням часу доставлення та вибуття;

9) проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дітьми та їхніми батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною;

10) відвідування дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання разом із службою у справах дітей для з'ясування умов проживання;

11) виклик дітей та їхніх батьків, інших законних представників під час провадження у справі про адміністративне правопорушення, вчинене дитиною;

12) залучення дітей до участі в просвітницько-профілактичних чи корекційних програмах;

²¹⁹ Про затвердження Порядку ведення обліку дітей шкільного віку та учнів : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 684 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2017-п>.

13) інформування відповідних місцевих органів державної влади щодо батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстоко з ними поводяться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство;

14) ініціювання перед службами у справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування питання про направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги;

15) участь у судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого відповідно до ст. 496, 500 Кримінального процесуального кодексу України;

16) вжиття заходів індивідуальної профілактики з дітьми, схильними до вчинення правопорушень²²⁰.

Слід наголосити, що підрозділи ЮП наділені також усім обсягом повноважень органів та підрозділів Національної поліції України, а саме:

1) здійснюють превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляють причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживають у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживають заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняють виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживають заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснюють своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукують осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

²²⁰ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

8) у випадках, визначених законом, здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймають рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечують їх виконання;

9) доставляють у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживають заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулюють дорожній рух та здійснюють контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснюють супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видають відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видають та погоджують дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживають всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживають заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлюють особу за невпізнаним трупом;

16) забезпечують безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснюють контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживають заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі;

18) вживають заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

19) здійснюють охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-

правовими актами, а також беруть участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснюють на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснюють контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснюють у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснюють контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяють забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

25) виконують у межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України;

26) здійснюють оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону;

27) вживають заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), здійснюють привід осіб за рішенням тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, а також вживають заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснюють привід у виконавчому провадженні, здійснюють розшук боржника чи дитини у виконавчому провадженні у випадках, передбачених законом або рішенням суду.

Залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення відповідної виконавчої дії. Відмова у залученні поліції для проведення виконавчих дій допускається лише з підстав залучення

особового складу цього територіального органу поліції до припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень, а також для подолання наслідків масштабних аварій чи інших масштабних надзвичайних ситуацій;

28) забезпечують інформування Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід досудового розслідування, вжиття заходів для розшуку осіб, зниклих безвісти, у тому числі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, для внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

29) виявляють транспортні засоби особистого користування, тимчасово ввезені на митну територію України громадянами більш як на 30 діб та не зареєстровані в Україні у встановлені законодавством строки;

30) вживають заходів для виявлення неправомірного керування транспортними засобами, щодо яких порушено обмеження, встановлені Митним кодексом України, а саме: порушено строки їх тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту; транспортні засоби використовуються для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні; транспортні засоби передано у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили їх на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту, а також заходів для виявлення неправомірного розкомплектування таких транспортних засобів²²¹.

Поліцейські підрозділів ЮП здійснюють такі заходи індивідуальної профілактики з дітьми, які перебувають на профілактичному обліку в поліції:

- проводять ознайомлювальні, попереджувальні і виховні бесіди з дитиною за місцем проживання, навчання або роботи не рідше одного разу на місяць;

- проводять ознайомлювальні, попереджувальні бесіди з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення;

- складають план заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини;

- відвідують за місцем проживання дитину для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати

²²¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень;

– вживають інших профілактичних заходів, передбачених законодавством²²².

Дуже велика робота проводиться цими підрозділами і з особами, які є потерпілими від домашнього насилля чи ряду інших кримінальних правопорушень. Для спілкування з неповнолітніми свідками та потерпілими було створено так звану «Зелену кімнату». «Зелена кімната» призначена для роботи з дітьми, які постраждали внаслідок злочину чи стали свідками сексуального насильства, експлуатації чи іншого злочину²²³.

Основна мета проведення опитування в такій кімнаті – запобігання повторній травматизації психіки дитини під час слідчих та процесуальних дій за допомогою спеціальних методик і створення психологічно комфортної атмосфери, а також технічного оснащення, що дозволяє коректно вести відеозапис допиту і в подальшому використовувати його для ведення слідства без здійснення повторних допитів. Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей. «Зелена кімната» допомагає дітям відчувати домашню атмосферу, сприяє довірливому спілкуванню з дорослими. Система роботи в «зелених кімнатах» враховує вікові та психологічні особливості як тих дітей, котрі перебувають у конфлікті (скоїли правопорушення або злочини), так і тих, які є в контакті із законом (стали жертвами або свідками злочину чи правопорушення). Для цих дітей необхідні особливі, порівняно із дорослими, юридичні процедури, соціальний супровід, психологічна допомога та реабілітаційні послуги²²⁴.

²²² Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

²²³ Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство : метод. посіб. / авт.-упоряд.: Д. Пукас, О. Калашник, О. Кочемировська, Т. Цюман ; за заг. ред. Т. Цюман. Київ : ФОРМ КЛИМЕНКО, 2015. С. 21.

²²⁴ Там само; Романенко Є. Р. Робота підрозділу ювенальної превенції в Україні // Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 214–215.

8.2.1. Ведення профілактичного обліку дітей підрозділами Ювенальної Превенції

З метою здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини поліцейський підрозділу ювенальної превенції (далі – ЮП) заводить обліково-профілактичну справу (далі – ОПС) та вносить відомості про взяття на профілактичний облік до відповідної інформаційної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, дітей, щодо яких поліцейські ЮП здійснюють профілактичну роботу.

Взяттю на профілактичний облік підлягає дитина:

1) засуджена судом до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;

2) звільнена за рішенням суду від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру без поміщення до школи або професійного училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання;

3) якій оголошено повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення;

4) звільнена зі спеціальної виховної установи;

5) яка не досягла 18 років і вчинила домашнє насильство у будь-якій формі (дитина-кривдник);

6) яка впродовж року два і більше разів була притягнута до адміністративної відповідальності;

7) яка впродовж року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей.

Підставами для взяття дитини на профілактичний облік є:

– вирок (постанова) суду, що набрав(ла) законної сили, про застосування до дитини покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;

– рішення суду про звільнення дитини від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, крім випадків, коли дитину направляють до школи або професійного училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання;

– письмове повідомлення слідчого, прокурора про вручення дитині повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення;

– довідка про звільнення зі спеціальної виховної установи для дітей;

– матеріали, які підтверджують факт учинення дитиною домашнього насильства (копія термінового заборонного чи обмежувального припису, рішення суду щодо адміністративного провадження за ст. 173² Кодексу України про адміністративні правопорушення);

– рапорт поліцейського підрозділу ЮП про дитину, яка впродовж року два і більше разів притягувалася до адміністративної відповідальності, з долученням копій постанов суду про притягнення до адміністративної відповідальності;

– рапорт поліцейського підрозділу ЮП щодо виявлення дитини, яка впродовж року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей, з долученням витягів з Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події щодо зареєстрованих фактів безвісного зникнення дитини.

За наявності підстав для взяття дитини на профілактичний облік поліцейський підрозділу ЮП у 3-денний строк виносить постанову про взяття на профілактичний облік дитини та заведення обліково-профілактичної справи, яку затверджує начальник територіального (відокремленого) підрозділу ГУНП.

ОПС реєструється в журналі реєстрації обліково-профілактичних справ дітей, взятих на профілактичний облік, який ведеться в електронній формі.

ОПС містить: прізвище, ім'я, по батькові, дату народження дитини, адресу її проживання, а також документи, передбачені у п. 6 цього розділу.

Під час заведення ОПС поліцейський підрозділу ЮП зобов'язаний повідомити дитину, її батьків чи інших законних представників про взяття дитини на профілактичний облік, провести з ними ознайомлювальну бесіду і роз'яснити умови перебування на обліку в поліції, за результатами якої дитина та її батьки чи інші законні представники ставлять свій підпис у повідомленні.

Про взяття дитини на профілактичний облік і заведення ОПС поліцейський підрозділу ЮП письмово повідомляє відповідний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також відповідну службу у справах дітей.

До ОПС долучаються такі документи:

– постанова про взяття на профілактичний облік дитини та заведення ОПС;

– копія повідомлення дитини, її батьків, інших законних представників про взяття дитини на профілактичний облік;

- матеріали, що містять відомості про підстави взяття на профілактичний облік;
- характеристики з місця проживання, навчання або роботи дітей;
- копія повідомлення для відповідної служби у справах дітей про взяття дитини на профілактичний облік;
- план заходів індивідуальної профілактики, до якого можуть вноситися корегування за умов зміни інформації про дитину;
- копія постанови про оголошення в розшук дитини, яка перебуває на профілактичному обліку, як такої, що безвісти зникла або переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду чи ухиляється від відбуття кримінального покарання;
- постанова про зняття (зміну) з профілактичного обліку дитини та закриття обліково-профілактичної справи;
- інші документи щодо проведеної профілактичної роботи з дитиною та її результатів.

Поліцейський підрозділу ЮП вносить інформацію до відповідної інформаційної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, про взяття на профілактичний облік та зняття з профілактичного обліку дітей, щодо яких заведено ОПС.

Відомості про дитину (прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, адресу проживання, номер і дату заведення ОПС, категорію обліку) поліцейський підрозділу ЮП протягом доби після заведення ОПС вносить до електронної картки інформаційної підсистеми. Категорія обліку проставляється відповідно до розмежувань, зазначених у довіднику електронної картки.

Якщо категорія профілактичного обліку дитини змінюється, поліцейський підрозділу ЮП упродовж доби вносить відповідні корективи до електронної картки.

На автоматизованому обліку дитина перебуває лише з однією категорією обліку, ступінь пріоритетності якої визначається поліцейським підрозділу ЮП за принципом поглинання кримінальним правопорушенням адміністративного правопорушення.

Якщо однією з категорій є «домашнє насильство», то зберігаються дві категорії обліку.

У разі зміни дитиною, яка перебуває на профілактичному обліку, місця фактичного проживання поліцейський ЮП повідомляє про це орган поліції, на території обслуговування якого проживатиме дитина. Після одержання відповідної інформації щодо прибуття дитини до нового місця проживання поліцейський ЮП надсилає до органу поліції, на території обслуговування якого проживатиме

дитина, ОПС для подальшого здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини. Після одержання інформації про отримання ОПС та взяття дитини на облік за новим місцем проживання поліцейський ЮП вносить відповідну інформацію до журналу реєстрації ОПС дітей, взятих на профілактичний облік.

У разі переїзду дитини за кордон або на тимчасово окуповану територію, якщо з моменту переїзду минув рік, профілактичний облік автоматично припиняється.

Ведення ОПС контролюють:

– начальник підрозділу превентивної діяльності територіального (відокремленого) підрозділу ГУНП або його заступник – один раз на квартал;

– начальник підрозділу ЮП ГУНП – один раз на півроку.

Профілактичний облік дітей із заведенням ОПС триває строком один рік з моменту взяття на облік, якщо інше не передбачено вироком суду, який набрав законної сили.

Підставами для зняття дитини з профілактичного обліку є:

- 1) досягнення нею 18-річного віку;
- 2) закінчення строку покарання, визначеного вироком суду;
- 3) набрання законної сили вироком суду щодо призначення покарання у вигляді позбавлення волі;
- 4) рішення суду про визнання дитини в установленому законом порядку померлою чи безвісно відсутньою або отримання офіційного документа про смерть дитини;
- 5) відсутність випадків учинення домашнього насильства впродовж року після останнього такого факту;
- 6) відсутність випадків учинення адміністративного та/або кримінального правопорушення впродовж року з моменту взяття на облік;
- 7) відсутність випадків самовільного залишення сім'ї, навчально-виховного закладу чи спеціальної установи для дітей упродовж року з моменту взяття на облік;
- 8) письмове повідомлення слідчого, прокурора про зняття з дитини підозри в учиненні кримінального правопорушення;
- 9) обрання стосовно дитини, яка перебуває на обліку, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

За наявності підстав для зняття дитини з профілактичного обліку поліцейський підрозділу ЮП протягом однієї доби:

– виносить постанову про зняття (зміну) з профілактичного обліку дитини та закриття ОПС, яку затверджує начальник територіального (відокремленого) підрозділу ГУНП;

– вносить відповідні корективи до електронної картки інформаційної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, із обранням підстави зняття (зміни) відповідно до довідника електронної картки;

– письмово повідомляє батьків, законних представників, інші органи і служби, які раніше були інформовані про взяття дитини на профілактичний облік.

Закриті ОПС зберігаються в територіальних (відокремлених) підрозділах ГУНП протягом двох років, після чого знищуються. Після знищення ОПС працівники, які виконали цю роботу, затверджують факт знищення підписами в акті, а в журналі реєстрації ОПС узятих на профілактичний облік дітей роблять відмітки про знищення справ із зазначенням номера акта і дати його реєстрації²²⁵.

8.2.2. Організація заходів щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка зникла безвісти

Діяльність підрозділів ЮП щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка зникла безвісти, включає:

1) участь у проведенні першочергових заходів у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ щодо встановлення місцезнаходження безвісти зниклої дитини;

2) збирання даних про дитину та їх аналіз із метою встановлення причини самовільного залишення дитиною сім'ї, навчально-виховного закладу, спеціальної установи для дітей;

3) інформування громадськості та засобів масової інформації про зникнення дитини безвісти;

4) у разі відкриття кримінального провадження за фактом безвісного зникнення дитини вжиття заходів у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ з метою отримання даних щодо її можливого місцезнаходження.

Поліцейський підрозділу ЮП у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ після отримання повідомлення про дитину, яка зникла безвісти, бере участь у проведенні першочергових заходів щодо встановлення її місцезнаходження, які передбачають:

²²⁵ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

- установлення часу, місця, обставин зникнення дитини, індивідуальних особливостей дитини, її уподобань, фізичного та психічного стану на момент зникнення;
- опитування батьків, законних представників, сусідів або інших осіб, які можуть висвітлити обставини зникнення;
- отримання фото дитини, інформації щодо особливих примет зовнішності, одягу та речей, які були в дитини на час зникнення;
- складання опису зовнішніх ознак, особливих примет, речей та одягу з метою розроблення орієнтування;
- з'ясування взаємовідносин, що склалися у дитини в сім'ї, навчально-виховному закладі чи спеціальній установі для дітей;
- складання схеми родинних, шкільних і позашкільних зв'язків, а також установлення контактів зниклої дитини в соціальних мережах;
- установлення наявності мобільного телефону, його IMEI та номера абонента;
- ужиття заходів щодо встановлення можливих місць перебування дитини з урахуванням рельєфу місцевості в районі зникнення, а також гідрометеорологічних умов у день зникнення;
- відпрацювання місцевості, де зникла дитина.

Під час установлення місцезнаходження дитини, яка перебувала в розшуку як безвісти зникла, поліцейський підрозділу ЮП у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ вживає заходів щодо передання дитини батькам, іншим законним представникам, а в разі їх відсутності – представникові органу опіки і піклування або доставляє її до закладів соціального захисту дітей, про що інформує ініціатора розшуку.

Поліцейський підрозділу ЮП з метою усунення причин та умов, які сприяють зникненню дітей, вносить відповідні подання до органу освіти і науки та служби у справах дітей²²⁶.

8.2.3. Організація роботи і здійснення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми і стосовно них

Поліцейські підрозділи ЮП уживають заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству в межах Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Так, запобігання домашньому насильству – система заходів, що спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо

²²⁶ Там само.

форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей. У свою чергу протидія, домашньому насильству – це система заходів, спрямованих на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки²²⁷.

Повноваження поліцейських підрозділів ЮП у сфері запобігання та протидії домашньому насильству поширюються на випадки, коли особа, яка вчинила домашнє насильство, або особа, яка зазнала домашнього насильства чи стала свідком (очевидцем) такого насильства, не досягла 18-річного віку.

Так, підрозділи ЮП у сфері запобігання та протидії домашньому насильству виконують такі повноваження:

- виявляють факти домашнього насильства, вчиненого дітьми і стосовно дітей, та реагують на них у порядку, визначеному законодавством;
- приймають і розглядають заяви та повідомлення про факти домашнього насильства, вчиненого дітьми і стосовно дітей, вживають заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам;
- виносять термінові заборонні приписи стосовно кривдників;
- вживають заходів щодо взяття на профілактичний облік дітей-кривдників та проведення профілактичної роботи з ними;
- здійснюють контроль за виконанням дітьми-кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- інформують постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, в порядку, визначеному законодавством;
- здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків.

²²⁷ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

Для досягнення зазначеної мети і з метою ефективного виконання наданих підрозділам ЮП повноважень підрозділи ЮП взаємодіють з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ, органами державної влади й органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями за напрямками:

- 1) профілактика правопорушень у дитячому середовищі, протидія домашньому насильству та дитячій бездоглядності;
- 2) забезпечення прав та інтересів дітей;
- 3) впровадження кращих міжнародних методик та практик роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, та дітьми, які потерпіли внаслідок протиправних діянь, у тому числі реалізація спільних проєктів щодо профілактики правопорушень серед дітей;
- 4) підвищення професійного рівня, набуття знань, вмінь і навичок шляхом участі в семінарах, тренінгах та інших практичних і теоретичних заходах.

Така взаємодія здійснюється на засадах партнерства і спрямована на задоволення потреб територіальних громад та виконання завдань, покладених на підрозділи ЮП.

Поліцейські підрозділів ЮП з питань, що входять до їх компетенції:

- 1) беруть участь у нарадах, конференціях, круглих столах;
- 2) висвітлюють (у тому числі й через засоби масової інформації) інформацію щодо стану злочинності в дитячому середовищі і заходи для його покращення, які вживаються поліцейськими, а також дають рекомендації батькам, законним представникам щодо запобігання вчиненню дітьми та стосовно них правопорушень, поширенню негативних явищ серед дітей;
- 3) організують спільно з іншими уповноваженими органами і підрозділами НПУ, заінтересованими органами державної влади, місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, громадськими організаціями профілактичні заходи серед дітей.

8.3. ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Зразок пояснення від неповнолітньої особи щодо вчиненого правопорушення

Начальнику Московського відділу поліції
ГУНП в Харківській області
підполковнику поліції
Володимиру ІВАНЕНКУ

Івченка Геннадія Петровича,
11.02.2006 р.н.,
прож. вул. Чайковського, 6, кв. 13, м. Харків
учня 9 класу ЗОШ № 133 м. Харків

Стаття 63 Конституції України мені роз'яснена _____
(підпис Г.П. Івченка)

ПОЯСНЕННЯ

По суті заданих мені питань можу пояснити, що 01.04.2020 р. близько 16-40 год., знаходячись на дитячому майданчику біля будинку № 18 по вул. Миру м. Харків, розпивав алкогольний напій – пиво «Рогань», пляшка 0,5 л., 9%.

Про те, що я розпиваю алкогольний напій у забороненому законом місці – я не знав.
З моїх слів записано вірно, мною прочитано _____

Син опитаний в моїй присутності, з його слів записано вірно, доповнень, зауважень не маю _____
(підпис Г.П. Івченка)

Поясненні відібрано у присутності батька неповнолітнього: Петра Петровича Івченка.

**Дільничний офіцер поліції
Московського відділу поліції
ГУНП в Харківській області
лейтенант поліції**

Олексій ПЕТРОВ

*Зразок рапорта про виявлене правопорушення,
вчинене неповнолітнім*

Начальнику Московського ВП
ГУНП в Харківській області
підполковнику поліції
Володимир ІВАНЕНКУ

РАПОРТ

Доповідаю Вам, що 01.04.2020 о 16-40 год. під час відпрацювання території Московського району м. Харків, мною був виявлений неповнолітній гр. Івченко Генадій Петрович, 11.02.2006 р.н., прож. вул. Чайковського, 6, кв.13, м. Харків, учень 9 класу ЗОШ № 133 м. Харків, який знаходиться на дитячому майданчику біля будинку № 18 по вул. Миру м. Харків, розпивав алкогольний напій – пиво «Рогань», пляшка 0,5 л., 9%, у забороненому законом місці, за що передбачена адміністративна відповідальність за ч. 1 ст. 178 КУпАП.

З метою встановлення особи та складання протоколу про адміністративне затримання гр. Івченко був затриманий в адміністративному порядку на підставі ст.ст. 260, 262 КУпАП. Гр. Івченко Г.П., був мною опитаний щодо скоєного ним правопорушення в присутності його батька гр. Івченка Петра Петровича, складено відповідні пояснення.

Дільничний офіцер поліції
Московського відділу поліції
ГУНП в Харківській області
лейтенант поліції

Олексій ПЕТРОВ

*Зразок супровідного листа справи про адміністративне
правопорушення, вчинене неповнолітнім*

Голові Московського районного
суду м. Харків

Роману СЛЮСАРЮ

Надсилаємо матеріали адміністративної справи (протокол про адміністративне правопорушення серії КК № 000000 від 01.04.2020) про вчинення гр. Івченком Генадієм Петровичем адміністративного правопорушення за ч. 1 статтею 178 КУпАП для розгляду та притягнення винного до адміністративної відповідальності.

Додатки: адміністративна справа в 1 прим. на 12 аркушах.

Начальник Московського відділу поліції
ГУНП в Харківській області
підполковник поліції

Володимир ІВАНЕНКО

Зразок повідомлення про взяття на профілактичний облік

ПОВІДОМЛЕННЯ

_____ 20__ року

Повідомляємо, що дитину _____

у зв'язку з _____
взято на профілактичний облік _____ ВП ГУНП
області строком на _____

Індивідуально-профілактичну роботу з дитиною проводитиме поліцейський ЮП
_____ ВП _____ (службовий телефон _____).

(назва органу поліції)

(П. І. Б. поліцейського)

Під час перебування на профілактичному обліку необхідно:

дотримуватися вимог законодавства України;

у разі виїзду за межі місця фактичного проживання на строк понад один місяць або у разі його зміни повідомляти про це поліцейського підрозділу ЮП органу поліції за місцем перебування на обліку;

за необхідності та за вимогою з'являтися до відділу, відділення територіального органу поліції.

Інформуємо, що:

1. Обробка персональних даних дитини (П. І. Б., дата народження, адреса проживання, номер та дата заведення ОПС, категорія обліку) здійснюється з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних» та з метою виконання обов'язку уповноважених підрозділів Національної поліції України щодо ведення обліку правопорушників, які не досягли 18 років, з метою проведення з ними профілактичної роботи.

2. Володільцем зазначених персональних даних є Міністерство внутрішніх справ України.

3. Відповідно до статті 8 Закону України «Про захист персональних даних» Ви маєте право:

на доступ до своїх персональних даних, що містяться у відповідній базі персональних даних;

на захист своїх персональних даних від незаконної обробки та випадкової втрати, знищення, пошкодження у зв'язку з умисним приховуванням, ненаданням чи несвочасним їх наданням, а також на захист від надання відомостей, що є недостовірними чи ганьблять честь, гідність та ділову репутацію фізичної особи;

отримувати не пізніше як за тридцять календарних днів з дня надходження запиту, крім випадків, передбачених Законом України «Про захист персональних даних», відповідь про те, чи зберігаються персональні дані у відповідній базі персональних даних, а також отримувати зміст персональних даних, які зберігаються;

застосовувати засоби правового захисту в разі порушення законодавства про захист персональних даних та інші права, визначені статтею 8 Закону України «Про захист персональних даних».

Ознайомлені:

_____ 20__ року

_____ (підпис)

_____ (П. І. Б. дитини)

_____ 20__ року

_____ (підпис)

_____ (П. І. Б. батьків або осіб,
що їх замінюють)

Зразок постанови про взяття на профілактичний облік дитини та заведення обліково-профілактичної справи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Московського відділу поліції

ГУНП в Харківській області

підполковник поліції

_____ **Володимир ІВАНЕНКО**

11.04.2020 року

ПОСТАНОВА

про взяття на профілактичний облік дитини та заведення обліково-профілактичної справи на Івченка Генадія Петровича

м. Харків

10.04.2020 року

Я, інспектор з ювенальної превенції Московського відділу поліції ГУНП Харківської області майор поліції Сидоренко Катерина Олексіївна, розглянувши матеріали на Івченка Генадія Петровича, 11.02.2006 року народження, що проживає вул. Чайковського, 6.6, кв.13

ВСТАНОВИВ:

3.04.2020 року старшим слідчим СВ Московського ВП ГУНП в Харківській області підполковником поліції Коршуном Олексієм Петровичем було вручено повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.2. ст.187 Кримінального Кодексу України гр. Івченку Генадію Петровичу, 11.02.2006 року народження.

На підставі підпункту 3 пункту 2 розділу III Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 19 грудня 2017 року № 1044,

ПОСТАНОВИВ:

Взяти на профілактичний облік Івченка Генадія Петровича, 11.02.2006 року народження та завести обліково-профілактичну справу.

Інспектор з ювенальної превенції

Московського відділу поліції

ГУНП Харківської області

майор поліції

Катерина СИДОРЕНКО

Зразок постанови про зняття з профілактичного обліку дитини та закриття обліково-профілактичної справи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Московського відділу поліції
ГУНП в Харківській області
підполковник поліції

_____ **Володимир ІВАНЕНКО**

10.08.2020 року

ПОСТАНОВА
про зняття з профілактичного обліку дитини
та закриття обліково-профілактичної справи
на Івченка Генадія Петровича

м. Харків

10.08.2020 року

Я, інспектор з ювенальної превенції Московського відділу поліції ГУНП Харківської області майор поліції Сидоренко Катерина Олексіївна, розглянувши матеріали на Івченка Генадія Петровича, 11.02.2006 року народження, що проживає вул. Чайковського, б.6, кв.13

ВСТАНОВИВ:

08.08.2020 року старшим слідчим СВ Московського ВП ГУНП в Харківській області підполковником поліції Коршуном Олексієм Петровичем було знято підозру в учиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.2. ст.187 Кримінального Кодексу України з гр. Івченка Генадія Петровича, 11.02.2006 року народження.

На підставі підпункту 8 пункту 10 розділу III Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 19 грудня 2017 року № 1044,

ПОСТАНОВИВ:

Зняти з профілактичного обліку Івченка Генадія Петровича, 11.02.2006 року народження із закриттям обліково-профілактичної справи та направленням її до архіву.

Інспектор з ювенальної превенції

Московського відділу поліції

ГУНП Харківської області

майор поліції

10.08.2020

Катерина СИДОРЕНКО

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Організація роботи та здійснення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми і стосовно них.
2. Заходи щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка зникла безвісти.
3. Підстави для зняття дитини з профілактичного обліку.
4. Підстави взяття дитини на профілактичний облік.
5. Ведення профілактичного обліку дітей підрозділами ЮП.
6. Окресліть основні повноваження підрозділів ЮП.
7. Окресліть основні завдання підрозділів ЮП.
8. Якими нормативно-правовими актами у своїй діяльності керуються підрозділи ЮП?
9. Які підрозділи входять до складу ЮП?
10. Що таке поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Ведення ОПС контролює начальник підрозділу превентивної діяльності територіального (відокремленого) підрозділу ГУНП або його заступник:

- а) один раз на квартал;
- б) раз на рік;
- в) два рази на рік;
- г) кожного місяця.

2. За наявності підстав для взяття дитини на профілактичний облік поліцейський підрозділу ЮП виносить постанову про взяття на профілактичний облік дитини та заведення обліково-профілактичної справи:

- а) протягом доби;
- б) у триденний строк;
- в) строк законодавством не визначений;
- г) немає правильної відповіді.

3. Підставами для взяття дитини на профілактичний облік є:

- а) письмова заява батьків, які потерпають від домашнього насильства вчиненого дитиною;
- б) письмова заява керівника закладу освіти, який відвідує дитина;

- в) довідка про звільнення зі спеціальної виховної установи для дітей;
- г) всі відповіді правильні.

4. Взяттю на профілактичний облік підлягає дитина:

- а) засуджена судом до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- б) звільнена зі спеціальної виховної установи;
- в) якій оголошено повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення;
- г) всі відповіді правильні.

5. З метою здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини поліцейський підрозділу ЮП заводить:

- а) обліково-профілактичну справу;
- б) паспорт дільниці;
- в) обліково-реєстраційний паспорт;
- г) всі відповіді правильні.

6. Заклад освіти в разі відсутності учнів, які не досягли повноліття, на навчальних заняттях з невідомих або без поважних причин невідкладно надає відповідному територіальному органу Національної поліції зазначену інформацію. У разі якщо учень не відвідує заклад освіти протягом..:

- а) двох тижнів;
- б) десяти днів;
- в) місяця;
- г) немає правильної відповіді.

7. До основних завдань підрозділів ЮП не входить:

- а) провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти;
- б) вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, в тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;
- в) вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми і стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми;
- г) немає правильної відповіді.

8. Управління ювенальної превенції було утворено у складі:

- а) Департаменту карного розшуку;
- б) Департаменту превентивної діяльності;
- в) Управління дотримання прав людини;
- г) всі відповіді правильні.

9. До складу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції входять:

- а) підрозділ ЮП центрального органу управління поліцією;
- б) підрозділи ЮП головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (далі – ГУНП);
- в) підрозділи ЮП територіальних (відокремлених) підрозділів ГУНП;
- г) всі відповіді правильні.

10. Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції здійснюється відповідно до :

- а) Розпорядження з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України;
- б) Положення з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України;
- в) Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України;
- г) немає правильної відповіді.

ГЛАВА 9

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ ІЗ ТВАРИНАМИ

9.1. ПОЯВА ТА РОЗВИТОК РУХУ І ВЧЕНЬ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ТВАРИН

Поява гуманістичних засад організації суспільства, а також ряд інших факторів спричинили переосмислення ідеї існування навколишнього світу, тварин та людей у ньому. **Одним із завдань цієї теми є розширення знань щодо захисту природних прав тварин від протиправних посягань.**

Відсутність людської турботи (морального відношення), виключно споживче ставлення до тварин, домінуюче ставлення до тварини (наприклад, переконання, що хтось може контролювати, домінувати над тваринами) безпосередньо пов'язані та збільшують вірогідність (ймовірність) жорстокої поведінки над тваринами²²⁸.

Низка вчених вказує, що жорстоке поводження із тваринами є формою репетиції насильства проти людини. Це потрібно сприймати як серйозне відхилення і ні в якому разі його не ігнорувати. Якщо означену поведінку у формі злочинів над тваринами не визнавати як проблему і не здійснювати відповідну корекцію та/або лікування, вона переросте у більші масштаби і тяжчі наслідки²²⁹. Такої ж позиції притримуються, зокрема, науковці Л. Мерз-Перез і К. Хайд. У своїй праці під назвою «Жорстоке поводження із тваринами – це напівдороги до насильства над людьми» вони зазначають, що жорстоке поводження із тваринами може бути не тільки ознакою майбутньої більш тяжчої злочинної поведінки особи, але й маркером того, що особа сама страждає від насильства з боку членів своєї родини або близького оточення²³⁰.

²²⁸ Alleyne E., Parfitt C. Adult-Perpetrated Animal Abuse: a systematic literature review. *Trauma, Violence and Abuse*. 2017. Vol. 20, Iss. 3. P. 351.

²²⁹ McPhedran S. Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing. *Journal of Family Violence*. 2009. No. 24. P. 42.

²³⁰ Merz-Perez L., Heide K. M. Animal cruelty: Pathway to violence against people. New York : Altamira Press, 2004. P. 120.

Американські вчені вказують, що коли поведінку у формі злочинів над тваринами не визнавати як проблему і не здійснювати відповідну корекцію та/або лікування, вона переросте у більші масштаби і тяжчі наслідки. Означені агресивні дії, вчинені дітьми проти тварин, можуть бути раннім діагностичним показником майбутньої психопатології. Наприклад, дослідження серійних убивць-підлітків, проведені Федеральним бюро розслідування в 1988 р., установили, що більшість з проаналізованих убивць ще в дитячому віці здійснювали жорстокі форми насильства над тваринами. Так, наприклад, у юності Джефрі Дамер (серійний вбивця) нанизав черепи собак, яких він убив палками, і вивисив їх на задньому подвір'ї. Учені вивчили історії 28 злочинців, які вчиняли сексуальні злочини та вбивства, і виявили таке:

- 36 % здійснювали найтяжчі форми жорстокого поводження із тваринами в дитинстві;
- і 46 % – у підлітковому віці²³¹.

Сьогодні зростає увага до проблеми жорстокого поводження із тваринами²³². Дослідники вказують, що жорстоке поводження із тваринами та домашнє насильство (або ще дуже часто окремі науковці вживають термін насильство над близькими партнерами) є взаємопов'язаними між собою явищами, тому що вони виникають частіше за все в одних і тих же домівках. Випадків жорстокого поводження із тваринами значно більше у родинах, де вчиняється домашнє насильство, ніж у сім'ях, де його не вчиняють²³³. Зв'язки між жорстоким поводженням із тваринами, жорстоким поводженням із дітьми та домашнім насильством є складними²³⁴.

На окрему увагу заслуговує досвід діяльності державних органів влади штату **Теннессі (США)**. Так, у 2015 р. теннесські нормотворці прийняли Закон про Теннесський реєстр жорстокого поводження із тваринами, відповідно до якого було вперше запроваджено **Єдиний реєстр жорстокого поводження з тваринами**. Означений реєстр почав функціонувати 1 січня 2016 р. Він являє

²³¹ McPhedran S. Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing. *Journal of Family Violence*. 2009. No. 24. P. 42.

²³² Taylor N., Fitzgerald A. Understanding animal (ab) use: Green criminological contributions, missed opportunities and way forward. *Theoretical Criminology*. 2018. Vol. 22 (3). Pp. 402–425.

²³³ McPhedran S. Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing. *Journal of Family Violence*. 2009. No. 24. P. 41.

²³⁴ Beck F., French L. Making the Links: Child Abuse, Animal Cruelty and Domestic Violence. *Child Abuse Review*. 2004. Vol. 13. P. 399.

собою онлайн – базу даних правопорушників, яких засудили за жорстоке поводження із тваринами. У цю базу Федеральне бюро розслідувань штату Теннессі поміщує інформацію про особу правопорушника, в тому числі його прізвище, ім'я, побатькові та фото. Якщо особу засудили вперше, її дані зберігаються у реєстрі протягом 2 років, якщо особу засудили повторно, то 5 років. Законодавці, приймаючи рішення про створення Єдиного реєстру жорстокого поводження із тваринами, мотивувались бажанням «виступити проти жорстокості над тваринами», однак пізніше зрозуміли, що такий реєстр дав можливість також попереджати насильство відносно людей²³⁵. Юристи зоозахисники переконані, що само по собі існування такої бази діє як стримуючий захід для осіб, які хотіли вчинити такі акти жорстокого поводження із тваринами²³⁶.

Отже, випадки насильницької поведінки до тварин – це перші прояви девіантної поведінки людини у суспільстві. В особи, під впливом певних обставин чи факторів, виникає бажання завдавати шкоду оточуючим. Як потерпілу сторону агресор вибирає найбільш незахищену жертву (тварину) із найменшою вірогідністю викриття його протиправних вчинків. Після першої спроби агресор буде прагнути повторити пережиті враження й уникнути покарання. Дії правопорушника змінюються та вдосконалюються, особа може залучати спільників, знімати і демонструвати відео в Інтернеті щодо²³⁷. Саме тому сьогодні не викликає сумнівів, що жорстоке поводження із тваринами є проявом серйозних психо-соціальних відхилень, які потребують негайного реагування з боку правоохоронних органів та громадськості.

Розглянемо появу нормативних документів у сфері захисту тварин у світі. У 1635 р. перший відомий зоозахисний законодавчий документ було прийнято в Ірландії під назвою «Акт проти оранки хвостом та видирання шерсті із живих овець»²³⁸. У 1641 р. у колонії Масачусетс законодавчою палатою було передбачено норми щодо

²³⁵ Garber O. S. Animal Abuse and Domestic Violence: Why the Connection Justifies Increased Protection. *The University of Memphis Law Review*. 2016. Vol. 47. P. 360.

²³⁶ Kachynska M. USA experience in the field of prevention of domestic violence and animal abuse. *The Journal of Eastern European Law*. 2019. No. 66. Pp. 22–25.

²³⁷ Kachynska M. Links between domestic violence and animal abuse: international experience. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 2. С. 131.

²³⁸ History of ASPCA // American Society for the Prevention of Cruelty to Animals : сайт. URL: <https://www.aspc.org/about-us/history-of-the-aspc>.

зоозахисту, а саме: «... жодна особа не може застосовувати тиранію або жорстоко поводитись із тваринами, які утримуються людиною для задоволення своїх потреб...»²³⁹. У 1680 р. в Японії винесено заборону їсти м'ясо та вбивати тварин²⁴⁰.

Поява зоозахисних організацій та суспільних рухів щодо зоозахисту розпочалась у 19 столітті, а саме після прийняття у 1822 р. у Великій Британії Закону Мартіна, який передбачав благополуччя тварин та забороняв жорстоке і неправильне поводження із домашньою худобою²⁴¹. Ідею заборони жорстокого поводження із тваринами було покладено в основу створення та діяльності Британського королівського товариства з попередження жорстокого поводження із тваринами у 1824 р.²⁴². Засновниками останнього були Річард Мартін, Артур Брум, Вільям Вілберфорс. Штаб-квартира товариства знаходилась у місті Лондон у приміщенні кав'ярні. У 1835 р. було прийнято Закон Піса, який вказував, що заборона жорстокого поводження із тваринами поширювалась не тільки на худобу, але й на інших домашніх тварин (собак, котів тощо), а також забороняв бої ведмедів та півнів, звертав увагу на поліпшення стандартів забою худоби²⁴³.

Організації, подібні до Британського королівського товариства з попередження жорстокого поводження із тваринами, було створено в 1866 р. у США під назвою Американське товариство з попередження жорстокого поводження із тваринами²⁴⁴ та в 1869 р. у Канаді²⁴⁵.

20 століття відзначається низкою подій у сфері зоозахисту. У 1944 р. англійський адвокат захисник прав тварин Дональд Ватсон створив Вегетаріанське товариство Британії.

²³⁹ Brooman S., Legge D. Law relating to animals : monograph. London : Cavendish Publishing Limited, 1997. P. 39.

²⁴⁰ Lin B. Historical Timeline of the Animal Rights Movement // ThoughtCo : сайт. URL: <https://www.thoughtco.com/historical-timeline-of-animal-rights-movement-127594> (дата звернення: 05.04.2020).

²⁴¹ Our history // Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals : сайт. URL: <https://www.rspca.org.uk/whatwedo/whoweare/history>.

²⁴² Zorza Joan Dealing with animal abuse to alleviate family violence. *Family and Intimate partner violence quarterly*. 2010. Vol. 2, No. 4. P. 347.

²⁴³ Our history // Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals : сайт. URL: <https://www.rspca.org.uk/whatwedo/whoweare/history>.

²⁴⁴ History of ASPCA // American Society for the Prevention of Cruelty to Animals : сайт. URL: <https://www.aspc.org/about-us/history-of-the-aspc>.

²⁴⁵ Zorza Joan Dealing with animal abuse to alleviate family violence. *Family and Intimate partner violence quarterly*. 2010. Vol. 2, No. 4. P. 347.

У 1979 р. було створено **Фонд правового захисту тварин та Національне товариство проти вівісекції**²⁴⁶. Термін «вівісекція» походить від латинського *vivus* – живий і *sectio* – розсічення. Суть такої процедури полягала у проведенні операції на живій тварині з експериментальною метою. Було започатковано **24 квітня – Всесвітній день захисту лабораторних (піддослідних) тварин**²⁴⁷.

У 2019 р. Каліфорнія заборонила продаж та виготовлення хутряних виробів, у 2009 р. Індія **заборонила тестування косметики на тваринах**²⁴⁸.

Питаннями зоозахисту займаються не тільки держави, але й міжнародні організації. Так, наприклад, у 2009 р. **Європейська комісія заборонила тестування косметики на тваринах**²⁴⁹.

Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (від англ. *World Organization for Animal Health*), яка до 2003 р. називалась Міжнародне епізоотичне бюро (від англ. *Office International des Epizooties, OIE*), на сьогодні відповідає за поліпшення здоров'я тварин у всьому світі. Штаб-квартира організації розташована в Парижі, Франція²⁵⁰. Вона налічує 182 країни, і Україна теж є державою-членом Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин²⁵¹.

Слід пам'ятати, що сьогодні більшість фірм – гігантів припинили тестування на тваринах (наприклад, компанія «Дженерал Моторс» припинила використовувати тварин у краштестах у 1993 р.), в індустрії краси заборонено проведення дослідів на тваринах (наприклад, «Ейвон» – у 1989 р., «Ревлон» – у 1990 р.). Було видано ряд творів, присвячених захисту прав тварин, серед них: Генрі Стівен Солт «Права тварин: у контексті соціального прогресу» (1892); Аптон Сінклер «Джунглі» (1906); Пітер Сінгер «Звільнення тварин: нові етичні норми поводження із тваринами» (1975); Джим Масон «Фабрики тварин» (1980)²⁵² та ін.

²⁴⁶ Lin B. Historical Timeline of the Animal Rights Movement // ThoughtCo : сайт. URL: <https://www.thoughtco.com/historical-timeline-of-animal-rights-movement-127594>.

²⁴⁷ Там само.

²⁴⁸ Там само.

²⁴⁹ Там само.

²⁵⁰ The World Organisation of Animal Health (OIE) : сайт. URL: <http://www.ivoa.org/partners/world-organization-for-animal-health-oie/>.

²⁵¹ The 182 OIE Members // The World Organisation of Animal Health : сайт. URL: <https://www.oie.int/about-us/our-members/member-countries/>.

²⁵² Lin B. Historical Timeline of the Animal Rights Movement // ThoughtCo : сайт. URL: <https://www.thoughtco.com/historical-timeline-of-animal-rights-movement-127594> (дата звернення: 05.04.2020).

9.2. СУТНІСТЬ, ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ТВАРИНАМИ

Правове регулювання запобігання та протидії жорсткому поводженню із тваринами – це сукупність нормативно-правових актів, норм та принципів, які регламентують діяльність державних і недержавних органів, установ, організацій та громадськості у сфері попередження, виявлення та припинення фактів жорсткого поводження із тваринами, у тому числі захисту від страждань та загибелі внаслідок означених дій, притягнення винних до кримінальної, адміністративної, цивільної відповідальності й виявлення, усунення причин та умов, що сприяють вчиненню вказаних правопорушень, а також захисту природних прав тварин та укріплення моральності й гуманності суспільства.

Основним правовим нормативним документом, який закладає засади правового регулювання не тільки сфери запобігання, протидії жорсткому поводженню із тваринами, але й державного устрою взагалі, є **Основний Закон**. Відповідно до ст. 66 **Конституції України** кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі та відшкодувати завдані ним збитки. Засади використання природних ресурсів визначаються виключно законами України (п. 5 ст. 92 Основного Закону)²⁵³.

Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, в тому числі у сфері зоозахисту, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України²⁵⁴. Слід пам'ятати: якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору (ст. 19 «Дія міжнародних договорів на території України» Закону України «Про міжнародні договори України»)²⁵⁵.

²⁵³ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

²⁵⁴ Там само.

²⁵⁵ Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

Питання захисту прав тварин від жорстокого поводження досить активно розглядається на міжнародному рівні. Україна бере активну участь у зазначеному процесі. Саме тому *регулювання правил поведінки із тваринами, визначення їх правового статусу встановлено рядом норм міжнародних договорів*, таких як:

- Європейська конвенція про захист домашніх тварин²⁵⁶;
- Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей²⁵⁷;
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин²⁵⁸;
- Конвенція ООН про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення (СІТЕС)²⁵⁹;
- Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхунська конвенція)²⁶⁰;
- Конвенція про охорону біологічного різноманіття²⁶¹;
- Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про охорону біологічного різноманіття²⁶²;

²⁵⁶ Європейська конвенція про захист домашніх тварин : від 13.11.1987 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15.

²⁵⁷ Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей : від 18.03.1986 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137.

²⁵⁸ Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин : від 23.06.1979 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_136.

²⁵⁹ Конвенція ООН про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення : від 03.03.1973 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129.

²⁶⁰ Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : від 25.06.1998 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015.

²⁶¹ Конвенція про охорону біологічного різноманіття : від 05.06.1992 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030.

²⁶² Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття : від 29.01.2000 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_935.

- Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої флори та фауни, що перебувають під загрозою зникнення²⁶³;
- Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водноболотних птахів²⁶⁴;
- Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі²⁶⁵ та інші.

Розглянемо положення окремих із перелічених міжнародних договорів. **Європейська конвенція про захист домашніх тварин** передбачає основні принципи благополуччя тварин, а саме:

- ніхто не повинен спричинити для домашньої тварини непотрібного болю, страждання або пригнічення;
- ніхто не повинен залишати домашньої тварини²⁶⁶.

Домашньою твариною вважається будь-яка тварина, яку утримує чи збирається утримувати людина, зокрема у своїй оселі для власного задоволення й товариства²⁶⁷.

У ст. 4 Європейської конвенції про захист домашніх тварин передбачено **вимоги щодо утримання домашніх тварин**. Зазначено, яка будь-яка особа, що утримує домашню тварину або доглядає за нею, повинна забезпечувати їй місце для проживання, турботу й увагу з урахуванням етологічних потреб тварини відповідно до її виду й породи, зокрема:

- а) забезпечувати її належною їжею та водою в достатній кількості;
- б) надавати їй відповідні можливості для фізичного навантаження;
- в) уживати всіх обґрунтованих заходів для недопущення її втечі²⁶⁸.

²⁶³ Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої флори та фауни, що перебувають під загрозою зникнення : від 03.03.1973 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129.

²⁶⁴ Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водноболотних птахів : від 16.06.1995 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_934.

²⁶⁵ Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі : від 19.09.1979 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032.

²⁶⁶ Європейська конвенція про захист домашніх тварин : від 13.11.1987 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15.

²⁶⁷ Там само.

Тварина не може утримуватись як домашня, якщо вищезазначені вимоги не виконуються, а також, не зважаючи на виконання перелічених умов, тварина не може пристосуватись до неволі²⁶⁹.

Розглянемо національне законодавство у сфері зоозахисту. Відповідно до *п. 1 ст. 180 Цивільного кодексу України тварини мають правий статус речі і вони є особливим об'єктом цивільних прав.*

Право власності або інші речові права особи, яка утримує тварину, **обмежені** обов'язком дотримання норм і вимог **Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (ст.12)**. Право власності та інші речові права на тварин **у разі жорстокого поводження з ними можуть бути припинені за рішенням суду шляхом їх оплатного вилучення або конфіскації.**

Відповідно до положень **Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» жорстоке поводження із тваринами** – це знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило мучення, завдало їм фізичного страждання, тілесні ушкодження, каліцтво або призвело до загибелі, нацьковування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення домашніх та сільськогосподарських тварин напризволяще, в тому числі порушення правил утримання тварин²⁷⁰.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) законодавець передбачив спеціальну норму, що встановлює відповідальність за жорстоке поводження із тваринами, а саме у **ст. 89** визнано правопорушенням:

– *жорстоке поводження з тваринами* – знущання над тваринами, завдання побоїв або вчинення інших насильницьких дій, що завдали тварині фізичного болю, страждань і не спричинили тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, *залишення тварин напризволяще*, у тому числі *порушення правил утримання тварин*;

– ті самі дії, вчинені стосовно двох і більше тварин, або групою осіб, або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення,

– *пропаганда жорстокого поводження з тваринами*;

²⁶⁸ Там само.

²⁶⁹ Там само.

²⁷⁰ Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.

– насильницькі дії стосовно тварин, спрямовані на задоволення статевої пристрасті²⁷¹.

Суб'єктом у такому правопорушенні є фізична особа, яка досягла 16 років. Зауважимо, що коли особа віком 14–16 років жорстоко поводить із твариною або вчиняє інші діяння, передбачені ст. 89 КУпАП, то її не буде притягнуто до адміністративної відповідальності. Однак слід пам'ятати, що у такому випадку до адміністративної відповідальності будуть притягнуті батьки дитини за ст. 189 «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей» КУпАП.

Суб'єктивна сторона жорстокого поводження із тваринами виражається у формі умислу, тобто особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачає його суспільно небезпечні наслідки і бажає їх настання.

Об'єктом указанного правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони тваринного світу, **природні права тварини**. Останні виникають відповідно до положень Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», де вказано, що означений Закон спрямований на захист від страждань та загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їх природних прав та укріплення моральності й гуманності суспільства²⁷².

Безпосереднім об'єктом є встановлений порядок поводження із тваринами.

Предмет посягання – це тварина, яка знаходиться на волі, в тому числі безпритульна, у напіввільних умовах або тримається в неволі.

Об'єктивна сторона вчинення правопорушення, передбаченого ст. 89 КУпАП, виражається у таких формах:

- 1) жорстоке поводження із тваринами;
- 2) залишення тварин напризволяще;
- 3) порушення правил утримання тварин;
- 4) пропаганда жорстокого поводження з тваринами;
- 5) насильницькі дії стосовно тварин, спрямовані на задоволення статевої пристрасті.

²⁷¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

²⁷² Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.

У ст. 7 Закону України «Про запобігання жорстокому поводженню із тваринами» законодавець вказує загальні правила **утримання тварин, що виключають жорстокість**, а саме:

- умови утримання тварин повинні відповідати їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям;
- умови утримання тварин повинні задовольняти їх природні потреби в їжі, воді, сні, рухах, контактах із собі подібними, у природній активності та інші потреби;
- кількість тварин, які утримуються, обмежується можливістю забезпечення їм умов утримання відповідно до вимог законодавства;
- місце утримання тварин повинно бути оснащено таким чином, щоб забезпечити необхідні простір, температурно-вологісний режим, природне освітлення, вентиляцію та можливість контакту тварин із природним для них середовищем;
- утримання тварин у дитячих акладах допускається за умови забезпечення постійного догляду за тваринами відповідно до законодавства²⁷³.

Під час поводження з тваринами не допускається:

- використання оснащень, інвентарю, що травмують тварин;
- примушування тварин до виконання неприродних для них дій, що призводять до травмувань;
- нанесення побоїв, травм із метою примушування тварин до виконання будь-яких вимог;
- використання тварин в умовах надмірних фізіологічних навантажень тощо²⁷⁴.

Супроводжувати домашню тварину може особа, яка досягла 14-річного віку²⁷⁵.

Дія Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» поширюється на такі види діяльності:

- скотарство, включаючи племінне скотарство;
- поводження із тваринами на території державних природних заповідників, на інших особливо охоронюваних природних територіях;
- мисливство, мисливське господарство, рибальство;
- утримання домашніх тварин і племінна робота з ними;
- використання тварин у цирках, зоопарках, на виставках та інших видовищних заходах;

²⁷³ Там само.

²⁷⁴ Там само.

²⁷⁵ Там само.

- використання тварин у спорті, у сфері відпочинку і розваг людей;
- використання тварин у науково-дослідних і навчальних цілях, у тестуванні;
- використання тварин у виробництві, в тому числі у виробництві біологічних препаратів;
- інші види діяльності, де здійснюється вплив на тварин²⁷⁶.
- адміністративну відповідальність

Указані у ст. 89 КУпАП правопорушення передбачають у формі накладення адміністративних стягнень, а саме:

– за ч. 1 вказаної статті – тягнуть за собою накладення штрафу від 200 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я;

– за ч. 2 – тягнуть за собою накладення штрафу від 300 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до 15 діб із конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я;

– за ч. 3 – тягнуть за собою накладення штрафу від 200 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я²⁷⁷.

Зазначимо, що за правопорушення у сфері зоозахисту правопорушника може бути притягнуто до адміністративної відповідальності й за інші протиправні діяння. Наприклад, порушення правил тримання собак і котів (ст. 154 КУпАП).

Правове регулювання запобігання та протидії жорсткому поводженню із тваринами здійснюється також через низку *підзаконних нормативно-правових актів*. Порядок оформлення матеріалів у справі про адміністративні правопорушення у сфері зоозахисту регламентовано **Наказом МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» від 06.11.2015 № 1376**.

²⁷⁶ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. Станом на 5 лютого 2019 р. / за заг. ред. Д. В. Журавльова. Київ : Професіонал, 2019. С. 185.

²⁷⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

У Наказі Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» №369/180 від 13.03.2019²⁷⁸ передбачено, що, крім інших факторів, збільшують ризик учинення домашнього насильства погрози кривдника вбити або уже вчинене вбивство, завдання навмисної шкоди домашній та/або іншій тварині.

9.3. РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НА ВИПАДКИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ТВАРИНАМИ, ЩО МІСТЯТЬ ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Слід пам'ятати, що **підставою** для порушення адміністративної справи про вчинення жорстокого поводження з тваринами є вчинення особою правопорушення, за яке положеннями КУпАП передбачена відповідальність, а саме ст. 89 «Жорстоке поводження із тваринами».

Приводом для порушення адміністративної справи про вчинення жорстокого поводження із тваринами є:

- заяви та повідомлення фізичних осіб (свідків та інших осіб, яким стала відома інформація про правопорушення);
- заяви та повідомлення посадових осіб зоо- та ветеринарних установ, закладів освіти, соціальних служб, інших посадовців підприємств, установ, організацій;
- безпосереднє виявлення патрульним поліцейським або іншим поліцейським фактів жорстокого поводження із тваринами;
- самостійне повідомлення правопорушником підрозділів Національної поліції про вчинення ним правопорушення у сфері зоозахисту;
- виявлення поліцейським повідомлення у засобах масової інформації, в тому числі Інтернеті, соціальних мережах, повідомлення про випадки жорстокого поводження із тваринами.

Розгляд заяв та повідомлень органами Національної поліції про вчинення жорстокого поводження із тваринами регламентується низкою нормативних актів, а саме:

- Наказом МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» від 06.11.2015 № 1376;

²⁷⁸ Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ МВС України, М-ва соц. політики України від 13.03.2019 № 369/180 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>.

– Наказом МВС України від «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» 08.02.2019 № 100 та ін.

Алгоритм дій поліцейського під час розгляду заяв і повідомлень про вчинення жорстокого поводження із тваринами, що містить ознаки адміністративного правопорушення (ст. 89 КУпАП):

– вживає всіх заходів для негайного припинення проявів жорстокого поводження із тваринами;

– за потреби забезпечує надання ветеринарної допомоги тварині;

– повідомляє «гарячу лінію» з питань порятунку тварин за тел. **0 800 302 303**;

– **приймає заяву** (якщо її не було) усну або письмову від заявника (у разі наявності такого), яка **заноситься до журналу єдиного обліку** ²⁷⁹;

– **роз'яснює особі-заявнику** порядок розгляду її звернення, конституційні **права та обов'язки** (зокрема, право не давати свідчення проти себе та своїх близьких; право на захист; кожна особа вважається невинною, поки судом не буде визнано протилежне, та інші²⁸⁰), а також попереджає під підпис про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, передбачену ст. 383 Кримінального кодексу України;

– **складає протокол про адміністративне правопорушення**, що передбачене ст. 89 «Жорстоке поводження із тваринами» Кодексу України про адміністративні правопорушення;

– за необхідності **застосовує заходи забезпечення провадження** у справах про адміністративні правопорушення. Тобто з метою припинення правопорушення, коли вичерпано інші заходи впливу (ст. 260 КУпАП), працівники Національної поліції, в тому числі дільничний офіцер поліції, патрульний поліцейський, правомочні здійснити **адміністративне затримання кривдника** (п. 1 ст. 262 КУпАП) до 3 год. (ч. 1 ст. 263 КУпАП). Власне, **адміністративне затримання** провадиться поліцейським **під час порушення правил**

²⁷⁹ Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : Наказ МВС України від 08.02.2019 № 100 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>.

²⁸⁰ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254к/96-вр>.

полювання, рибальства й охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу. У випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення допускається адміністративне затримання особи. Про це обов'язково складається протокол про адміністративне затримання відповідно до положень чинного законодавства.

Слід пам'ятати: у п. 3 ст. 264 КУпАП указано, що при вчиненні порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, в тому числі жорстокого поводження із тваринами, провести особистий огляд і огляд речей можуть також поліцейські. Особистий огляд правопорушника може провадитись поліцейським однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понятих тієї ж статі.

У разі вчинення порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, крім уповноважених на те посадових осіб органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, поліцейські можуть провадити в установленому порядку огляд транспортних засобів²⁸¹.

Огляд речей, ручної поклажі, багажу, зняряд полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові з участю двох понятих під час відсутності власника (володільця). Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи у протоколі про адміністративне затримання;

– **поліцейський вирішує питання про місце перебування тварини на час провадження у справі.** Так, у випадку залишення тварини напризволяще, якщо вона була знайдена іншою особою (виявлена бездоглядна тварина), тварина може бути передана на тимчасове утримання тому, хто її знайшов. Відповідно до положень

²⁸¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

ст. 341 Цивільного кодексу України, якщо протягом 6 місяців із моменту заявлення про затримання бездоглядної робочої або великої рогатої худоби і протягом 2 місяців – щодо інших домашніх тварин не буде виявлено їхнього власника або він не заявить про своє право на них, право власності на ці тварини переходить до особи, в якій вони були на утриманні та в користуванні.

Оскільки відповідно до *п.1 ст.180 Цивільного кодексу України тварини мають правий статус речі і вони є особливим об'єктом цивільних прав*, працівник поліції може здійснити *вилучення тварини до розгляду справи* відповідно до ст. 265 «Вилучення речей і документів» Кодексу України про адміністративне правопорушення. Про вилучення тварини складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, про огляд речей або адміністративне затримання.

Безпосередньо місце перебування тварини може бути встановлено із представниками зоозахисних організацій (повідомивши про таку потребу за тел. 0-800-302-303) та оформлено **Актом передачі на відповідальне зберігання**, відповідно до якого зоозахисник, який візьме тварину, зобов'язаний дбати про тварину, забезпечити їй належні умови для проживання, лікування, харчування та задоволення її природних потреб відповідно до виду тварини та стану її здоров'я;

– **формує адміністративну справу за фактом жорстокого поводження із тваринами**. Дільничний офіцер поліції збирає необхідну інформацію для прийняття рішення, а саме:

- а) опитує свідків;
- б) з'ясовує обставини вчинення жорстокого поводження із тваринами;
- в) з'ясовує наявність пом'якшуючих або обтяжуючих обставин;
- г) збирає докази у справі;
- д) залучає спеціалістів, які надають інформацію. Наприклад, у випадку знущання над тваринами, завдання побоїв або вчинення інших насильницьких дій, що завдали тварині фізичного болю, страждань і не спричинили тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, про вчинення саме таких дій із твариною;
- е) інформацію, що характеризує правопорушника, з місця роботи, навчання, проживання;
- є) здійснює постановку на профілактичний облік правопорушника;
- ж) встановлює наявність або відсутність адміністративної чи кримінальної відповідальності за жорстоке поводження із тваринами;

з) іншу інформацію, яка має значення для кваліфікації та прийняття рішення у справі за суттю, а саме вчинення правопорушення у присутності дитини, жорстоке поводження із твариною з метою задоволення статевої пристрасті, жорстоке поводження над 2 і більше тваринами, вчинене групою осіб, тощо.

Розгляд адміністративної справи про вчинення жорстокого поводження із тваринами та прийняття рішення у справі віднесено до повноважень Національної поліції (ст. 222 КУпАП) та суду (ст. 221 КУпАП);

Необхідно пам'ятати, що відповідно до ст. 29, 32, 89 КУпАП за жорстоке поводження із тваринами лише суд може призначити адміністративний арешт та конфіскацію тварини, якщо перебування тварини у власника становить загрозу для її життя або здоров'я. Відповідно до ст. 27, 89 КУпАП органи Національної поліції за жорстоке поводження з тваринами можуть накладати адміністративне стягнення у формі штрафу²⁸².

У випадку вчинення жорстокого поводження з тваринами (ст. 89 КУпАП) особою віком від 16 до 17 років розгляд такої справи віднесено до компетенції суду, працівник поліції в жодному разі не може розглядати таку справу.

Розгляд адміністративної справи вказаної категорії включає три етапи:

- *підготовку справи до розгляду;*
- *розгляд справи;*
- *прийняття рішення (винесення постанови).*

Для розгляду справи передбачено ряд обов'язкових правил. Згідно зі ст. 278 КУпАП орган (посадова особа), а саме поліцейські (суддя), під час підготовки до розгляду справи про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 89 КУпАП, вирішує такі питання:

- 1) чи належить до його компетенції розгляд такої справи;
- 2) чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- 3) чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду;
- 4) чи є необхідні додаткові матеріали;
- 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

²⁸² Там само.

Термін розгляду адміністративної справи про жорстоке поводження із тваринами відповідно до ч. 1 ст. 277 КУпАП становить 15 днів, та відповідно до ст. 276 КУпАП справа розглядається за місцем учинення правопорушення.

Після завершення підготовчого етапу починається слухання справи, відповідний порядок якого визначено ст. 279 КУпАП. Розгляд розпочинається із представлення посадової особи (поліцейського, судді), яка вирішує справу. Після цього оголошують справу, що розглядається, та хто притягається до адміністративної відповідальності. Всім учасникам провадження роз'яснюють їхні права та обов'язки. Далі оголошують протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 89 КУпАП.

Стаття 280 КУпАП визначає перелік обставин, що підлягають з'ясуванню під час розгляду справи. Це входить до обов'язків тієї посадової особи, яка має повноваження розглядати справу (поліцейського, судді). Підлягає з'ясуванню інформація про те, чи:

- було вчинено жорстоке поводження із твариною, що передбачене ст. 89 КУпАП;
- винна дана особа у його вчиненні;
- підлягає вона адміністративній або іншій відповідальності;
- є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність;
- заподіяно майнову шкоду;
- є інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Доказами в адміністративній справі про вчинення **жорстокого поводження із тваринами** є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку поліцейський (суддя) з'ясовує зазначені обставини. Ці дані включаються до протоколу про адміністративне правопорушення: поясненнями особи, яка притягається до відповідальності, потерпілих, свідків, висновками експерта, речовими доказами, показаннями технічних приладів, які використовуються під час нагляду за виконанням правил дорожнього руху. Окремо складається протокол про вилучення речей і документів, а також інші документи (наприклад акти перевірок, різні довідки, характеристики, протокол про адміністративне затримання, особистий огляд чи огляд речей тощо). Поліцейський оцінює докази (тобто вирішує питання про їх достовірність) за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному та об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю (ст. 251–252 КУпАП).

Розгляд справи про вчинення закінчується прийняттям постанови у справі про адміністративне правопорушення (глава 23 КУпАП).

Стаття 283 КУпАП визначає зміст постанови. Вона повинна містити: найменування органу, що прийняв рішення, посадової особи, яка винесла постанову, дату розгляду справи; відомості про особу, щодо якої розглядається справа; викладення обставин, установлених під час розгляду справи; зазначення ст. 89 КУпАП, що передбачає відповідальність за це адміністративне правопорушення; прийняте у справі рішення. За змістом рішення постанова може бути: а) про накладення адміністративного стягнення; б) про закриття справи.

Постанова про закриття справи виноситься за наявності обставин, які виключають провадження у справі. Перелік таких обставин вказано у ст. 247 КУпАП. На підставі наявності хоча б однієї з указаних обставин провадження не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю. До означених обставин належить:

1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення, що передбачене ст. 89 КУпАП;

2) недосягнення особою на момент учинення адміністративного правопорушення 16-річного віку;

3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;

4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;

5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;

6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;

7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених ст. 38 КУпАП;

8) наявність за тим самим фактом щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особи у кримінальному провадженні за даним фактом;

9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження у справі.

9.4. РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ТВАРИНАМИ, ЩО МІСТЯТЬ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ

Кримінальна відповідальність за вчинення жорстокого поводження із тваринами настає відповідно до ст. 299 Кримінального кодексу України (далі – КК України), яка визначає, що злочином є:

– жорстоке поводження з тваринами, що належать до хребетних, у тому числі з безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацькування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій;

– ті самі дії, вчинені у присутності малолітнього чи неповнолітнього;

– дії, передбачені ч. 1 або 2 ст. 299 КК України, вчинені з особливою жорстокістю або у присутності малолітнього чи неповнолітнього, або щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або вчинені активним способом.

Об'єктом цього злочину є моральні засади громадськості у сфері поводження із тваринами.

Предметом жорстокого поводження із тваринами є:

- 1) тварини, що належать до хребетних;
- 2) матеріали із закликами до жорстокого поводження із тваринами або їх нацькування одна на одну чи інших тварин.

Хребетні тварини – це тварини, які рухаються і відчувають живі організми, мають спинний хребет, що утворений ланцюгом хрящів або кісток, йде вздовж спини і містить у собі спинний мозок. До означених тварин зараховуються:

- риби;
- птахи;
- сухопутні істоти²⁸³.

Не впливає на кваліфікацію такого злочину :

- вік тварини (молодняк чи доросла особина);
- форма власності на тварину (тварина безпосередньо перебуває у власності винного, третьої особи або взагалі безпритульна);

²⁸³ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., перероб. та допов. Київ : Дакор, 2019. С. 961.

– належність до домашніх тварин (наприклад кіт чи собака), диких тварин (наприклад заєць, ведмідь, орел), сільськогосподарських тварин (наприклад кінь, корова, свиня, кролик).

Матеріалами із закликами до вчинення діянь, що містять ознаки жорстокого поводження з тваринами, слід уважати будь-яку інформацію та її матеріальні носії у будь-якій формі (наприклад, друкована продукція, аудіо та відеоматеріали у вигляді текстів зображень, цифрових файлів). Означені матеріали можуть існувати:

– як предмети (наприклад книга, журнал, брошура, листівки, фото, носії електронної інформації: карта пам'яті, флеш-пам'ять, диски, дискети);

– у віртуальній формі (файли, що зберігаються у хмарних сховищах, на поштових серверах).

Головним для віднесення окреслених вище матеріалів до предмета ст. 299 КК України є їх зміст, а саме: містять заклики до жорстокого поводження із тваринами або нацькування тварини одна на одну.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 299 КК України, може бути виконана при вчиненні одного з таких діянь:

- жорстокого поводження з тваринами;
- нацькування тварин одна на одну чи інших тварин;
- публічних закликів до вчинення діянь, що мають ознаки жорстокого поводження із тваринами;
- поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій²⁸⁴.

Жорстоке поводження із тваринами – це завдання тварині болю, страждань шляхом нанесення ударів, тілесних ушкоджень, позбавлення їжі або води, впливу термічних факторів, хімічних речовин тощо. Означене діяння полягає в негуманному поводженні з твариною, впливі на неї з метою задоволення хворобливих потреб у спостереженні за стражданнями живої істоти. Слід пам'ятати, що обов'язковою ознакою жорстокого поводження із тваринами є наслідки, а саме:

- каліцтво тварини, що передбачає появу в неї ушкоджень, що утрудняють її звичайне життя. Наприклад, втрата кінцівки, органу, пошкодження шкірного покриву, припинення лактації, порушення нормальної діяльності інших органів та систем організму тварини;
- загибель тварини, тобто настання смерті тварини внаслідок жорстокого поводження з нею²⁸⁵.

²⁸⁴ Там само. С. 962.

Нацьковування тварини одна на одну чи інших тварин – це дії, що мають на меті змусити тварину битися, кусатися, дряпати, травмувати, будь-яким іншим чином боротися з іншою твариною.

Публічні заклики до вчинення діянь, що містять ознаки жорстокого поводження із тваринами, – це одне та більш відкрите звернення до невизначеної кількості осіб, де використовується прохання, пропозиції до жорстокого поводження із тваринами (твариною), переконання в належності (доцільності, вигідності, корисності, загальноприйнятій нормі поведінки) такого поводження. Публічність закликів передбачає можливість будь-якої особи ознайомитись із такою інформацією.

Поширення матеріалів із закликами до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, – це дії, що полягають у доведенні змісту відповідних матеріалів до будь-якої кількості людей (розміщенні плакатів, роздачі листів, іншої друкованої продукції, електронних носіїв інформації, розсиланні листів поштою, електронною поштою, повідомленнями через сучасні засоби зв'язку, розміщенні інформації у мережі Інтернет, у тому числі соціальних мережах, тощо)²⁸⁶.

Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 299 КК України, є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 299 КК України, характеризується умислом. Хуліганський або корисливий мотив є однією з альтернативних ознак складу злочину, що досягається нацьковуванням тварини одна на одну чи інших тварин.

Алгоритм дій поліцейського під час розгляду заяв і повідомлень про вчинення жорстокого поводження з тваринами, що містить ознаки злочину (ст. 299 Кримінального кодексу України):

– вживає всіх заходів для негайного **припинення жорстокого поводження з твариною**. У тому числі застосовує заходи поліцейського примусу відповідно до положень Закону України «Про Національну поліцію» та чинного законодавства України;

– у випадку якщо тварина жива, поліцейський повинен звернутися за телефоном **0 800 302 303 із проханням про надання інформації щодо екстреної ветеринарної допомоги тварині**. За чинним законодавством, на жаль, *не передбачено екстреної ветеринарної допомоги*, тому поліцейський за власний кошт або за кошт третіх осіб (очевидців події, волонтерів тощо) може звернутись до державних установ ветеринарної медицини або приватних зооклінік

²⁸⁵ Там само.

²⁸⁶ Там само.

для надання допомоги тварині. За вказаним вище телефоном «гарячої лінії» для тварин особі нададуть інформацію про можливі волонтерські організації на місцях, які можуть надати допомогу тварині, у тому числі й екстрену ветеринарну.

У випадку смерті тварини, з метою належного збереження її тіла для подальшої судово-ветеринарної експертизи, поліцейський направляє її труп до центрів поводження з тваринами (комунальних підприємств) у відповідному населеному пункті;

– за наявності заявника поліцейський **приймає заяву** (якщо її не було), усну або письмову, яка заноситься негайно **до журналу єдиного обліку**²⁸⁷ та негайно, але не пізніше 24 години – до **Єдиного реєстру досудових розслідувань**. Слід також пам'ятати, що в разі виявлення такого злочину патрульним, дільничним офіцером поліції або іншим поліцейським вони вживають вищезазначених заходів та обов'язково викликають слідчо-оперетивну групу (далі – СОГ) і до її прибуття здійснюють охорону місця події. Після прибуття СОГ слідчий керує перебігом подій;

– у випадку вчинення жорстокого поводження із тваринами складність розслідування цього злочину зумовлена, як правило, відсутністю свідків, характером речових доказів, інсценуванням у окремих випадках злочинних дій над тваринами. Слідчий під час розслідування вказаної кримінальної справи повинен установити:

- а) спосіб учинення злочину;
- б) спосіб приховування;
- в) місце, час та обстановку;
- г) типові сліди;
- д) особу злочинця.

Способи вчинення жорстокого поводження із твариною, що призвело до каліцтва чи загибелі тварини, надзвичайно різноманітні:

- застосування вогнепальної чи холодної зброї;
- удавлення зашморгом;
- дія високої температури;
- утоплення;
- розчленування тіла тварини тощо.

Спосіб учинення вказаного злочину вказує на злочинця і дає можливість висувати версії щодо особи злочинця та його мотиви.

²⁸⁷ Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : Наказ МВС України від 08.02.2019 № 100 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>.

– *Спосіб приховування жорстокого поводження із твариною, що призвело до каліцтва чи загибелі тварини. Найбільш поширеними є :*

- знищення слідів злочину;
- приховування чи знищення знарядь і засобів злочину;
- інсценування події, наприклад, під дорожньо-транспортну пригоду, дії хижих тварин тощо;
- знищення тіла тварини (спалювання, розчленування, утоплення, закопування тощо);
- спотворення тіла тварини з метою унеможливлення ідентифікації тварини та її власника.

Означені вище дії злочинця, як правило, пов'язані бажанням уникнути будь-якої, в тому числі кримінальної, відповідальності.

Місце, час та обстановка жорстокого поводження із твариною, що призвело до каліцтва чи загибелі тварини. Місцем найчастіше є безлюдна місцевість чи зручне для злочинця приміщення (недобудовані будівлі, сараї, власне помешкання, гараж тощо).

Типові сліди злочину. Слідову картину утворюють обставини та сліди події злочину, які дають можливість у подальшому побудувати картину події, сформулювати уявні та дійсні моделі злочину.

Особа злочинця. Соціальний та психологічний портрети злочинця можуть бути різними.

Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування злочину, передбаченого ст. 299 КК України:

- 1) чи мали місце:
 - а) жорстоке поводження із твариною, що призвело до каліцтва чи загибелі тварини;
 - б) нацькування тварини одна на одну чи інших тварин із хуліганських чи корисливих мотивів;
 - в) публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження із тваринами;
 - г) поширення матеріалів із закликами до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження із тваринами;
- 2) чи є жорстоке поводження із твариною причиною каліцтва чи загибелі тварини;
- 3) який спосіб жорстокого поводження із твариною було застосовано. Чи застосовував злочинець способи приготування чи приховування злочину;
- 4) які обставини передували жорстокому поводженню із твариною;
- 5) які обставини супроводжували злочинні дії;

- б) час учинення злочину та настання загибелі тварини;
- 7) місце вчинення злочину;
- 8) чи збігаються місце виявлення тварини із місцем скоєння злочину;
- 9) яке знаряддя було використано;
- 10) мета і мотиви;
- 11) особа злочинця;
- 12) чи мав злочин груповий характер, кількість учасників, розподіл їх рольових функцій. Наявність неповнолітніх та їх функції;
- 13) чи має злочин серійний характер, або його взаємозв'язок з іншими злочинами.

Слідчий з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення жорстокого поводження із твариною залежно від виду протиправного діяння злочинця проводить огляд місцевості, приміщення, речей та документів, що оформляє відповідним **протоколом огляду місця події**, протоколом огляду приміщення, протоколом огляду речей і документів.

У протоколі огляду місця події зазначається час, місце, дата, початок та закінчення огляду, на підставі чого проводиться огляд, у присутності 2-ох понятих, підозрюваного, захисника, потерпілого, представника, спеціаліста, власника (користувача) приміщення чи іншого володінця особи або інших учасників.

Перед початком огляду зазначеним вище особам роз'яснено їхнє право бути присутніми при всіх діях, які проводяться у процесі огляду, робити зауваження, що підлягають занесенню до протоколу. Особам, які беруть участь у проведенні огляду, також роз'яснено вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їх обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії, а також про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання.

При застосуванні технічних засобів вказується їх вид, а саме застосування фото, – відеозйомки, інших технічних та спеціальних засобів, зазначаються їх найменування, технічні параметри та носій, на який здійснюється запис.

Слідчий зазначає погодні умови (ясно, сонячно, похмуро, туман; без опадів, дощ, снігопад; температура повітря), пору доби (світла, темна, сутінки), вид освітлення (міське електроосвітлення (зазначає ліхтарі, що не функціонують, світло вікон будинків, інші джерела світла) або його відсутність.

Огляд необхідно проводити зліва направо, зверху донизу. Насамперед проводиться огляд місця проникнення ззовні у приміщення. У подальшому огляд здійснюється від входу до приміщення.

Якщо в будівлі декілька приміщень, починати огляд необхідно зліва направо. Окремо описується місце проникнення. Вказується адреса житла чи іншого володіння особи та детально описуються чіткими і загальнозрозумілими фразами загальна обстановка на місці події, всі предмети і сліди в тій послідовності, в якій вони досліджувались, якими технічними засобами вони виявлені й зафіксовані, які зміни обстановки проведено під час динамічного огляду. Якщо слід або предмет оглядався повторно, результати кожного огляду описуються окремо. Якщо після закінчення огляду виникла потреба щось додатково оглянути, результат описується в кінці протоколу. Робити дописки або будь-які виправлення в тексті категорично заборонено. Спеціальні терміни, названі спеціалістом, пишуться дослівно, але, як правило, повинні роз'яснюватись. В описовій частині протоколу фіксується обстановка місця події, вказується взаєморозташування основних об'єктів і речових доказів, описуються виявлені сліди й інші об'єкти; їхній зовнішній вигляд, розмір, колір, захід, номерний знак, написи, матеріал, з якого виготовлені, інші індивідуальні ознаки.

Під час опису обстановки слідчий завжди повинен виходити з того, що в подальшому може виникнути необхідність у реконструкції обстановки місця події (жорстокого поводження із твариною) і що це стане можливим лише в тому випадку, якщо якісно буде складено протокол. Неприпустимо вживати у протоколі невизначені слова й вираження типу поблизу, поруч, біля або робити в ньому якісь припущення.

Слідчим у протоколі огляду місця події в разі жорстокого поводження із тваринами також установлюються:

- **адреса** (місто, вулиця, номер будинку, номер корпусу, номер під'їзду, номер квартири) та інші координати місця огляду;
- **підходи** (дорога; прибудинковий майданчик; місце під'їзду автомобіля (заасфальтоване; ґрунтове; бетонне; тротуарна плитка; кам'яне; пісочне; засаджене газоном, інше);
- **схеми перехресть і площ** (хрестоподібне, Т-подібне, Х-подібне, У- подібне, багатобічне перехрестя, площа);
- **дорога** (проїжджа частина, земляне полотно, дорожнє полотно, смуга відведення, узбіччя, кювет, обріз, осьова лінія дороги);
- **профіль вулиці** (проїжджа частина (дорожнє покриття), смуга зелених насаджень, тротуар, газон;
- **елементи вулиці** (ширина вулиці, ширина тротуару, ширина проїжджої частини, ширина трамвайної колії, посадочний майданчик, центр перехрестя, острівець безпеки, осьова лінія);

- **житловий будинок** (дім-дача з мансардою, цегляний житловий будинок, багатопверховий панельний (секційний) житловий будинок, панельний (односекційний) житловий будинок);
- **об'єкти торгівлі і громадського харчування** (торговельний центр, супермаркет, магазин; літнє кафе; кіоск (торгівельний намет);
- **сходи і ліфт** (зовнішні сталеві пожежні сходи); ліфт; горішня драбина; двомаршеві сходи з дрібнорозмічених залізобетонних елементів; дерев'яні сходи; сходовий майданчик);
- **двері** (вхідні тамбура; квартири; торговельного центру; супермаркету; магазину; літнього кафе; кіоску (торговельного намету); одностулкові двостулкові; матеріал (металеві; дерев'яні; металопластикові; ДВП; ДСП);
- **дверні ручки** (ручка-скоба на планці, обертова Г-подібна ручка, обертова ручка-кнопка; інші);
- **дверні прилади** (перекидний врізаний шпінгалет; шпінгалет-засувка; поперечна засувка з круглим стрижнем; поперечна засувка з плоским стрижнем та кільцем для замка; заставний крючок на планках; поперечний пробій; дверний запобіжний ланцюжок; запірна штанга; напівшарнірна звичайна петля; напівшарнірна кутова петля; шарнірна петля; петля «стрілою»);
- **замок: врізний** (врізний циліндровий замок; меблевий сувальдний замок; врізний сувальдний замок із рігельним засовом та фіксатором, що регулюється; врізний сувальдний замок із важелем для відводу клямки ключем); **накладний** (циліндричний двообертвий замок із косою клямкою; циліндричний напівобертвий замок; сувальдний двообертвий замок; скриньовий сувальдний замок; універсальний меблевий циліндричний прирізний замок); **навісний** (сувальдний двообертвий замок; безсувальдний безпружинний замок із дужкою, що знімається; пружинний замок; циліндричний автоматичний висячий замок; висячий контрольний замок; безсувальдний замок; висячі замки без ключа з чотиризначним літерним (зліва) та 3-значним цифровим (справа) кодом; гвинтовий замок);
- **кількість кімнат** у будинку або в приміщенні торговельного центру, супермаркету; магазину; літнього кафе; кіоску (торговельного намету);
- **коридор** (порожній чи мебльований);
- **ванна кімната** (порожня чи мебльована; перерахувати санітарно-технічне устаткування)
- **кухонна кімната** (порожня чи мебльована; **кімната № 1** (порожня чи мебльована, перерахувати все умеблювання); **віконні і дверні балконні прилади.**

Слідчий обов'язково у протоколі огляду місця події фіксує виявлені та вилучені:

– *об'єкти, предмети* (фрагменти, речі, документи, цінності, грошові кошти й ін.);

– *сліди пальців рук* (вказуються місце розташування із зазначенням розмірних характеристик (відстань від того чи іншого об'єкта); поверхня, на якій виявлено та вилучено слід; методи та способи виявлення і вилучення; матеріал, на який вилучається слід (дактоплівка, липка стрічка з об'єктом - носієм та ін.), з обов'язковим зазначенням реактивів, порошоків та реагентів, за допомогою яких вилучається слідова інформація; вид пензлика (магнітний, флейцевий та ін.); зазначаються: тип, вид, форма, розмір і кількість слідів; спосіб пакування та опечатування);

– *сліди низу взуття* (вказуються місце розташування із зазначенням розмірних характеристик (відстань від того чи іншого об'єкта); поверхня, на якій виявлено та вилучено слід; методи і способи виявлення та вилучення; матеріал, на який вилучається слід (дактоплівка, липка стрічка з об'єктом - носієм та ін.), з обов'язковим зазначенням реактивів, порошоків, реагентів та приладів, за допомогою яких вилучається слідова інформація; зазначаються: тип, вид, форма, розмір (загальна довжина, найбільша ширина, найменша ширина) та кількість слідів; схематично відображається слід та/або слідова доріжка; вказується спосіб пакування та опечатування);

– *сліди транспортних засобів* (вказуються місце розташування із зазначенням розмірних характеристик бази автомобіля, шин; поверхня, на якій виявлено та вилучено слід; методи і способи виявлення та вилучення з обов'язковим зазначенням матеріалу, за допомогою якого, вилучається слідова інформація; зазначаються: тип, вид, форма, розмір та кількість слідів; схематично відображається слід у протоколі, вказується спосіб пакування та опечатування);

– *сліди знарядь зламу* (вказуються місце розташування із зазначенням розмірних характеристик (відстань від того чи іншого об'єкта); поверхня, на якій виявлено та вилучено слід; методи і способи виявлення та вилучення з обов'язковим зазначенням матеріалу, за допомогою якого вилучається слідова інформація (зліпкова маса, об'єкт-носії, інформаційний носій); зазначаються: тип, вид, форма, розмір (загальна довжина, найбільша ширина, найменша ширина) та кількість слідів; спосіб пакування та опечатування);

– *сліди речовини бурого кольору* (вказуються місце, поверхня, на якій виявлено слід; методи і способи виявлення й вилучення з

обов'язковим зазначенням матеріалу, за допомогою якого вилучається слідова інформація; зазначаються: тип, вид, форма, розмір і кількість слідів; спосіб пакування та опечатування);

– *мікрооб'єкти, волокна* (вказуються місце виявлення та вилучення об'єкту; розмірні характеристики; способи і методи вилучення; кількість слідів; спосіб пакування та опечатування);

– *сліди біологічного походження* – епітеліальні клітини, волосся, піт, слину тощо (вказуються місце, поверхня, на якій виявлено слід; методи і способи виявлення та вилучення; матеріал, на який вилучається слід; зазначається: тип, вид, форма, розмір і кількість слідів; спосіб пакування й опечатування) та інші сліди.

Під час огляду місця події слідчий описує обстановку, складає схему розташування предметів, споруд, будівель та, у випадку смерті тіла тварини, слідів крові, інших біологічних матеріалів. Установлює предмет, яким було вчинено злочин, якщо такий був (наприклад бита, палиця, камінь, мотузка, цегла тощо).

Слід пам'ятати, що в разі виявлення фактів жорстокого поводження із твариною за допомогою засобів масової інформації, в тому числі Інтернет, слідчий фіксує джерело надходження інформації та складає *протокол огляду конкретного Інтернет-ресурсу*. Наприклад, протокол огляду сторінки користувача всесвітньої соціальної мережі Інтернет «Facebook» тощо. У вказаному протоколі обов'язково зазначається час доступу до Інтернет-ресурсу та його скріншоти;

Слідчий збирає показання свідків, що оформлюється **протоколом допиту свідка** (слід пам'ятати, що означена слідча дія може здійснюватись тільки після внесення інформації до ЄРДР).

Під час допиту свідка слідчий обов'язково повідомляє, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначено законом, як передбачено у ст. 63 Конституції України. Свідок також повідомляється про кримінальну відповідальність, передбачену ст. 384 КК України (Завідомо неправдиве показання) та ст. 385 КК України (Відмова свідка від давання показань), про заборону розголошення відомостей, що стали відомі під час проведення слідчих дій, що вказані у ч. 3 ст. 66 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), а також про права та обов'язки свідка, що передбачені у ст. 66 КПК України, а саме:

1) свідок має право:

– знати, у зв'язку з чим і в якому кримінальному провадженні він допитується;

- користуватися під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій правовою допомогою адвоката;
- давати показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;
- користуватися нотатками і документами під час давання показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших відомостей, які йому важко тримати в пам'яті;
- на відшкодування витрат, пов'язаних з викликом для давання показань;
- ознайомлюватися з протоколом допиту та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, а також власноручно робити такі доповнення і зауваження;
- заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом;
- заявляти відвід перекладачу.

2) свідок зобов'язаний:

- прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;
- давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду;
- не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) при ньому, і які стали відомі свідку у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Особа, яку залучають до проведення процесуальних дій під час досудового розслідування як понятого або яка стала очевидцем таких дій, зобов'язана на вимогу слідчого, прокурора не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії.

Слідчий призначає проведення судово-ветеринарної експертизи²⁸⁸, що на сьогодні проводиться у Харківській державній зооветеринарній академії.

У разі направлення тіла тварини на дослідження слідчий повинен звернутися до експерта із такими запитаннями:

- 1) причина настання смерті;
- 2) чи є на тілі тілесні ушкодження, спосіб їх нанесення;
- 3) наявність каліцтва, їх причини та ін.

²⁸⁸ Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ М-ва юстиції України від 08.10.1998 №53/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

У випадку поширення матеріалів із закликами до вчинення жорстокого поводження із тваринами слідчий проводить обшук житла чи іншого володіння з метою встановлення аудіо-, відео-, фото матеріалів, вилучає всі технічні засоби (у тому числі мобільні телефони) та носії інформації і направляє на **комп'ютерно-технічну експертизу** з метою встановлення на вказаних носіях зображення, відео жорстокого поводження із тваринами.

Слідчий складає обвинувальний акт і реєстр матеріалів судового розслідування, який *передає до прокурора*, який погоджує, затверджує та направляє кримінальну справу за ст. 299 КК України до суду для прийняття рішення.

Отже, жорстоке поводження із тваринами – це протиправні діяння, за які особу буде притягнуто до юридичної відповідальності, а також діяння, що свідчать про відхилення у поведінці правопорушника щодо тварин та людей. Своєчасне виявлення, припинення та притягнення винних до адміністративної чи кримінальної відповідальності за жорстоке поводження із тваринами дає не тільки можливість захистити природні права тварин, реалізувати законодавство у сфері зоозахисту, але й можливість для попередження та виявлення протиправних дій щодо людей.

Слід також пам'ятати, що найуразливішими від дій правопорушника, який жорстоко поводиться із тваринами, стають не тільки тварини, але й члени сім'ї, які є найближчими до маргінала.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття та сутність жорстокого поводження із тваринами.
2. Правове регулювання запобігання та протидії жорстокому поводженню із тваринами: міжнародний та національний рівень.
3. Розкрийте феномен зв'язку жорстокого поводження із тваринами та насильства над людьми. Охарактеризуйте дослідження вчених із цього питання.
4. Виникнення та діяльність Британського королівського товариства з попередження жорстокого поводження із тваринами.
5. Охарактеризуйте правовий статус тварини відповідно до чинного законодавства України.
6. Як співвідносяться право власності на тварину та природні права тварини?
7. Які загальні правила поводження із тваринами виключають жорстокість? Що не допускається під час поводження із тваринами?

8. Сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції у випадках жорстокого поводження із тваринами.

9. Адміністративна відповідальність за жорстоке поводження із тваринами.

10. Розкрийте сутність кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Який правовий статус мають тварини відповідно до чинного законодавства України:

- а) тварини не мають жодного правового статусу;
- б) тварини мають правовий статус речі;
- в) тварини мають правовий статус речі, і вони є особливим об'єктом цивільних прав.

2. Чи обмежене право власності або інші речові права особи, яка утримує тварину:

- а) ні;
- б) так, обмежені обов'язком дотримання норм і вимог Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (ст.12);
- в) так, але за добровільної згоди власника.

3. Як впливають на ризик учинення домашнього насильства погрози кривдника вбити або уже вчинене вбивство, завдання навмисної шкоди домашній та/або іншій тварині:

- а) зменшується ризик домашнього насильства;
- б) не впливає на ризик домашнього насильства;
- в) збільшується ризик домашнього насильства.

4. Чи може бути припинено право власності та інші речові права на тварин у разі жорстокого поводження з ними:

- а) так, але за згоди власника;
- б) ні;
- в) так.

5. Який орган приймає рішення про припинення права власності та інші речові права на тварин у разі жорстокого поводження з ними:

- а) поліцейський;
- б) суд;
- в) прокурор.

6. У якій країні та в якому році було прийнято Закон Мартіна, який перший передбачав благополуччя тварин та забороняв жорстоке поводження із тваринами:

- а) у 1922 році в Німеччині;
- б) у 1822 році у Великій Британії;
- в) у 1922 році у Франції.

7. Перша організація захисту тварин називалась:

- а) Німецьке товариство з попередження жорстокого поводження із тваринами;
- б) Французьке товариство з попередження жорстокого поводження із тваринами;
- в) Британське королівське товариство з попередження жорстокого поводження із тваринами.

8. На захист природних прав тварин в Україні спрямований:

- а) Закон України «Про Національну поліцію»;
- б) Закон України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них»;
- в) Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження».

9. Під час поводження із твариною не допускається:

- а) використання оснащень, інвентарю, що травмують тварин; примушування тварин до виконання неприродних для них дій, що призводять до травмувань;
- б) нанесення побоїв, травм із метою примушування тварин до виконання будь-яких вимог; використання тварин в умовах надмірних фізіологічних навантажень;
- в) всі перелічені вище відповіді правильні.

10. Чи може бути вилучена тварина, яка стала об'єктом жорстокого поводження, до розгляду справи за суттю у межах адміністративного провадження:

- а) ні;
- б) так;
- в) так, але тільки за письмової згоди власника.

11. Супроводжувати домашню тварину може особа, яка досягла:

- а) 13-річного віку;
- б) 14-річного віку;
- в) 15-річного віку.

ГЛАВА 10

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

10.1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ

Діяльність поліцейських, як і будь-якої іншої особи, уповноваженої здійснювати покладені на неї державою повноваження, ґрунтується на чинному законодавстві України. Під час проходження служби поліцейські іноді вчиняють діяння, які протилежні вимогам законодавства, що призводить до зниження довіри населення до поліції, а іноді й до порушення прав і свобод людини. Такі протиправні дії, що не охоплюються поняттям злочину, варто вважати дисциплінарним проступком.

У Дисциплінарному статуті Національної поліції України *дисциплінарним проступком* є протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції²⁸⁹.

Так само у Статуті визначено механізм установлення істини в таких ситуаціях, тобто процедуру дослідження всіх обставин події, що може свідчити про проступок поліцейського. Таким механізмом є *службове розслідування*, яке варто розуміти як діяльність із збирання, перевірки та оцінки матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського²⁹⁰. Сутністю проведення службового розслідування є визначення наявності вини та складу проступку в діяннях службовця, стосовно якого воно проводилося щодо виконання

²⁸⁹ Дисциплінарний статут Національної поліції України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : Майдан, 2019. С. 88.

²⁹⁰ Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

його службових повноважень. Склад дисциплінарного проступку, як і взагалі правопорушення, включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт, суб'єктивну сторону. Об'єктом дисциплінарного проступку є суспільні відносини, що регламентуються вимогами законодавства, яке регламентує діяльність поліції в тій чи іншій сфері. Деякі автори вважають, що наявність шкоди як складу об'єктивної сторони дисциплінарного проступку не є обов'язковою, достатньо лише самого діяння, яке порушує вимоги чинного законодавства.

Варто не погодитися з цією думкою, адже будь-яке порушення вимог нормативно-правових актів або вказівок керівництва тягне за собою порушення порядку управління в державі або прав і свобод людини, а це і є шкодою, що настає у разі вчинення поліцейським дисциплінарного проступку. Тож наявність наслідків, які спричинені проступком, є обов'язковим елементом складу. Суб'єктом дисциплінарного проступку є поліцейський, який проходить службу в органах (підрозділах) Національної поліції України. Будь-які інші вимоги до суб'єкта не висувуються. Суб'єктивною стороною є вина особи, яка найчастіше виявляється у формі умислу.

Тобто службове розслідування – це діяльність уповноважених органів та працівників органів поліції щодо підтвердження/спростування існування самого факту порушення, встановлення особи, яка його вчинила, ступеня винності особи, яка вчинила цей проступок.

Процедура проведення службового розслідування стосовно поліцейського визначена Порядком проведення службових розслідувань у Національній поліції України, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2018 № 893²⁹¹.

Підставами для призначення службового розслідування є заяви, скарги та повідомлення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, засобів масової інформації, рапорти про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку.

Проведення службового розслідування полягає в діяльності дисциплінарної комісії із **збирання, перевірки та оцінки матеріалів і відомостей** про дисциплінарний проступок поліцейського

²⁹¹ Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України : затв. Наказом МВС України від 07.11.2018 № 893 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18>.

з метою своєчасного, повного та **об'єктивного з'ясування всіх обставин** його вчинення, **установлення причин і умов** учинення дисциплінарного проступку, **вини** поліцейського, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди та для **підготовки пропозицій щодо усунення причин** учинення дисциплінарних проступків.

Службове розслідування призначається виключно за письмовим наказом керівника, якому надано повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення, за наявності даних про:

- внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про скоєння поліцейським кримінального правопорушення;
- повідомлення поліцейському про підозру в учиненні ним кримінального правопорушення, якщо службове розслідування не було проведено на підставі попереднього пункту або якщо за його результатами не було встановлено дисциплінарного проступку;
- надходження подання спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або припису Національного агентства з питань запобігання корупції, в якому міститься вимога щодо проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов, за яких стало можливим учинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи невиконання вимог Закону України «Про запобігання корупції»;
- ознаки дисциплінарного проступку, що призвів до загибелі або поранення (контузії, травми або каліцтва) поліцейського під час виконання ним службових повноважень;
- недотримання підстав та порядку застосування або використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів або заходів фізичного впливу;
- недотримання норм кримінального процесуального законодавства України під час проведення досудового розслідування;
- втрату поліцейським службового посвідчення та спеціального нагрудного знака (жетона), табельної, добровільно зданої чи вилученої зброї або боєприпасів, нагородної зброї, якщо вона зберігалася в територіальному органі поліції чи його територіальному (відокремленому) підрозділі, а також закладі, установі Національної поліції України, що належать до її управління (далі – органи (підрозділі, закладі, установі) поліції), а також втрату спеціальних засобів поліцейським чи відсутність їх в органі (підрозділі, закладі, установі) поліції, матеріалів досудового розслідування, справ оперативного обліку та справ про адміністративні правопорушення, речових

доказів, а також тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження;

- розголошення конфіденційної, таємної, службової або іншої інформації, яка містить таємницю, що охороняється законом;
- порушення законодавства України у сфері фінансово-господарської діяльності органів поліції, а також установ, які належать до сфери управління Національної поліції України, виявлені під час ревізій або перевірок, внутрішніх аудитів;
- перебування поліцейського на роботі (службі) у стані алкогольного сп'яніння або стані, викликаному вживанням наркотичних чи інших одурманюючих засобів, або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції;
- приховування від обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні та адміністративні правопорушення, які були відомі поліцейському, але не отримали реєстраційного номера або не були зафіксовані ним у встановленому законодавством України порядку.

Службове розслідування не призначається, якщо до органу (підрозділу, закладу, установи) поліції чи закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, надійшли матеріали про вчинення поліцейським адміністративного правопорушення, що складені в порядку, визначеному Кодексом України про адміністративні правопорушення. Якщо такі матеріали відповідають чинному законодавству та складені у законний спосіб, керівник органу або підрозділу поліції приймає рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності на підставі зазначених матеріалів.

Проект наказу про призначення службового розслідування та пропозиції щодо складу дисциплінарної комісії готує уповноважений структурний підрозділ, яким встановлено наявність підстав для проведення службового розслідування. За рішенням уповноваженого керівника в межах повноважень підготувати проєкту наказу про призначення службового розслідування може бути доручено іншому органу (підрозділу) поліції.

У наказі про призначення службового розслідування та утворення дисциплінарної комісії визначаються голова та члени дисциплінарної комісії, зазначається **підстава проведення** службового розслідування, а також **прізвище, ім'я, по батькові, посада поліцейського, стосовно якого воно проводиться** (у разі якщо на час призначення службового розслідування це відомо). Крім того, до проєкту наказу додається документ, який є підставою проведення розслідування.

10.2. Дисциплінарні комісії

Проведення службових розслідувань за фактом порушення поліцейським службової дисципліни здійснюють дисциплінарні комісії. Порядок утворення дисциплінарних комісій та їх повноваження визначено Положенням про дисциплінарні комісії в Національній поліції України, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2018 № 893²⁹². Дисциплінарні комісії формуються з поліцейських та працівників поліції, які мають відповідні знання і досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування.

Дисциплінарна комісія утворюється у складі **не менше трьох осіб**, з яких визначається голова дисциплінарної комісії. У разі призначення службового розслідування за відомостями про скоєння поліцейським дисциплінарного проступку, що потребує значного обсягу дій, зокрема опитування великої кількості поліцейських та інших осіб, витребування та аналізу значного обсягу матеріалів, уповноважений керівник може призначити заступника голови дисциплінарної комісії. Головою дисциплінарної комісії, утвореної в поліції, може бути лише поліцейський.

Дисциплінарна комісія створюється з числа працівників органу, де призначено службове розслідування. У випадку необхідності залучення до проведення службового розслідування поліцейських або працівників іншого органу чи підрозділу поліції включення їх до складу комісії відбувається лише за згоди їх керівника. Додатковим критерієм є відповідні знання і досвід служби (роботи) в поліції та відповідна фахова підготовка щодо предмета проведення службового розслідування.

Повноваження дисциплінарної комісії розпочинаються з моменту видання наказу про проведення службового розслідування та створення дисциплінарної комісії. Закінчуються – в день затвердження уповноваженим керівником висновку службового розслідування. У разі продовження строків службового розслідування повноваження дисциплінарної комісії продовжуються тим самим наказом і на той самий строк.

До складу комісії **можуть** включатися:

– працівники Міністерства внутрішніх справ України із числа кандидатур, запропонованих міністром внутрішніх справ України, у

²⁹² Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України : затв. Наказом МВС України від 07.11.2018 № 893 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18>.

випадках проведення службових розслідувань щодо заступників керівника Національної поліції України чи керівників територіального органу Національної поліції України;

– представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет у випадках проведення службових розслідувань за відомостями про порушення поліцейським конституційних прав і свобод людини та громадянина (загальна кількість представників громадськості не може перевищувати 3 осіб);

– працівники підрозділу забезпечення прав людини Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за фактами надходження до органів та підрозділів поліції повідомлень про порушення поліцейськими під час виконання службових обов'язків прав і свобод людини та громадянина;

– працівники служби професійної підготовки підрозділів кадрового забезпечення Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за відомостями про порушення порядку та підстав застосування поліцейських заходів примусу, внаслідок чого особі було заподіяно тілесні ушкодження або ці дії призвели до її смерті, а також скоєння діяння, що містить ознаки дисциплінарного проступку та призвело до загибелі або поранення (травмування) поліцейських під час виконання службових обов'язків;

– представники служби психологічного забезпечення підрозділів кадрового забезпечення Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за відомостями про скоєння поліцейським діяння, що містить ознаки дисциплінарного проступку та призвело до самогубства або спроби самогубства поліцейського;

– представники підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, а також управління майном Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за фактами втрати поліцейським зброї та спеціальних засобів або викрадення їх у поліцейського чи з органу (підрозділу) поліції;

– представники підрозділів документального забезпечення Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за фактами розголошення службової інформації, крім інформації, яка не пов'язана з охороною державної таємниці, та спеціальної інформації, втрати (викрадення), пошкодження виданих поліцейському печаток, штампів і бланків;

– представники підрозділів режиму та технічного захисту інформації Національної поліції України у випадках проведення

службових розслідувань за фактами розголошення таємної або іншої інформації, яка містить таємницю, що охороняється законом, порушення режиму секретності;

– представники підрозділів внутрішнього аудиту Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за фактами порушень фінансово-господарської діяльності органів поліції, а також установ, які належать до сфери управління Національної поліції України, виявлених під час ревізій або перевірок, внутрішніх аудитів;

– представники підрозділів кіберполіції Національної поліції України та підрозділів інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за фактом порушення поліцейським порядку доступу до державних інформаційних ресурсів, порушення порядку доступу до баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України та інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», а також порушення встановленого порядку роботи з електронно-обчислювальними машинами, комп'ютерною мережею Національної поліції України;

– представники підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України в разі виявлення факту невнесення слідчими органу (підрозділу) поліції відомостей за заявами та повідомленнями про вчинені кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або їх приховування;

– представники підрозділів «Корпусу оперативно-раптових дій» Національної поліції України, якщо порушення сталося під час планування, підготовки та проведення спеціальних поліцейських операцій;

– представники підрозділів спеціального зв'язку Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за фактами порушення вимог нормативно-правових актів з питань організації та забезпечення безпеки спеціальних видів зв'язку.

Метою залучення працівників інших підрозділів є поглиблене вивчення причин і умов, що передували порушенню службової дисципліни.

Обов'язкові вимоги до персонального складу комісії:

1. Персональний склад дисциплінарних комісій із проведення службових розслідувань за відомостями про порушення поліцейським посадових (функціональних) обов'язків, наказів безпосереднього

керівника, втрату службового посвідчення та (або) спеціального жетона (знака) формується із числа поліцейських та працівників органу (підрозділу) поліції, в якому проходить службу зазначений поліцейський.

2. Персональний склад дисциплінарних комісій із проведення службових розслідувань за відомостями про порушення поліцейським норм кримінального процесуального законодавства під час здійснення досудового розслідування в кримінальному провадженні формується із числа працівників органів досудового розслідування Національної поліції України.

3. У випадку проведення службових розслідувань за відомостями про порушення поліцейським службової дисципліни, що призвело до поранення (контузії, травми чи каліцтва) або загибелі поліцейського, до складу дисциплінарної комісії включаються працівники підрозділів з охорони праці.

4. Для проведення службових розслідувань щодо реєстрації в Єдиному реєстрі досудових розслідувань відомостей про скоєне поліцейським кримінальне правопорушення, повідомлення поліцейському про підозру в учиненні ним кримінального правопорушення, скоєння діяння, що містить ознаки дисциплінарного проступку та призвело до загибелі або травмування (поранення) поліцейського під час здійснення службових повноважень, самогубства або спроби самогубства поліцейського, порушення поліцейським вимог законодавства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, що призвело до скоєння дорожньо-транспортної пригоди, унаслідок якої загинув(ли) чи отримав(ли) тілесні ушкодження поліцейський(і) чи інші особи, а також за повідомленнями про порушення порядку і правил застосування поліцейським поліцейських заходів примусу, що призвело до загибелі або поранення поліцейського чи загибелі іншої особи, до складу дисциплінарних комісій включаються працівники управління (відділу) інспекції з особового складу підрозділів кадрового забезпечення, а де такі підрозділи відсутні, – працівники підрозділів моніторингу або внутрішніх розслідувань Національної поліції України.

Також, за листом керівника Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України чи його заступника, а також керівника територіального (відокремленого) підрозділу цього органу, до складу дисциплінарної комісії може бути включено одного або кількох представників підрозділу внутрішньої безпеки.

Забороняється включати до складу дисциплінарної комісії особу, яка (щодо якої):

- визнана недієздатною або обмежено дієздатною;
- засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, в тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;
- має непогашену або незняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої;
- було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих підстав;
- притягувалася до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- є підлеглою поліцейського, щодо якого призначено службове розслідування;
- сприяла вчиненню або приховуванню дисциплінарного проступку;
- заінтересованих у результатах розслідування.

Дисциплінарна комісія під час проведення щодо поліцейського службового розслідування має право:

1) відвідувати місце скоєння можливого дисциплінарного проступку, при цьому не перешкоджати здійсненню правоохоронними органами огляду місця події в межах кримінального процесуально-го чи адміністративного законодавства;

2) викликати поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, а також запрошувати інших працівників органів (підрозділів) поліції, інших осіб (за їх згодою), які обізнані або причетні до обставин, що стали підставою для призначення службового розслідування, й одержувати від них усні або письмові пояснення, здійснювати фіксацію технічними засобами за згодою особи, з якою проводиться бесіда, її усних пояснень, а також одержувати документи, що стосуються службового розслідування;

3) проводити одночасні опитування осіб, у поясненнях яких про обставини дисциплінарного проступку є суттєві розбіжності. Одночасне опитування проводиться за згодою опитуваних осіб, про його проведення складається довідка;

4) одержувати в органах, закладах, установах поліції та їх підрозділах чи за запитом в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування необхідні документи або їх копії та долучати до матеріалів службового розслідування;

5) вивчати документи, що стосуються до службового розслідування, у разі потреби знімати з них копії і долучати до матеріалів службового розслідування;

6) користуватися в установленому порядку базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та інших органів державної влади;

7) залучати в разі потреби відповідних фахівців і отримувати консультації спеціалістів з питань, що стосуються службового розслідування;

8) у разі перешкоджання посадовими особами поліції проведенню службового розслідування шляхом подання письмового рапорту (заяви) доповідати про це уповноваженому керівнику, який його призначив, для ініціювання питання призначення службового розслідування щодо такої особи;

9) у разі необхідності проведення значного обсягу дій звертатися з рапортом до керівника, який призначив службове розслідування, про продовження строку службового розслідування та (або) додаткове залучення працівників з метою своєчасного його завершення.

Голова дисциплінарної комісії:

1) забезпечує організацію роботи дисциплінарної комісії;

2) організовує та веде засідання дисциплінарної комісії;

3) підписує висновок службового розслідування, протоколи засідань дисциплінарної комісії (в разі розгляду справи у формі відкритого засідання);

4) готує пропозиції керівнику, який призначив службове розслідування, про залучення фахівців для з'ясування питань, що мають значення для встановлення обставин дисциплінарного проступку;

5) формує завдання для спеціалістів, залучених для надання практичної і методичної допомоги дисциплінарній комісії на час проведення службового розслідування;

6) інформує свого заступника та членів дисциплінарної комісії про документи та інші матеріали, що надійшли до дисциплінарної комісії;

7) у разі систематичного невиконання обов'язків членом дисциплінарної комісії інформує про це керівника, який призначив службове розслідування, а також подає йому пропозиції про внесення змін до персонального складу комісії;

8) забезпечує виклик поліцейських та інших осіб для отримання пояснень, організовує їх опитування, у тому числі з використанням технічних засобів;

9) інформує членів дисциплінарної комісії та запрошених осіб про проведення засідання дисциплінарної комісії;

10) у встановлений строк готує та подає на розгляд і затвердження керівнику, який призначив службове розслідування, підписаний

особисто та членами дисциплінарної комісії висновок службового розслідування та проєкт наказу про накладення на поліцейського дисциплінарного стягнення;

11) за необхідності організує прибуття та огляд дисциплінарною комісією місця скоєння дисциплінарного проступку;

12) уживає заходів із забезпечення доступу членів дисциплінарної комісії до баз (банків) даних Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та інших органів державної влади;

13) звертається до керівника, який призначив службове розслідування, з умотивованим рапортом про продовження строків його проведення, а також забезпечує підготовку проєкту наказу про продовження строків проведення службового розслідування;

14) після затвердження висновку службового розслідування за письмово оформленим волевиявленням поліцейського, стосовно якого проводилося службове розслідування, забезпечує ознайомлення його із затвердженим висновком службового розслідування, а також із матеріалами, зібраними у процесі його проведення, з дотриманням вимог законодавства України.

Факт ознайомлення із затвердженим висновком службового розслідування або отримання його копії оформлюється відповідним записом на останньому аркуші (за відсутності вільного місця – на його звороті) цього висновку із проставленням підпису, зазначенням прізвища та ініціалів поліцейського, який з ним ознайомився, а також дати ознайомлення;

15) забезпечує належне збереження, облік та передання до служби діловодства (канцелярії) після затвердження висновку службового розслідування матеріалів цього розслідування (справи).

У разі передання матеріалів службового розслідування (справи) до органів досудового розслідування забезпечує передання їх засвідчених копій до служби діловодства (канцелярії) органу (підрозділу) поліції, в якому проходить службу;

16) користується іншими повноваженнями члена дисциплінарної комісії.

Член дисциплінарної комісії:

1) бере участь у роботі дисциплінарної комісії та її засіданнях;

2) для з'ясування питань, пов'язаних зі службовим розслідуванням, із дотриманням чинного законодавства України відвідує органи, підрозділи, установи поліції або, за погодженням з адміністрацією, інші органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства, установи й організації незалежно від форм власності,

отримує від їх працівників письмові або усні пояснення, документи і матеріали, що стосуються предмета службового розслідування;

3) готує та надсилає за підписами уповноважених посадових осіб поліції запити для отримання інформації, яка має значення для проведення службового розслідування, збирає інформацію, пояснення, документи і матеріали, здійснює їх дослідження;

4) у разі необхідності подає пропозиції щодо організації роботи дисциплінарної комісії, залучення до участі в її роботі фахівців, запрошення відповідних осіб для отримання пояснень, а також опрацювання матеріалів та висновку службового розслідування;

5) у разі незгоди з висновками і пропозиціями за результатами службового розслідування викладає в письмовій формі свою окрему думку, що додається до протоколу засідання або долучається до висновку службового розслідування;

6) інформує голову дисциплінарної комісії про факти перешкоджання з боку поліцейських та інших працівників Національної поліції України проведенню службового розслідування, діяльності комісії, а також про виявлені порушення законодавства, вимог нормативно-правових актів, інші недоліки;

7) у межах компетенції виявляє та досліджує причини та умови, що сприяли скоєному дисциплінарному проступку, готує пропозиції щодо їх усунення;

8) зобов'язаний зберігати інформацію, що стала йому відома під час проведення службового розслідування, а також не використовувати її у своїх інтересах чи в інтересах третіх осіб;

9) зобов'язаний заявити про самовідвід у випадках, передбачених цим Положенням;

10) у разі відмови поліцейського, щодо якого проводиться службове розслідування, надати пояснення факт відмови фіксує шляхом складання акта, що підписують члени дисциплінарної комісії, присутні під час відмови, та особи, присутні під час відмови.

У разі складання акта про відмову поліцейського надати пояснення у триденний строк з моменту складання в установленому законодавством порядку реєструє цей акт у підрозділах документального забезпечення за місцем свого проходження служби, а в разі неможливості – в органі (підрозділі) поліції, працівник якого допустив порушення, після чого зазначений акт долучає до матеріалів службового розслідування;

11) у разі відмови іншої опитуваної особи надати пояснення обов'язково документально засвідчує таку відмову складанням акта;

12) у разі встановлення під час проведення службового розслідування ознак кримінального чи адміністративного правопорушення негайно доповідає про це відповідному керівнику для вирішення питання про передання матеріалів до правоохоронних органів для прийняття рішення згідно з вимогами законодавства;

13) у разі виявлення в поліцейського, службових приміщеннях, у службовому автотранспорті предметів, речей, лікарських препаратів тощо, обіг яких згідно із законодавством заборонено або обмежено, а також предметів та речей, які надалі можуть стати речовими доказами, інформує про це компетентні органи для документування та подальшого збереження слідів і доказів скоєного правопорушення з одночасним повідомленням про це керівника, який призначив службове розслідування;

14) виконує в межах повноважень доручення голови дисциплінарної комісії, пов'язані з проведенням службового розслідування, та за дорученням голови дисциплінарної комісії веде протокол засідання дисциплінарної комісії.

10.3. СТРОКИ ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Службове розслідування розпочинається із дня видання наказу про його призначення та завершується в день затвердження керівником, який призначив службове розслідування, чи особою, яка виконує його обов'язки, висновку службового розслідування.

Службове розслідування проводиться та має бути завершено не пізніше **одного місяця** з дня його призначення керівником. У разі потреби за вмотивованим письмовим рапортом (доповідною запискою) голови дисциплінарної комісії, утвореної для проведення службового розслідування, його строк може бути продовжений наказом керівника, який призначив службове розслідування, або його прямим керівником, але не більш як на 1 місяць. При цьому загальний строк проведення службового розслідування не може перевищувати **60** календарних днів. До строку проведення службового розслідування **не зараховується** документально підтверджений час перебування поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, у відрядженні, на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) або у відпустці.

Службове розслідування вважається завершеним у день затвердження керівником, який призначив службове розслідування, чи особою, яка його заміщує, висновку за результатами службового

розслідування. Якщо закінчення строку проведення службового розслідування припадає на вихідний чи інший неробочий день, останнім днем строку є перший після нього робочий день. **Службове розслідування має встановити:**

1) наявність чи відсутність складу дисциплінарного проступку в діянні (дії чи бездіяльності) поліцейського, з приводу якого (якої) було призначено службове розслідування;

2) наявність чи відсутність порушень положень законів України чи інших нормативно-правових актів, організаційно-розпорядчих документів або посадових інструкцій;

3) ступінь вини кожної з осіб, які вчинили дисциплінарний проступок;

4) обставини, що пом'якшують або обтяжують ступінь і характер відповідальності поліцейського чи знімають безпідставні звинувачення з нього;

5) відомості, що характеризують поліцейського, а також дані про наявність або відсутність у нього дисциплінарних стягнень;

6) вид і розмір заподіяної шкоди;

7) причини та умови, що призвели до вчинення дисциплінарного проступку.

Письмові клопотання поліцейського, стосовно якого призначено службове розслідування, про отримання і долучення до матеріалів службового розслідування документів, отримання додаткових пояснень від інших осіб подаються голові або членам дисциплінарної комісії в межах строку проведення службового розслідування.

Голова дисциплінарної комісії впродовж 5 робочих днів з моменту отримання такого письмового клопотання вивчає його обґрунтованість, за результатами вивчення в межах строку проведення службового розслідування приймає рішення про його задоволення або про відмову в задоволенні, про що інформує поліцейського, який подав таке клопотання. Письмова скарга на дії осіб, які проводять службове розслідування, подається поліцейським, стосовно якого його призначено, уповноваженому керівнику. У разі визнання такої скарги обґрунтованою уповноважений керівник у межах строку, встановленого законодавством України, може прийняти рішення про виключення особи, дії якої було оскаржено, зі складу дисциплінарної комісії, а також про призначення відносно неї (у разі виявлення ознак дисциплінарного проступку) службового розслідування.

10.4. ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЮ КОМІСІЄЮ

Розгляд справи дисциплінарною комісією проводиться зазвичай у формі письмового провадження. Збирання та перевірка матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського у разі розгляду справи у формі письмового провадження здійснюються зазвичай шляхом:

- одержання пояснень щодо обставин справи від поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, та від інших осіб;
- одержання в органах, закладах, установах поліції та їх підрозділах чи за запитом в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування необхідних документів або їх копій та долучення до матеріалів справи;
- отримання консультацій спеціалістів із питань, що стосуються службового розслідування.

У разі розгляду справи у формі письмового провадження дисциплінарною комісією приймається рішення без повідомлення та (або) виклику інших учасників службового розслідування на підставі наявних у справі матеріалів.

За рішенням уповноваженого керівника розгляд справи може здійснюватися дисциплінарною комісією на відкритому засіданні, яке полягає в гласному та відкритому дослідженні обставин, які стали підставою для призначення службового розслідування, за участю поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, та інших заінтересованих осіб.

У формі відкритого засідання розгляд справи може проводитися за відомостями про порушення поліцейським конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Розгляд справи дисциплінарною комісією, членами якої є представники громадськості або інші особи, які не мають відповідної форми допуску до інформації з обмеженим доступом, здійснюється з дотриманням вимог законодавства у сфері охорони державної таємниці чи іншої інформації, що охороняється законом.

У разі прийняття уповноваженим керівником рішення про розгляд справи у формі відкритого засідання голова дисциплінарної комісії покладає на одного з членів дисциплінарної комісії обов'язки секретаря, який забезпечує інформування інших членів дисциплінарної комісії про дату, час і місце проведення відкритих засідань

комісії, запрошення поліцейського, стосовно якого призначено службове розслідування, інших заінтересованих осіб на такі засідання, веде протоколи засідань. Під час розгляду справи у формі відкритого засідання всі процедурні питання, пов'язані з його проведенням, порядок дослідження матеріалів справи (у тому числі оголошення матеріалів, надання пояснень, їх дослідження тощо) визначає голова дисциплінарної комісії. Рішення про запрошення інших заінтересованих осіб на засідання комісії, черговість заслуховування їх пояснень приймає голова дисциплінарної комісії, при цьому поліцейського, який притягається до відповідальності, не пізніше ніж за три дні в письмовій формі повідомляють про час, дату та місце розгляду справи дисциплінарною комісією.

Збирання та перевірка матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського під час розгляду справи у формі відкритого засідання здійснюються як шляхом одноосібного одержання пояснень членами дисциплінарної комісії, надсилання запитів про надання необхідних документів або їх копій, отримання консультацій спеціалістів з питань, що стосуються службового розслідування, так і шляхом дослідження отриманих документів, пояснень на відкритих засіданнях дисциплінарної комісії, одержання пояснень безпосередньо на цих засіданнях.

Зібрані одноосібно членами дисциплінарної комісії матеріали і відомості підлягають дослідженню на відкритих засіданнях дисциплінарної комісії. У разі неможливості будь-кого із членів дисциплінарної комісії або інших запрошених осіб із поважних причин бути присутнім на відкритому засіданні дисциплінарної комісії таке засідання за рішенням голови дисциплінарної комісії може бути перенесено.

Поліцейський, стосовно якого проводиться службове розслідування, та інші особи можуть надавати усні чи письмові пояснення з приводу відомих їм відомостей про діяння, що стало підставою для призначення службового розслідування.

Під час розгляду справи у формі письмового провадження поліцейський, стосовно якого проводиться службове розслідування, надає пояснення в письмовій формі. У письмовому поясненні поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, та інших осіб зазначаються посада, звання, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка одержує пояснення; прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце роботи, посада, адреса проживання особи, котра надає пояснення, а якщо пояснення надається поліцейським, додатково зазначаються відомості про освіту, час служби в поліції та на займаній посаді; попередження особи про право відмовитися

надавати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначено законодавством України; надання особою, котра надає пояснення, згоди на обробку та використання в службових документах поліції її персональних даних.

Пояснення поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, та інших осіб може фіксуватися на бланку пояснення встановленого зразка. Отримання пояснень від поліцейського, який перебуває під вартою, здійснюється через адміністрацію місця ув'язнення шляхом його повідомлення про необхідність надіслати пояснення на зазначену дисциплінарною комісією адресу.

Отримання пояснень від поліцейського, який перебуває на чергуванні або патрулюванні, здійснюється лише після закінчення ним чергування, патрулювання або заміни його іншим поліцейським, а від поліцейського, який перебуває у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, – після його протверезіння. Поліцейський, стосовно якого проводиться службове розслідування, має право відмовитися від надання пояснень. Відмова поліцейського або іншої посадової особи поліції надавати пояснення про обставини, які є предметом службового розслідування, крім відмови давати будь-які пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначено законодавством України, а також надання завідомо неправдивих пояснень є перешкоджанням проведеному службового розслідування.

Факт відмови поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, та інших осіб від надання пояснень фіксується шляхом складення акта про відмову надати пояснення. В акті обов'язково зазначаються відомості про дату, час і місце його складення, посади, звання, прізвища, імена, по батькові осіб, які його склали, прізвище, ім'я, по батькові особи, якій було запропоновано надати пояснення та яка відмовилася це зробити, а також (у разі повідомлення) причини такої відмови. Акт про відмову надати пояснення підписують член дисциплінарної комісії, присутній під час відмови, та інші особи, присутні під час відмови. Акт про відмову надати пояснення реєструється у службі діловодства (канцелярії) органу (підрозділу, закладу, установи) поліції, ЗВО, в якому утворена дисциплінарна комісія, та долучається до матеріалів службового розслідування.

Під час розгляду справи у формі відкритого засідання поліцейський, стосовно якого проводиться службове розслідування, може надавати письмові пояснення, а також усні пояснення, які фіксуються одним із членів дисциплінарної комісії на бланку пояснення або за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу.

Інформація про час та спосіб повідомлення поліцейського про необхідність прибуття на засідання дисциплінарної комісії, форма надання ним пояснення зазначаються у протоколі відкритого засідання дисциплінарної комісії. Власноруч викладене на відкритому засіданні дисциплінарної комісії письмове пояснення поліцейського зачитується членам дисциплінарної комісії, які з метою уточнення можуть ставити додаткові запитання, що разом із відповідями на них вносяться до цього пояснення.

У разі надання поліцейським під час відкритого засідання усних пояснень такі пояснення (якщо не здійснено їх фіксування за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу) можуть фіксуватися одним із членів дисциплінарної комісії на бланку пояснення. Після надання поліцейським усних пояснень заповнений бланк пояснення надається йому для ознайомлення, внесення можливих уточнень, доповнень та проставлення підпису. Такі пояснення під час відкритого засідання можуть фіксуватися за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу, а носій, на якому зафіксовано такі пояснення, є додатком до протоколу відкритого засідання і після закінчення відкритого засідання долучається до матеріалів справи.

Якщо поліцейський, викликаний на засідання дисциплінарної комісії, **не з'явився та не повідомив** про причини свого неприбуття, він вважається таким, **що належно повідомлений**. У цьому разі засідання дисциплінарної комісії **проводиться без його участі**, а поліцейський вважається таким, що відмовився від надання пояснень.

Під час розгляду справи у формі відкритого засідання обговорення та прийняття дисциплінарною комісією рішень за результатами розгляду справи можуть здійснюватися відкрито або за рішенням зазначеної комісії за відсутності осіб, викликаних на таке засідання. За рішенням голови дисциплінарної комісії (за потреби) розгляд матеріалів справи та прийняття рішення за результатами службового розслідування можуть бути перенесені на інший день або час у межах строку проведення службового розслідування.

10.5. Відсторонення від виконання службових обов'язків (посади)

На час проведення службового розслідування **поліцейський може бути відсторонений від виконання службових обов'язків (посади)**, у разі якщо обставини виявленого дисциплінарного проступку унеможливають виконання посадових (функціональних)

обов'язків ним або іншим поліцейським, а також якщо виконання поліцейським посадових (функціональних) обов'язків перешкоджає встановленню обставин виявленого дисциплінарного проступку.

Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) **здійснюється на підставі письмового наказу керівника**, до повноважень якого належать призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського, воно не може тривати більше строку, передбаченого для проведення службового розслідування або зазначеного в рішенні суду. Поліцейський має право ознайомитися та отримати копію наказу про відсторонення його від виконання службових обов'язків (посади).

Особливості відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) визначено ч. 4–6 ст. 17 Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

На період відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) у поліцейського вилучаються службове посвідчення, спеціальний нагрудний знак, табельна вогнепальна зброя та спеціальні засоби.

Поліцейський, який перебуває на чергуванні (вахті) або в службовому відрядженні та щодо якого видано письмовий наказ про відсторонення від виконання службових обов'язків (посади), підлягає негайній заміні на чергуванні (вахті) або негайному відкликанню зі службового відрядження. Під час відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) поліцейський зобов'язаний перебувати на робочому місці, визначеному керівником, до повноважень якого належать призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського, та сприяти проведенню службового розслідування.

Відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) припиняється в день видання керівником, до повноважень якого належать призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського, письмового наказу про допуск до виконання службових обов'язків за займаною посадою (ГУНП).

Надання чергової відпустки поліцейському, стосовно якого проводиться службове розслідування, здійснюється з повідомленням голови дисциплінарної комісії.

10.6. ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ СЛУЖБОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Зібрані під час проведення службового розслідування матеріали та підготовлені дисциплінарною комісією документи формуються нею у справу. Підсумковим документом службового розслідування є

висновок службового розслідування, який складається зі вступної, описової та резолютивної частин. Висновок службового розслідування готує і підписує дисциплінарна комісія.

У **вступній частині** висновку службового розслідування викладаються такі відомості:

- дата і місце складення висновку службового розслідування, прізвище та ініціали, посада і місце служби (роботи) голови (заступника голови) та членів дисциплінарної комісії, що проводила службове розслідування;
- підстава для проведення службового розслідування;
- форма розгляду справи дисциплінарною комісією (відкрите засідання чи письмове провадження).

У разі залучення до проведення службового розслідування фахівців та представника поліцейського також зазначаються їхні прізвища, ініціали та статуси у службовому розслідуванні.

В **описовій частині** висновку службового розслідування викладаються відомості, встановлені під час проведення службового розслідування:

- обставини справи, зокрема обставини вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, час, місце, спосіб, мотив учинення дисциплінарного проступку, його наслідки (їх тяжкість), що настали у зв'язку з цим;
- посада, звання, прізвище, ім'я, по батькові, персональні дані (дата і місце народження, освіта, період служби в поліції і на займаний посаді – із дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних»), відомості, що характеризують поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, а також дані про наявність або відсутність у нього дисциплінарних стягнень;
- пояснення поліцейського щодо обставин справи, а в разі відмови від надання такого пояснення інформація про засвідчення цього факту відповідним актом про відмову надати пояснення чи поштове повідомлення про вручення або про відмову від отримання виклику для надання пояснень чи повернення поштового відправлення з позначкою про невручення;
- пояснення безпосереднього керівника поліцейського щодо обставин справи;
- пояснення інших осіб, яким відомі обставини справи;
- документи та матеріали, що підтверджують та (або) спростовують факт учинення дисциплінарного проступку;
- обставини, що обтяжують або пом'якшують відповідальність поліцейського, визначені ст. 19 Дисциплінарного статуту Національної поліції України;

– причини та умови, що призвели до вчинення виявленого дисциплінарного проступку, обставини, що знімають із поліцейського звинувачення.

В описовій частині зазначаються також відомості про залучення фахівців та результати їх участі в службовому розслідуванні. При проведенні службових розслідувань за фактами витоку секретної інформації зазначаються форма допуску до робіт, пов'язаних з державною таємницею, поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, або осіб, дані яких зазначаються у висновку службового розслідування, а також номер, дата наказу про надання доступу до секретної інформації та найменування органу і посадової особи, який(а) видав(ла) цей наказ.

У **резолютивній частині** висновку службового розслідування дисциплінарною комісією зазначаються:

– висновок щодо наявності або відсутності в діянні поліцейського дисциплінарного проступку, а також щодо його юридичної кваліфікації з посиланням на положення закону, іншого нормативно-правового чи організаційно-розпорядчого акта, наказу керівника, який було порушено;

– вид стягнення, що пропонується застосувати до поліцейського в разі наявності в його діянні ознак дисциплінарного проступку;

– відомості про списання чи відновлення використаних, пошкоджених або втрачених матеріальних цінностей, зброї, боєприпасів, службових документів, а також про надсилання матеріалів службового розслідування до відповідних органів для прийняття рішення згідно із законодавством;

– запропоновані заходи, спрямовані на усунення виявлених під час службового розслідування недоліків, причин та умов виникнення обставин, які стали підставою для призначення службового розслідування.

У **разі неможливості** встановлення за результатами службового розслідування факту наявності/відсутності в діях (бездіяльності) поліцейського складу дисциплінарного проступку внаслідок неможливості отримання доступу до необхідних документів такі обставини розцінюються на користь поліцейського, стосовно якого призначено службове розслідування. У разі наявності у висновку службового розслідування відомостей, які в установленому законодавством України порядку віднесено до державної таємниці, або інформації, що належить до службової, такому висновку службового розслідування надається відповідний гриф обмеження доступу.

Висновок службового розслідування підписують голова, заступник голови та члени дисциплінарної комісії. У разі якщо за результатами службового розслідування в діях поліцейського встановлено склад дисциплінарного проступку, дисциплінарна комісія разом із висновком службового розслідування подає уповноваженому керівнику проект наказу про накладення на цього поліцейського дисциплінарного стягнення.

У разі якщо член дисциплінарної комісії не погоджується з висновком службового розслідування, він підписує його і поряд зі своїм підписом зазначає: **«Окрема думка»**. Окрема думка члена дисциплінарної комісії викладається на окремому аркуші, що додається до висновку службового розслідування.

Висновок службового розслідування затверджує керівник, який його призначив, або особа, яка виконує обов'язки керівника. Враховуючи думку членів дисциплінарної комісії та на підставі поданих матеріалів службового розслідування уповноважений керівник може прийняти рішення про накладення на поліцейського іншого виду дисциплінарного стягнення, що відрізняється від запропонованого дисциплінарною комісією.

У разі якщо уповноважений керівник не має права на накладення конкретного виду дисциплінарного стягнення на поліцейського, він затверджує висновок службового розслідування й одночасно порушує перед старшим керівником, наділений правом накладати таке стягнення, клопотання про притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейського.

У разі надходження до керівника органу поліції вищого рівня скарги на рішення, дії чи бездіяльність поліцейського, щодо якого є висновок службового розслідування, якщо в ній містяться відомості, які не були досліджені під час проведення службового розслідування, чи безпосереднього виявлення таких відомостей уповноважений керівник органу поліції вищого рівня призначає нове службове розслідування за такими відомостями, проведення якого доручається дисциплінарній комісії органу поліції вищого рівня. За наявності підстав у таких випадках може призначатися службове розслідування за фактом учинення членами дисциплінарної комісії дисциплінарного проступку.

У разі якщо за результатами розгляду матеріалів службового розслідування (справи) дисциплінарна комісія встановить наявність у діях (бездіяльності) поліцейського дисциплінарного проступку, керівнику, який призначив службове розслідування, вносяться пропозиції щодо накладення на поліцейського дисциплінарного стягнення.

Уповноважений керівник, враховуючи характер проступку, обставини, за яких він був учинений, особу порушника, ступінь його вини, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, попередню поведінку поліцейського, його ставлення до служби, визначає вид дисциплінарного стягнення, що підлягає застосуванню до поліцейського, та видає письмовий наказ про його застосування. У разі якщо керівник не уповноважений на застосування дисциплінарних стягнень, він порушує перед старшим прямим керівником клопотання про притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності.

10.7. ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ

Застосування до поліцейського, винного в учиненні дисциплінарного проступку, дисциплінарних стягнень та їх виконання здійснюються з урахуванням вимог статей 19–22 Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Наказ про застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення виконується шляхом його оголошення в органі (підрозділі, закладі, установі) поліції, ЗВО та особистого ознайомлення поліцейського з ним, що здійснюється кадровим підрозділом органу (підрозділу, закладу, установи), ЗВО за місцем проходження служби зазначеним поліцейським.

Таке ознайомлення засвідчується шляхом проставлення поліцейським, притягнутим до дисциплінарної відповідальності, підпису, прізвища та ініціалів на останньому аркуші копії наказу, долученої до його особової справи.

У разі відмови особи від ознайомлення з наказом про це складається акт довільної форми, що підписується працівником кадрового підрозділу та іншими присутніми під час відмови особами, який долучається до особової справи поліцейського, притягнутого до дисциплінарної відповідальності.

Виконання таких дисциплінарних стягнень, як звільнення з посади, пониження в спеціальному званні на один ступінь та звільнення зі служби в поліції, шляхом видання наказів по особовому складу покладається на підрозділи кадрового забезпечення територіальних органів поліції, установ та закладів поліції, а також ЗВО (УКЗ ГУНП).

Поліцейський **має право оскаржити** застосоване до нього дисциплінарне стягнення протягом місяця з дня його виконання (реалізації) шляхом подання рапорту до прямого керівника особи, яка

застосувала дисциплінарне стягнення, а також шляхом звернення до суду в установленому порядку. Розгляд рапорту про незгоду з дисциплінарним стягненням здійснюється протягом 30 календарних днів із дня його реєстрації в органі поліції шляхом проведення перевірки викладених у рапорті фактів та обставин, що, на думку поліцейського, не були враховані під час проведення службового розслідування та під час прийняття рішення про застосування до нього дисциплінарного стягнення.

У разі підтвердження фактів, викладених у рапорті, керівник, який здійснює його розгляд, зобов'язаний негайно вжити заходів до поновлення прав поліцейського, усунення обставин, що призвели до таких порушень, та вирішити питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні порушень.

Про результати розгляду рапорту уповноважений керівник письмово інформує поліцейського, який подав скаргу.

У разі поновлення порушених прав поліцейського у судовому порядку вищий керівник зобов'язаний негайно вжити заходів до поновлення прав поліцейського, усунення обставин, що призвели до таких порушень, та притягти до відповідальності осіб, винних у вчиненні порушень. Після закінчення проведення службового розслідування оригінал висновку службового розслідування та матеріали службового розслідування, сформовані у справу, а також копії наказу про накладення дисциплінарного стягнення (за наявності) передаються до канцелярії (секретаріату) органу (підрозділу, закладу, установи) поліції, ЗВО, в якому проходить службу голова дисциплінарної комісії, що проводила службове розслідування.

Строк зберігання матеріалів службового розслідування (справи) встановлюється відповідно до чинного законодавства України. Копії висновків службових розслідувань, під час проведення яких встановлено факти порушення поліцейськими службової дисципліни, та копії наказів про застосування до поліцейських дисциплінарних стягнень протягом 3 робочих днів з дати затвердження (підписання) надсилаються до підрозділів кадрового забезпечення (служби персоналу) для обліку, узагальнення та долучення до особових справ поліцейських.

Засвідчені копії висновків службових розслідувань, проведених за фактами:

– повідомлення поліцейському про підозру в учиненні ним кримінального правопорушення, якщо службове розслідування не було проведено на підставі іншого факту або якщо за його результатами не було встановлено дисциплінарного проступку;

– надходження подання спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або припису Національного агентства з питань запобігання корупції, в якому міститься вимога щодо проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов, за яких стало можливим учинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи невиконання вимог Закону України «Про запобігання корупції»;

– недотримання підстав та порядку застосування або використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів або заходів фізичного впливу;

– недотримання норм кримінального процесуального законодавства України під час проведення досудового розслідування;

– приховування від обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні та адміністративні правопорушення, які були відомі поліцейському, але не отримали реєстраційного номера або не були зафіксовані ним у встановленому законодавством України порядку, підрозділами кадрового забезпечення територіальних органів поліції, закладів та установ, які належать до сфери управління Національної поліції України, та наказів про застосування до поліцейських дисциплінарних стягнень (за наявності) **у 5-денний строк після затвердження** надсилаються до **Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України** для вивчення та узагальнення.

У разі засудження, звільнення від кримінальної відповідальності поліцейського або закриття кримінального провадження, провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо службове розслідування щодо такого поліцейського проводилося за відомостями про порушення ним службової дисципліни, що призвело до відкриття органами досудового розслідування кримінального провадження або складання спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції протоколу про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, до матеріалів службового розслідування долучається копія відповідного вироку (ухвали, постанови) суду, постанови слідчого (прокурора), що набрали законної сили, а копія відповідного документа протягом 3 робочих днів з моменту отримання надсилається до Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України.

У разі порушення службової дисципліни з боку державних службовців, які займають посади державної служби усіх категорій, проводиться дисциплінарне провадження. У ГУНП в Харківській області створена постійно діюча дисциплінарна комісія. Всі матеріали відносно порушення службової дисципліни державних службовців необхідно направляти до ГУНП в області.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття дисциплінарного проступку.
2. Що є підставами для проведення службового розслідування?
3. Охарактеризуйте підстави та порядок формування дисциплінарних комісій.
4. Які обов'язкові вимоги до особового складу дисциплінарної комісії?
5. Строки проведення службового розслідування.
6. Порядок проведення службових розслідувань.
7. Оформлення матеріалів службового розслідування.
8. Порядок застосування дисциплінарних стягнень.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Неналежне виконання обов'язків поліцейським є:

- а) дисциплінарним злочином;
- б) кримінальним проступком;
- в) дисциплінарним стягненням;
- г) дисциплінарним проступком.

2. Службове розслідування – це:

- а) діяльність уповноважених органів та працівників органів поліції щодо підтвердження/спростування існування самого факту порушення, встановлення особи, яка його вчинила, ступеня винності особи, яка вчинила цей проступок;
- б) діяльність органів досудового розслідування щодо визначення усіх обставин злочину в рамках чинного законодавства;
- в) урегульована кримінальним законодавством діяльність органів досудового розслідування та інших уповноважених осіб щодо розкриття злочину та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності;
- г) діяльність уповноважених поліцейських, яка спрямована на виявлення дисциплінарних проступків, визначення винуватості осіб у злочинних діяннях та притягнення їх до визначеної законом відповідальності.

3. Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції затверджено:

- а) Дисциплінарним статутом Національної поліції України;

- б) Законом України «Про Національну поліцію»;
- в) Наказом МВС України від 12.03.2013 № 230;
- г) Наказом МВС України від 07.11.2018 № 893.

4. Діяльність дисциплінарної комісії під час проведення службових розслідувань не спрямована на:

- а) збирання, перевірку та оцінку матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок;
- б) часткове та суб'єктивне з'ясування всіх обставин учинення дисциплінарного проступку;
- в) установлення причин і умов учинення дисциплінарного проступку;
- г) підготовку пропозицій щодо усунення причин учинення дисциплінарних проступків.

5. Підставою для видання ухвали про призначення службового розслідування є такі дані:

- а) внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про скоєння поліцейським кримінального правопорушення;
- б) недотримання підстав та порядку застосування або використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів або заходів фізичного впливу;
- в) розголошення конфіденційної, таємної, службової або іншої інформації, яка містить таємницю, що охороняється законом;
- г) таких підстав не існує.

6. Який порядок проведення службового розслідування у випадку вчинення особою адміністративного правопорушення, матеріали про яке надійшли до підрозділу, де проходить службу особа:

- а) службове розслідування проводиться на загальних засадах;
- б) до складу дисциплінарної комісії повинен бути включений поліцейський, який склав адміністративні матеріали щодо вчиненого правопорушення;
- в) службове розслідування не призначається;
- г) таке службове розслідування не може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності, адже за одне діяння може бути лише один вид відповідальності.

7. Положення про дисциплінарні комісії затверджено:

- а) Наказом МВС України від 07.11.2018 № 893;

- б) Наказом МВС України від 07.11.2015 № 1395;
- в) Наказом МВС України від 11.03.2017 № 930;
- г) Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

8. Яка мінімальна кількість членів дисциплінарної комісії:

- а) 2;
- б) 3;
- в) 3 і голова комісії;
- г) нормативно не визначено, але кількість обумовлена необхідністю проведення відповідних дій під час розслідування.

9. До складу комісії можуть включатися:

а) працівники Міністерства внутрішніх справ України із числа кандидатур, запропонованих міністром внутрішніх справ України, у випадках проведення службових розслідувань щодо заступників керівника територіального органу Національної поліції України чи керівників структурних підрозділів територіальних органів Національної поліції України;

б) представники громадськості без будь-яких вимог до них;

в) представники відділу комплектування підрозділів кадрового забезпечення Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за відомостями про скоєння поліцейським діяння, що містить ознаки дисциплінарного проступку та призвело до самогубства або спроби самогубства поліцейського;

г) представники підрозділів документального забезпечення Національної поліції України у випадках проведення службових розслідувань за фактами розголошення службової інформації, крім інформації, яка не пов'язана з охороною державної таємниці, та спеціальної інформації, втрати (викрадення), пошкодження виданих поліцейському печаток, штампів і бланків.

10. Яка максимальна кількість представників громадськості може бути залучена до складу дисциплінарної комісії:

- а) 2;
- б) 3;
- в) 4;
- г) 5.

ГЛАВА 11

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ

11.1. ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ І ЗМІСТ СУЧАСНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРАВОВОЇ ПАРАДИГМИ

У науковій літературі відсутнє єдине системне визначення корупції, яке б охоплювало цей складний феномен у всій різноманітності його форм і проявів. Окремі довідкові видання стверджують, що поняттям корупції охоплюються злочини, пов'язані з використанням посадовими особами, політичними та суспільними діячами належних їм за відповідним статусом прав заради особистого збагачення та на шкоду суспільству і державі. Вітчизняна юридична енциклопедія, визначаючи поняття корупції, по суті цитує Концепцію боротьби з корупцією на 1998–2005 роки, затверджену Указом Президента України від 24.04.1998 № 367, і підкреслює, що корупцією є сукупність різних за характером і ступенем суспільної небезпеки, але єдиних за своєю суттю корупційних діянь – кримінальних, адміністративних, цивільно-правових або дисциплінарних, а також порушень етики поведінки посадових осіб, пов'язаних із вчиненням цих дій.

Ширше підходять до визначення корупції науковці. Так, наприклад, М. Ю. Тихомиров розглядає корупцію як злочинну діяльність у сфері політики чи державного управління, використання посадовими особами наданих їм прав і владних повноважень з метою особистого збагачення. Зокрема О. І. Долгова вважає корупцією підкуп, продажність державних або інших службовців на основі корисливого використання ними в особистих або корпоративних інтересах офіційних службових повноважень, пов'язаних із ними авторитету і можливостей. Більш широкий підхід до визначення корупції демонструє Н. В. Кузнецова, яка пропонує ставитись до цього феномена не тільки як до правового, але й як до соціального, економічного та морального явища, яке завдає шкоди нормальному функціонуванню моральних і правових відносин у суспільстві та державі. Під корупцією Б. В. Волженкін розуміє соціокультурне явище, що полягає

в руйнуванні влади, під час якого державні (муніципальні) службовці й інші особи, уповноважені на виконання державних функцій, використовують своє службове становище, статус і авторитет займаної посади в корисливих цілях для особистого збагачення чи в групових інтересах. Схожу позицію займають і деякі українські вчені-юристи. Так, Л. В. Багрій-Шахматов корупцією вважає асоціальне явище, яке порушує та деформує нормальний процес суспільного і державного життя, побут громадян, їх об'єднань, владно-управлінських органів та інститутів. У свою чергу, М. І. Мельник визначає корупцію як багатоаспектне соціально-економічне, політичне, правове та моральне явище, що складається з цілого комплексу протиправних дій і неетичних вчинків. Законодавчий підхід до сутності корупції розкриває цю категорію як сукупність правопорушень²⁹³.

На думку О. Я. Прохоренко, корупція – це зловживання державною владою з метою особистої вигоди; це система відносин, яка допомагає власникам капіталу купувати все – пільги, вплив, закони, рішення на свою користь, заступництво законодавчої, виконавчої та судової влади. Важливою, на нашу думку, є саме друга частина запропонованого визначення, в якій акцентується увага на тому, що корупція не обмежується зловживанням владою чи повноваженнями, вона є не просто сукупністю відповідних протиправних вчинків з корисливою метою, а являє собою саме систему певних відносин²⁹⁴.

У свою чергу М. Ю. Бездольний корупцію визначає як сукупність різних за характером та ступенем суспільної небезпеки корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з одержанням матеріальних благ, подарунків, послуг, пільг, переваг або іншої вигоди матеріального чи нематеріального характеру суб'єктом, який виконує організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські повноваження у сфері державного (публічного) управління²⁹⁵.

Наведене поняття корупції було сформульовано на основі таких її ознак: 1) вона передбачає: з одного боку – підкуп, з іншого – продажність суб'єктів корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією; 2) становить сукупність різних за характером

²⁹³ Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії. Київ : Атіка, 2001. 303 с.

²⁹⁴ Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам в системі державної служби України (організаційно-правовий аспект) : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Київ, 2004. 206 с.

²⁹⁵ Бездольний М. Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. 19 с.

та ступенем суспільної небезпеки корупційних діянь та інших правопорушень, які вчинюються шляхом дії чи бездіяльності; 3) пов'язана з одержанням матеріальних благ, подарунків, послуг, пільг, переваг або іншої вигоди матеріального чи нематеріального характеру для задоволення особистого чи групового інтересу; 4) вчинюється суб'єктом, який виконує організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські повноваження у сфері державного (публічного) управління.

Зокрема, С. М. Алфьоровим визначення корупції розкрито як використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття/вимагання обіцянки / пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка / пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей²⁹⁶.

Вдалим, хоча й надмірно деталізованим, можна вважати визначення О. В. Терещука, який під корупцією розуміє діяльність осіб, уповноважених на виконання державних функцій, чи прирівняних до них осіб, спрямовану на протиправне використання наданих їм повноважень або свого посадового становища та пов'язаних із ними можливостей для незаконного одержання від фізичних і юридичних осіб матеріальних благ, послуг, пільг, переваг або іншої вигоди матеріального чи нематеріального характеру (запроданство), а також підкуп зазначених осіб фізичними та юридичними особами. Перевагою цього визначення є те, що автор не зводить корупцію виключно до протиправних діянь осіб, уповноважених на виконання державних функцій, або прирівняних до них осіб, а розкриває також іншу небезпечну сторону корупції – надання матеріальних чи нематеріальних цінностей фізичними чи юридичними особами.

Деякі іноземні фахівці з проблем корупції наголошують ще на одній особливості феномена корупції – нечесності у процесі прийняття рішення. Тобто коли особа, яка приймає рішення, не дотримується встановлених вимог щодо його прийняття в обмін на винагороду або ж на обіцянку надання такої винагороди.

На думку К. Фрідріха, корупція являє собою девіантну поведінку, поєднану з приватною мотивацією, яка означає, що приватні

²⁹⁶ Алфьоров С. М. Адміністративно-правова діяльність щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ : монографія. Харків : Золота Миля, 2011. 372 с.

(індивідуальні, групові) цілі переслідуються за рахунок суспільства. Згідно з визначенням М. І. Камлика та Є. В. Невмержицького корупцією є «... діяльність державних службовців, депутатів, працівників правоохоронних та наглядових органів, суддів, посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також політичних і громадських діячів, яка спрямована на використання свого статусу для незаконного особистого збагачення, своїх родичів і прибічників, одержання інших вигод і благ всупереч інтересам суспільства»²⁹⁷. У своїй науковій праці про визначення поняття корупції О.В. Ткаченко зазначає, що вивчення проблеми існування корупції повинно здійснюватись не тільки як категорії правової та юридичної, але і як філософської, соціальної, політичної²⁹⁸.

Це далеко не всі обґрунтовані в науковій літературі визначення корупції. Однак навіть їх аналіз свідчить про намагання сформулювати універсальне поняття корупції, яке б охоплювало різноманітність її проявів. Таку значну кількість трактувань можна пояснити, на нашу думку, тим, що корупція в її широкому розумінні – це передусім синтезоване соціально-правове поняття. Тому сутність її науковці розглядають по-різному, акцентуючи увагу то на одних її ознаках, то на інших.

Визначення ознак корупції в їх сукупності надасть можливість зрозуміти зміст корупції та синтезувати це поняття. Проте існує також думка, що помилкою є намагання законодавця нормативно зафіксувати всі ознаки та форми корупції, оскільки будь-які спроби обмежити це явище жорсткими рамками призведе до того, що частина корупційних діянь опиниться за межами дії закону.

Проблеми, що виникають з визначенням корупції, значною мірою обумовлені також тим, що в різних правових системах (а інколи навіть у різних країнах однієї правової системи) на законодавчому рівні закріплені свої визначення цього явища та кола дій, які ним охоплюються.

Отже, корупція – це комплексне поняття, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних правопорушень: кримінальних, адміністративних, дисциплінарних. Таке твердження є правильним, корупцію справді необхідно розглядати на основі комплексного підходу, для чого простіше було б, на нашу думку, констатувати, що вона є явищем

²⁹⁷ Невмержицький Є. В., Камлик М. І. Корупція в Україні. Київ : Знання, 1998. 185 с.

²⁹⁸ Ткаченко О. В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 208 с.

публічної сфери (така констатація допоможе об'єднати всі сфери прояву корупції).

Навіть стосовно походження самого терміна серед науковців відсутня єдність. Одні вчені вважають, що термін «корупція» походить від латинського *corruptio* і означає підкуп, продажність громадських та політичних діячів, посадових осіб. Інші – що цей термін є результатом поєднання латинських слів *correi* – обов'язкова причетність декількох представників однієї зі сторін до однієї справи та *rumperе* – порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати. Разом вони утворили самостійний термін – «*corrumpere*», що означає участь у діяльності кількох (не менше двох) осіб, мета яких полягає у «псуванні», «руйнуванні», «пошкодженні» нормального розвитку судового процесу чи процесу керування справами суспільства²⁹⁹.

Закон України «Про запобігання корупції» розглядає корупцію як використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. При цьому під неправомірною вигодою необхідно розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги матеріального або нематеріального характеру, що їх обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, без законних на те підстав³⁰⁰.

Намагання розробити та офіційно закріпити дефініцію корупції, яка б охоплювала всі форми та прояви останньої, є більш характерним для перехідних країн, які мають високий рівень корумпованості державного апарату. Це обумовлюється насамперед політичними вимогами та сподіваннями таким чином підвищити ефективність боротьби з цим явищем. Країни зі сталою демократією підходять до цієї проблеми більш стримано і виважено, уникаючи закріплення поняття «корупція» на законодавчому рівні. Наприклад,

²⁹⁹ Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія. Київ : Ін Юре, 2014. 564 с.

³⁰⁰ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

Німеччина, Італія, Франція, Канада та Фінляндія не виокремлюють корупцію як групу правопорушень.

Уникають надмірної деталізації та конкретики у визначеннях і відповідні міжнародно-правові акти антикорупційної тематики. На рівні міжнародних документів про корупцію слід указати на: Кодекс поведінки посадових осіб, який був прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 17.12.1979 де зазначено, що корупція – це скоєння певних дій під час виконання обов'язків або у зв'язку з цими обов'язками в результаті прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів або їх незаконне одержання всякий раз, коли має місце така дія або бездіяльність; Резолюцію ООН «Практичні методи боротьби з корупцією», яка була підготовлена секретаріатом VIII Конгресу ООН в 1990. У розділі «Корупція в державному управлінні» було зазначено, що проблеми корупції в державній адміністрації мають загальний характер, і їх згубний вплив відчувається у всьому світі³⁰¹; Конвенцію ООН проти корупції, яка була ратифікована у 2006 Верховною Радою України, та ряд інших.

Розглядаючи етапи становлення нормативного закріплення у вітчизняному законодавстві категорії «корупція», зазначимо, що їх можна поділити на такі: 1) пострадянський етап, який пов'язаний із не – сформованістю власного національного законодавства про корупцію, характеризується відсутністю нормативного закріплення останнього (1990–1995 р.) та відсутністю стратегічного бачення подолання цього явища; 2) другий етап характеризується прийняттям у 1995 р. Закону України «Про боротьбу з корупцією». В останньому було визначено, що корупція – це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Зазначена конструкція була першою спробою на законодавчому рівні визначити сутність цього явища, визначити види правопорушень та покарання (1995 – 2011 рр.); 3) третій етап ознаменований подіями, які спрямовані на необхідність формування антикорупційної політики держави, що знайшло своє відображення у прийнятті Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Так, на законодавчому, загальнообов'язковому рівні було надано трактування корупційного правопорушення як умисного діяння, що містить ознаки корупції, вчиненого особою, зазначеною в ч. 1 ст. 4 цього Закону. До того ж під

³⁰¹ Невмержицький Е. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ : КНТ, 2008. 368 с.

корупцією визначалось використання особою наданих їй службових повноважень і пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка, пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень і пов'язаних із цим можливостей (2011 – 2014 рр.); 4) четвертий етап має свої особливості, які пов'язані з формуванням і реалізацією нової антикорупційної стратегії та успішним упровадженням нових антикорупційних механізмів (починаючи з 2014 р. по цей час). Серед них – декларування майнового стану публічних службовців, запобігання та врегулювання конфліктів інтересів, перевірка доброчесності службовців та моніторинг їхнього способу життя. Також визначальним є прийняття Закону України «Про запобігання корупції», в якому передбачено дефініцію «корупція» закріпити як використання особою, передбаченою відповідним положенням Закону, наданих їй службових повноважень і пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень і пов'язаних із цим можливостей. Саме ж корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції або в інший спосіб порушує встановлені законом вимоги та обмеження, вчинене відповідною особою, за яке законом встановлено кримінальну, цивільно-правову чи дисциплінарну відповідальність³⁰².

Підсумовуючи зазначимо, що визначення корупції на законодавчому рівні постійно вдосконалюється залежно від практики правозастосування та викликів сучасності, але, як стверджують дослідники А. Шайо й С. Коткін, ніколи не буде досягнуто згоди щодо жодної дефініції тлумачення явища корупції.

Наведені та інші позиції вчених дають змогу дійти таких висновків: 1) корупція – це негативне соціальне явище, яке існує в

³⁰² Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>; Шатрава С. О. Теорія і практика запобігання корупції в органах Національної поліції України: адміністративно-правове дослідження : монографія. Харків : Діса плюс, 2016. 455 с.

кожному суспільстві; 2) вона має комплексний, багатоаспектний характер; 3) серед правових засобів її подолання, крім правових норм, вагомим значення мають норми моралі та релігійні норми; 4) неможливість повного викоренення цього негативного явища, навіть за умови існування покарання у вигляді страти в деяких державах; 5) панування в суспільстві свідомості щодо необхідності використовувати будь-які можливості щодо прийняття рішення відносно іншої особи як невичерпне джерело для досягнення корисливої мети; 6) це завжди умисна діяльність, спрямована на збагачення або задоволення інших приватних інтересів; 7) корупційна модель поведінки в соціумі є поєднанням психологічного коріння та власної соціалізації особистості; 8) має прояв тільки у публічно-правових відносинах; 9) корупція – це завжди діяльність, яка має прояв як в активних діях, так і в бездіяльності; 10) є шкідливою, оскільки важливі рішення приймаються на підставі прихованих мотивів, без урахування наслідків для суспільства³⁰³; 11) вона підриває віру та зводить нанівець розуміння загальнолюдських цінностей щодо справедливості, людяності, чесності, доброчесності, порядності та верховенства права як базових категорій для кожної держави; 12) здатність пристосовуватись до нових реалій життя тощо³⁰⁴.

Загалом термін «корупція» застосовується для опису цілої низки суспільно-правових явищ. У зв'язку з цим не слід захоплюватись намаганням сформулювати чітку дефініцію корупції, яка ніколи не буде остаточною, а лише відповідатиме потребам моменту.

Держава в особі певних державних інституцій за допомогою правового інструментарію здійснює заходи щодо запобігання корупції та протидії останній. Ці заходи визначаються в державній антикорупційній політиці держави тощо.

Запобігання корупції – це частина загальнодержавної антикорупційної політики, яка об'єднана національною ідеєю подолання цього негативного явища, полягає в недопущенні її фактів та розповсюдження, вжитті дієвих заходів з відвертання корупції³⁰⁵.

³⁰³ Невмержицький Е. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ : КНТ, 2008. 368 с.

³⁰⁴ Шатрава С. О. Теорія і практика запобігання корупції в органах Національної поліції України: адміністративно-правове дослідження : монографія. Харків : Діса плюс, 2016. 455 с.

³⁰⁵ Там само.

11.2. СИСТЕМА СПЕЦІАЛЬНОУПВНОВАЖЕНИХ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Державний орган, уповноважений на здійснення функцій держави, в тому числі контроль за додержанням законів громадянами та посадовими особами, під час такої контролюючої діяльності запобігає та протидіє корупції. При цьому і громадські організації, об'єднання громадян та громадяни мають право на звернення до уповноважених органів із заявою про виявлення фактів корупції серед державних службовців. І в такий спосіб теж здійснюється запобігання та протидія корупції³⁰⁶.

У такому випадку доречно виходити з розуміння того, що дійсно вкладається у зміст діяльності щодо запобігання корупції, оскільки запобігання корупції може здійснюватися суб'єктами як безпосередньо (бути головною функцією та завданням діяльності певного суб'єкта), так і опосередковано (бути однією серед інших функцій).

У свою чергу, М. Ю. Бездольний у дисертаційному дослідженні запропонував об'єднати суб'єктів протидії корупції у певні групи: а) суб'єкти, які визначають антикорупційну політику держави; б) суб'єкти безпосередньої правоохоронної діяльності у сфері протидії корупції, а також суб'єкти здійснення правосуддя у справах про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією; в) суб'єкти, діяльність яких спеціально або внаслідок виконання інших функцій спрямована на здійснення запобіжного впливу на причини та умови, що сприяють вчиненню корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією; г) суб'єкти координації антикорупційної діяльності³⁰⁷.

Слушною є позиція О. Я. Прохоренка, який наголошує на тому, що характерним для системи запобігання та протидії корупційним проявам у державній службі є те, що як її суб'єкти, так і об'єкти мають різну організаційно-структурну форму і відрізняються за правовим статусом. Ефективність діяльності системи щодо запобігання та протидії корупційним проявам у системі державної служби залежить від

³⁰⁶ Алфьоров С. М. Адміністративно-правова діяльність щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ : монографія. Харків : Золота миля, 2011. С. 275.

³⁰⁷ Бездольний М. Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. С. 14.

кваліфікації кадрів і методів управління³⁰⁸. Доречним є авторський підхід до визначення поняття «протидія», яке передбачає систему спільних попереджувальних заходів, до яких залучається значна кількість суб'єктів, що протидіють корупційним проявам з метою їх недопущення³⁰⁹.

Аналіз нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції надає можливість класифікувати суб'єктів, яких держава уповноважує вживати заходи із запобігання і протидії корупції та щодо яких вона окреслює загальні напрями здійснення їхніх повноважень, на три групи:

- 1) суб'єкти із загальними повноваженнями;
- 2) суб'єкти зі спеціальними повноваженнями;
- 3) суб'єкти з повноваженнями учасника антикорупційних заходів³¹⁰.

У свою чергу, до першої групи суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, входять суб'єкти із загальними повноваженнями, які не створені спеціально для безпосередньої протидії корупції, проте уповноважені здійснювати заходи на запобігання корупції: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України.

Разом із тим Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України здійснюють самостійну установчу місію щодо формування і реалізації державної антикорупційної політики. При цьому, з одного боку, вищі органи державної влади мають демонструвати єдність підходів і позицій під час формування та реалізації державної антикорупційної політики, а з іншого, – для успіху її здійснення важливою є диференціація відповідних функцій і повноважень парламенту, глави держави та уряду³¹¹.

Взаємоузгоджена та взаємодоповнююча діяльність Президента України, Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України у сфері

³⁰⁸ Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам у системі державної служби України (організаційно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Київ, 2004. 20 с.

³⁰⁹ Там само.

³¹⁰ Шатрава С. О. Місце та особливості функціонування органів Національної поліції України в системі суб'єктів протидії корупції. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4/1. С. 223.

³¹¹ Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування : монографія / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. Л. Федоренка. Київ : Ліра-К ; НАДУ, 2016. С. 142.

формування та реалізації державної антикорупційної політики є запорукою ефективного функціонування інших суб'єктів запобігання та протидії корупції в нашій державі³¹².

Другу групу суб'єктів зі спеціальними повноваженнями складають спеціально уповноважені суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції. Ці суб'єкти визначені Законом України «Про запобігання корупції»³¹³ та здійснюють заходи щодо запобігання і протидії їй, безпосередньо виявляють, припиняють або розслідують корупційні правопорушення чи пов'язані з ними це: 1) органи прокуратури; 2) органи Національної поліції України (далі – НАБУ); 3) Національне антикорупційне бюро України; 4) Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК).

Серед суб'єктів зазначеної групи варто вказати на роль провідного суб'єкта, відповідального за формування та реалізацію антикорупційної політики в Україні, такого як Національне агентство з питань запобігання корупції, яке було створено зі врахуванням найкращих міжнародних практик.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 118 «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції» було утворено Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України³¹⁴.

Водночас у ст. 4 Закону України «Про запобігання корупції»³¹⁵ зазначається, що Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику в межах, визначених цим та іншими законами, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України. Отже, в частині

³¹² Там само. С. 152.

³¹³ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

³¹⁴ Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 118 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2015-p>.

³¹⁵ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

закріплення у постанові Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 118 за Кабінетом Міністрів України повноважень «спрямування і координації НАЗК» можна говорити про порушення дотримання гарантій незалежності і самостійності Національного агентства з питань запобігання корупції.

Відповідно до ст. 11 Закону «Про запобігання корупції» НАЗК наділене комплексом повноважень, що дозволяє ефективно досягати покладеної на цей орган місії – формування та моніторингу реалізації антикорупційної політики.

Отже, до повноважень НАЗК належать:

1) проведення аналізу: стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції; статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції;

2) розроблення проєктів антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснення моніторингу, координації та оцінки ефективності виконання антикорупційної стратегії;

3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проєкту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;

4) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проєктів нормативно-правових актів із цих питань;

5) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;

6) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;

7) координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупціогенних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, в тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм;

8) здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування;

9) здійснення у порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням установлених законом обмежень

щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності, своєчасністю подання звітів партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на загальнодержавних та місцевих виборах, повнотою таких звітів, звіту зовнішнього незалежного фінансового аудиту діяльності партій, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю включених до них відомостей;

10) затвердження розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій, відповідно до закону;

11) забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

12) координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

13) погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;

14) отримання та розгляд повідомлень, здійснення співпраці з викривачами, забезпечення їх правового та іншого захисту, перевірка дотримання законодавства з питань захисту викривачів, унесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових (звільнення, переведення, атестації, зміни умов праці, відмови у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) та інших прав викривачів і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями;

15) організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб органів місцевого самоврядування (крім підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування);

16) надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у

діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівняних до них осіб;

17) інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;

18) залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

19) координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

20) обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями³¹⁶.

У той же час для забезпечення незалежності діяльності НАЗК Законом «Про запобігання корупції»³¹⁷ передбачено належний набір гарантій:

– потреба в існуванні такої інституції, як НАЗК, підкріплена положеннями ратифікованої Україною Конвенції ООН проти корупції (ст. 5 та 6) і відповідних рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), ОЕСР, експертів ЄС;

– статус Агентства визначено Законом України «Про запобігання корупції»;

– прозора процедура обрання членів НАЗК: особливий порядок відбору, призначення та припинення повноважень;

– широке коло дискреційних повноважень, що дозволяє: отримувати необхідну інформацію шляхом подання письмових запитів та прямого доступу до інформаційних баз даних, здійснювати перевірки із запобігання корупції, вносити приписи, що мають обов'язковий характер, звертатись до суду, складати протоколи про адміністративні правопорушення тощо (ст. 12 Закону);

– особливий порядок фінансування та матеріально-технічного забезпечення;

– належні умови оплати праці членів та службовців апарату;

– наявність особливої процедури кримінального переслідування: повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення члену НАЗК може бути здійснено лише Генеральним прокурором (виконувачем його обов'язків) (ч. 5 ст. 9 Закону); з клопотанням про

³¹⁶ Там само.

³¹⁷ Там само.

відсторонення від посади члена НАЗК, який підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, має право звернутися у встановленому законом порядку Генеральний прокурор або його заступник (ч. 5 ст. 9 Закону);

– гарантії забезпечення безпеки члена НАЗК, його близьких осіб, збереження їхнього майна;

– здійснення громадського контролю за діяльністю НАЗК через Громадську раду, яку утворює та формує Кабінет Міністрів України з 15 осіб за результатами конкурсу (ч. 2 ст. 14 Закону)³¹⁸.

Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових³¹⁹.

Завданням НАБУ є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції³²⁰.

НАБУ утворюється Президентом України відповідно до цього та інших законів України.

НАБУ наділене такими повноваженнями:

1) здійснює оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів;

2) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проводить досудове розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом;

3) живає заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до його

³¹⁸ Альтернативний звіт з оцінки ефективності державної антикорупційної політики / за заг. ред. А. В. Волошиної. Київ, 2015. С. 49–50.

³¹⁹ Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

³²⁰ Там само.

підслідності здійснює діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт;

4) взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків;

5) здійснює інформаційно-аналітичну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності;

6) забезпечує особисту безпеку своїх працівників та інших визначених законом осіб, захист від протиправних посягань на осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у підслідних йому кримінальних правопорушеннях;

7) забезпечує на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення;

8) звітує про свою діяльність у порядку, визначеному цим Законом, та інформує суспільство про результати своєї роботи;

9) здійснює міжнародне співробітництво у межах своєї компетенції відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України;

10) вживає заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості, надсилає Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі матеріали для вирішення питання про подання позову про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави;

11) збирає і надсилає Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі матеріали для вирішення питання про подання позову про визнання недійсними угод у випадках, передбачених законодавством України [321].

Спеціалізована антикорупційна прокуратура Генеральної прокуратури України є самостійним структурним підрозділом Генеральної прокуратури України (на правах департаменту), підпорядкованим заступнику Генерального прокурора України – керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Основні завдання та функції Спеціалізованої антикорупційної прокуратури:

1. Здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України.

³²¹ Там само.

2. Виконання вимог закону під час приймання, реєстрації, розгляду та вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

3. Забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування НАБУ кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду.

4. Підтримання державного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, розслідуваних НАБУ.

5. Забезпечення в межах компетенції відшкодування збитків, завданих кримінальними правопорушеннями.

6. Забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження.

7. Представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру» і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

8. Забезпечення участі прокурора у розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172⁴–172⁹ КУпАП, за протоколами, складеними прокурорами відділів.

9. Здійснення у межах реалізації функцій Спеціалізованої антикорупційної прокуратури міжнародного співробітництва.

Третя група складається із суб'єктів, які мають право лише брати участь у запобіганні та протидії корупції. Однак у певних випадках вони мають право здійснювати заходи щодо припинення корупційних правопорушень, сприяти відновленню порушених прав чи інтересів держави, фізичних і юридичних осіб, брати участь в інформаційному й науково-дослідному забезпеченні проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції, залучатися до таких заходів це: а) державні органи; б) органи влади; в) органи місцевого самоврядування; г) підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їхні посадові та службові особи; д) посадові та службові особи юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів; е) громадяни, об'єднання громадян (за їх згодою).

Ведучи мову про другу групу, варто вказати, що серед зазначених вище спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання та протидії корупції лише два органи можна безпосередньо віднести до спеціальних антикорупційних інституцій – Національне антикорупційне бюро України та Національне агентство з питань запобігання корупції.

Наведене зумовлено тим, що сфера діяльності таких багатофункціональних органів, як прокуратура та Національна поліція, охоплює більш широке коло праввідносин, не обмежуючись тільки антикорупційними заходами³²².

У той же час можна запропонувати й таку класифікацію суб'єктів запобігання корупції:

а) за функціональним призначенням (суб'єкти формування антикорупційної політики та суб'єкти її реалізації);

б) за порядком утворення (державні органи та громадські інститути);

в) за колом повноважень (органи, які наділені нормотворчими повноваженнями, моніторинговими, превентивними, юрисдикційними, оперативно-розшуковими, досудового розслідування, здійснення правосуддя тощо);

г) спеціально створені суб'єкти для запобігання корупції та ті, до функціональних обов'язків яких запобігання корупції не входить, але вони здійснюють його поряд із здійсненням основних своїх функцій.

Діяльність Національної поліції спрямована на збереження балансу між потребами внутрішньої дисципліни органу, від якого багато в чому залежить публічна безпека, з одного боку, та потребою боротьби з порушеннями основних прав людини, з іншого. Недаремно в Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII³²³ проголошено, що Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Запобігання корупції нами повинно розглядатися у двох формах: як у внутрішньорганізаційній діяльності органів Національної поліції, так і в зовнішній (спрямованій за межі діяльності даного органу поліції).

Аналіз Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII³²⁴ надає можливість наголосити на тому, що

³²² Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування : монографія / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. Л. Федоренка. Київ : Ліра-К ; НАДУ, 2016. С. 172.

³²³ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

³²⁴ Там само.

Національна поліція протидіє зовнішнім та внутрішнім корупційним проявам, зокрема:

1) наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно зареєстрованих кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах (п. 9 ч. 1 ст. 26);

2) повноваження члена поліцейської комісії припиняються у разі застосування до члена поліцейської комісії заходів адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (п. 9 ч. 8 ст. 51);

3) особа, яка бажає взяти участь у конкурсі на посаду поліцейського, подає у визначеному порядку до поліцейської комісії серед основних документів письмову заяву про участь у конкурсі, в якій також зазначається про надання особою згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»³²⁵ і на обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»³²⁶, декларацію, визначену Законом України «Про запобігання корупції» (ч. 1 ст. 54);

4) на поліцейських поширюються обмеження, визначені законами України «Про запобігання корупції», «Про Національну поліцію» та іншими законами України, в частині того, що не може бути поліцейським особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (ст. 61);

5) поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється у разі набрання чинності рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення (п. 10, ч. 1 ст. 77).

У той же час звернення до Постанови Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію»³²⁷ дає можливість констатувати, що Національна поліція з метою організації своєї діяльності забезпечує в межах пов-

³²⁵ Там само.

³²⁶ Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

³²⁷ Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-n>.

новажень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції, порушень законності, службової дисципліни і контроль за їх реалізацією в центральному органі управління Національної поліції, територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління.

Недаремно в Європейському кодексі поліцейської етики наголошується на тому, що персонал поліції повинен протистояти всім формам корупції всередині поліції. Він повинен повідомляти своє керівництво та інші відповідні органи про корупцію в поліції³²⁸. Отже, ефективні заходи щодо запобігання та протидії корупції в поліції повинні бути встановлені в організації поліції на всіх рівнях³²⁹.

11.3. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО НЕДОТРИМАННЯ ВИМОГ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Статус органів Національної поліції України значно змінився в наслідок численних реформацій суспільно-політичного характеру. Розглядаючи розвиток демократично-правових засад як головний напрямок розбудови держави, українська громада поступово трансформує власне ставлення до силових структур та розуміння їх функцій у сучасному житті. Ідея протидії злочинності як основної мети існування органів поліції заміщується розумінням того, що основним змістом їх діяльності має бути охорона прав та свобод громадян і правового суспільства, а рівень цієї діяльності має відповідати сучасним вимогам розвитку суспільства.

На початку зазначимо, що перше наукове обґрунтування сутності поняття «адміністративна юрисдикція» можемо знайти в монографії Н. Г. Саліщевої. На її думку, адміністративна юрисдикція – це окремий вид виконавчої та розпорядчої діяльності, що пов'язана з можливістю реалізації у примусовому порядку відповідних адміністративно-правових актів, які визначають права та обов'язки учасників матеріальних адміністративних правовідносин. Особливості

³²⁸ Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О. А. Банчука. Київ : Москаленко О.М., 2013. С. 22.

³²⁹ Там само. С. 21.

такого підходу сформувавши вузьке тлумачення змісту адміністративної юрисдикції³³⁰.

На думку Н. Ю. Хаманової, адміністративна юрисдикція є порядком вирішення адміністративного спору, що виникає між громадянином та органом державного управління³³¹. У своєму дослідженні автор розрізняє адміністративну юрисдикцію, правосуддя в адміністративних справах у адміністративній юстиції.

У навчальному посібнику «Адміністративна юрисдикція в АПК України» за редакцією В. К. Шкарупи адміністративна юрисдикція – це встановлена законодавча діяльність органів державного управління і окремих посадових осіб (наділених відповідними повноваженнями) щодо розв'язання індивідуальних адміністративних справ та застосування відповідних юридичних санкцій до правопорушників в адміністративному порядку³³².

У свою чергу, А. Б. Калюта виділяє три підходи щодо визначення юрисдикційної діяльності, які представлені в юридичній літературі: а) адміністративно-юрисдикційна діяльність пов'язана виключно із застосуванням адміністративних стягнень; б) адміністративно-юрисдикційна діяльність пов'язана не тільки із застосуванням адміністративних стягнень. Під час здійснення такої діяльності також виявляються і фіксуються факти скоєння адміністративних проступків; в) адміністративно-юрисдикційна діяльність здійснюється не тільки в межах провадження у справах про адміністративні правопорушення. Вона може реалізовуватись і в межах інших видів адміністративних проваджень (наприклад, у межах адміністративного судочинства)³³³.

У той же час О. І. Миколенко та В. С. Бердник адміністративно-юрисдикційну діяльність визначають як регламентовану адміністративно-процесуальним законодавством роботу (функціонування) органів державної влади чи органів місцевого самоврядування (їх посадових осіб), спрямовану на розгляд юридичних конфліктів на підставі правової оцінки поведінки сторін, які знаходяться у

³³⁰ Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР. М. : Юрид. лит., 1964. С. 11.

³³¹ Хаманева Н. Ю. Защита прав граждан в сфере исполнительной власти. М. : Ин-т государства и права РАН, 1997. С. 115.

³³² Курило В. І., Шкарупа В. К., Піддубний О. Ю. Адміністративна юрисдикція в АПК України : навч. посіб. / за ред. В. К. Шкарупи. Київ : Магістр, 2008. С. 18.

³³³ Калюта А. Б. Адміністративно-юрисдикційна діяльність митних органів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. С. 36–37.

конфліктній ситуації, та пов'язану з можливістю накладати, за результатами розгляду конфлікту, адміністративні санкції або приймати інші правозастосовні акти, які свідчать про прийняте у справі рішення³³⁴.

У цьому випадку спостерігаємо визначення адміністративно-юрисдикційної діяльності через призму вирішення юридичного конфлікту.

Серед праць, які були присвячені дослідженню адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ, слід назвати монографічне дослідження С. М. Гусарова. Ученим подано авторське визначення адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ: це різновид їх адміністративної діяльності щодо розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановлених законом порядку та формах, а також стосовно здійснення інших адміністративно-юрисдикційних дій забезпечувального характеру в межах повноважень цих органів із забезпечення громадської безпеки, наданих їм Конституцією України, законами України, КУпАП України та іншими законодавчими актами³³⁵.

Виходячи з вищенаведеного, під юрисдикційною діяльністю органів Національної поліції слід розуміти одну з важливих складових частин їх адміністративної діяльності в цілому. У процесі її здійснення правомочними посадовими особами реалізується визначений законодавством значний обсяг їх повноважень щодо розв'язання індивідуальних адміністративних справ і застосування відповідних санкцій до правопорушників в адміністративному порядку³³⁶.

У свою чергу, слід погодитись із С. М. Гусаровим, що кожний з видів юрисдикції характеризується властивими йому специфічними особливостями, зберігаючи водночас спільні основні ознаки. Це насамперед державно-владна специфіка (юрисдикційний захист суспільних відносин є перш за все прерогативою компетентних

³³⁴ Миколенко О. І., Бердник В. С. Адміністративно-правове регулювання юрисдикційної діяльності адміністративних комісій в Україні : монографія. Одеса : Фенікс, 2013. С. 38.

³³⁵ Гусаров С. М. Організаційно-правові засади адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ : монографія. Харків : Золота миля, 2009. С. 21.

³³⁶ Шатрава С. О. Юрисдикційні та контрольні-наглядні повноваження органів внутрішніх справ: поняття, сутність та мінімізація корупційних ризиків під час їх здійснення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2015. Вип. 17, т. 1. С. 87.

державних органів), підзаконність (юрисдикційна діяльність завжди здійснюється в чітко регламентованих законом рамках), правозастосовний та правоохоронний характер (у процесі здійснення юрисдикційної діяльності не встановлюються нові норми права, а лише використовуються та застосовуються відповідні чинні норми права, які характеризуються своїм правоохоронним спрямуванням)³³⁷.

Варто вказати позицію А.Т. Комзюка, який зазначає, що адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ спрямована на реалізацію визначених законодавством повноважень щодо боротьби з адміністративними правопорушеннями і полягає, зокрема, у виявленні цих правопорушень, збиранні та перевірці доказів, оформленні необхідних процесуальних документів, розгляді підвідомчих справ та винесенні у них відповідних постанов, надісланні окремих справ для розгляду за підвідомчістю, а також у виконавчому провадженні в таких справах³³⁸.

Отже, на думку А. Т. Комзюка, адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ – це врегульована адміністративним законодавством діяльність її посадових осіб, спрямована на виявлення адміністративних проступків і здійснення провадження у справах про них, яке включає оформлення матеріалів про ці проступки, розгляд і вирішення справ про них, у тому числі застосування адміністративних стягнень, перегляд постанов у справах внаслідок оскарження, а також їх виконання³³⁹.

На підставі викладеного слід зробити проміжний висновок, що в науковій літературі використовуються поняття «адміністративно-юрисдикційна діяльність» та «адміністративна юрисдикція». У той же час основна різниця між зазначеним поняттями полягає в тому, що перше свідчить про існування динаміки, а друге – про статику. І дійсно, коли йдеться про юрисдикційну діяльність, то звертається увага, в першу чергу, на особливості «функціонування» відповідних організацій, установ і органів. Коли ж йдеться про адміністративну юрисдикцію, то звертається увага, в першу чергу, на обсяг повноважень відповідних організацій та на сферу, на яку розповсюджується

³³⁷ Гусаров С. М. Організаційно-правові засади адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ : монографія. Харків : Золота миля, 2009. С. 17–22.

³³⁸ Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. С. 352.

³³⁹ Там само. С. 352–353.

дія цих організацій³⁴⁰. Отже, в юридичній літературі можемо спостерігати, що поняття «юрисдикція» використовується для характеристики більш широкого спектру діяльності організацій, ніж поняття «юрисдикційна діяльність»³⁴¹.

Враховуючи викладене, юрисдикційну діяльність органів Національної поліції щодо недотримання вимог антикорупційного законодавства будемо розуміти як врегульовану нормами адміністративного права специфічну, державно-владну, підзаконну, виконавчо-розпорядчу діяльність, яка реалізується шляхом окреслення в законодавстві обсягу повноважень органів поліції щодо розв'язання індивідуальних адміністративних справ і застосування відповідних санкцій до правопорушників в адміністративному порядку³⁴².

11.4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ

Одним із напрямків юрисдикційної діяльності органів Національної поліції є посилення захисту прав і свобод особи у сфері розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. На цьому шляху послідовно удосконалюються форми і методи діяльності органів, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення та їх розгляд, утверджуються демократичні стандарти, набуває визначеності судова практика та формується соціальний досвід³⁴³.

Слушною є позиція С. Ф. Константінова, що хоча адміністративно-юрисдикційна діяльність, у тому числі поліції, щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, здійснюється за

³⁴⁰ Миколенко О. І., Бердник В. С. Адміністративно-правове регулювання юрисдикційної діяльності адміністративних комісій в Україні : монографія. Одеса : Фенікс, 2013. С. 14.

³⁴¹ Там само. С. 15.

³⁴² Шатрава С. О. Юрисдикційні та контрольно-наглядові повноваження органів внутрішніх справ: поняття, сутність та мінімізація корупційних ризиків під час їх здійснення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2015. Вип. 17, т. 1. С. 88.

³⁴³ Майстер І. П. Адміністративні корупційні правопорушення: узагальнення судової практики // *Закон і Бізнес* : сайт. URL: http://zib.com.ua/ua/print/78572-uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_administrativni_korupc.html.

загальними правилами провадження у справах про адміністративні правопорушення, є певні особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією³⁴⁴.

1. Суб'єктами відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, є спеціальні суб'єкти, визначені відповідними статтями КУпАП із посиланням на ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»³⁴⁵, в якій наведено перелік суб'єктів, котрі несуть відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією.

2. За загальним правилом, передбаченим ст. 38 КУпАП, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через 2 місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через 2 місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення підвідомчі суду (судді)³⁴⁶.

У той же час адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом 3 місяців з дня його виявлення, але не пізніше 2 років з дня його вчинення³⁴⁷.

Отже, для обчислення строків накладення адміністративного стягнення за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, слід чітко встановити як час учинення правопорушення, так і час його виявлення. Частиною 4 ст. 38 КУпАП встановлено, що в разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження³⁴⁸.

³⁴⁴ Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування : монографія / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. Л. Федоренка. Київ : Ліра-К ; НАДУ, 2016. С. 209.

³⁴⁵ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

³⁴⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

³⁴⁷ Там само.

³⁴⁸ Там само.

3. Аналіз глави 13-А КУпАП надає можливість констатувати, що за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбачено такі види стягнень: штраф, конфіскацію, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на 1 рік.

4. Провадження у справі про адміністративне корупційне правопорушення може бути розпочате лише за наявності відповідних приводів і підстав. Проти в КУпАП вони не визначені. Аналіз положень чинного законодавства та практики його застосування засвідчує, що законними причинами для порушення адміністративного провадження можуть бути: заяви і повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості, громадян; повідомлення, опубліковані у пресі; безпосереднє виявлення уповноваженим суб'єктом ознак корупційного правопорушення³⁴⁹.

Поряд із цим перелік суб'єктів, посадові особи яких уповноважені на складання протоколів про адміністративні корупційні правопорушення, визначено у ст. 255 КУпАП, а саме: посадові особи органів Національної поліції України; посадові особи органів Служби безпеки України; посадові особи Національного агентства з питань запобігання корупції; прокурор³⁵⁰.

Слід зауважити, що законодавством також не передбачено, протягом якого строку після виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, уповноважений суб'єкт повинен скласти відповідний протокол. Враховуючи вимоги ч. 3 ст. 38 КУпАП щодо строків накладення адміністративного стягнення за вчинення корупційного правопорушення (3 місяці з дня його виявлення, але не пізніше 2 років з дня його вчинення), такий протокол має бути складений невідкладно після встановлення достатніх даних, що вказують на вчинення особою адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Адже невиправдане зволікання чи навмисне затягування під час складання протоколу може призвести до ухилення правопорушника від відповідальності або неможливості

³⁴⁹ Майстер І. П. Адміністративні корупційні правопорушення: узагальнення судової практики // Закон і Бізнес : сайт. URL: http://zib.com.ua/ua/print/78572-uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_administrativni_korupc.html.

³⁵⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

накладення адміністративного стягнення у зв'язку із закінченням передбачених законом строків (п. 7 ст. 247 КУпАП)³⁵¹.

5. відповідно до ч. 5 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції» особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом³⁵².

Якщо під час вирішення питання про складання протоколу про адміністративне корупційне правопорушення особа звільниться за власним бажанням із посади, пов'язаної з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, то вона не може бути звільнена у зв'язку з притягненням до адміністративної відповідальності за корупційне правопорушення чи правопорушення, пов'язане з корупцією. Своєчасне складення відповідного протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, дозволяє запобігти наведеній ситуації, оскільки згідно з ч. 4 ст. 257 КУпАП особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, одночасно з надісланням його до суду надсилає прокурору, органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено³⁵³.

6. Відповідно до ст. 277 КУпАП справа про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, розглядається у 5-денний строк з дня одержання судом протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Цей строк зупиняється судом у разі, якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне

³⁵¹ Майстер І. П. Адміністративні корупційні правопорушення: узагальнення судової практики // Закон і Бізнес : сайт. URL: http://zib.com.ua/ua/print/78572-uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_administrativni_korupc.html.

³⁵² Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

³⁵³ Майстер І. П. Адміністративні корупційні правопорушення: узагальнення судової практики // Закон і Бізнес : сайт. URL: http://zib.com.ua/ua/print/78572-uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_administrativni_korupc.html.

правопорушення, пов'язане з корупцією, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо). Однак законодавець не визначив, чи зупиняється при цьому також і строк накладення адміністративного стягнення. Вказане має важливе практичне значення, оскільки удавана хвороба, вихід у відпустку та інші обставини можуть використовуватись правопорушником з метою затягування розгляду адміністративної справи аж до закінчення строків накладення адміністративного стягнення³⁵⁴.

7. Частиною 2 ст. 268 КУпАП встановлена обов'язкова присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності за ст. 172⁴ – 172⁹ КУпАП. У разі ухилення від явки на виклик органу Національної поліції або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом Національної поліції піддано приводу³⁵⁵.

8. Відповідно до ч. 2 ст. 250 КУпАП під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172⁴ – 172⁹ КУпАП, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою³⁵⁶.

9. Актуальним питанням удосконалення механізму провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, є порядок збирання уповноваженими суб'єктами відповідних доказів, оскільки чинним КУпАП він практично не врегульований. У ст. 251 КУпАП визначено джерела доказів, до яких належать протокол про адміністративне корупційне правопорушення, пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновки експерта, речові докази, показання технічних приладів та засобів, що мають функції фото- і кінзйомки, відеозапису, протокол про вилучення речей і документів, а також інші документи³⁵⁷.

У зв'язку з цим у КУпАП необхідно передбачити порядок призначення експертизи, порядок визнання певних предметів речовими доказами, критерії визначення належності, допустимості та достатності доказів у справі. Окрім того, завданнями провадження у справах

³⁵⁴ Там само.

³⁵⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

³⁵⁶ Там само.

³⁵⁷ Там само.

про адміністративні правопорушення є виявлення причин та умов, що сприяють їх учиненню, запобігання правопорушенням. Із цією метою ст. 282 КУпАП надає право судді, який розглядає справу, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, внести у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи суддя має бути повідомлений протягом місяця. Водночас у чинному законодавстві не передбачено відповідальність за невиконання заходів, необхідних для реалізації внесеної судом пропозиції, що істотно знижує ефективність запобіжної діяльності суду під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією³⁵⁸.

10. Згідно з ч. 2 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції» особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку³⁵⁹.

Отже, для оцінки результатів юрисдикційної діяльності органів Національної поліції щодо порушення вимог антикорупційного законодавства необхідно аналізувати динаміку загальної кількості адміністративних порушень; поширеність різних видів правопорушень; категорії посадових осіб, які частіше їх вчиняють; кількість осіб, підданих адміністративним стягненням, а також структуру цих стягнень за видами; ефективність адміністративної практики, її вплив на загальні результати з профілактики правопорушень; дотримання законності під час здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності.

³⁵⁸ Майстер І. П. Адміністративні корупційні правопорушення: узагальнення судової практики // Закон і Бізнес : сайт. URL: http://zib.com.ua/ua/print/78572-uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_administrativni_korupc.html.

³⁵⁹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Загальнотеоретичні уявлення про корупцію як соціально-правовий феномен.
2. Запобігання та протидія корупції як специфічний вид діяльності у сфері соціального управління.
3. Категоріально-правова характеристика корупції відповідно до чинного законодавства.
4. Суб'єкти, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції».
5. Адміністративно-правовий статус «спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції».
6. Національне антикорупційне бюро України як спеціальний суб'єкт протидії корупції.
7. Національне агентство з питань запобігання корупції як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.
8. Органи Національної поліції як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.
9. Система заходів, спрямованих на запобігання та протидію корупції в Україні.
10. Загальна характеристика юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.
11. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.
12. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.
13. Дисциплінарна відповідальність у разі порушення норм Закону України «Про запобігання корупції».

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Обмеження сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування на такі з перелічених видів діяльності: не поширюється:

- а) суддівську практику із спорту;
- б) адвокатську діяльність;
- в) аудиторську діяльність;
- д) професійну оціночну діяльність;
- г) всі відповіді правильні;

2. Близьким особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які опинились в умовах прямого підпорядкування, для самостійного усунення такої ситуації надається строк:

- а) 30 днів;
- б) такого строку не надається;
- в) 60 днів;
- г) 45 днів;
- д) 15 днів.

3. Правильний повний перелік спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції:

- а) Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- б) органи прокуратури, органи Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- в) органи прокуратури, органи внутрішніх справ України, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- г) немає правильної відповіді.

4. Терміном «корупція» не охоплюється такі з указаних ситуацій:

- а) використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди;
- б) порушення службовою особою обов'язку повідомити про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів;
- в) обіцянка неправомірної вигоди службовій особі з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень;
- г) немає правильної відповіді;
- г) надання неправомірної вигоди третім особам на вимогу службової особи з метою схилити цю особу до використання пов'язаних з її службовими повноваженнями можливостями.

5. Дія Закону України «Про запобігання корупції» не поширюється на таку з указаних категорій суб'єктів:

- а) депутатів місцевих рад;
- б) посадових осіб органів виконавчої влади іноземних держав;

- в) членів Кабінету Міністрів України;
- г) посадових осіб юридичних осіб публічного права, що не є державними органами;
- г) немає правильної відповіді.

6. Статус Національного антикорупційного бюро України:

- а) національний правоохоронний орган спеціального призначення;
- б) центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом;
- в) державний озброєний орган виконавчої влади;
- г) державний правоохоронний орган;
- г) немає правильної відповіді.

7. Національне антикорупційне бюро України утворюється:

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Верховною Радою України;
- в) Президентом України;
- г) немає правильної відповіді;
- г) Радою Національної безпеки та оборони.

8. Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, заборонено одержувати незалежно від розміру такі подарунки

- а) подарунки зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також подарунки від підпорядкованих осіб;
- б) будь-які подарунки;
- в) подарунки державі, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям;
- г) немає правильної відповіді;
- г) загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

9. Термін «реальний конфлікт інтересів» означає:

- а) неузгодженість між різними повноваженнями особи, що впливає на ефективність їх виконання;
- б) суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання повноважень;

- в) суперечність між приватними інтересами громадян та функціями держави;
- г) ситуація, за якої складається враження суперечності між приватним інтересом особи та її службовими повноваженнями;
- г) всі відповіді правильні.

10. Згідно із Законом України «Про запобігання корупції» до осіб за корупційні правопорушення застосовуються такі з перелічених видів відповідальності:

- а) кримінальна, дисциплінарна, цивільно-правова;
- б) кримінальна, адміністративна, дисциплінарна; цивільно-правова
- в) кримінальна, адміністративна;
- г) немає правильної відповіді;
- г) адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова.

ГЛАВА 12

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

12.1. ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК ТА ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТИ (СФЕРА) АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У Законі України «Про Національну поліцію» замість термінів «громадський порядок» і «громадська безпека» використовуються інші – «публічна безпека і порядок»: у п. 1 ч. 1 ст. 2 одним із завдань поліції є надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку³⁶⁰. В академічному тлумачному словнику української мови громадський – такий, який виникає, відбувається в суспільстві або стосується суспільства, зв'язаний з ним³⁶¹, а публічний – який відбувається у присутності публіки, людей, або прилюдний³⁶², у будь-якому разі що під суспільством, що під публікою розуміються люди чи їх сукупність. А тому вважаємо зміст понять «громадський порядок», «громадська безпека» та «публічний порядок», «публічна безпека» рівними за обсягом. Термін «громадська безпека» вживається у п. 1 ч. 1 ст. 40 Законом України «Про Національну поліцію», що регламентує застосування технічних приладів і технічних засобів поліцейськими з метою «охорони громадської безпеки та власності»³⁶³, одночасно з поняттями «публічний порядок»,

³⁶⁰ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

³⁶¹ Словник української мови : в 11 т. / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1971. Т. 2. С. 174.

³⁶² Словник української мови : в 11 т. / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1977. Т. 8. С. 383.

³⁶³ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

«публічна безпека». Сьогодні в світі для позначення вищезазначених явищ застосовуються англomовні словосполучення *public order* (перекладається як громадський порядок) і *public security* (громадська безпека). З урахуванням викладеного маємо думку, що законодавець в Законі України «Про Національну поліцію» під публічним порядком і публічною безпекою все ж таки розуміє громадський порядок і громадську безпеку. Новий термін «публічна безпека і порядок» пов'язаний більше зі створенням поліції нового європейського рівня, відповідно новою термінологією перекладом іншомовних словосполучень, а не зі зміною обсягів понять громадського порядку та громадської безпеки.

Публічний порядок та публічна безпека встановлюються й охороняються державою через її органи, забезпечення належного рівня їх існування, захист прав і свобод громадян, створення сприятливих умов для реалізації їх обов'язків. Недодержання належного рівня публічного порядку та безпеки всередині будь-якої країни спровокує хаос і безлад; існування та функціонування за таких умов громадського суспільства і, власне, держави неможливі.

Правопорушення у сфері публічного порядку існували у всі часи і у всіх без виключення державах. Лайка, розпивання алкогольних напоїв, паління у громадських місцях, насильство в сім'ї, невиконання батьками обов'язків щодо виховання дітей і сьогодні є найбільш розповсюдженими адміністративними правопорушеннями, закріплені у главі XIV КУпАП. Одним з основних нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, є КУпАП, зокрема, глава 14 «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку». Можна стверджувати, що забезпечення публічної безпеки та публічного порядку – це галузь адміністративно-політична, в межах якої створюються нормальні умови для життєдіяльності людей у різних сферах суспільних відносин³⁶⁴.

Незважаючи на те, що в законодавчих актах досить часто вживаються терміни «громадський порядок» і «громадська безпека», в жодному з них не закріплено їх загальні дефініції як категорії адміністративного права. Свого часу на підставі положень КУпАП було ухвалено Закон України «Про особливості забезпечення громадського

³⁶⁴ Джагунов Г. В. Деякі аспекти адміністративної відповідальності в сфері забезпечення громадської безпеки. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. Кримінальна юстиція в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Спеціальний випуск.* 2010. № 6, ч. 2. С. 182.

порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів». Цей Закон визначає громадський порядок як сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм³⁶⁵. Однак, на наш погляд, не варто поширювати таке визначення на загальне поняття громадського порядку, тому що надане у занадто вузькому сенсі й орієнтоване лише на конкретну сферу – громадську безпеку під час проведення футбольних матчів. Цю прогалину намагалися заповнити науковці, які пропонували різні дефініції обох понять, розглядали їх суть і значення, але так і не дійшли спільної думки.

У радянському адміністративному праві громадський порядок визначався як урегульований правом і мораллю та іншими соціальними нормами порядок відносин у соціалістичному суспільстві, в якому кожне учасник повинен був суворо виконувати покладені на нього правові, моральні та інші обов'язки і діяти відповідно до наданих йому законом прав³⁶⁶. О. І. Ульянов громадський порядок визначає як «систему суспільних відносин, урегульованих нормами права й іншими соціальними нормами, що забезпечують спокій населення, повагу до суспільної моралі, до честі і гідності громадян у громадських місцях»³⁶⁷. В. П. Нагребельний розуміє громадський порядок як урегульовану правовими й іншими соціальними нормами систему суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя та здоров'я, повагу честі і гідності, дотримання норм суспільної моралі. Сферу громадського порядку становлять переважно відносини, що виникають і розвиваються у громадських місцях, до яких належать насамперед місця спільного проживання, праці, відпочинку, а також спілкування людей з метою задоволення різноманітних життєвих потреб³⁶⁸.

³⁶⁵ Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : Закон України від 08.07.2011 № 3673-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3673-17>.

³⁶⁶ Пахомов І. М., Андріанов М. І., Додін Є. В. Радянське адміністративне право. Особлива частина : підручник. Київ : Вища шк., 1971. С. 255.

³⁶⁷ Ульянов О. І. Адміністративно-правовий захист міліцією прав громадян у сфері громадського порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2002. С. 22.

³⁶⁸ Юридична енциклопедія / за заг. ред. В. П. Нагребельного. Київ : УРЕ ім. М. Бажана, 1998. С. 632.

На підставі цих визначень ми можемо відокремити риси, що притаманні такій правовій категорії, як «публічний порядок»:

а) це система належних суспільних відносин, що складається у процесі регулювання певними нормами; переважно встановлюється в нормах права;

б) норми, що регулюють такі відносини, містяться не тільки у галузях адміністративного та кримінального права, також важливу роль відіграють як норми інших галузей права, так і такі категорії, як «мораль» та «звичай»;

в) певною мірою є регулятором громадської дисципліни;

г) забезпечує реалізацію прав і свобод людини і в той же час забезпечує виконання їх обов'язків;

г) за порушення громадського порядку правопорушник неодмінно понесе відповідальність;

д) забезпечується державними заходами.

Публічний порядок – це певна система суспільних відносин, що забезпечує можливість реалізації прав і свобод людини, а також виконання обов'язків, яка регулюється нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права, створюючи дисципліну в суспільстві шляхом забезпечення державними заходами. У юридичній науці традиційно розглядають громадський (публічний) порядок у широкому та вузькому значеннях, але погляди різних науковців дещо відрізняються в розкритті змісту цих двох значень. Це можна побачити з вищенаведеного, де мова йде переважно про громадський порядок саме у широкому розумінні.

Якщо говорити про публічний порядок як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, то доречніше приділяти увагу саме вузькому значенню, оскільки воно передбачає систему суспільних відносин, пов'язаних із знаходженням людей у громадських місцях (ст. 175¹ і 182 КУпАП). Так, В. В. Доненко зазначає, що у вузькому (спеціальному) розумінні громадський порядок – це частина загального поняття, якою є система врегульованих юридичними нормами відносин, що складаються у випадках, коли фізичні особи перебувають у громадських місцях, і захищаються від порушень заходами державного примусу³⁶⁹. Важко не погодитися з висловом А. М. Подоляки про те, що «практично всі дослідники обмежують просторові межі, в яких охороняється громадський порядок, тільки

³⁶⁹ Доненко В. В. «Громадський порядок», «громадська безпека», «безпека дорожнього руху» як складові безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 30.

громадськими місцями. Під ними розуміються громадські місця, доступні для невизначеного кола осіб (вулиці, парки, громадський транспорт, місця масового відпочинку)³⁷⁰.

Публічний порядок у вузькому розумінні, тобто як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, – це такий стан суспільства, за якого забезпечується правомірна поведінка громадян у громадських місцях, коли останні без перешкоджань можуть реалізовувати свої права і обов'язки, знаходячись у спокійній та мирній обстановці, яка забезпечується певними державними органами, зокрема органами внутрішніх справ. Не можна підмінити широке та вузьке розуміння громадського порядку одне одним, ці два визначення існують окремо і живляються окремо одне від іншого у міру необхідності. *На основі зазначеного сформулюємо ознаки, які притаманні публічному порядку (у вузькому значенні):*

- встановлюється у громадських місцях;
- його дотримання залежить від моральних якостей громадян, а також від їх належної поведінки;
- контроль за дотриманням покладається переважно на органи внутрішніх справ;
- дотримання публічного порядку сприяє спокійному та мирному існуванню.

У науковій літературі серед елементів публічного порядку пропонується виділяти: цілі його встановлення, засоби регулювання та, власне, зміст³⁷¹. Ціль – це певний стан у майбутньому, який не відповідає тому, що є на сьогодні і який необхідно досягти задля досягнення бажаного результату. Під останнім необхідно розуміти реальне встановлення публічного порядку в державі шляхом забезпечення недоторканності життя, здоров'я, гідності та прав людини і громадянина, власності (приватної і державної) та забезпечення необхідних, реальних умов діяльності підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян. Неможливо досягти будь-якої мети без реальних дій, за допомогою певних засобів. Основними засобами забезпечення публічного порядку справедливо вважати норми: правові та соціальні (моральні, релігійні норми, звичаї та суспільні,

³⁷⁰ Подоляка А. М. Громадський порядок: сутність, поняття та форми забезпечення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 2. С. 55.

³⁷¹ Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ України. Загальна частина / Є. М. Моїсєєв, Ю. І. Римаренко, В. І. Олефір та ін. Київ : КНТ, 2008. С. 177–180.

громадські правила, зокрема правила громадського співжиття). Правові норми покликані регулювати такі суспільні відносини, які не можуть бути врегульовані соціальними нормами, тобто більш складні та значні. Однак дія основних засобів була б малоефективною без похідних, маємо на увазі те, що саме за допомогою вищезазначених засобів створюються певні органи та установи, метою яких є реалізація в необхідному обсязі суспільних відносин, що складаються між державою в особі її органів і громадянами та визначають їх компетенцію та сферу впливу. Все це окреслює зміст публічного порядку, який впливає з цілей його забезпечення.

Зміст публічного або громадського порядку нерозривно пов'язаний з поняттям «публічна безпека». Співвідношення цих понять доволі жваво обговорюється в юридичній науці, зокрема вченими адміністративного та кримінального права. Це обумовило появу декількох підходів із приводу вирішення цього питання. Перша група вчених (М. І. Єропкін, Л. Л. Попов, Г. А. Туманов, І. І. Веремеєнко) вважають, що поняття публічного порядку не тільки ширше за поняття публічної безпеки, а й охоплює його. Вони обґрунтовують це тим, що при визначенні змісту публічного порядку посилаються на ознаки, які притаманні публічній безпеці. Друга група вчених (представником якої є П. С. Матишевський), навпаки, зазначають, що до поняття публічної безпеки входить поняття публічного порядку, звужуючи зміст останнього. Третя група вчених (Р. М. Ширшикова та Ф. Є. Колонтаєвський) наполягають на тому, що ці два поняття в юридичній доктрині існують окремо одне від одного, при цьому мають досить тісний зв'язок. Підтримуючи останню точку зору, погоджуємося з Ю. Ю. Азаровим, який у розгляді змісту категорії «громадська безпека» акцентує увагу на її співвідношенні з «громадським порядком» та підкреслює особливу актуальність цього питання з огляду на відсутність у вітчизняній правовій науці єдиного підходу щодо тлумачення вказаних термінів³⁷².

Із дефініцією поняття «публічна безпека» у вітчизняному законодавстві склалася аналогічна ситуація, що й із категорією «публічний порядок». У Міжнародній поліцейській енциклопедії «громадська безпека» визначається як система суспільних відносин, які регулюються нормами права, для забезпечення безпеки особи, громадського спокою, сприятливих умов і відпочинку громадян, а також

³⁷² Азаров Ю. Ю. Теоретико-правові засади забезпечення громадської безпеки в умовах надзвичайних ситуацій. *Митна справа*. 2013. № 1, ч. 2, кн. 1. С. 333–334.

нормального функціонування державних органів і громадських об'єднань, підприємств, установ і організацій, від загрози, що створюють злочинні та інші протиправні посягання, порушення порядку користування джерелом підвищеної небезпеки, предметами і речовинами, вилученими з вільного обігу, явищ негативного техногенного та природного характеру та інших особливих обставин³⁷³.

У свою чергу, В. Ю. Кривенда пропонує таке визначення громадської безпеки: це система суспільних відносин, урегульованих правовими та технічно-юридичними нормами, яка склалася у зв'язку з діяльністю державних органів і громадських організацій щодо попередження, припинення та ліквідації негативного впливу джерел підвищеної небезпеки та надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на особисту безпеку громадян, реалізацію її прав, свобод і соціально-значущих потреб, безпеку суспільства та розвиток його матеріальних і духовних цінностей, а також безпеку держави, збереження її територіальної цілісності, суверенітету та конституційного ладу³⁷⁴. Є. Б. Ольховський розглядає громадську безпеку як стан громадського порядку, порядку діяльності держави і громадських формувань, охорони прав і свобод громадян, захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз. За такого співвідношення зазначених категорій будь-яке порушення громадського порядку містить в собі певну суспільну небезпеку, а наявна громадська небезпека порушує громадський порядок³⁷⁵.

Отже, публічна безпека – це обов'язковий елемент нормально го життя, при якому захищаються всі суспільні цінності. Державні органи функціонують відповідно до встановлених норм, захищаються майнові та немайнові права від будь-яких посягань. Тобто безпосередньо публічна безпека є однією зі складових фундаменту, що забезпечує успішне функціонування суспільства та держави в особі її органів.

Пропонуємо розглядати публічну безпеку у двох значеннях: широкому та вузькому.

³⁷³ Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / за заг. ред. Ю. І. Римаренка, Я. Ю. Кондратьєва, В. Я. Тація, Ю. С. Шемшученко. Київ : Ін Юре, 2003. Т. 1. С. 91.

³⁷⁴ Кривенда В. Ю. *Форми і методи діяльності міліції громадської безпеки в сучасних умовах* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. С. 15.

³⁷⁵ Ольховський Є. Б. *Адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки в Україні* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. С. 9.

Публічна безпека у широкому розумінні – це уся сукупність прав (майнових і немайнових) і свобод громадян (які гарантовані Конституцією та іншими законами України), охорона традицій суспільства та звичаїв, які склалися в ньому, забезпечення мирного життя. У вузькому розумінні публічна безпека являє собою тільки ті відносини, які складаються з приводу (управлінської) адміністративно-політичної діяльності: встановлення у законах та підзаконних нормативно-правових актах форм, засобів та цілей діяльності державних органів, що забезпечує стабільне суспільне функціонування в екстремальних і побутових ситуаціях. Коли ми говоримо про публічну безпеку як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, необхідно говорити про публічну або громадську безпеку у вузькому розумінні. Тому що в останньому випадку йдеться про відносини, що виникають між громадянами у процесі їх повсякденного життя: знаходження у громадських місцях, спілкування з іншими людьми, яке неодмінно регламентується різними правовими нормами, (суспільними) правилами та звичаями. *Виходячи з визначення поняття «публічна безпека» у широкому розумінні, можемо виділити її ознаки:*

а) це суспільні відносини, що забезпечують стан захищеності суспільства та держави;

б) суспільні відносини повинні підтримуватися на нормальному, життєво достатньому рівні, тобто наявна необхідність охорони прав і свобод громадян;

в) положення щодо публічної безпеки, її принципи, цілі, засоби закріплені у законодавчих актах;

г) діяльність держави в особі її уповноважених органів спрямована не тільки на охорону, а ще й на регулювання публічної безпеки;

г) за порушення публічної безпеки встановлюється відповідальність у рамках українського законодавства;

д) громадська безпека включає в себе, крім правових норм, традиції та звичаї, які склалися в суспільстві.

Категорія «публічна безпека» у вузькому значенні має власні специфічні риси:

– це суспільні відносини адміністративно-правового характеру;
– регулюється на рівні законів та переважно підзаконних нормативно-правових актів;

– за порушення норм, що регулюють сферу забезпечення громадської безпеки, настає виключно адміністративно-правова відповідальність;

- поняття «публічна безпека» у цьому випадку більше стосується побутових ситуацій, які переважно виникають у громадських місцях;
- нерозривний зв'язок не тільки з побутовими, а й з екстремальними ситуаціями;
- публічна безпека у спеціальному розумінні в основному забезпечуються роботою уповноважених органів.

Публічна безпека як об'єкт адміністративно-правового забезпечення – це суспільні відносини адміністративно-правового (управлінського) характеру з приводу забезпечення миру та безпеки у побутовому житті та під час виникнення екстремальних ситуацій шляхом прийняття переважно підзаконних нормативно-правових актів (інструкцій, постанов, розпоряджень) та забезпечення їх дії встановленням адміністративної відповідальності та роботою державних органів і громадських організацій.

Публічна безпека як об'єкт адміністративно-правової охорони та захисту є станом захищеності нормами адміністративного права суспільних відносин, які виступають значною соціальною цінністю та спрямовані на створення умов для максимально повного дотримання прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів суспільства й держави, захисту їх від негативного впливу факторів, що виникають у результаті явищ природного, техногенного, біологічного або соціального характеру, недопущення та припинення протиправних посягань та мінімізації їх негативних наслідків³⁷⁶.

Пропонуємо в категорії публічної безпеки як об'єкта адміністративно-правового забезпечення виділити такі елементи: цілі, методи (засоби) досягнення цих цілей і безпосередньо зміст. Мету забезпечення та охорони публічної безпеки можна окреслити як охорону майнових та немайнових прав суспільства від неправомірних посягань у повсякденному житті й під час виникнення екстремальних і надзвичайних ситуацій. Основним засобом охорони та регулювання публічної безпеки є норми права. Зміст публічної безпеки становлять суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації правових і технічних норм, що *спрямовані* на забезпечення безпеки населення, а також пов'язані з попередженням небезпечних загроз для життя і здоров'я людей³⁷⁷.

³⁷⁶ Панова О. О. Забезпечення публічної безпеки в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків : Панов, 2018. С. 43.

³⁷⁷ Басов А. В. Забезпечення громадської безпеки: поняття та зміст. *Адміністративне право і процес*. 2012. № 2 (2). С. 86.

Розглядаючи взаємозв'язок понять «публічний порядок» та «публічна безпека», необхідно враховувати ще одне поняття – «особиста безпека», оскільки саме ці три взаємопов'язані елементи обумовлюють єдність та комплексність методів щодо забезпечення, регулювання та охорони публічного порядку та безпеки як об'єктів адміністративно-правового забезпечення. У процесі охорони та забезпечення публічного порядку та публічної безпеки так чи інакше автоматично зачіпаються інтереси не тільки держави чи усього суспільства, а й неодмінно безпека та охорона майнових і немайнових прав кожної людини, кожного громадянина як структурної одиниці всього суспільства. **Особиста безпека – це такий стан захищеності кожної особи, який встановлюється переважно нормами адміністративного та кримінального законодавства, при якому не виникає безпосередніх загроз її життю, здоров'ю та особистій свободі та підтримується нормальний рівень життя.** Це все дає підстави для виокремлення спільних та відмінних рис публічного порядку і публічної безпеки як об'єктів адміністративно-правового забезпечення. *До спільних рис слід віднести:*

1) те, що ці дві категорії становлять суспільні відносини, які охороняються державою шляхом установаження норм адміністративного та кримінального законодавства, переважно органами внутрішніх справ;

2) наявність тісних зв'язків безпосередньо самих сфер громадського життя і велика кількість спільних рис дозволяють сприймати їх як дуже близькі категорії, зокрема з приводу забезпечення мирної та безпечної життєдіяльності, захисту прав, свобод і законних інтересів кожної людини;

3) поняття публічної безпеки та публічного порядку переважно стосується побутових і екстремальних ситуацій, які переважно виникають у громадських місцях.

До відмінностей можемо віднести такі риси:

1) публічний порядок, у першу чергу, забезпечує можливість реалізації прав і свобод людини, а також створення умов для належного виконання обов'язків, а публічна безпека – забезпечення миру та безпеки у побутовому житті та під час виникнення екстремальних ситуацій і недопущення та ліквідацію впливу шкідливих і несприятливих умов;

2) публічний порядок регулюється та забезпечується нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права, а публічна

безпека регулюється переважно нормами права та правилами: технічними і техніко-юридичними³⁷⁸.

12.2. ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ТА СТАДІЇ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Поняття «адміністративно-правова кваліфікація» є узагальнюючим, широким поняттям, до обсягу якого буде входити не тільки безпосередньо сам процес кваліфікації адміністративних правопорушень, а й інша кваліфікація. Зокрема у сфері публічного управління, яка є предметом регулювання саме адміністративного права. «Кваліфікація адміністративного правопорушення (проступку)» та «адміністративно-правова кваліфікація» співвідносяться між собою як частина та ціле. Стосовно понятійного апарату цих категорій зауважимо, що вживання терміна «адміністративно-правова кваліфікація» щодо адміністративних правопорушень, на нашу думку, не буде помилкою за уточнення, про які самі проступки йдеться, у всіх інших випадках це може трактуватися як неточність формулювання, що може призвести до плутанини й підміни понять, їх зайвого розширення чи, навпаки, звуження.

Категорія «кваліфікація адміністративного правопорушення (проступку)» є складовою адміністративно правової кваліфікації, а отже, впливає на визначення цього поняття і його суть. Визначення адміністративного правопорушення закріплено на законодавчому рівні у ч. 1 ст. 9 КУпАП як дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність³⁷⁹. Для процесу кваліфікації адміністративного проступку (делікту) дія чи бездіяльність суб'єкта повинна відповідати ознакам адміністративного правопорушення:

– по-перше, тому що адміністративне правопорушення має певну зовнішню форму або зовнішній прояв – це дія чи бездіяльність; внутрішня ж форма правопорушення – розумова діяльність

³⁷⁸ Чижко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія. Харків : У справі, 2017. 223 с.

³⁷⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

людини, якщо вона не знайшла свого зовнішнього відображення, не підпадає під норми адміністративно-правової відповідальності;

– по-друге, дія або бездіяльність повинна характеризуватися суспільною шкідливістю, тобто в такій ситуації може виникнути загроза заподіяння шкоди чи така шкода буде реально заподіяна забезпеченню публічного порядку, власності, правам та свободам громадян чи встановленому порядку управління;

– по-третє, дія (бездіяльність) обов'язково повинна мати протиправний характер, це означає, що в адміністративно-правових нормах повинна міститись пряма вказівка на заборону такої дії (бездіяльності);

– по-четверте, обов'язковою ознакою адміністративного правопорушення є наявність вини – внутрішнє, психічне ставлення людини до власної дії (бездіяльності) та до наслідків, які така дія (бездіяльність) може викликати;

– по-п'яте, за відповідну дію або бездіяльність повинно бути передбачено на законодавчому рівні застосування адміністративного стягнення.

Якщо такі ознаки будуть відсутні, то ми можемо говорити про те, що вчинене діяння не буде адміністративним правопорушенням – це буде інший вид кваліфікації, зокрема кримінальна, цивільна і т.п.

Невирішеним залишається питання про співвідношення таких двох понять як «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок», до того ж законодавець не розрізняє ці два поняття. У загальній теорії права правопорушення поділяються на злочини та проступки, а вже серед проступків виділяють адміністративні, цивільно-правові, дисциплінарні та інші. Розглядаючи наведене з урахуванням проведення сьогодні реформи кримінальної юстиції та впровадження Кодексу про кримінальні проступки, ми вважаємо, що немає необхідності «переносити практику кримінального права на адміністративне». Оскільки злочини та кримінальні проступки будуть поділятися за ознакою суспільної небезпечності на небезпечні та менш небезпечні, а будь-які адміністративні правопорушення самі по собі є малонебезпечними. Таким чином, у розмежуванні адміністративного правопорушення та адміністративного проступку немає ні теоретичної, ні практичної необхідності.

Будь-то загальне поняття «адміністративно-правова кваліфікація» чи поняття «кваліфікація адміністративного правопорушення», кваліфікацію можна розділити на два види: офіційну та неофіційну. Офіційна кваліфікація проводиться спеціально уповноваженими суб'єктами, яким законом надано на це право, в тому

числі уповноваженими на те співробітниками органів поліції. Неофіційна кваліфікація може проводитись як звичайними громадянами у процесі обговорення життєвих подій, студентами юридичних вищих навчальних закладів, так і науковцями, в останньому випадку можемо говорити про доктринальну (наукову) кваліфікацію. Різними є й результати таких двох видів кваліфікації: офіційна обов'язково породжує юридичні наслідки, наприклад такі, як віднесення того чи іншого правопорушення до адміністративного та накладення стягнення, передбаченого адміністративним законодавством, чи, навпаки, виключення можливості накладення такого стягнення, оскільки таке правопорушення може мати ознаки злочину чи взагалі не бути правопорушенням; неофіційна кваліфікація не породжує взагалі жодних наслідків, у той час коли доктринальна кваліфікація може формувати понятійний апарат, який, у свою чергу, забезпечить методологічну базу для більш чіткого процесу кваліфікації. Надалі у роботі ми будемо говорити про офіційну кваліфікацію.

Урахувавши всі вищевикладені думки, ми пропонуємо розглянути «адміністративно-правову кваліфікацію» у двох значеннях: широкому та вузькому, при цьому слід враховувати те, що в останньому випадку обсяг змісту категорії «адміністративно-правова кваліфікація» буде збігатися зі змістом поняття «кваліфікація адміністративного правопорушення».

Визначимо ознаки, притаманні такому явищу, як «кваліфікація адміністративного правопорушення»:

- це розумовий, логічно побудований процес пізнання;
- такий процес спрямований на пізнання безпосередньо адміністративного правопорушення чи проступку, а точніше, його юридично значущих ознак, які призводять до заподіяння шкоди суспільству;
- під час кваліфікації будь-яке адміністративне правопорушення підлягає юридичній оцінці, тобто встановленню відповідності конкретній нормі законодавства про адміністративні правопорушення;
- суб'єктами кваліфікації можуть бути лише органи (посадові особи), які уповноважені на це законом (в іншому випадку така кваліфікація не приведе до юридичних наслідків і не матиме правового результату, отже, не буде офіційною);
- кінцевий результат кваліфікації у формі висновку одержує документальне закріплення (будьто квитанція про сплату штрафу чи постанова суду про застосування адміністративного арешту);
- кваліфікація адміністративного правопорушення (проступку) тягне за собою наслідки накладення адміністративного стягнення,

тобто застосування адміністративно-правової санкції до правопорушника.

Взагалі визначення ознак, притаманних тому чи іншому поняттю, відіграє неабияку практичну роль, оскільки саме поняття наповнюється як загальними рисами, що притаманні усім його родовим поняттям, так і власними специфічними властивостями. Таким чином, через виділення чіткого переліку рис обох понять можна не тільки розкрити їх зміст, а також виділити те, що їх об'єднує та розрізняє. *До ознак адміністративно-правової кваліфікації можна віднести такі:*

- це широке, узагальнююче поняття;
- являє собою процес оцінювання вчиненого діяння;
- оцінюються виключно зовнішні ознаки дії чи бездіяльності, які дають змогу провести подальшу кваліфікацію адміністративного проступку або правопорушення;
- у результаті здійснення такої кваліфікації діяння може бути взагалі не визначене як адміністративний проступок;
- висновок кваліфікації може й не бути оформлений документально.

Адміністративно-правова кваліфікація у широкому розумінні – це процес пізнання та оцінювання зовнішніх ознак поведінки, що проводиться суб'єктами адміністративних відносин і як результат має віднесення діяння до адміністративного правопорушення чи невизнання його таким узагалі.

Адміністративно-правова кваліфікація у вузькому розумінні, тобто кваліфікація адміністративного правопорушення, – це діяльність спеціально уповноваженого органу (посадової особи) щодо пізнання (визначення) юридично значущих ознак діяння (правопорушення), їх аналіз, узагальнення та співставлення з ознаками юридичного складу проступку, визначеного законодавством про адміністративні правопорушення.

Надалі зосередимо увагу на кваліфікації адміністративного правопорушення як такій, що має місце під час розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку органами поліції. Попередні умови кваліфікації адміністративного проступку поділяються на: фактичну, а саме діяння, яке за своїми зовнішніми ознаками схоже на адміністративний проступок, та юридичну – відповідну норму в адміністративно-деліктному законодавстві. Для кваліфікації адміністративного правопорушення передумовою є дія чи бездіяльність, яка апіорі – адміністративне правопорушення (проступок), а суть

такої кваліфікації полягає вже у співставленні їх складів з ознаками правопорушень, що передбачені законодавством про адміністративні правопорушення.

Кваліфікація адміністративних правопорушень проводиться різними суб'єктами на різних стадіях адміністративно-процедурної діяльності. Серед останніх, за загальним правилом, виділяють: порушення провадження в адміністративній справі; розгляд і прийняття рішення в адміністративній справі; виконання рішення в адміністративній справі; оскарження та перегляд рішення в адміністративній справі.

Зі стадій адміністративно-процесуальної діяльності особливе значення мають перша, друга та остання, тому що саме на них здійснюється кваліфікація адміністративного правопорушення. На стадії порушення провадження адміністративної справи приймається важливе рішення – чи є взагалі вчинене діяння адміністративним правопорушенням, а тому має місце адміністративно-правова кваліфікація. На стадіях розгляду та перегляду рішення приймається рішення стосовно вчиненого діяння, його безпосередньої кваліфікації як адміністративного проступку, а також визначення конкретної норми адміністративного законодавства, яка буде застосовуватись щодо конкретного діяння. Теоретично можна уявити, що в разі перегляду рішення в адміністративній справі перед суб'єктом кваліфікації постане питання про правильність визначення вчиненого діяння як адміністративного правопорушення чи адміністративного проступку, але на практиці навряд чи це буде мати місце. Та все ж таки, якщо на стадії розгляду адміністративної справи можна говорити про кваліфікацію адміністративного правопорушення, то на стадії перегляду, крім двох указаних категорій, додається ще одна – адміністративно-правова кваліфікація.

Кваліфікація адміністративного правопорушення має власні завдання, що втілюються в її функціях: онтологічній, соціально-політичній, логічній, психологічній, гносеологічній, практично-прикладній, конкретизаційній, превентивній та виховній.

Онтологічна функція має місце під час визначення наявності у вчиненому діянні ознак, що характеризують склад адміністративного проступку. На основі такого аналізу робиться висновок про те, чи є діяння правопорушенням узагалі, а якщо є, то яким саме (адміністративним, кримінальним і т. п.).

Соціально-політична функція полягає в тому, що діяння особи буде кваліфікуватися за ознакою суспільної шкідливості, тобто саме з позиції тяжкості заподіяної шкоди особі, суспільству та державі.

Психологічна функція. Нами вже не раз підкреслювалось, що процес кваліфікації – не що інше, як розумовий процес її суб'єкта, який, у свою чергу, є психологічним.

Логічна функція впливає з того, що сама по собі адміністративно-правова кваліфікація являє собою логічний процес, який здійснюється на основі та за допомогою законів логіки.

Гносеологічна функція втілюється у накопиченні теоретичних навичок щодо кваліфікації адміністративних правопорушень і забезпечує формування відповідної інформаційної бази. Під інформаційною базою у цьому контексті ми маємо на увазі сукупність практичних і теоретичних знань суб'єкта, уповноваженого проводити кваліфікацію адміністративних правопорушень, зокрема у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Також накопичення практичних навичок щодо проведення кваліфікації адміністративних проступків, тобто певного досвіду, буде знижувати випадки помилкової кваліфікації.

За допомогою *практично-прикладної функції* здійснюється безпосередньо сам процес кваліфікації адміністративного проступку, під час здійснення якого в суб'єкта формуються практичні навички щодо проведення кваліфікації тих чи інших деліктів, прискорюється її здійснення та підвищується професійний рівень суб'єкта, що її проводить.

Конкретизаційна функція кваліфікації адміністративного делікту виявляється у співставленні вчиненого проступку з нормами адміністративно-деліктного законодавства та обранні саме тієї норми права, якій він відповідає.

Адміністративно-правова кваліфікація має важливе значення у сфері попередження правопорушень, а правильна кваліфікація створює умови для зниження кількості адміністративних правопорушень та проступків. Саме у такому сенсі слід розглядати *превентивну функцію* кваліфікації адміністративного правопорушення.

Виховна функція кваліфікації адміністративного проступку буде впливати з попередньої функції, оскільки точна кваліфікація діяння та справедливо призначені санкції за нього певною мірою будуть мати вплив на рівень правосвідомості суспільства і сприяти формуванню правової поведінки всередині нього. Таким чином виховувати громадян щодо дотримання норм законодавства (зокрема адміністративного) та поваги до закону.

Підставою проведення попередньої кваліфікації є здійснення протиправного, винного діяння особи. Серед найпоширеніших випадків виявлення діяння, яке за зовнішніми ознаками схоже з

адміністративним проступком, можна виділити: безпосереднє його виявлення суб'єктом кваліфікації або отримання повідомлення про нього в усній або письмовій формі. Завдання суб'єкта – кваліфікувати дане діяння як правопорушення, далі як адміністративне правопорушення (негативна адміністративно-правова кваліфікація), а потім як адміністративне правопорушення, що посягає на громадський порядок та громадську безпеку.

Процедура адміністративно-правової кваліфікації – це встановлений адміністративно-правовими нормами порядок діяльності уповноважених адміністративно-юрисдикційних органів або їх посадових осіб, спрямований на встановлення відповідності ознак здійсненого особою діяння ознакам складу адміністративного проступку, закріпленого в законодавстві про адміністративні правопорушення. Така діяльність повинна здійснюватися з дотриманням певних правил, етапів і стадій її проведення.

Стадіями кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку є:

1. Вибір адміністративно-деліктної норми у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, зміст якої відповідає вчиненому проступку.

2. Визначення відповідності між юридичним складом обраної адміністративно-правової норми та юридично значущими ознаками протиправного посягання.

3. Юридичне закріплення кваліфікації діяння.

Кожній стадії відповідають певні етапи, розглянемо їх детальніше. Вибір адміністративно-деліктної норми у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, зміст якої відповідає вчиненому проступку, – це перша стадія здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, яка має місце безпосередньо під час виявлення адміністративного проступку. На зазначеній стадії робиться попередній висновок про наявність саме адміністративного правопорушення, а не кримінального чи цивільного, попередньо обирається відповідна адміністративно-деліктна норма або декілька таких норм, як наслідок, виключається застосування інших норм адміністративного законодавства. Етапами, які характеризують першу стадію, є:

а) встановлення усіх фактичних даних учиненого посягання;

б) систематизація фактичних даних проступку;

в) визначення конкретних сфер, на яке посягає діяння (наприклад, сфери: публічного порядку, публічної безпеки, державного

управління, захисту прав людини та охорони прав і інтересів неповнолітніх, охорони здоров'я населення, суспільної моралі і т.п.);

г) попереднє визначення адміністративно-деліктних норм, які підлягають застосуванню у даному випадку.

На другій стадії необхідно встановити відповідність між юридичним складом обраної адміністративно-деліктної норми та юридично значущими ознаками протиправного посягання. Проте, спочатку слід вирішити питання про: належність розгляду даної справи до компетенції органу, який її розглядає; правильність складання протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів, з яких складається справа про адміністративне правопорушення; сповіщення осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; витребування за необхідності необхідних додаткових матеріалів; задоволення чи незадоволення клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (потерпілого, законних представників, адвоката) (ст. 278 КУпАП). Необхідно також заслухати осіб, які беруть участь у розгляді справи, досліджують докази і вирішують клопотання (ст. 279 КУпАП). Далі слід виокремити юридично значущі обставини адміністративного проступку та співставити їх з конкретним складом адміністративного правопорушення, який міститься в адміністративно-деліктній нормі, обраній на першому етапі, а за необхідності провести розмежування з однорідним кримінальним правопорушенням.

Потім установлюються об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона вчинюваного посягання (оскільки його об'єкт був визначений на першій стадії). На цій стадії треба орієнтуватися на склад адміністративного правопорушення, тому що саме склад адміністративного проступку дає уявлення про ті юридично значущі ознаки, які слід установити або встановити факт їх відсутності для кваліфікації за обраною нормою адміністративного законодавства. Він також є своєрідною підказкою щодо тих ознак, які слід вважати юридично значущими. Якщо хоча б одна ознака, яка відповідає складу адміністративного правопорушення, буде відсутня, це є приводом для висновку про те, що обрана норма не підлягає застосуванню, та для пошуку іншої адміністративної норми. У випадку відсутності збігу з усіма складами адміністративно-деліктних норм можна говорити про те, що кваліфікація на першому етапі була проведена неправильно, а правопорушення може виявитись дисциплінарним, трудовим і т.п. або взагалі не бути правопорушенням.

Етапами, що характеризують другу стадію, будуть:

а) оцінка доказів учиненого посягання в межах справи про адміністративні правопорушення;

б) остаточне визначення адміністративно-деліктної норми у вищезазначених сферах;

в) перевірка фактично встановлених обставин справи з метою виключення наявності ознак, що виключають адміністративну відповідальність (унаслідок їх малозначності);

г) оцінка посягання за умови його вчинення кількома особами або, навпаки, вчинення правопорушником декількох адміністративних проступків (факультативний етап);

д) розмежування визначеної адміністративно-деліктної норми від однорідної – кримінальної (факультативний етап).

Таким чином, на цій стадії з'ясовуються остаточні факти: вчинення адміністративного проступку; наявності підстав для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації (трудового колективу); наявності вини особи, яка його вчинила, і чи підлягає особа адміністративній відповідальності; наявності або відсутності обставин, які обтяжують чи пом'якшують адміністративну відповідальність; заподіяння майнової шкоди (ст. 280 КУпАП), а також інші умови, що мають значення для правильної кваліфікації адміністративних проступків і вирішення справи.

Юридичне закріплення кваліфікації діяння – третя і остання стадія кваліфікації адміністративного правопорушення. Уповноважений суб'єкт, який проводив кваліфікацію, закріплює результати проведення кваліфікації адміністративного правопорушення у постанові у справі про адміністративне правопорушення або рішенні (у випадку, якщо суб'єктом здійснення кваліфікації є виконавчий орган сільської, селищної, міської ради). Постанова чи рішення приймаються на підставі висновків, отриманих із двох попередніх стадій. Винесене рішення є обов'язковим і тягне за собою певні юридичні наслідки. На цій стадії реалізуються такі етапи:

а) узагальнення результатів, отриманих на попередніх двох стадіях;

б) мотивування кваліфікації;

в) винесення відповідного рішення, в якому відображається інформація, отримана на всіх вищезазначених етапах і стадіях.

У справі про адміністративне правопорушення поліцейський може винести постанови про: накладення адміністративного стягнення; застосування заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх; закриття справи (ч. 1 ст. 183 КУпАП). У випадку перегляду справи чи оскарження постанови (рішення) уповноважений орган залишає постанову без зміни, а скаргу – без задоволення; скасовує

постанову і надсилає справу на новий розгляд; скасовує постанову і закриває справу або змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено (ст. 293 КУпАП).

Для того, щоб правильно кваліфікувати те чи інше правопорушення, необхідно послідовно проходити всі стадії адміністративно-правової кваліфікації правопорушень з додержанням процедурних правил її проведення³⁸⁰.

Основу процесу кваліфікації будь-якого адміністративного правопорушення, будь-то діяння, за складом правопорушення схоже на дрібне хуліганство, доведення неповнолітнього до стану сп'яніння чи ворожіння в громадських місцях, мають становити основні положення догматичного характеру, якими суб'єкт правозастосування неодмінно повинен керуватися під час проведення кваліфікації адміністративного правопорушення. Такі «постулати» в юридичній науці мають назву принципів.

Систему принципів кваліфікації адміністративних правопорушень, зокрема у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, складають такі принципи: а) законності; б) рівності громадян перед законом; в) публічності; об'єктивності; г) вичерпності; г) персоналізації; д) повноти адміністративно-правової кваліфікації; е) вирішення суперечних питань на користь особи, дії якої кваліфікуються; є) недопустимості пред'явлення подвійного обвинувачення у вчиненні адміністративного правопорушення; ж) незмінності; професіоналізму; з) своєчасного та швидкого реагування на адміністративне правопорушення та здійснення його кваліфікації; и) збереження стійкого співвідношення інтересів держави, суспільства та громадянина; і) відмежування адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічного порядку та публічної безпеки від недиференційованих кримінальних правопорушень; ї) використання, розроблення та удосконалення методологічної бази кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері публічної безпеки та порядку; й) урахування міжнародного досвіду здійснення кваліфікації правопорушень у сфері публічної безпеки та порядку.

Принцип законності полягає в тому, що вся інформація про адміністративне правопорушення, включаючи повідомлення або

³⁸⁰ Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія. Харків : У справі, 2017. 223 с.

одержання доказів та інформації про протиправне посягання на публічний порядок та публічну безпеку іншим способом, наприклад, у процесі патрулювання, повинна бути одержана виключно законним шляхом. В іншому випадку остання не може враховуватись під час кваліфікації адміністративного правопорушення. Принцип законності також вимагає обов'язкового врахування обставин, за яких адміністративна відповідальність виключається. Відповідно до ч. 2 ст. 58 Конституції України «ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення»³⁸¹. Таким чином, діяння особи-правопорушника необхідно кваліфікувати за тими нормами адміністративного законодавства, які діють на момент вчинення адміністративного правопорушення, не припускаючи кваліфікацію за аналогією. А отже, слід застосовувати лише ту адміністративну норму, яка прямо передбачена законом.

Принцип рівності громадян перед законом та органом (посадовою особою, яка проводить кваліфікацію адміністративного правопорушення) впливає з ч. 1 та 2 ст. 24 Конституції України: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками»³⁸².

Принцип публічності кваліфікації адміністративного правопорушення полягає в тому, що уповноважені органи (посадові особи) здійснюють її офіційно, від імені держави. Тільки така кваліфікація приведе до правових наслідків.

Принцип об'єктивності кваліфікації адміністративного правопорушення виключає суб'єктивну оцінку уповноваженого органу (посадової особи), що її здійснює. Під час проведення кваліфікації необхідно керуватися виключно інформацією про обставини справи, яка отримана з додержанням принципу законності.

Принцип вичерпності гарантує кваліфікацію адміністративного правопорушення за такою правовою нормою в межах КУпАП, яка остаточно буде описувати його склад, за обов'язкової умови посилання на відповідну частину, пункт, підпункт застосованої статті.

Принцип персоналізації вимагає від суб'єкта кваліфікації проводити її, враховуючи особливості та індивідуальні ознаки як кожного

³⁸¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

³⁸² Там само.

адміністративного делікту, так і кожної особи правопорушника, що існують на момент вчинення адміністративного правопорушення та під час здійснення адміністративно-правової кваліфікації.

Принцип повноти кваліфікації забезпечує необхідність врахування усіх без винятку діянь, які вчинила особа. Застосування якогось вибірного підходу чи кваліфікація окремої частини вчинених діянь – неприпустимі.

Принцип вирішення суперечних питань на користь особи, дії якої кваліфікуються, безпосередньо закріплений у ч. 3 ст. 62 Конституції України, відповідно до якої докази, які одержані незаконним шляхом, не можуть складати основу обвинувачення, як і припущення³⁸³. Так, коли уповноваженого суб'єкта виникають сумніви щодо кваліфікації адміністративного правопорушення, він зобов'язаний тлумачити останні не інакше як на користь обвинуваченого.

Принцип недопустимості пред'явлення подвійного обвинувачення у вчиненні адміністративного правопорушення впливає зі ст. 61 Конституції України: «Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення»³⁸⁴. Тобто адміністративне правопорушення, що посягає на сферу публічної безпеки та порядку, не може кваліфікуватися за однією нормою КУпАП, якщо до цього під час проведення іншої кваліфікації діяння особи вже визначена норма, яка охоплює і вказане вище правопорушення.

Принцип незмінності кваліфікації захищає від її довільної (необґрунтованої, безпідставної) зміни. Підставами, за яких допускається зміна кваліфікації, є: здійснення помилки під час кваліфікації, яка стала чинником, що призвів до неправильної кваліфікації; зміни обставин справи: виникнення нових чи визнання незаконними вже встановлених; викриття факту проведення завідомо неправильної кваліфікації, тобто факт зловживання особи, якій надано право державою проводити кваліфікацію адміністративних правопорушень у сфері публічної безпеки та порядку.

Принцип професіоналізму тісно переплітається з принципом публічності. Суб'єкти, які проводять кваліфікацію, повинні мати достатні теоретичні знання та професійні навички для її здійснення, оскільки юридичні наслідки проведення офіційної кваліфікації у будь-якому разі впливають на особу через призначення адміністративного покарання за вчинене правопорушення. До того ж необхідно

³⁸³ Там само.

³⁸⁴ Там само.

створити належну теоретичну базу у вигляді методологічних порад, роз'яснень, листів тощо, які будуть орієнтувати посадових осіб на здійснення правильної кваліфікації та пояснювати, як правильно розв'язувати спірні питання під час кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері публічної безпеки та порядку.

Принцип своєчасного та швидкого реагування на адміністративне правопорушення та здійснення його кваліфікації повинен дотримуватися у процесі виявлення адміністративного делікту й полагати в швидкій та адекватній його кваліфікації. У такому випадку суб'єкт кваліфікації зможе припинити правопорушення та попередити його нове вчинення, при цьому не порушивши права та свободи правопорушника. Особливе значення цей принцип має у сфері публічної безпеки та порядку, тому що тут важливу роль відіграє як право, так і мораль: суб'єкт кваліфікації, взаємодіючи з правопорушником у цьому процесі (на місці вчинення правопорушення), повинен не тільки правильно кваліфікувати проступок, а й донести негативні наслідки кваліфікації та взагалі самого проступку до правопорушника. Більшість таких правопорушень вчиняються у громадських місцях, а тому їх припинення зазвичай проходить на очах багатьох людей, правильні дії суб'єкта кваліфікації за таких обставин можуть стати гарним прикладом некоректної поведінки для інших і тим самим попередити виникнення нових адміністративних правопорушень. Своєчасність та швидкість реагування на будь-яке адміністративне правопорушення, що посягає на громадський порядок і громадську безпеку, обумовлені тим, що при вчиненні таких адміністративних правопорушень, як куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (ст. 175-1 КУпАП), придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (ст. 177 КУпАП), розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (ст. 178 КУпАП), правопорушник може легко скрити вчинене ним правопорушення. Наприклад, сигарету можна викинути, пляшку із спиртним напоєм – заховати, приблизно така ж ситуація виникає з предметами азартних ігор (картами, гральними костями тощо).

Принцип збереження стійкого співвідношення інтересів держави, суспільства та громадянина. Панування публічного порядку та публічної безпеки – це завдання держави, виконанням якого забезпечується збереження інтересів суспільства в цілому й окремого громадянина, це основа збереження належного рівня життя в країні. Тому так важливо зберігати цей взаємозв'язок під час проведення адміністративної кваліфікації правопорушень.

Принцип відмежування адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічного порядку та публічної безпеки від недиференційованих кримінальних правопорушень забезпечує правильне застосування адміністративного законодавства та накладення таких санкцій, які будуть відповідати вчиненому правопорушенню й таким чином сприятимуть утвердженню прав і свобод громадян.

Принцип використання, розроблення та вдосконалення методологічної бази кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері публічної безпеки та порядку обґрунтовується важливістю стабільності таких явищ, як публічний порядок і публічна безпека, що дозволяє підтримувати належний рівень функціонування держави, взаємодію держави і суспільства та сталий розвиток останнього, що забезпечується в тому числі завдяки здійсненню правильної кваліфікації правопорушень у цій сфері.

Принцип урахування міжнародного досвіду здійснення кваліфікації правопорушень у сфері публічного порядку та безпеки по суті впливає з попереднього принципу. Ураховуючи те, що Україна сьогодні стала на шлях великих реформ, які не можуть не торкнутися адміністративної діяльності й які впроваджуються, спираючись на міжнародний досвід успішних країн Європи та Америки, процес кваліфікації адміністративних проступків у сфері публічної безпеки та порядку повинен відповідати сучасним міжнародним стандартам, щоб «механізм кваліфікації адміністративних правопорушень» працював у взаємозв'язку з новим реформованим законодавством.

Визначення принципів адміністративно-правової кваліфікації, без перебільшення, відіграє велику роль, оскільки вони не тільки покладаються в основу вироблення правил щодо пошуку відповідних норм адміністративного законодавства, які підлягають застосуванню, а й втілюються в суворі вимоги кваліфікації адміністративних правопорушень, відхилення від яких тягне за собою вихід за межі правового поля.

12.3. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Фактичною підставою настання відповідальності є вчинення правопорушення. За вчинення адміністративного проступку настає адміністративна відповідальність, за вчинення злочину – кримінальна

тощо. Категорія «адміністративне правопорушення» нерозривно пов'язана з категорією «склад адміністративного правопорушення». По-перше, остання становить внутрішню систему адміністративного проступку, по-друге, ознаки делікту, які необхідно співставляти з нормами адміністративного законодавства, відбиваються в складі такого правопорушення, по-третє, встановлення складу правопорушення буде в подальшому впливати на застосування санкцій. Отже, без встановлення юридичного складу правопорушення його кваліфікація неможлива взагалі. Особливо це є актуальним для адміністративних правопорушень, що посягають на публічний порядок та публічну безпеку, адже саме з цією категорією проступків органи Національної поліції стикаються, напевно, найчастіше.

Відповідно до ч. 1 ст. 222 КУпАП органи Національної поліції розглядають і приймають рішення щодо адміністративних правопорушень у сфері публічної безпеки та порядку, наведених у таблиці нижче.

Таблиця

№ статті		Склад адміністративного правопорушення
1		2
175-1	ч. 1	Куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради).
	ч. 2	Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого ч. цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню.
176		Виготовлення або зберігання без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовлення або зберігання без мети збуту апаратів для їх вироблення.
177		Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення.

Закінчення табл.

1	2	
178	ч. 1	Розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у всіх видах громадського транспорту (включаючи транспорт міжнародного сполучення) та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування, або поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль.
	ч. 2	Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення.
180	Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами.	
181-1	ч. 1	Заняття проституцією.
	ч. 2	Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення.
182	ч. 1	Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях.
183	Завідомо неправдивий виклик пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб.	

Будь-якій дії або бездіяльності особи притаманна ціла низка ознак, які їх безпосередньо характеризують. Якщо ми говоримо про дію чи бездіяльність, яка буде вважатися адміністративним деліктом, то нас будуть цікавити лише ті ознаки, які матимуть суто юридичне, а не індивідуальне значення (стать або колір шкіри правопорушника). Виключно юридично значущі ознаки проступку містить адміністративно-деліктна норма. Без звернення до адміністративно-

деліктної норми процес кваліфікації відбуватися не може, тому що вона є тим «мінімальним набором ознак», з якими ми зіставляємо ознаки вчиненого посягання. З усього масиву ознак, які характеризують фактичне посягання, уповноваженій особі необхідно швидко й правильно відокремити ті, що будуть повністю відповідати ознакам адміністративного правопорушення, передбаченим законодавством. Тому під час проведення кваліфікації необхідно спиратися на «склад адміністративного правопорушення» як спеціальну логічну конструкцію, розроблену в т.ч. й для процесу проведення кваліфікації. **Склад адміністративного правопорушення – це сукупність ознак передбачуваного діяння, які закріплені адміністративним законодавством та саме за допомогою яких можна кваліфікувати таке діяння як адміністративне правопорушення.**

Про склад адміністративного правопорушення слід говорити як про об'єктивні та суб'єктивні ознаки діяння, що утворюють собою певну систему, яка побудована на чотирьох підсистемах (елементах), таких як *об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона*. До підсистеми об'єктивної сторони входять й інші елемента, такі як вина, мета та мотив учинення адміністративного делікту. Підсистема суб'єктивної сторони також складається з інших ознак елемента (прямий або непрямий умисел і т.п.)³⁸⁵. Окремі підсистеми поодиночі не можуть бути приводом для притягнення особи до адміністративної відповідальності. Так само, як не можуть вони називатися й інструментом здійснення кваліфікації адміністративних правопорушень: інструментом є склад адміністративного правопорушення, а окремі підсистеми – це утворюючі елементи цього інструменту. Розглянемо традиційні елементи (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона) адміністративних правопорушень у сфері громадського (публічного) порядку та громадської (публічної) безпеки, передбачені у главі 14 КУпАП.

12.3.1. Об'єкт адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку

Під об'єктом адміністративного правопорушення необхідно розуміти ті явища дійсності, які нас оточують та перебувають під охороною держави, оскільки на них можливо здійснити

³⁸⁵ Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку. Київ, 2001. С. 39.

посягання³⁸⁶. Об'єкт адміністративного правопорушення поділяється на: *загальний, родовий і безпосередній*³⁸⁷,³⁸⁸. До *загального об'єкта* адміністративного делікту будуть входити не всі суспільні відносини, а лише ті, що склалися у процесі державного управління та, як вже не раз наголошувалось вище, регулюються нормами адміністративного права, а за недотримання останніх правопорушник буде нести адміністративну відповідальність.

Родовим об'єктом делікту в адміністративно-правовій доктрині прийнято вважати згруповані за певними ознаками суспільно-правові відносини, що охороняються адміністративно-деліктним законодавством. Саме за родовим об'єктом розподілені між главами норми в Особливій частині КУпАП.

Безпосереднім об'єктом називаються визначені нормами КУпАП або нормами інших законів України суспільні відносини, які безпосередньо нею й охороняються. Безпосередній об'єкт ст. 182, 183 КУпАП співпадає з родовим об'єктом і буде становити суспільні відносини у сфері громадського (публічного) порядку та громадської (публічної) безпеки (як об'єкти адміністративно-правового забезпечення).

Кваліфікуючи діяння особи за ст. 175¹ КУпАП, необхідно враховувати, що безпосередній об'єкт учиненого правопорушення буде включати охорону суспільних відносин у сферах пожежної безпеки та охорони здоров'я населення. Охорона здоров'я, відповідно до Основ законодавства України про охорону здоров'я, визначається як система заходів, які здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, закладами охорони здоров'я, медичними та фармацевтичними працівниками і громадянами з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя³⁸⁹. Право на охорону здоров'я –

³⁸⁶ Парменов С. А. Проблема квалификации объекта административного правонарушения // Управление в социальных и экономических системах: материалы XXII междунар. науч.-практ. конф. (г. Минск, 17 мая 2013 г.) / Минск. ин-т управления. Минск : Изд-во МИУ, 2013. С. 122.

³⁸⁷ Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, В. В. Богуцький та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. Харків : Право, 2010. С. 173–174.

³⁸⁸ Остапенко О. І. Кваліфікація адміністративних правопорушень : навч.-практ. посіб. Львів : Вид. ЛІВС при Укр. акад. внутр. справ, 2000. С. 38.

³⁸⁹ Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

невід'ємне право людини та важлива складова життєдіяльності будь-якого сучасного суспільства. Держава гарантує право на охорону здоров'я: підтримує достатній життєвий рівень населення, забезпечує медичний огляд, соціальне обслуговування та охорону навколишнього природного середовища.

Аналізуючи дві схожі за своїм складом статті 176 («Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення») та 177 («Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення») КУпАП, слід зазначити, що об'єктом цих проступків буде сфера публічної безпеки та порядку та сфера охорони здоров'я населення (як додатковий об'єкт), так само об'єкт буде класифікуватися у ст. 180 («Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння»).

Класифікувати об'єкт проступку, передбаченого ст. 181¹ КУпАП, можна так: безпосередній об'єкт – відносини у сфері суспільної моралі, а додатковий – публічний порядок. Мораль – один з інструментів регулювання взаємовідносин, що виникають між людьми. Незважаючи на те, що зміст і суть поняття «мораль» безперервно змінювалися протягом багатьох віків під впливом різних історичних процесів, у кожній нації, кожного народу сформувалися загальні, спільні цінності, а точніше, базові моральні вимоги. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист суспільної моралі» останню необхідно розуміти як систему етичних норм, правил поведінки, що склалися в суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість³⁹⁰.

До об'єкта адміністративного правопорушення входить предмет проступку. До речі Т. О. Гуржій вважає, що предметом адміністративного делікту є будь-які прояви об'єктивного буття (речі, людська поведінка, енергія, інформація, стани, особисті нематеріальні блага тощо), покладені в основу правовідносин, охоронюваних санкціями адміністративно-деліктних норм³⁹¹. Проте, не завжди можна визначити предмет адміністративного проступку, переважно він існує в адміністративних проступках з матеріальним складом. Адміністративні правопорушення у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки мають переважно формальний юридичний склад, а для таких складів наявність предмета не характерна.

³⁹⁰ Про захист суспільної моралі : Закон України від 20.11.2003 № 1296-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>.

³⁹¹ Гуржій Т. О. Предмет адміністративного делікту. *Право України*. 2006. № 7. С. 27.

12.3.2. Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення – це сукупність ознак, що характеризують зовнішній прояв посягання та закріплені в адміністративно-правових нормах³⁹². Об'єктивна сторона відбиває зовнішню поведінку правопорушника під час вчинення ним посягання. Ознаки об'єктивної сторони безпосередньо закріплюються у нормах адміністративного права, їх розділяють на *обов'язкові*, за відсутності яких дія суб'єкта взагалі не буде вважатися адміністративним правопорушенням, і *факультативні* (наслідки вчиненого діяння, причинний зв'язок між діянням та наслідками, час, місце, спосіб, засоби та знаряддя, за допомогою яких вчинювався проступок). Факультативні ознаки можуть виступати як обов'язкові, коли вони передбачені складом адміністративного правопорушення.

Об'єктивна сторона за ст. 175-1 КУпАП полягає в **курінні тютюнових виробів у заборонених місцях**. Звернемось до Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення». Згідно з цим нормативним актом курінням тютюнових виробів вважаються «дії, що призводять до згорання сигарет з фільтром або без фільтру, цигарок, сигар, сигарил, а також льюлькового, нюхального, смоктального, жувального тютюну, махорки та інших виробів з тютюну чи його замінників для куріння, нюхання, смоктання чи жування, у результаті чого утворюється тютюновий дим, який виділяється в повітря та вдихається особою, яка їх курить»³⁹³. Кваліфікуючою ознакою буде виступати місце, де особа курить тютюнові вироби. Так, до місць, де заборонено куріння тютюнових виробів, належать:

1. Ліфти і таксофони, під'їзди житлових будинків, підземні переходи, дитячі майданчики, приміщення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ.

2. Приміщення і територія закладів охорони здоров'я (згідно з Переліком закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських

³⁹² Бахрах Д. М. Административное право : учебник для вузов. М. : БЕК, 1996. С. 289.

³⁹³ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV // БД «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>.

посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров'я, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2002 № 385³⁹⁴).

3. Приміщення та територія навчальних закладів.

4. Приміщення і територія спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту. В українському законодавстві існує два визначення спортивної споруди. Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» спортивна споруда – це нерухоме майно, призначене для занять фізичною культурою і спортом³⁹⁵. Конкретизуюче поняття закріплено у Положенні про Єдиний електронний всеукраїнський реєстр спортивних споруд – спеціально створена та обладнана будівля, фізкультурно-спортивний комплекс, плавальний басейн, інший об'єкт, який призначений для фізкультурно-оздоровчої та/або спортивної діяльності³⁹⁶.

Поняття «фізкультурно-оздоровча споруда» вживається в Державних будівельних нормах України В.2.2-13-2003 «Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди»³⁹⁷, там же наведено й їх перелік, проте саме визначення у законодавстві відсутнє. Близьким за змістом є поняття фізкультурно-оздоровчих закладів (центрів, комплексів, клубів, студій тощо) – як закладів фізичної культури і спорту, які здійснюють фізкультурно-оздоровчу діяльність. Таким чином, до фізкультурно-оздоровчих споруд слід відносити: поля, доріжки і траси (у т. ч. штучні або зі штучним льодом), універсальні майданчики (для пляжного гандболу, пляжного волейболу, бейсболу, софтболу), басейни та ванни (у т. ч. з підігріванням), стадіони та бази (у т. ч. лижні) і т. п. Згідно із ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру

³⁹⁴ Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад, посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою, посад професіоналів у галузі охорони здоров'я та посад фахівців у галузі охорони здоров'я з у закладах охорони здоров'я : Наказ МОЗ України від 28.10.2002 № 385 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02>.

³⁹⁵ Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

³⁹⁶ Про затвердження Положення про Єдиний електронний всеукраїнський реєстр спортивних споруд : Наказ М-ва України у справах сім'ї, молоді та спорту від 22.04.2009 № 1319 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1142-09>.

³⁹⁷ ДБН В.2.2-13-2003. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди. Київ. 2003. URL: <http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-14>.

і спорт» закладом фізичної культури і спорту вважається юридична особа, що забезпечує розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг. Ця норма закріплює й їх вичерпний перелік, зокрема: спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, центри студентського спорту вищих навчальних закладів, фізкультурно-оздоровчі заклади, центри фізичного здоров'я населення та центри фізичної культури і спорту інвалідів³⁹⁸.

5. Транспорт загального користування (який використовується для перевезення пасажирів). Трактувати визначення цього місця можна по-різному. У першому випадку транспорт загального користування входить до Єдиної транспортної системи України (ч. 1 ст. 21 Закону України «Про транспорт»), у зазначеному Законі також виділено його види: залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен³⁹⁹. Другим випадком є визначення у Правилах дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306, маршрутних транспортних засобів як транспортних засобів загального користування, тобто це автобуси, мікроавтобуси, тролейбуси, трамваї і таксі, що рухаються за встановленими маршрутами та мають визначені місця на дорозі для посадки (висадки) пасажирів⁴⁰⁰. Під час кваліфікації діяння за зазначеною нормою статті доцільно керуватися поняттям транспортного засобу загального користування, що міститься в Законі України «Про транспорт», оскільки саме воно є ширшим та забороняє куріння тютюнових виробів не тільки в автобусах, мікроавтобусах, тролейбусах, трамваях і таксі, а й у поїздах, літаках, кораблях тощо.

6. Приміщення закладів ресторанного господарства, що являють собою організаційно-структурну одиницю у сфері ресторанного господарства, яка здійснює виробничо-торговельну діяльність: виробляє і (або) доготовляє, продає й організовує споживання

³⁹⁸ Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

³⁹⁹ Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр>.

⁴⁰⁰ Про правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>.

продукції власного виробництва і закупних товарів, може організувати дозвілля споживачів⁴⁰¹.

7. Приміщення об'єктів культурного призначення, під якими, відповідно до норм Закону України «Про культуру», слід розуміти цілісні майнові комплекси клубних закладів (клубів, будинків культури, палаців культури тощо), парків культури та відпочинку, бібліотек, музеїв, архівів історико-культурних заповідників, театральновидовищних закладів (театрів, філармоній, концертних організацій, музичних колективів, ансамблів тощо), кінотеатрів, інших закладів культури; пам'ятки культурної спадщини, предмети колекцій, збирання, фонди, будівлі, споруди культурного призначення та інші культурні цінності⁴⁰².

8. Стационарно обладнані зупинки маршрутних транспортних засобів. У Правилах дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306, визначено, що маршрутні транспортні засоби мають визначені місця на дорозі для посадки (висадки) пасажирів⁴⁰³. До них висуваються певні вимоги стосовно їх обладнання, визначені Правилами розміщення та обладнання зупинок міського електро- та автомобільного транспорту, які затверджені наказом Державного комітету України по житлово-комунальному господарству⁴⁰⁴. Тобто якщо зупинка не має таких атрибутів, то фактично заборона про куріння на неї не поширюється.

Законодавець дозволяє куріння тютюнових виробів у спеціально відведених для цього місцях: у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності; у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян; у приміщеннях гуртожитків; в аеропортах та на вокзалах. Спеціально відведені місця

⁴⁰¹ Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства : Наказ М-ва економіки з питань європейської інтеграції України від 24.07.2002 № 219 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-02>.

⁴⁰² Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.

⁴⁰³ Про правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>.

⁴⁰⁴ Про затвердження Правил розміщення та обладнання зупинок міського електро- та автомобільного транспорту : Наказ Держ. комітету України по житлово-комунальному господарству від 15.05.1995 № 21 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0160-95>.

ідентифікуються за наочною інформацією: графічним знаком і текстом «Місце для куріння. Куріння шкодить Вашому здоров'ю!». На всій іншій території вищезазначених об'єктів куріння тютюнових виробів забороняється. Рішенням сільських, селищних і міських рад у межах відповідної адміністративної території куріння тютюнових виробів може бути обмежено або взагалі заборонено, проте тимчасово – на час проведення певних масових заходів⁴⁰⁵.

Об'єктивна сторона правопорушень за ст. 176 КУпАП полягає в діях у вигляді **виготовлення чи зберігання самогону або інших міцних напоїв домашнього вироблення або апаратів для їх вироблення**. Відповідно до Угоди про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав виготовлення чи виробництво означає виконання будь-яких видів виробничих або технологічних операцій, у тому числі складання або які-небудь особливі операції, метою яких є отримання продукту⁴⁰⁶. Зберігання має на меті недопущення знищення, псування чи руйнування об'єкта, для цього інколи такі об'єкти тримають у певних умовах. Такими об'єктами у контексті розглядуваної статті є самогон, міцні спиртні напої домашнього вироблення, а також апарат для вироблення цих речовин. Фактично особа, яка виготовила, наприклад, самогон, тримає його у приміщенні, в якому мешкає, або приховує в іншому приміщенні. Самогон у побуті вважається міцним спиртним напоєм (від 40 % до 90 % обертів), що виготовляється в домашніх умовах.

Формулювання «міцний спиртний напій» не визначене жодним нормативним актом, більш того, вбачається, що «міцний» – це відносно оцінююче поняття. З формулювання статті можна зробити висновки, що під іншими міцними спиртними напоями слід розуміти лише напої, що містять спирт і мають таку ж міцність, що й самогон. Апаратом для виготовлення міцних спиртних напоїв домашнього вироблення є будь-який пристрій, пристосований для виділення спиртової маси від продуктів бродіння. А вироблення апарата – це не тільки його безпосереднє конструювання, а й пристосування до описаної технології виробництва будь-яких приладів, апаратури тощо.

⁴⁰⁵ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>.

⁴⁰⁶ Угода про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав : від 20.11.2009 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_m65.

Зі змісту ст. 177 КУпАП випливає, що об'єктивна сторона полягає в активних діях, тобто **придбанні самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення**. Тут слід акцентувати увагу на тому, що законодавець вжив термін «придбавати», тобто «ставати власником чого-небудь», а не «купувати» – «придбавати за гроші». А тому факт передачі грошей за міцні спиртні напої домашнього вироблення є необов'язковим. Стати власником можна і внаслідок бартеру на товари, послуги чи будь-які інші моральні цінності чи за рахунок боргу. Для кваліфікації діянь особи за цією статтею достатньо лише виявити факт того, що вона є власником такого напою.

Розпивання пива, за винятком безалкогольного, алкогольних або слабоалкогольних напоїв – це одне з активних діянь, яким характеризується об'єктивна сторона правопорушень за ст. 178 КУпАП. Розпивання означає дію за значенням розпивати, тобто пити, випивати разом з ким-небудь або проводити час у товаристві з кимось за питтям чого-небудь.

Отже, тут йдеться не тільки про вживання перелічених речовин, а й про такі дії, що їх зазвичай роблять перед безпосереднім вживанням. Наприклад, відкриття пляшки за допомогою штопора чи розливання її вмісту по стаканах. Не містить стаття й умови про досягнення стану алкогольного сп'яніння, а тому для кваліфікації діяння за цією нормою достатньо факту відкритої пляшки (інших дій, що передують безпосередньому вживанню), що буде свідчити про намір особи вжити речовину, яка в ній міститься.

Кваліфікуючою ознакою є місце вчинення такого правопорушення: вулиці, сквери, парки та інші заборонені законом місця. До інших місць, відповідно до законодавства, належать: заклади охорони здоров'я (крім споживання столових вин на території санаторіїв у спеціально відведених місцях); навчальні та освітньо-виховні заклади; громадський транспорт (включаючи транспорт міжнародного сполучення) та його зупинки; підземні переходи; заклади культури; закриті спортивні споруди (крім пива у пластиковій тарі); ліфти і таксофони; приміщення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ, а також території дитячих та спортивних майданчиків. Виняток становлять підприємства торгівлі чи громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволено відповідним органом місцевого самоврядування. Останні, в особі сільської, селищної або міської ради, мають повноваження заборонити (обмежити) споживання пива, за винятком пива у пластиковій

тарі, алкогольних, слабоалкогольних напоїв і столових вин, але тільки на час проведення масових заходів і в межах відповідної адміністративної території⁴⁰⁷.

Сьогодні можна побачити молодь у парках з пакетами, в яких знаходяться пляшки зі слабоалкогольними напоями, таке «маскування» не звільняє жодну особу від притягнення до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 178 КУпАП. Особі, яка виявила це правопорушення і кваліфікує його, необхідно застосувати превентивний поліцейський захід – поверхневу перевірку й огляд (п. 3 ч. 1 ст. 31, ст. 34 Закону України «Про національну поліцію», тому що сам пакет та його вміст вважаються приватною власністю.

Альтернативною складовою об'єктивної сторони є **поява в громадських місцях у вигляді, що ображає людську гідність і мораль**. У такому випадку необхідно використовувати доктринальне визначення громадського місця як узагальнюючої широкої категорії і закріпити визначення на рівні КУпАП.

Дії, які ображають людську гідність та мораль, настільки різноманітні, що повний їх перелік скласти майже неможливо, з огляду на те, що він буде постійно поповнюватись новими пунктами. До таких дій слід віднести неналежний зовнішній вигляд правопорушника (наприклад брудний одяг), непристойні висловлювання, нецензурні жести, втрату орієнтування через сп'яніння, порушення координації рухів, безпорадність особи і т. п. У будь-якому випадку діяння особи буде порушувати ті цінності, правила, норми поведінки, звичаї, що склалися в суспільстві.

Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами, як об'єктивна сторона правопорушень за ст. 180 КУпАП, може бути як у формі дії (розливання алкогольних напоїв або прямого спонукання до їх вживання), так і бездіяльності (відсутності реакції на вживання неповнолітнім алкогольних напоїв або будь-які дії інших осіб, що спонукають його до вживання таких напоїв). У ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» неповнолітні визначені як громадяни віком до 18 років⁴⁰⁸.

⁴⁰⁷ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-вр>.

⁴⁰⁸ Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05.02.1993 № 2998-ХІІ // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.

Об'єктивну сторону правопорушення, передбаченого ст. 181¹ КУпАП, утворюють активні дії, а саме **заняття проституцією**. У побуті під проституцією розуміють випадкові статеві стосунки, що виникають між партнерами, один з яких отримує за такий процес певну винагороду. Винагорода може бути у різних формах, але найчастіше має грошовий вираз у різних валютах і є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони. Здійснення тих же самих дій, але без мети та фактичного отримання винагороди, буде регулюватися скоріше нормами моралі, а не права, тому буде відсутній склад адміністративного проступку, притягнути особу до відповідальності буде неможливо. Безпосередня форма статевого стосунку значення мати не буде, важливо тільки, щоб вона була прийнятна для усіх сторін, які беруть у них участь. Вищевикладене свідчить про ще одну обов'язкову ознаку діяння – його добровільність.

Об'єктивна сторона за ст. 182 КУпАП полягає в порушенні вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму (правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях). Порушувати вимоги, правила, норми, стандарти можна як безпосередньо дією, так і бездіяльністю. Ст. 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» зобов'язує органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадян під час здійснення будь-яких видів діяльності попереджати утворення та знижувати шум до рівнів, установлених санітарними нормами. Ремонтні (будівельні) роботи можуть проводитись у святкові та неробочі дні, але тільки за згодою мешканців усіх прилеглих квартир. Власник (орендар) приміщень, в яких планується проводити ремонтні роботи, зобов'язаний повідомити мешканців прилеглих квартир про їх початок. При цьому шум, що утворюється під час проведення будівельних робіт, не повинен перевищувати санітарних норм цілодобово⁴⁰⁹.

У будні дні з 21.00 до 8.00 дозволено проводити ремонтні роботи, що супроводжуються шумом, лише за згодою осіб, які мешкають поруч. У святкові та неробочі дні таку діяльність заборонено проводити цілодобово. А в нічний час із 22.00 до 8.00 не дозволено гучно співати, викрикувати, користуватися звукопідсилювальною апаратурою та іншими джерелами побутового шуму, проводити салюти,

⁴⁰⁹ Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.

феєрверки, використовувати піротехнічні засоби. У середньому рівень шуму не повинен перевищувати 40 децибел.

Об'єктивна сторона правопорушень за ст. 183 КУпАП полягає в активних діях особи, а саме **здійсненні завідомо неправдивого виклику пожежної охорони, поліції, швидкої медичної допомоги або аварійних служб**. Статтею встановлено чіткий перелік спеціальних служб, які взагалі забезпечують і охороняють дуже важливі аспекти життя кожної особи. По суті, завданнями служб перш за все є надання невідкладної допомоги особі, яка її потребує. Для виклику правопорушник частіше за все використовує телефон-автомат. Він направлений на дестабілізацію роботи зазначених служб, оскільки є фальшивим.

12.3.3. Суб'єкт адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку

Суб'єкт адміністративного правопорушення – це **фізична осудна особа, яка досягла на момент вчинення проступку віку, з якого настає адміністративна відповідальність**⁴¹⁰. Під час здійснення адміністративно-правової кваліфікації необхідно враховувати, по-перше, те, що «суб'єкт адміністративної відповідальності» та «суб'єкт адміністративного проступку» не є рівнозначними. Поняття «суб'єкт адміністративної відповідальності» є ширшим за поняття «суб'єкт адміністративного правопорушення», оскільки до особи, яка вчинила адміністративний проступок, за наявності певних обставин адміністративна відповідальність може бути й не застосована⁴¹¹. А по-друге, те, що особа, яка вчинила адміністративний проступок, сама по собі не входить до складу адміністративного правопорушення. До нього безпосередньо входять певні ознаки, якими наділяється суб'єкт складу проступку.

Адміністративна деліктоздатність – це спроможність суб'єкта нести за порушення адміністративно-правових норм юридичну (адміністративну) відповідальність, складовими елементами якої будуть: вік, осудність та окремі спеціальні ознаки. Адміністративна деліктоздатність тісно пов'язана із загальними ознаками суб'єкта адміністративного проступку, що притаманні всім без винятку суб'єктам. Такими ознаками будуть стан

⁴¹⁰ Комзюк А. Т. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. Харків, 1998. С. 18.

⁴¹¹ Чернецький О. Л. Правове регулювання адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. С. 54.

осудності (осудність) та вік, з якого особа може нести адміністративну відповідальність.

Осудність – це здатність особи усвідомлювати свої дії, керувати ними та нести за них відповідальність⁴¹², а також невід’ємна ознака особи, без якої вона не може бути суб’єктом адміністративного проступку. Вона є показником задовільного психічного стану правопорушника (усвідомлює значення своїх дій та керує ними), логічне та розсудливе рішення щодо вчинення посягання він приймає самостійно. Складовими елементами осудності виступають душевні властивості особи: інтелектуальна та вольова. Перша ознака відповідає за можливість суб’єкта розсудливо, критично ставитись до оточуючої дійсності. До останньої в юридичній науці зазвичай відносять розуміння людиною фактичного аспекту власної поведінки і наслідків, які така поведінка викличе. Наявність другої ознаки свідчить про можливість особи контролювати свою поведінку та вчинки. Вольові дії чи бездіяльність відбивають те, як особа ставиться до того, що її оточує. За відсутності під час вчинення посягання вольової або індивідуальної ознаки у суб’єкта він буде неосудним.

Відповідно до ст. 12 КУпАП адміністративна відповідальність настає з 16 років. Але об’єктивно в Особливій частині КУпАП містяться статті, відповідальність за які може наставати лише після досягнення особою повноліття, тобто 18 років.

Особливими ознаками суб’єкт адміністративного проступку наділяється внаслідок притаманного йому спеціального статусу. Такі суб’єкти частіше, за все мають назву спеціальних та, як правило, називаються в статтях Особливої частини КУпАП. Специфічні (особливі) ознаки притаманні окремим групам осіб і, у свою чергу, відбивають особливості правового статусу таких груп. Частіше за все підставою наділення загальних суб’єктів специфічними ознаками є видання індивідуальних актів управління, а самі ознаки мають тимчасовий характер. Наявність такого спеціального суб’єкта буде впливати на кваліфікацію адміністративного правопорушення, оскільки вищезазначені ознаки є конструктивними елементами складів правопорушень.

Суб’єктами адміністративних проступків у сфері публічної безпеки та порядку будуть фізичні осудні особи, які на момент скоєння

⁴¹² Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. Харків : Право, 2010. С. 175.

посягання досягли 16 років. Такими фізичними особами можуть бути громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства (за винятком осіб, які згідно з чинним законодавством користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, питання про відповідальність яких вирішується дипломатичним шляхом, а також наділені іншими окремими ознаками).

Зазначене загальне правило задля забезпечення точності кваліфікації потребує певних уточнень в аспекті розгляду окремих статей глави 14 КУпАП. Зокрема у ст. 180 КУпАП закріплені загальні суб'єкти, які повинні бути батьками неповнолітнього або особами, які їх замінюють (опікунами чи піклувальниками). Відповідно до ст. 58, 59, 63–66 Цивільного Кодексу України опіка встановлюється над малолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, які визнані недієздатними, а піклування – над фізичними особами, які визнані недієздатними. Опікуни або піклувальники (адже їх може бути декілька осіб) призначаються переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника за її письмовою заявою, та володіють повною цивільною дієздатністю⁴¹³.

12.3.4. Суб'єктивна сторона адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку

Суб'єктивна сторона адміністративного проступку – це певний набір ознак, які характеризують психічне ставлення суб'єкта правопорушення до скоєного ним діяння, а також наслідків, які це діяння може викликати. Набір ознак складають: *вина, мотив та мета вчинення проступку*, з яких лише ознака вини є обов'язковою, інші – факультативні, вони є взаємозалежними складовими психічної активності людини. Таким чином, відсутність ознаки вини у суб'єктивній стороні буде виключати наявність самої суб'єктивної сторони та складу адміністративного правопорушення взагалі.

Ознака вини буде відсутня в діях неосудних суб'єктів через повне виключення інтелектуального та вольового елементів як складових головної ознаки суб'єктивної сторони. У разі необхідної оборони та у

⁴¹³ Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

стані крайньої необхідності діяння не характеризується як протиправне, а отже, ознака вини теж відсутня. З урахуванням того, що глава 14 КУпАП містить правопорушення переважно тільки з формальним складом, тут кінцевою метою правопорушника є не шкідливі наслідки, а сама шкідлива, протиправна дія чи бездіяльність.

Для встановлення наявності вини у діянні необхідно визначити, чи мав правопорушник намір (умисел) вчинити протиправне діяння, чи в його діях присутня ознака необережності. Наявність ознаки вини у формі умислу чи необережності як обов'язкового елементу закріплена у Загальній частині КУпАП. При цьому законодавець закріпив тільки ці два види. Про те, що умисел може бути прямий і непрямий, а необережність – у формі самовпевненості чи недбалості, прямо в нормах закону не зазначено. Такий висновок випливає з аналізу ряду статей КУпАП. Так, ст. 10 визначає, що адміністративний проступок вважається скоєним умисно, коли особа усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків⁴¹⁴. Про прямий умисел слід говорити у випадку, коли особа бажала настання шкідливих наслідків, скоюючи протиправне діяння (ст. 176, 177, 181¹, 183 КУпАП); непрямий умисел має місце, коли особа не бажала негативних наслідків, але свідомо припускала їх настання. Таким чином, ці шкідливі наслідки не були самою метою (яка може бути як правомірною, так і неправомірною) під час вчинення проступку, а лише його «супроводжували», причому сам суб'єкт проти такого «супроводження» нічого не мав і не вважав за потрібне припинити свої дії чи бездіяльність. Для нього на першому місці стояла його особиста мета, яку він ставить вище суспільних цінностей та інтересів.

Вина складається з двох елементів: інтелектуального та вольового. Інтелектуальна складова відображає у свідомості правопорушника події, які настануть або зможуть настати внаслідок вчинюваного правопорушення. Особа повинна усвідомлювати, що скоєне нею діяння заборонено нормами адміністративного права (характер протиправності вчинюваного діяння). Вольовий елемент виявляється у бажанні особи настання негативних наслідків від вчиненого діяння.

За прямого та непрямого умислу інтелектуальний елемент, тобто усвідомлення протиправного характеру діяння, практично не

⁴¹⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

має відмінностей, а відрізняється лише ставленням до настання негативних наслідків. Якщо правопорушник за прямого умислу бажає їх настання, то за непрямого особа не бажає, щоб її протиправне діяння призвело до таких наслідків, проте реально усвідомлює неминучість їх настання. Відмінність вольового елементу полягає в наявності бажання за прямого умислу, а за непрямого – лише припущення. З адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку можна виділити проступки, передбачені ст. 178 і 180 КУпАП, як такі, що характеризуються наявністю в суб'єкта прямого чи непрямого умислу під час здійснення протиправного діяння.

Суб'єктивна сторона адміністративних правопорушень, зазначених у ст. 175¹ та 182 КУпАП, характеризується наявністю вини, що може втілюватись у двох формах – умислу та необережності.

Мета як факультативна ознака суб'єктивної сторони є тим ідеальним кінцевим результатом, якого особа очікує досягти, вчиняючи адміністративний проступок, і не завжди буде впливати на саму кваліфікацію діяння. В Особливій частині КУпАП не завжди міститься пряма вказівка на мету вчинення правопорушення. Виявити таку мету можна з аналізу самої адміністративно-правової норми. Загалом мета майже завжди супроводжує умисел. Частіше за все мета правопорушень з формальним складом вказується у диспозиції адміністративно-деліктної норми.

Для адміністративного проступку матеріального складу метою є наслідки, які наступають під час скоєння особою протиправної дії чи бездіяльності. Метою проступку, передбаченого ч. 1 ст. 177, є реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв чи тютюнових виробів та використання за призначенням обладнання для вироблення фальсифікованих алкогольних напоїв чи тютюнових виробів. У ст. 181¹ КУпАП мета прямо не зазначена, але її можна визначити, проаналізувавши норми. Так, мета участі в азартних іграх буде полягати в отриманні матеріальної вигоди, а мета заняття проституцією буде полягати в отриманні як матеріальної, так і будь-якої іншої вигоди.

Мотив теж є факультативною ознакою – це внутрішнє ставлення особи до об'єктивної дійсності. Він являє собою певні погляди, потреби, установки, емоції, переконання, ідеали тощо, які спонукають суб'єкта вчинити протиправне діяння. Мотив у формі задоволення якихось власних потреб у поєднанні зі зневажливим ставленням (нехтуванням) до загальноприйнятих суспільних правил поведінки,

цінностей, які склалися в суспільстві, ігноруванням гідності інших осіб тощо має місце у ст. 175¹, 178, 181¹, 182 КУпАП⁴¹⁵.

12.4. ОБСТАВИНИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗГЛЯД ТА ВИРІШЕННЯ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ

Щоб визнати діяння правопорушенням, воно повинно відповідати певним ознакам. По-перше, будь-яке правопорушення – це діяння у формі дії чи бездіяльності. Наприклад: невиконання суб'єктом обов'язків, які на нього покладені (за нормами закону чи положеннями договору); недотримання (порушення) правил, які встановлені законодавством; зловживання правами, якими користується правопорушник (наприклад, якими він наділений у зв'язку із займаною ним посадою). До цього переліку помилковим буде відносити думки та нереалізовані наміри суб'єкта щодо вчинення проступку, вони не будуть нести шкідливих наслідків, адже реально не виконуються.

По-друге, діяння повинно бути протиправним, тобто за своїми зовнішніми ознаками таким, що не відповідає тим нормам, правилам та законам, що є прийнятними для суспільства, чи прямо порушує норми закону.

По-третє, протиправне діяння повинно бути соціально шкідливим: спрямоване на дестабілізацію нормальних суспільних відносин, порушення прав, свобод, законних інтересів особи та держави.

По-четверте, правопорушення – це завжди прояв усвідомленої волі правопорушника у поєднанні з передбаченням особою наслідків і ставленням до них.

По-п'яте, за загальним правилом за вчинене правопорушення на особу накладається юридична відповідальність.

По-шосте, нерідко накладення юридичної відповідальності за правопорушення поєднується з фактичним відновленням порушених прав і законних інтересів, на які здійснювалось посягання.

Отже, щоб діяння (дію чи бездіяльність) визнати правопорушенням, воно повинно бути протиправним, соціально шкідливим або небезпечним, винним і караним (за правопорушення накладається юридична відповідальність).

⁴¹⁵ Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія. Харків : У справі, 2017. 223 с.

Коли визначено, що здійснене діяння суб'єкта є правопорушенням, необхідно встановити, що це саме адміністративний проступок, який посягає на суспільні відносини, що охороняються даним законодавством, характеризується винністю і тягне накладення адміністративних стягнень.

Процедура адміністративно-правової кваліфікації (кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку) дає уявлення про послідовність її проведення та включає загальні правила, якими необхідно керуватися суб'єкту її проведення.

Правила кваліфікації адміністративних правопорушень – це методологічні положення проведення адміністративно-правової кваліфікації, які є обов'язковими для уповноваженого суб'єкта кваліфікації на різних етапах і стадіях її проведення. До таких правил необхідно віднести такі:

1. Адміністративно-правова кваліфікація здійснюється в точній відповідності до основних принципів її проведення: законності, об'єктивності, гласності, публічності, обґрунтованості, професіоналізму, персональної відповідальності уповноваженого органу (посадової особи) та ін.

2. Фактично ознаки здійсненого діяння встановлюються відповідно до законодавчих актів і підлягають обов'язковій фіксації у процесуальних документах (протоколах, постановках).

3. Установлені фактичні ознаки діяння повинні відповідати ознакам складу адміністративного проступку, закріпленого в конкретній статті законодавчого акта про адміністративні правопорушення (для виключення суб'єктивізму кваліфікація проводиться як формальна констатація збігу зазначених ознак).

4. Інстинктивні (рефлекторні) рухи, які здійснюються мимоволі (автоматично), розглядаються як реакція на певні фізіологічні роздратування, тому не є осудними, отже, не кваліфікуються як адміністративні правопорушення.

5. Адміністративно-правова кваліфікація як складова провадження у справах про адміністративні правопорушення проводиться на основі закону, що діє безпосередньо під час і за місцем розгляду справи про адміністративний делікт.

6. Учинене посягання необхідно кваліфікувати відповідно до тієї чи іншої норми законодавства про адміністративні правопорушення, яка найбільш повно містить його ознаки.

7. Безпосередні, додаткові та факультативні об'єкти посягання – це завжди відносини у сферах: громадського (публічного) порядку;

громадської (публічної) безпеки; захисту прав людини; державного управління; забезпечення пожежної безпеки; захисту прав людини та охорони прав і інтересів неповнолітніх; охорони здоров'я населення; суспільної моралі; встановленого порядку виготовлення, придбання та реалізації алкогольних напоїв і табачних виробів. Якщо посягання здійснюється на суспільні відносини іншої сфери, то його слід кваліфікувати відповідно до інших глав КУпАП.

8. Для кваліфікації діяння за ст. 178 КУпАП достатньо свідчення про намір щодо розпивання заборонених за цією нормою напоїв, а реальний факт досягнення особою стану сп'яніння для кваліфікації важливим не буде.

9. Загальними ознаками алкогольного сп'яніння слід вважати: запах алкоголю з порожнини рота; порушення координації рухів; порушення мови; виражене тремтіння пальців рук; різку зміну забарвлення шкірного покриву обличчя; поведінку, що не відповідає обстановці.

10. Перевищення допустимого рівня шуму в жилих приміщеннях (найчастіший випадок на практиці) дозволяється у будні дні з 21.00 до 8.00 (за згодою осіб, які мешкають поруч), а у святкові та неробочі дні заборонено цілодобово, з 22.00 до 8.00 не дозволено гучно співати, викрикувати, користуватися різними джерелами побутового шуму і т. п.

Зі свого боку, недодержання таких правил може призвести до: унеможливлення встановлення ознак складу проступку там, де він існує, та, навпаки, визначення ознак, що становлять склад адміністративного правопорушення, там, де такі ознаки відсутні; неправильного застосування норми КУпАП; помилкової кваліфікації адміністративного проступку як злочину, а злочину – як адміністративного правопорушення⁴¹⁶.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Надайте визначення та характеристику понять «публічний порядок» і «публічна безпека».

2. Назвіть спільні та відмінні ознаки понять «публічний порядок» і «публічна безпека».

⁴¹⁶ Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія. Харків : У справі, 2017. 223 с.

3. Як співвідносяться між собою поняття «адміністративно-правова кваліфікація» та «кваліфікація адміністративного правопорушення (проступку)»? Надайте їх визначення.

4. Які функції кваліфікації адміністративного правопорушення Ви знаєте?

5. Що таке процедура адміністративно-правової кваліфікації? З яких стадій та етапів вона складається?

6. На підставі яких принципів здійснюється кваліфікація адміністративних правопорушень?

7. Визначте об'єкт і суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку.

8. У яких діяннях відображається об'єктивна сторона адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку?

9. Охарактеризуйте суб'єктивну сторону адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку.

10. Розкрийте правила кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Публічний порядок як об'єкт адміністративно-правового забезпечення характеризується тим, що:

- а) встановлюється у громадських місцях;
- б) являє собою суспільні відносини, котрі забезпечують стан захищеності суспільства і держави;
- в) нерозривно пов'язаний не тільки з побутовими, а й з екстремальними ситуаціями;
- г) забезпечується тільки органами поліції.

2. Публічний порядок як об'єкт адміністративно-правового забезпечення – це:

- а) певна система суспільних відносин, що забезпечує можливість реалізації прав і свобод людини, а також виконання обов'язків, яка регулюється нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права, створюючи дисципліну в суспільстві шляхом забезпечення державними заходами;
- б) суспільні відносини адміністративно-правового характеру з приводу забезпечення миру та безпеки у побутовому житті та під час виникнення екстремальних ситуацій шляхом прийняття переважно підзаконних нормативно-правових актів;

в) стан суспільства, в якому забезпечується правомірна поведінка громадян у громадських місцях, в якому останні без перешкоджань можуть реалізовувати свої права та обов'язки, знаходячись у спокійній і мирній обстановці, що забезпечується певними державними органами, зокрема органами внутрішніх справ;

г) уся сукупність прав і свобод громадян, охорона традицій суспільства та звичаїв, які склалися у ньому, забезпечення мирного життя.

3. Основними засобами забезпечення публічного порядку є норми, які поділяються на:

- а) моральні та релігійні;
- б) правові та соціальні;
- в) громадські та моральні;
- г) правові та моральні.

4. Публічна безпека як об'єкт адміністративно-правового забезпечення – це:

а) суспільні відносини адміністративно-правового характеру з приводу забезпечення миру та безпеки у побутовому житті та під час виникнення екстремальних ситуацій шляхом прийняття переважно підзаконних нормативно-правових актів;

б) уся сукупність прав і свобод громадян, охорона традицій суспільства та звичаїв, які склалися у ньому, забезпечення мирного життя;

в) стан суспільства, в якому забезпечується правомірна поведінка громадян у громадських місцях, в якому останні без перешкоджань можуть реалізовувати свої права та обов'язки, знаходячись у спокійній і мирній обстановці, що забезпечується певними державними органами;

г) певна система суспільних відносин, що забезпечує можливість реалізації прав і свобод людини, а також виконання обов'язків, яка регулюється нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права, створюючи дисципліну в суспільстві шляхом забезпечення державними заходами.

5. До спільних рис публічного порядку та публічної безпеки слід віднести те, що:

- а) ці поняття є однаковими за змістовим обсягом;
- б) призначені для забезпечення миру і безпеки у побутовому житті та під час виникнення екстремальних ситуацій;

в) регулюються та забезпечуються нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права;

г) поняття публічної безпеки і публічного порядку переважно стосуються побутових та екстремальних ситуацій, які переважно виникають у громадських місцях.

6. До відмінних рис публічного порядку та публічної безпеки слід віднести те, що:

а) публічний порядок регулюється та забезпечується нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права, а публічна безпека регулюється переважно нормами права і техніко-юридичними правилами;

б) публічна безпека, на відміну від публічного порядку, охороняється державою шляхом установлення норм кримінального законодавства, зокрема органами внутрішніх справ;

в) публічний порядок, на відміну від публічної безпеки, стосується екстремальних ситуацій, які переважно виникають на виробництві;

г) ці поняття є однаковими за змістовим обсягом.

7. Обов'язковою ознакою адміністративного правопорушення є:

а) його вчинення у громадському місці;

б) створення внаслідок його вчинення суспільної небезпеки;

в) вина особи;

г) встановлення точного часу його вчинення.

8. До ознак, притаманних такому явищу, як кваліфікація адміністративного правопорушення, слід віднести таку:

а) це широке, узагальнююче поняття;

б) у результаті здійснення такої кваліфікації діяння може бути взагалі не визначене як адміністративний проступок;

в) висновок кваліфікації може й не бути оформлений документально;

г) під час кваліфікації будь-яке адміністративне правопорушення підлягає юридичній оцінці, встановленню відповідності до конкретної норми законодавства про адміністративні правопорушення.

9. Кваліфікація адміністративного правопорушення не виконує одну з таких функцій:

- а) онтологічну;
- б) охоронну;
- в) гносеологічну;
- г) конкретизаційну.

10. Соціально-політична функція кваліфікації адміністративного правопорушення:

- а) не притаманна цьому виду кваліфікації;
- б) втілюється у накопиченні теоретичних навичок щодо кваліфікації адміністративних правопорушень і забезпечує формування відповідної нормативної бази;
- в) полягає в тому, що діяння особи буде кваліфікуватися за ознакою суспільної шкідливості, тобто саме з позиції тяжкості заподіяної шкоди особі, суспільству і державі;
- г) створює умови для зниження кількості адміністративних правопорушень та проступків.

ГЛАВА 13

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

13.1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОКУМЕНТУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Порядок оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення дорожнього руху визначено Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі (далі – Інструкція), яка затверджена наказом МВС України від 07.11.2015 № 1395. Варто запам'ятати, що ця Інструкція є спеціальним нормативним актом, який регламентує особливу процедуру оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, на відміну від тих правил, що визначені Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції (наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376). Сфера забезпечення безпеки дорожнього руху є специфічною умовою для діяльності поліції, адже вона є одним із пріоритетних напрямів, який визначає ступінь безпеки суспільства.

Норми, що містить Інструкція, більше розкривають або уточнюють зміст інших нормативних актів, таких як Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про Національну поліцію», Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції», тому в цьому розділі буде акцентовано увагу саме на порядку оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, а також на особливостях діяльності поліції щодо забезпечення безпеки дорожнього руху.

Отже, поліцейські виносять постанову у справі про адміністративне правопорушення без складання відповідного протоколу в тому випадку, якщо розгляд виявленого правопорушення у сфері

забезпечення безпеки дорожнього руху (далі – правопорушення) віднесено відповідно до ст. 222 КУпАП до компетенції Національної поліції.

Постанова виноситься у разі виявлення адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачених ст. 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), ч. 1, 2, 3, 5 і 6 ст. 121, ст. 121¹, 121², ч. 1, 2, 3 і 5 ст. 122, ч. 1 ст. 123, ст. 124¹, ст. 125, 126, ч. 1, 2 і 3 ст. 127, ст. 128, 129, ст. 132¹, ч. 6 і 11 ст. 133¹, ч. 1, 2 і 3 ст. 140, ч. 6, 7 ст. 152¹ КУпАП.

Однак не варто забувати про те, що поліцейські, які виявили правопорушення, вчинене особою у віці від 16 до 18 років, або таке правопорушення, розгляд якого не віднесено до компетенції Національної поліції України, повинні скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до вимог ст. 255 КУпАП.

Під час порушення правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У цих випадках поліцейські передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

13.2. ОФОРМЛЕННЯ ПРОТОКОЛІВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Протокол про адміністративне правопорушення складається відповідно до ст. 254 КУпАП. До протоколу про адміністративне правопорушення долучаються:

- 1) письмові пояснення свідків правопорушення у разі їх наявності;
- 2) акт огляду і тимчасового затримання транспортного засобу в разі здійснення його затримання;
- 3) акт огляду на стан сп'яніння у разі проведення огляду на стан сп'яніння;
- 4) інші документи й матеріали, які містять інформацію про правопорушення.

До інших документів і матеріалів варто віднести усі наявні дані, які підтверджують або спростовують сам факт правопорушення. Іншими словами, будь-які наявні докази долучаються до протоколу.

За наявності технічної можливості протокол про адміністративне правопорушення складається в електронній формі з автоматичним присвоєнням йому відповідної серії та номера, який роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв.

Протокол підписується особою, яка його склала, та особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. За наявності свідків і потерпілих протокол про адміністративне правопорушення підписується також цими особами.

Якщо особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, відмовляється підписувати протокол, про це робиться відповідний запис у самому протоколі і засвідчується підписами двох понять.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання, які долучаються до протоколу. В такому випадку поліцейські повинні запропонувати особі, яка притягається до відповідальності, власноручно записати що інформацію у форматі пояснення і долучити його до протоколу.

Важливо пам'ятати, що особа, яка притягається до відповідальності, користується правами, передбаченими ст. 268 КУпАП, які повинні бути їй роз'яснені. Про ознайомлення особи з її правами та обов'язками робиться відповідний запис у чітко визначеній графі протоколу.

Під час складання протоколу про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 139, ч. 4 ст. 140 КУпАП, або винесення постанови у справі про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1–3 ст. 140 КУпАП (коли протокол не складається), до них обов'язково необхідно долучати акт обстеження ділянки вулично-шляхової мережі з відповідними замірами та схемою про:

1) пошкодження шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд, трамвайних колій чи технічних засобів регулювання дорожнього руху;

2) самовільне знімання, закриття чи встановлення технічних засобів регулювання дорожнього руху;

3) перешкоду для дорожнього руху, в тому числі забруднення шляхового покриття;

4) пошкодження асфальтобетонного покриття доріг унаслідок руху машин на гусеничному ході;

5) умови та стан шляху, які загрожують безпеці дорожнього руху;

б) порушення нормативів щодо обладнання на дорогах місць проведення ремонтних робіт, залишення дорожніх машин, будівельних матеріалів, конструкцій;

7) порушення або невиконання правил на підприємствах, в установах та організаціях під час розроблення та виготовлення транспортних засобів і деталей до них або інших предметів їх додаткового обладнання, під час проектування, реконструкції та ремонту шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд.

Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 188²⁸ КУпАП, щодо невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції України, щодо усунення порушень правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, додаються акт обстеження ділянки вулично-шляхової мережі та копія раніше надісланої (врученої) вимоги (припису).

13.3. РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Розгляд справи про адміністративне правопорушення є процедурою, під час якої приймається рішення щодо винуватості (або невинуватості) особи, яка вчинила правопорушення. Результатом розгляду справи є внесення однієї з таких постанов: постанови про накладення адміністративного стягнення або постанови про закриття справи.

Розгляд справи про адміністративне правопорушення відбувається за місцем його вчинення, за місцем проживання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, за місцем реєстрації транспортного засобу та на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Постанова у справі про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), ч. 1, 2, 3, 5 і 6 ст. 121, ст. 121¹, 121², ч. 1, 2, 3 і 5 ст. 122, ч. 1 ст. 123, ст. 124-1, ст. 125, 126, ч. 1, 2 і 3 ст. 127, ст. 128, 129, ст. 132¹, ч. 6 і 11 ст. 133¹, ч. 1, 2 і 3 ст. 140, ч. 6, 7 ст. 152¹ КУпАП, виноситься на місці вчинення адміністративного правопорушення.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 4 та 7 ст. 121, ч. 4 ст. 122, ст. 122², 122⁴, 122⁵, ч. 2 і 3 ст. 123, ст. 124, ч. 4 ст. 127, ст. 127¹, 130, 139, ч. 4 ст. 140, ст. 188²⁸ КУпАП, а також справи

про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від 16 до 18 років, розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

Так само, як і при складанні протоколу (фіксації факту правопорушення), під час розгляду справи (прийняття рішення) особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, користується правами, визначеними у ст. 268 КУпАП.

Перед початком розгляду справи поліцейський повинен вирішити такі питання:

- 1) чи належить до його компетенції розгляд цієї справи;
- 2) чи правильно складено протокол (якщо складання протоколу передбачено КУпАП) та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- 3) чи повідомлено належним чином осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду (якщо справа не розглядається на місці);
- 4) чи витребувано необхідні додаткові матеріали, які потрібні для вирішення справи;
- 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці.

Розгляд справ про адміністративне правопорушення у закритому режимі проводиться із додержанням усіх правил провадження. Під час розгляду справи про адміністративне правопорушення у закритому режимі можуть бути присутні лише особи, які беруть участь у провадженні в цій справі.

Якщо перед початком розгляду або під час розгляду з'ясовуються обставини, які виключають провадження у справах про адміністративне правопорушення, така справа не розглядається або підлягає закриттю відповідно до ст. 247 КУпАП.

Провадження у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за обставин, визначених у ст. 247 КУпАП. До таких підстав належать:

- 1) відсутність події та складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку;
- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;

4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;

5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;

6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;

7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених ст. 38 КУпАП;

8) наявність за тим самим фактом щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні за даним фактом;

9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження у справі.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається у присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справа розглядається лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи (ст. 268 КУпАП).

У випадку, якщо особі не повідомлено належним чином під час складання протоколу про час та місце розгляду справи, такій особі за місцем проживання (перебування) або роботи надсилається повідомлення про запрошення до підрозділу поліції на розгляд справи.

На початку розгляду справи поліцейський повинен представитись, оголосити справу, яка розглядається, особу, яка притягається до відповідальності, і обов'язково роз'яснити всім учасникам їхні права та обов'язки. У випадку наявності протоколу (якщо складення протоколу передбачається КУпАП) він оголошується, заслуховуються всі учасники справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання. Потерпілого під час розгляду можна опитати як свідка.

Оцінка доказів здійснюється поліцейським за своїм власним переконанням поліцейського, яке повинно здійснюватися ґрунтуючись на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

Якщо під час розгляду справи з'ясується, що в ознаках діяння містяться ознаки злочину, то такі матеріали передаються прокурору або органу досудового розслідування. А в разі малозначності правопорушення поліцейський вправі обмежитись усним зауваженням і не притягати особу до адміністративної відповідальності.

У випадку закінчення на дату розгляду справи про адміністративне правопорушення строків накладення адміністративного стягнення, передбачених ст. 38 КУпАП, справа про адміністративне правопорушення підлягає закриттю без накладення на особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, адміністративного стягнення. Це рішення оформлюється постановою про закриття справи про адміністративне правопорушення відповідно, але рішення про винність або невинуватість особи вказується у документі.

Під час розгляду справи поліцейський зобов'язаний встановити причини та умови, що сприяли вчиненню правопорушення та, крім того, подати компетентній особі чи органу пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. А протягом 30 календарних днів із дня надходження пропозиції уповноважені орган чи посадова особа повинні повідомити про вжиті заходи орган (посадову особу), який подав пропозицію.

13.4. ПОСТАНОВА У СПРАВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Результатом розгляду справи про адміністративне правопорушення є винесення поліцейським постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Зміст постанови у справі про адміністративне правопорушення повинен відповідати ст. 283 КУпАП.

У справі про адміністративне правопорушення виноситься одна з таких постанов:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про закриття справи.

Постанова про закриття справи виноситься шляхом оголошення усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також за наявності обставин, передбачених ст. 247 КУпАП.

Постанова про накладення адміністративного стягнення у справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі, складається у письмовій формі або за наявності технічної можливості в електронній формі у вигляді стрічки, яка роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв, із зазначенням відомостей, що відповідають пунктам постанови про накладення адміністративного стягнення у справі про адміністративне правопорушення

у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі.

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи (ст. 285 КУпАП). Копія постанови протягом 3 днів вручається або висилається поштою рекомендованим листом особі, стосовно якої її винесено.

Копія постанови у той самий строк вручається або надсилається потерпілому на його прохання. Копія постанови вручається під підпис. У разі якщо копія постанови надсилається, про це робиться відповідна відмітка у справі (ст. 285 КУпАП).

У випадках, передбачених ст. 258 КУпАП, копія постанови у справі про адміністративне правопорушення вручається особі, щодо якої її винесено, на місці вчинення правопорушення (ст. 285 КУпАП).

Постанова набирає чинності після її вручення особі або отримання поштового повідомлення про вручення чи про відмову в її отриманні.

13.5. НАКЛАДЕННЯ СТЯГНЕНЬ

За загальним правилом накладання стягнень за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху здійснюється відповідно до ст. 33 КУпАП. Однак накладання стягнень за порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, має певні особливості, які визначені ст. 279¹–279⁴ КУпАП.

Адміністративні стягнення накладаються на порушників не пізніше ніж через 2 місяці з дати вчинення правопорушення, а при тривалому правопорушенні – не пізніше ніж через 2 місяці з моменту виявлення правопорушення. Це правило не розповсюджується на ті випадки, коли розгляд справи про правопорушення належить до компетенції суду. В такому випадку термін накладення не повинен перевищувати 3 місяців.

У випадку вчинення кількох правопорушень стягнення накладається поліцейським за кожне правопорушення окремо і лише за ті, розгляд яких віднесено до компетенції поліції.

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим самим поліцейським, стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених.

У тому випадку, коли справа про адміністративне правопорушення надійшла до поліцейського після закриття кримінального

провадження (складу злочину немає, а склад адміністративного правопорушення наявний), стягнення накладається не пізніше як через 1 місяць з моменту закриття кримінального провадження.

Під час накладання стягнень поліцейський повинен враховувати характер учиненого правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

13.6. ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Виконання постанови у справі, якщо прийнято рішення про накладення стягнення у формі штрафу, за бажанням особи, яка притягається до відповідальності, здійснюється поліцейським на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру, виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв. У такому випадку поліцейський видає особі квитанцію про сплату штрафу.

Якщо штраф на місці винесення постанови не сплачено, то він має бути сплачений порушником не пізніш як через 15 днів із дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови – не пізніш як через 15 днів із дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють.

Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

У разі несплати штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення документ, що підтверджує його сплату, або його копія не пізніше 3 робочих днів після закінчення строку, передбаченого вище, надсилається правопорушником до органу (посадовій особі), який виніс постанову про накладення цього штрафу.

У разі несплати особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, штрафу в установленний строк постанову у справі про адміністративне правопорушення протягом 5 днів із заявою надсилається для примусового виконання до органу державної виконавчої служби за місцем проживання (перебування), роботи особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, або

за місцезнаходженням її майна в порядку, установленому законодавством.

У разі примусового виконання постанови про стягнення штрафу стягуються подвійний розмір штрафу та витрати на облік зазначених правопорушень.

Кожна постанова про накладення стягнення виконується окремо.

Не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом 3 місяців із дня винесення. У разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги. У разі відстрочки виконання постанови перебіг строку давності зупиняється до закінчення строку відстрочки.

Постанова про накладення штрафу, за якою стягнення штрафу проведено повністю, з відміткою про виконання, або за якою стягнення штрафу проведено відповідно до ст. 36 Закону України «Про виконавче провадження», повертається до відповідного підрозділу поліції.

Постанова про накладення стягнення у вигляді попередження виконується поліцейським, який виніс постанову, шляхом її оголошення.

13.7. ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВЧИНЕНІ ПОВТОРНО

Повторним відповідно до ст. 35 КУпАП визнається вчинене особою протягом року однорідне правопорушення, за яке її вже було піддано адміністративному стягненню.

Винесення постанови про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1, 2, 3 і 6 ст. 121, ч. 1 ст. 128, ч. 6 ст. 133¹ КУпАП, здійснюється за місцем вчинення правопорушення за наявності відомостей про те, що це порушення не є повторним протягом року.

У разі неможливості встановити повторність постанова у справі про адміністративне правопорушення на місці його вчинення не виноситься, а складається повідомлення про адміністративне правопорушення, яке у 5-денний строк разом із наявними матеріалами справи (рапортом, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, поясненнями свідків, показаннями технічних приладів та засобів, у тому числі тих, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, та іншими доказами) надсилається до підрозділу поліції за місцем проживання (перебування) особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою

здійснення перевірки на наявність повторності правопорушення та життя заходів щодо подальшого розгляду.

Після здійснення перевірки на наявність повторності правопорушення особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, повідомляється про місце розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Поліцейський, який подає матеріали до розгляду, готує довідку про наявність повторності вчинення адміністративного правопорушення, отримання (неотримання) особою за місцем її проживання посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії, а за матеріалами про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 2 та 3 ст. 130 КУПАП, – довідку про належність транспортного засобу.

У разі встановлення повторності правопорушення до протоколу (якщо протокол складається) долучається довідка, в якій міститься інформація про дату вчинення попереднього адміністративного правопорушення і прийняте у справі рішення.

13.8. ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЯКЕ ПЕРЕДБАЧЕНА СТАТТЕЮ 121 КУПАП

Поліція в межах наданих повноважень здійснює контроль за відповідністю технічного стану транспортних засобів, які використовуються для надання послуг з перевезення пасажирів та рухаються за встановленими маршрутами. Така діяльність може здійснюватися у місцях стоянки транспортних засобів, початкових, проміжних або кінцевих пунктах маршруту або під час перебування, виїзду/заїзду у спеціально призначені місця для зберігання транспортних засобів. Такий контроль може проводитися виключно у місцях, де правилами дорожнього руху не заборонена стоянка або зупинка, крім цього, транспортний засіб, що перевіряється, не має перешкоджати дорожньому руху або створювати загрозу безпеці руху. На проведення перевірки надається не більше 20 хвилин.

Контроль здійснюється поліцейським шляхом візуального огляду елементів та механізмів транспортного засобу або проведення їх працездатності за допомогою предметів, що призначені для проведення такої перевірки та сертифіковані, а також пройшли повірку. Поліцейському забороняється безпосередньо втручатися в складові частини транспортного засобу, які перевіряються, а саме частково або повністю розбирати, регулювати або замінювати їх.

Але в той же час дозволяється за наявності необхідних технічних засобів здійснювати фото-, відео-, кінозйомку.

У разі застосування спеціальних приладів для здійснення контролю за технічним станом транспортного засобу поліцейський складає акт відповідності технічного стану транспортного засобу та його обладнання. Такий акт складається у двох примірниках (один з яких вручається водієві транспортного засобу). Записи робляться розбірливим, чітким почерком, а особисті дані поліцейського, який проводить огляд, особи водія, а також номери рами (шасі) та кузова пишуться виключно друкованими літерами для уникнення непорозумінь та помилкового читання в подальшому.

У пункті 10 вказаного акта заповнюються підпункти шляхом проставлення відміток в одній з трьох граф: «Перевірено», якщо перевірку проведено і невідповідностей не виявлено; «Не перевірено», якщо перевірка не проводилася; «Не відповідає вимогам», якщо виявлено невідповідність технічного стану транспортного засобу та/або його переобладнання з порушенням відповідних правил, норм і стандартів.

В акті обов'язково зазначається стислий опис виявлених несправностей, інформація про спеціальне приладдя або пристрій, який використовувався під час перевірки (серія, номер і назва). Один екземпляр обов'язково вручається водієві під підпис. У разі відмови водія підписати акт про це робиться відповідна позначка.

Якщо поліцейський під час перевірки виявить певні невідповідності, технічні несправності, порушення норм установлених стандартів, правил дорожнього руху або технічної експлуатації, він зобов'язаний розпочати провадження у справі про адміністративне правопорушення відповідно до вимог КУпАП. Про результати перевірки транспортного засобу, коли виявлено недоліки, до територіального органу з надання сервісних послуг МВС для визнання недійсним протоколу перевірки технічного стану цього транспортного засобу надсилається відповідна інформація.

13.9. ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЯКЕ ПЕРЕДБАЧЕНА СТАТТЕЮ 124 КУПАП

У випадку вчинення особою правопорушення, передбаченого ст. 124 КУпАП, а саме порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого

майна, поліцейський за місцем учинення пригоди складає протокол про адміністративне правопорушення, до якого додається:

- 1) схема місця ДТП;
- 2) пояснення учасників пригоди та свідків (у разі їх наявності);
- 3) показання технічних приладів (у разі їх наявності);
- 4) показання засобів фото- та/або відеоспостереження (у разі їх наявності);
- 5) інші матеріали, які необхідні для прийняття рішення у справі.

Після прибуття на місце ДТП поліцейський, у першу чергу, забезпечує безпеку дорожнього руху на даній ділянці дороги, потім дізнається про наявність або відсутність постраждалих і надає першу домедичну допомогу в разі необхідності. Якщо буде встановлено, що внаслідок ДТП її учасникам заподіяно тілесні ушкодження (будь-які, поліцейський – не експерт), на місце події викликається слідчо-оперативна група для проведення слідчих дій.

Поліцейський у порядку звітування за результатами реагування на повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення складає рапорт на керівника відповідного підрозділу поліції, який передається уповноваженій особі підрозділу поліції.

Учасники ДТП мають право робити фотографію схеми ДТП, а у випадку відсутності технічної можливості вони можуть отримати копію схеми ДТП та фотознімків з місця пригоди за письмовою заявою у підрозділі поліції.

Схема ДТП є бланком, який визначений Інструкцією. На схемі у відповідному вікні графічно зображуються:

- 1) ділянка дороги, на якій сталась ДТП;
- 2) сталі орієнтири, до яких на схемі здійснена прив'язка об'єктів та слідів;
- 3) транспортні засоби, причетні до ДТП, координати їх розміщення відносно елементів проїжджої частини та сталих орієнтирів;
- 4) сліди гальмового шляху коліс транспортних засобів: їх розміщення відносно елементів проїжджої частини; довжина від їх початку до кожного колеса транспортного засобу із зображенням місць розривів; довжина слідів на ділянках з різним покриттям;
- 5) інші сліди та предмети, що стосуються пригоди: розміщення частин та об'єктів (уламків кузова, частинок фарби, уламків скла, осипання ґрунту, слідів рідини), що відокремилися від транспортного засобу, відносно елементів проїжджої частини, транспортних засобів; площа розсіювання уламків скла, осипання ґрунту;
- 6) координати місця зіткнення, наїзду відносно сталих орієнтирів;

- 7) ширина проїжджої частини разом з роздільними смугами;
- 8) ширина тротуарів, узбіччя;
- 9) розміри ділянок з різним станом дорожнього покриття;
- 10) розміри та розміщення дефектів дорожнього покриття;
- 11) розташування дорожньої розмітки;
- 12) розташування світлофорів, дорожніх знаків та інших засобів технічного регулювання дорожнього руху;
- 13) розташування шлагбаума, засобів сигналізації, дорожніх знаків на підході до залізничного переїзду.

В обов'язковому порядку на схемі місця ДТП заповнюється таблиця дорожніх умов та зазначаються назви об'єктів, зображених на схемі.

На зворотному боці схеми місця ДТП зазначаються:

- 1) марка (модель) пошкодженого транспортного засобу;
- 2) номерний знак транспортного засобу;
- 3) власник (співвласник) транспортного засобу;
- 4) серія та номер полісу обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та назва страхової організації, яка його видала, а в разі його відсутності – посвідчення відповідної категорії осіб, для яких наявність полісу не є обов'язковою;
- 5) перелік видимих (зовнішніх) пошкоджень транспортного засобу, які сталися внаслідок ДТП;
- 6) вид пригоди;
- 7) кількість учасників ДТП;
- 8) порушення пункту Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306;
- 9) результати огляду на стан сп'яніння (у випадку його проведення);
- 10) тип транспортного засобу.

Зазначена інформація підтверджується підписами водіїв транспортних засобів.

Під час складання схеми місця ДТП рекомендується:

- 1) застосовувати спеціальне креслярське приладдя (лінійки, лекала);
- 2) користуватися загальноприйнятими графічними зображеннями об'єктів та умовними позначками;
- 3) не порушувати масштабу зображення;
- 4) деталізувати ту чи іншу ділянку схеми пригоди;
- 5) використовувати винесення фрагментів за схему.

У випадку, коли поліцейському для прийняття об'єктивного рішення не вистачає додаткових даних, він протягом доби передає оформлені матеріали ДТП для подальшого розгляду уповноваженій особі підрозділу поліції, на території обслуговування якого сталася пригода.

Уповноважена особа підрозділу поліції повинна встановити всі об'єктивні дані події та у строк не більше місяця з дати вчинення ДТП скласти протокол стосовно винної особи і в 5-денний строк надіслати його до суду.

Якщо один з учасників ДТП зник з місця пригоди, поліцейський установлює та фіксує всі наявні дані про подію та невідкладно повідомляє уповноважену особу підрозділу поліції, відповідальну за розшук осіб, які зникли з місця ДТП. Остання зобов'язана вжити всіх можливих заходів для встановлення винуватців ДТП та обставин її вчинення в найкоротший строк, але не більше 2 місяців.

Розшук таких водіїв здійснюється з використанням усіх можливих законних джерел отримання інформації, а також усіх наявних баз даних та інформаційних систем МВС або через відвідування таких осіб за місцем роботи або проживання (перебування). У разі встановлення транспортного засобу, який розшукується, обов'язково проводиться його огляд на предмет наявності пошкоджень та інших обставин ДТП.

Якщо власник такого транспортного засобу проживає на території обслуговування іншого підрозділу поліції, матеріали про правопорушення надсилаються за територіальністю.

13.10. ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЯКЕ ПЕРЕДБАЧЕНА СТАТТЕЮ 130 КУПАП

Якщо у поліцейського є достатньо підстав уважати, що водій знаходиться у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, останній підлягає відстороненню від керування транспортним засобом з подальшим проходженням огляду на стан сп'яніння.

Порядок та процедура проведення огляду на стан сп'яніння визначаються Порядком направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських

препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1103, а також Інструкцією про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженою спільним наказом МВС та МОЗ України від 09.0.2015 № 1452/735.

Огляду на стан сп'яніння підлягають водії транспортних засобів, щодо яких у поліцейського є підстави вважати, що вони перебувають у стані сп'яніння, згідно з ознаками такого стану.

Ознаками алкогольного сп'яніння є:

- запах алкоголю з порожнини рота;
- порушення координації рухів;
- порушення мови;
- виражене тремтіння пальців рук;
- різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя;
- поведінка, що не відповідає обстановці.

Ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є:

- наявність однієї чи кількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота);
 - звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло;
 - сповільненість або, навпаки, підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови;
 - почервоніння обличчя або неприродна блідість.
- Навіть за відсутності ознак сп'яніння водії, які стали учасниками ДТП з потерпілими, тобто є особи, які отримали внаслідок ДТП тілесні ушкодження, проходять огляд на стан сп'яніння в обов'язковому порядку.

Огляд на стан сп'яніння проводиться:

- поліцейським на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом;
- лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря – фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку).

Відмова від проходження огляду на стан сп'яніння є підставою для притягнення особи до відповідальності за ст. 130 КУпАП. У такому випадку в протоколі зазначаються обставини відмови від проходження огляду, і така інформація посвідчується підписами свідків.

Огляд на стан сп'яніння проводиться обов'язково у присутності двох свідків.

Поліцейський проводять огляд на стан сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів, які мають сертифікати та пройшли перевірку робочого засобу вимірювальної техніки. Огляду повинно передувати ознайомлення особи з порядком застосування спеціального технічного засобу.

Результати огляду обов'язково фіксуються в акті огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів. Це акт складається у 2 примірниках, один з яких обов'язково надається особі, щодо якої цей огляд проводився. Якщо під час огляду встановлено, що вміст алкоголю перевищує допустимі 0,2 проміле, то на особу обов'язково складається протокол про адміністративне правопорушення за ст. 130 КУпАП. Акт огляду долучається до протоколу про адміністративне правопорушення.

Якщо огляд проводився у закладі охорони здоров'я, то до протоколу долучається висновок про його результати у разі підтвердження стану алкогольного сп'яніння.

13.11. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ІНОЗЕМЦЯМИ ТА ОСОБАМИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Особливостями провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства є те, що, по-перше, існує дві категорії іноземців, порядок провадження щодо яких різниться, по-друге, характерним є те, що більшість іноземців не вчинятимуть дій щодо виконання постанов у справах про правопорушення, якщо це не відбудеться на місці його вчинення.

Отож за загальним правилом іноземці або особи без громадянства, які мають законні підстави перебування на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. Винятком із цього є відповідальність осіб, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України.

Відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18.04.1961 члени дипломатичного корпусу (постійно), адміністративно-технічні працівники та обслуговувальний персонал посольств (тільки під час виконання своїх службових обов'язків) мають дипломатичний імунітет. Тобто це свідчить, що особи не можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності. Крім цього, члени дипломатичного корпусу звільнені від обов'язку надавати пояснення

як свідки. Разом із тим транспортні засоби дипломатичного та консульського корпусу не можуть підлягати обшуку або арешту.

У разі виявлення правопорушення, що вчинене особою, яка має імунітет, проводиться перевірка документів, а саме: документів, що посвідчують особу, і акредитаційної картки, що підтверджує статус, (дипломатичного паспорта, дипломатичної картки, консульської картки, службової картки). Потім поліцейський складає рапорт щодо цього факту з поясненням щодо факту й інформацією про особу порушника, та повертає власнику документи. У подальшому заборонено вчинення будь-яких примусових дій або заходів щодо такої особи, крім випадків, коли надання свободи сприятиме продовженню правопорушення.

У випадку керування такою особою транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння (за наявності ознак такого) їй пропонується припинити керування. Огляд на підтвердження стану сп'яніння проводиться лише за згоди особи. Якщо особа згодна пройти огляд на стан сп'яніння у закладі охорони здоров'я, то про це повідомляється черговий відповідного підрозділу поліції. Також у такому випадку рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована.

Однак у випадку, коли особа, яка має імунітет, відмовилась від проходження огляду та намагається продовжити рух, керуючи транспортним засобом, поліцейський зобов'язаний не допустити такого руху, про що у присутності двох свідків складається рапорт, в якому зазначаються вичерпні відомості про особу, яка керувала транспортним засобом у стані з ознаками алкогольного сп'яніння, те, що ця особа відмовилась від проходження огляду і намагається продовжити керування транспортним засобом. Поліцейському забороняється вживати будь-яких заходів стосовно обмеження прав особи. У такому випадку шляхом розмови та умовлянь пропонується особі скористатися таксі, або іншою наявною можливістю пересування, крім самостійного керування транспортом. Про факт затримання, відсторонення від керування транспортним засобом особи з імунітетом негайно повідомляється черговий відповідного підрозділу і Департамент патрульної поліції. До складеного рапорту додаються пояснення свідків про подію.

Усі документи, що складені щодо порушення правил дорожнього руху особами, які мають дипломатичний імунітет, у 5-денний строк надсилаються до Департаменту патрульної поліції для подальшої передачі їх до Міністерства закордонних справ України. Про

таку процедуру попереджається особа, яка вчинила правопорушення, на місці події.

Що стосується іноземців, які не мають імунітету, то провадження щодо таких осіб здійснюється за загальним правилом. Однак головною рекомендацією є вирішення всіх питань щодо провадження в адміністративній справі за місцем учинення цього порушення. Поліцейський має використати всі надані йому законом можливості для розгляду справи та виконання рішення у найкоротший строк.

Ще однією особливістю є те, що після закінчення 3-місячного строку невитребувані посвідчення водія іноземців з копією постанови (рішення) суду (у разі наявності) надсилаються до Департаменту патрульної поліції для подальшого направлення до відповідного підрозділу Міністерства закордонних справ України і повернення власникам.

13.12. ВИЛУЧЕННЯ ПОСВІДЧЕННЯ ВОДІЯ І ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА КЕРУВАТИ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія регламентовано ст. 265¹ КУпАП, Постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1086 «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення» та Інструкцією.

Відповідно до ст. 265¹ КУпАП поліцейський, який здійснює провадження у справі про адміністративне правопорушення, у випадку, якщо санкцією статті, за якою особа притягається до адміністративної відповідальності, передбачено можливість накладення стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом, вправі тимчасово вилучити посвідчення водія. Про таке вилучення робиться відповідний запис у протоколі, а також поліцейським випишується тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом.

Тимчасовий дозвіл на право керування видається до винесення судом рішення у справі, але не більше як на 3 місяці з моменту вилучення посвідчення. У такому дозволі робиться відмітка про категорію транспортних засобів, якими має право керувати особа, а також зазначається:

- 1) дата тимчасового вилучення посвідчення водія;
- 2) посада, прізвище поліцейського, номер його нагрудного знака;
- 3) дата вчинення правопорушення;

4) серія та номер протоколу про адміністративне правопорушення;

5) стаття КУпАП, за якою складено протокол про адміністративне правопорушення, санкція якої передбачає накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

Якщо на момент учинення правопорушення в особи вже вилучено посвідчення водія та наявний тимчасовий дозвіл, строк дії останнього не подовжується, а в дозволі робиться відмітка за фактом виявленого правопорушення, а новий дозвіл їй видається лише після закінчення строку дії попереднього, але на строк не більше 3 місяців з дати вчинення такого правопорушення.

Втрачений тимчасовий дозвіл може бути поновлений уповноваженою особою після документального підтвердження інформації про його попередню видачу.

Корінець дозволу з метою подальшого контролю заповнюється та підписується поліцейським, який його видав, і зберігається у відповідному підрозділі.

Якщо в результаті розгляду справи прийнято рішення, що особа притягається до адміністративної відповідальності та на неї накладено стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом, посвідчення водія такої особи разом із копією постанови передається до територіального органу з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання особи.

У випадку, якщо закінчився 3-місячний строк або справу розглянуто і рішення щодо позбавлення права керування не прийнято, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа до підрозділу поліції за місцем розгляду справи про адміністративне правопорушення відповідно до ст. 276 КУпАП. Якщо ж особа не звернулася за отриманням вилученого посвідчення після закінчення 3-місячного строку, таке посвідчення водія зберігається в підрозділі поліції до надходження постанови суду, яка набрала чинності. З дати надходження такої постанови посвідчення водія протягом 3 днів надсилається до територіального органу з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання особи.

У ситуації, коли посвідчення водія не вилучалося під час складання протоколу, а судом прийнято рішення щодо позбавлення права керування особою, яка притягається до відповідальності, уповноважена особа поліції у 3-денний строк надсилає за місцем проживання (перебування) особи повідомлення про позбавлення права керування, в якому зазначає реквізити винесеної судом постанови,

а також інформацію про необхідність прибуття до підрозділу поліції у визначений строк для здавання посвідчення водія. Якщо протягом місяця водій не з'явиться для здачі посвідчення, то інформація про серію та номер посвідчення вноситься до автоматизованого обліку з метою його подальшого виявлення та вилучення. У подальшому при виявленні поліцейським такого посвідчення водія поліцейський складає акт вилучення посвідчення водія у 2 примірниках із зазначенням підстав такого вилучення. Один примірник вручається особі, яку притягнуто до адміністративної відповідальності.

13.13. ТИМЧАСОВЕ ЗАТРИМАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

У передбачених законом випадках поліцейський має право на тимчасове затримання транспортного засобу як захід забезпечення провадження у справах про адміністративне правопорушення (ст. 265⁴ КУпАП). Тимчасове затримання транспортного засобу проводиться поліцейським відповідно до Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1102, у разі наявності в нього підстав уважати, що водієм учинено порушення, передбачені ч. 1 – 4, 6 і 7 ст. 121, ч. 3 – 5 ст. 122 (у частині порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху, порушення правил зупинки чи стоянки на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю), ст. 122⁵, 124, 126, ч. 1 – 4 ст. 130, ст. 132¹, 206¹ КУпАП. Крім цього, поліцейський здійснює затримання транспортного засобу також у разі виявлення транспортного засобу боржника, оголошеного в розшук відповідно до ст. 36 Закону України «Про виконавче провадження».

Поліцейський має два варіанти затримання транспортного засобу: шляхом його блокування або шляхом доставлення на спеціальний майданчик чи стоянку, яке здійснюється за допомогою автомобілів-евакуаторів. Виклик евакуатора здійснюється виключно через чергового відповідного підрозділу Національної поліції. Транспортні засоби у таких випадках можуть евакуйовувати виключно ті підприємства, установи й організації, з якими територіальним або міжрегіональним органом поліції підписано відповідний договір.

Доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку здійснюється виключно у тих випадках, коли розміщення такого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху чи створює загрозу безпеці руху або транспортний засіб розміщений на місцях, призначених для зупинки, стоянки, безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю.

Відповідно до ст. 265⁴ КУпАП розміщенням, що суттєво перешкоджає дорожньому руху чи створює загрозу безпеці руху, вважається таке, коли транспортний засіб:

- 1) поставлено на проїзній частині у два і більше рядів;
- 2) розташовано у заборонених Правилами дорожнього руху місцях зупинки або стоянки, а саме:
 - а) на залізничних переїздах;
 - б) на трамвайних коліях;
 - в) на естакадах, мостах, шляхопроводах і під ними, у тунелях;
 - г) на пішохідних переходах і ближче 10 метрів до них з обох боків, окрім випадків зупинки для надання переваги в русі;
 - г) на перехрестях та ближче 10 метрів від краю перехрещуваної проїзної частини за відсутності на ній пішохідного переходу, за винятком зупинки для надання переваги в русі та зупинки проти бокового проїзду на Т-подібних перехрестях, де є суцільна лінія розмітки або розділювальна смуга;
 - д) на проїзній частині, де відстань між суцільною лінією розмітки чи протилежним краєм проїзної частини і транспортним засобом, що зупинився, менше 3 метрів;
 - е) ближче 30 метрів від посадкових майданчиків для зупинки маршрутних транспортних засобів, а за їх відсутності – ближче 30 метрів від дорожнього знака такої зупинки з обох боків;
 - е) ближче 10 метрів від позначеного місця виконання дорожніх робіт і в зоні їх виконання;
 - ж) у місцях, де буде неможливим зустрічний роз'їзд або об'їзд транспортного засобу, що зупинився;
 - з) ближче 10 метрів від виїздів із прилеглих територій і безпосередньо в місці виїзду;
 - и) на позначених відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою місцях, призначених для паркування транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи кількома);
- 3) своїм розташуванням робить неможливим рух інших транспортних засобів або створює перешкоду для руху пішоходів, у тому

числі осіб з інвалідністю на спеціальних засобах пересування та пішоходів із дитячими колясками;

4) розташовано на виділеній смузі для руху громадського маршрутного транспорту;

5) розташовано на позначеній відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою велодоріжці;

6) перешкоджає руху або роботі снігоприбирального та іншого технологічного комунального транспорту в разі запровадження надзвичайного стану або в разі оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації;

7) порушує схему паркування транспортних засобів таким чином, що він блокує проїзд по двох або більше смугах руху.

Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк до вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більш як на 3 дні з дати такого затримання.

Строк затримання транспортного засобу обчислюється з моменту складення акта огляду і тимчасового затримання транспортного засобу, а строк зберігання – з моменту доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

У інших випадках доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик або стоянку заборонено, а затримання здійснюється шляхом блокування за допомогою технічних пристроїв.

У тому випадку, коли поліцейський здійснює затримання транспортного засобу, обов'язково складається акт огляду і тимчасового затримання транспортного засобу, а також обов'язково повинно бути зафіксоване у режимі фото- або відеозапису місце розташування транспортного засобу, який затримується. Фото- або відеозапис не потрібні лише у випадку затримання транспортного засобу боржника, оголошеного в розшук відповідно до ст. 36 Закону України «Про виконавче провадження».

Режим фотозйомки (відеозапису) передбачає фіксацію дати, часу (моменту), місця розташування транспортного засобу відносно нерухомих об'єктів та/або географічних координат, інших ознак наявності складу адміністративного правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КУпАП. Крім цього, обов'язково є наявність двох або більше зображень з різних боків. Указана інформація (фото або відео) разом з іншою інформацією про адміністративне правопорушення за наявної технічної можливості негайно, однак не пізніше ніж протягом наступного робочого дня з дня встановлення відповідальної особи, зазначеної в ч. 1 ст. 14-2 КУпАП, вносяться до Реєстру адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху.

У разі знаходження водія на місці події і якщо останній має можливість усунути порушення в найкоротший строк, поліцейський складає відповідні матеріали про адміністративні правопорушення – протокол або постанову (у випадках, передбачених КУпАП). Якщо водій транспортного засобу, який затримується, з'являється на місці пригоди під час складання акта огляду або тимчасового затримання транспортного засобу, то автомобіль не затримується, а зазначені документи разом з рапортом поліцейського про факт появи водія на місці правопорушення в момент виконання робіт із завантаження транспортного засобу долучається до протоколу (постанови). Якщо ж усунути правопорушення неможливо, поліцейський складає додатково акт затримання транспортного засобу, про що робиться відмітка у протоколі (постанові), і долучає до останнього.

Про затримання транспортного засобу або про факт його блокування поліцейський на місці розміщення транспортного засобу або під склоочисником заблокованого транспортного засобу залишає повідомлення про тимчасове затримання транспортного засобу та необхідність прибуття водія до органу поліції для складання протоколу або постанови про адміністративне правопорушення.

Про затримання транспортного засобу відповідальна особа, зазначена у ч. 1 ст. 14² КУпАП, невідкладно повідомляється за допомогою мобільного зв'язку та на адресу електронної пошти, які особа вказувала у відповідній заяві, поданій до уповноваженого органу (підрозділу) МВС, та які внесено до Єдиного державного реєстру транспортних засобів. У повідомленні повинна міститись інформація про Інтернет – сайт, де можна ознайомитися з фото- чи відеоматеріалами правопорушення на момент його вчинення, а також інформація про місце зберігання затриманого транспортного засобу.

Розблокування транспортного засобу здійснює поліцейський тільки після складання стосовно винної особи протоколу або постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Поліцейський повідомляє особу про місце знаходження тимчасово затриманого транспортного засобу під час складання протоколу або постанови, а у випадку відсутності особи – до чергової частини територіального органу Національної поліції.

Про затримання транспортного засобу боржника не пізніше наступного робочого дня повідомляється державний або приватний виконавець. Таке повідомлення повинно містити інформацію про місце зберігання транспортного засобу.

Повернення доставленого на майданчик чи стоянку транспортного засобу можливе за зверненням відповідної особи після сплати

вартості послуги з транспортування та/або зберігання транспортного засобу в розмірі, встановленому спільним наказом МВС та Мінекономрозвитку України, а в разі винесення постанови про накладення стягнення у вигляді штрафу – після його сплати. А вилучення з спеціального майданчика чи стоянки тимчасово затриманого транспортного засобу боржника відбувається виключно державним або приватним виконавцем на підставі вимоги.

13.14. РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЗУПИНКИ, СТОЯНКИ, ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЗАФІКСОВАНЕ В РЕЖИМІ ФОТОЗЙОМКИ (ВІДЕОЗАПИСУ)

Першочерговим завданням, яке повинен здійснити поліцейський під час розгляду справ про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), встановити з використанням даних Єдиного державного реєстру транспортних засобів, а також у разі необхідності – даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відповідальну особу. Стаття 14² КУпАП визначає особливості суб'єктного складу правопорушення у сфері забезпечення дорожнього руху, зафіксованого в автоматичному режимі, та порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованого в режимі фотозйомки (відеозапису). Відповідальною особою в таких випадках є фізична особа або керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб. Крім того, відповідальність за такі правопорушення можуть нести особи, які є належними користувачами транспортного засобу, за умови, що до Єдиного державного реєстру транспортних засобів унесено відомості; а також особа, яка ввезла транспортний засіб на територію України, який зареєстрований за її межами і якщо він відповідно до законодавства не підлягає державній реєстрації в Україні.

Якщо під час оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1, 3 ст. 122 КУпАП (у частині порушення правил зупинки, стоянки), зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), поліцейський має можливість установити відповідальну особу, під склоочисником він залишає копію постанови у справі, якщо ж така можливість відсутня, – повідомлення про притягнення до адміністративної відповідальності.

Повідомлення про притягнення до адміністративної відповідальності повинно містити усі відомості, які містяться в постанові у

справі про адміністративне правопорушення і які зазначені у чч. 2–4 ст. 283 КУпАП, окрім відомостей про особу, щодо якої розглядається справа. Також у ньому зазначається порядок виконання адміністративного стягнення, в тому числі і можливість оплати 50 % розміру штрафу протягом 10 банківських днів.

Варто пам'ятати, що постанова про накладення адміністративного стягнення за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), може вноситись без участі особи, яка притягується до відповідальності.

Відомості про такі вчинені адміністративні правопорушення, а також про накладені стягнення не пізніше наступного робочого дня вносяться до Реєстру адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Під час внесення посадова особа поліції зобов'язана перевірити наявність або відсутність у Реєстрі даних про вчинене правопорушення. Адже у випадку фіксації правопорушення іншим поліцейським воно вже може міститися в Реєстрі, і тоді виписана постанова підлягає скасуванню, а відомості повторно не вносяться.

У випадку розгляду справи про адміністративне правопорушення без участі особи, яка притягується до відповідальності, постанова про накладення стягнення протягом 3 днів з моменту її винесення надсилається відповідальній особі рекомендованим листом з повідомленням.

Датою отримання постанови є дата вручення листа відповідальній особі або повнолітньому члену сім'ї. У разі відмови отримати лист днем отримання постанови вважається день проставлення у поштовому відправленні відмітки про відмову в отриманні. У разі коли постанову не вручено з інших причин, днем отримання вважається день повернення поштового відправлення з позначкою про невручення до органу поліції, уповноважена особа якого винесла постанову.

Інформація про правопорушення та накладене адміністративне стягнення стосовно транспортних засобів, зареєстрованих за кордоном, вноситься до відповідних електронних ресурсів МВС України та ДПС України.

Однак варто зазначити, що особа, яка ввезла на територію України транспортний засіб може бути звільнена від відповідальності, якщо протягом 20 календарних днів із дня вчинення відповідного правопорушення або із дня набрання чинності постановою про накладення адміністративного стягнення вчинено певні дії, а саме:

1) надано особою підтверджуючі документи стосовно того, що транспортний засіб на момент учинення правопорушення внаслідок незаконних дій вибув з її володіння або номерні знаки, що закріплені на транспортному засобі, використовуються незаконно іншою особою. В цьому випадку винесена постанова скасовується тим же органом, що її виніс;

2) особа, яка керувала транспортним засобом на момент учинення зазначеного правопорушення, звернулася особисто до органу (посадової особи), уповноваженого розглядати справи про адміністративні правопорушення, із заявою про визнання зазначеного факту адміністративного правопорушення та надання згоди на притягнення до адміністративної відповідальності, а також надала документ (квитанцію) про сплату відповідного штрафу. В такому випадку до постанови вносяться зміни щодо визначення суб'єктом правопорушення особи, яка фактично керувала транспортним засобом.

13.15. Деякі аспекти діловодства у справах

Протокол про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, постанова про накладення адміністративного стягнення у справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі, і тимчасовий дозвіл на право керування транспортними засобами є документами номерними та виготовлюються на бланках відповідно до технічних вимог, визначених у додатках до Інструкції.

Поліцейський, у функціональних обов'язках якого визначено ведення кількісного обліку надходження, видачі та використання бланків, здійснює його в електронному журналі з використанням баз (банків) даних, які належать до єдиної інформаційної системи МВС України.

Про бланки, які мають друкарський брак або механічні пошкодження, поліцейський повідомляє керівнику відповідного підрозділу. Такі бланки знищуються та списуються з обліку відповідно до акта щомісячного списання бланкової продукції. На підставі акта списання бланкової продукції вносяться відповідні відомості до електронного журналу, в якому ведеться їх кількісний облік. Втрата бланка будь-якого з названих документів є підставою для проведення службового розслідування.

Після складання поліцейським усіх матеріалів про адміністративне правопорушення вони разом із посвідченням водія, у разі

його вилучення, протягом однієї доби надсилаються для подальшої їх реєстрації, опрацювання, внесення інформації до автоматизованого обліку, зберігання або надсилання до органів (посадових осіб), яким надано право накладати адміністративне стягнення, до підрозділів адміністративної практики.

Наступним етапом є внесення відповідної інформації про правопорушення до автоматизованого обліку, яке здійснюється протягом 3 днів із дати отримання матеріалів підрозділом адміністративної практики, за винятком матеріалів про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП, відомості про яке вносяться протягом 1 дня.

Далі матеріали надсилаються до органів чи посадових осіб, які наділені повноваженнями накладати адміністративні стягнення за такого роду правопорушення. Строк такого надсилання – 10 днів із дати отримання таких матеріалів підрозділами адміністративної практики.

Перевірку правомірності і правильності використання та оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення здійснює працівник поліції, який відповідає за здійснення контролю за видачею та використанням бланкової продукції. У разі виявлення недоліків він зобов'язаний доповісти про це керівникові підрозділу рапортом.

Тимчасово вилучені документи повертаються за наявності підстав для повернення (постанова суду, довідка посадової особи органу кримінально-виконавчої інспекції, відповідний акт із відміткою посадової особи про усунення виявлених порушень та наявність документів, які підтверджують сплату штрафу) уповноваженими особами відповідних підрозділів поліції відповідно до чинного законодавства. А документи, що стали підставою для повернення вилученого посвідчення водія, вносяться до автоматизованого обліку уповноваженим працівником підрозділу поліції.

Строк зберігання матеріалів про адміністративне правопорушення за місцем прийняття рішення становить 3 роки, після чого вони підлягають знищенню комісією у складі не менше 3 осіб, персональний склад якої затверджує керівник відповідного підрозділу поліції. За наявної технічної можливості ті матеріали про порушення правил дорожнього руху, що зафіксовані за допомогою фото- і кінозйомки, відеозапису, зберігаються в підрозділі поліції в електронному вигляді протягом 1 місяця з дати фіксації порушення. Якщо наявна інформація про оскарження рішення, то матеріали зберігаються протягом строку оскарження і розгляду справи.

Інструкція, крім змістових вимог до заповнення матеріалів про адміністративне правопорушення, містить і технічні вимоги, яких необхідно дотримуватись. До таких належить вимога заповнювати бланки виключно ручками з чорнилами чорного або синього кольору і розбірливим почерком, а також прізвище, ім'я, по батькові особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, її місце проживання (перебування), місце роботи і посаду, спеціальне звання та прізвище, ім'я, по батькові поліцейського записувати друкованими літерами.

13.16. РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ, ЗАФІКСОВАНІ В АВТОМАТИЧНОМУ РЕЖИМІ

Уповноважені поліцейські розглядають справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, а саме: перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів, проїзду на заборонний сигнал світлофора, порушення правил зупинки, стоянки, порушення встановленої для транспортних засобів заборони рухатися смугою для маршрутних транспортних засобів, тротуарами чи пішохідними доріжками, виїзду на смугу зустрічного руху, порушення правил руху через залізничний переїзд, крім в'їзду на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений.

Такі справи розглядаються за місцем їх оброблення та обліку в уповноваженому підрозділі Національної поліції.

Розгляд здійснюється шляхом опрацювання інформаційних файлів та метаданих до них за результатами автоматичної фіксації подій з ознаками адміністративного правопорушення, отриманих в електронному вигляді із системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі (далі – Система), та інших відомостей, отриманих за допомогою Системи з відповідних реєстрів, баз (банків) даних, необхідних для винесення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі.

Уповноважений поліцейський з використанням засобів Системи за даними Єдиного державного реєстру транспортних засобів, відповідної інформаційно-телекомунікаційної системи Державної прикордонної служби України, а також (за потреби) – за даними

Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань установлює фізичну особу або керівника юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб, а в разі якщо в Єдиному державному реєстрі транспортних засобів наявні відомості про належного користувача відповідного транспортного засобу, – належного користувача транспортного засобу, а якщо в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відсутні на момент запиту відомості про керівника юридичної особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, – особу, яка виконує повноваження керівника такої юридичної особи (далі – відповідальна особа), або особу, яка ввезла на територію України транспортний засіб, зареєстрований за її межами. Для встановлення відповідальної особи або особи, яка ввезла на територію України транспортний засіб, зареєстрований за її межами, уповноважений поліцейський засобами Системи формує в електронній формі запит, який після накладення ним кваліфікованого електронного підпису із застосуванням засобів кваліфікованого електронного підпису чи печатки, які мають вбудовані апаратно-програмні засоби, що забезпечують захист записаних на них даних від несанкціонованого доступу, від безпосереднього ознайомлення зі значенням параметрів особистих ключів та їх копіювання (далі – цифровий підпис), автоматично надсилається засобами Системи до відповідних електронних реєстрів Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України або відповідної інформаційно-телекомунікаційної системи Державної прикордонної служби України, яка є функціональною підсистемою Єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України.

Уповноважений поліцейський оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному та об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

Під час опрацювання уповноваженим поліцейським матеріалів автоматичної фіксації та встановлення факту вчинення адміністративного правопорушення, розгляд якого віднесено до компетенції Національної поліції, цим уповноваженим поліцейським виноситься сформована Системою в автоматизованому режимі адміністративна постанова без складання протоколу про адміністративне правопорушення.

Форми та зразки постанов, що складаються на осіб за вчинене адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки

дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, містяться в додатках до Інструкції⁴¹⁷.

Постанова виноситься стосовно відповідальної особи, а в разі фіксації адміністративного правопорушення, вчиненого на транспортному засобі, зареєстрованому за межами України, і такий транспортний засіб відповідно до законодавства не підлягає державній реєстрації в Україні, – стосовно особи, яка ввезла такий транспортний засіб на територію України.

Уповноважений поліцейський під час опрацювання матеріалів автоматичної фіксації з використанням Системи з'ясовує:

1) наявність фактичних даних учинення адміністративного правопорушення, ознаки якого зафіксовані на фотознімках (відео-записі) в інформаційному файлі;

2) відповідність символів номерного знака транспортного засобу на отриманих фотознімках (відеозаписі) символам, розпізнаним Системою;

3) наявність та повноту інформації про зафіксований транспортний засіб;

4) відповідність типу, марки та моделі зафіксованого транспортного засобу його реєстраційним даним, отриманим із Системи;

5) наявність у Системі інформації про те, що до моменту вчинення правопорушення зафіксований транспортний засіб вибув з володіння відповідальної особи внаслідок протиправних дій інших осіб або щодо протиправного використання іншими особами номерних знаків, що належать цьому транспортному засобу;

6) наявність та повноту інформації про відповідальну особу зафіксованого транспортного засобу, а в разі фіксації транспортного засобу, зареєстрованого за межами України, – інформації про особу, яка ввезла його на територію України;

7) наявність інформації про обставини, що виключають адміністративну відповідальність особи, яка притягується до адміністративної відповідальності;

8) наявність підстав для накладення на відповідальну особу, транспортний засіб якої зафіксовано Системою, адміністративного стягнення у вигляді штрафних балів.

⁴¹⁷ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 13.01.2020 № 13 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20>.

За результатами опрацювання на першому етапі (рівні) матеріалів автоматичної фіксації уповноважений поліцейський:

1) за наявності доказів у справі про адміністративне правопорушення, відповідності символів номерного знака зафіксованого транспортного засобу, наявності та повноти інформації про зафіксований транспортний засіб і про відповідальну особу або особу, яка ввезла на територію України транспортний засіб, зареєстрований за межами України, відсутності інформації про протиправне використання зафіксованого транспортного засобу або його номерних знаків іншими особами та відсутності обставин, що виключають адміністративну відповідальність особи, з використанням засобів Системи вносить адміністративну постанову у вигляді штрафних балів або штрафу, зміст якої відповідає вимогам ст. 283 КУпАП, із підтвердженням прийнятого рішення шляхом накладення цифрового підпису;

2) у разі необхідності додаткової перевірки фактичних даних учинення адміністративного правопорушення, відсутності достовірної та/або повної інформації щодо зафіксованого транспортного засобу, особи, яка притягається до відповідальності, адміністративну постанову не вносить, а матеріали адміністративної справи з використанням засобів Системи невідкладно передає на другий етап (рівень) іншому уповноваженому поліцейському із зазначенням підстав передання для продовження їх розгляду шляхом більш детального опрацювання та уточнення наявних матеріалів автоматичної фіксації, іншої інформації стосовно транспортного засобу та особи, яка притягається до відповідальності, отриманої із Системи, з подальшим прийняттям відповідного рішення;

3) у разі наявності інформації про протиправне використання зафіксованого транспортного засобу або його номерних знаків іншими особами невідкладно, з використанням засобів Системи, передає в автоматизованому режимі таку інформацію до відповідної функціональної підсистеми єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ (далі – ФП ЄІС МВС) з метою інформування відповідних підрозділів Національної поліції України для прийняття рішення згідно із законодавством. При цьому адміністративна постанова не вноситься у зв'язку зі звільненням відповідальної особи або особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, від відповідальності за зафіксоване адміністративне правопорушення.

На другому етапі (рівні) уповноважений поліцейський упродовж не більше 3 діб з моменту отримання із Системи опрацьовує

передані на розгляд з першого етапу (рівня) матеріали автоматичної фіксації, оцінює наявні в них докази, за потреби з використанням відповідних ФП ЄІС МВС уточнює необхідні відомості для прийняття рішення у справі та за результатами опрацювання:

1) у разі наявності доказів учинення адміністративного правопорушення, відсутності в матеріалах автоматичної фіксації даних про протиправне використання зафіксованого транспортного засобу або його номерних знаків іншими особами, відсутності обставин, визначених ст. 247 КУпАП, з використанням засобів Системи виносить адміністративну постанову у вигляді штрафних балів або штрафу, зміст якої відповідає вимогам ст. 283 КУпАП, з накладенням цифрового підпису;

2) за наявності хоча б однієї з обставин, визначених ст. 247 КУпАП, закриває провадження у справі без винесення адміністративної постанови з унесенням відповідної інформації до Системи з накладенням цифрового підпису;

3) в разі отримання відомостей про протиправне використання зафіксованого транспортного засобу або його номерних знаків іншими особами невідкладно, з використанням засобів Системи, передає в автоматизованому режимі таку інформацію до ФП ЄІС МВС із метою інформування відповідних підрозділів Національної поліції для прийняття рішення згідно із законодавством, а адміністративна постанова не виноситься у зв'язку зі звільненням відповідальної особи або особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, від відповідальності за зафіксоване адміністративне правопорушення.

Якщо під час опрацювання матеріалів автоматичної фіксації уповноважений поліцейський установить невідповідність типу, марки чи моделі зафіксованого на фотознімках (відеозаписі) з інформаційного файлу транспортного засобу його реєстраційним даним, отриманим із Системи, або відсутність даних про цей транспортний засіб чи виявить ознаки інших правопорушень (зокрема, дорожньо-транспортної пригоди, експлуатації транспортного засобу, яким незаконно заволоділи, використання номерних знаків, що належать іншому транспортному засобу), невідкладно, з використанням засобів Системи, передає в автоматизованому режимі таку інформацію до ФП ЄІС МВС, із метою інформування відповідних підрозділів Національної поліції для прийняття рішення згідно із законодавством України.

Винесена уповноваженим поліцейським адміністративна постанова друкується з використанням засобів Системи та протягом

З дня із дня її винесення передається національному оператору поштового зв'язку для доставлення на адресу місця реєстрації (проживання) фізичної особи (місцезнаходження юридичної особи) рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Друкування адміністративної постанови здійснюється на паперовому бланку зі спеціальними елементами захисту разом з повідомленням про вручення поштового відправлення (рекомендованого листа з адміністративною постановою) та вкладенням у паперовий конверт.

Днем отримання адміністративної постанови є дата, зазначена в поштовому повідомленні про вручення її відповідальній особі, зазначеній у ч. 1 ст. 14² КУпАП, або повнолітньому члену сім'ї такої особи.

У разі якщо відповідальна особа, зазначена у ч. 1 ст. 14² КУпАП, відмовляється від отримання адміністративної постанови, днем отримання адміністративної постанови є день проставлення в поштовому повідомленні відмітки про відмову в її отриманні.

У разі невручення адміністративної постанови адресату за зазначеною в Єдиному державному реєстрі транспортних засобів адресую днем отримання адміністративної постанови вважається день повернення поштового відправлення з позначкою про невручення до уповноваженого підрозділу поліції, уповноважений поліцейський якого виніс відповідну постанову.

Адміністративна постанова набуває чинності після її вручення особі або отримання поштового повідомлення про вручення чи про відмову в її отриманні, або повернення поштового відправлення з позначкою про невручення.

Винесена уповноваженим поліцейським адміністративна постанова стосовно особи, яка ввезла на територію України транспортний засіб, зареєстрований за її межами, та яка є іноземцем або особою без громадянства, автоматично вноситься засобами Системи до Реєстру адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, а також до відповідного електронного реєстру Державної прикордонної служби України для вручення її копії зазначеній особі відповідно до ст. 279² КУпАП.

Адміністративна постанова, винесена стосовно особи, яка ввезла на територію України транспортний засіб, зареєстрований за її межами, та яка є іноземцем або особою без громадянства, набуває чинності після вручення копії зазначеної адміністративної постанови.

13.17. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відповідальна особа або особа, яка ввезла транспортний засіб на територію України, зареєстрований за її межами, звільняється від відповідальності за адміністративне правопорушення, якщо протягом 20 календарних днів із дня вчинення відповідного правопорушення або з дня набрання адміністративною постановою чинності:

1) така особа надала до уповноваженого підрозділу поліції документ, який підтверджує, що до моменту вчинення адміністративного правопорушення транспортний засіб вибув з її володіння внаслідок протиправних дій інших осіб, або щодо протиправного використання іншими особами номерних знаків, що належать її транспортному засобу. На підставі документа, що підтверджує надані особою відомості, винесена адміністративна постанова скасовується;

2) особа, яка керувала транспортним засобом на момент учинення зафіксованого адміністративного правопорушення, звернулася особисто до уповноваженого підрозділу поліції, уповноважений поліцейський якого виніс адміністративну постанову у вигляді штрафу, із заявою про визнання зазначеного факту адміністративного правопорушення та надання згоди на притягнення до адміністративної відповідальності, а також надала документ (квитанцію) про сплату відповідного штрафу. Уповноважений поліцейський вносить зміни до відповідної адміністративної постанови.

Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Складений уповноваженим поліцейським рапорт стосовно адміністративного правопорушення іноземцем, який користується імунітетом та акредитований при Міністерстві закордонних справ України, разом з матеріалами автоматичної фіксації правопорушення надсилаються через уповноважений підрозділ поліції протягом 5 робочих днів до Міністерства закордонних справ України.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Охарактеризуйте нормативно-правову базу, яка регламентує питання здійснення контролю за безпекою дорожнього руху.

2. Чи є особливості щодо складання процесуальних документів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху? Охарактеризуйте їх.

3. Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

4. До компетенції яких підрозділів поліції належить фіксація фактів порушення правил дорожнього руху?

5. Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 124 КУпАП.

6. Тимчасове затримання транспортних засобів

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі затверджено наказом:

- а) від 06.11.2015 № 1376;
- б) від 28.07.2016 № 650;
- в) від 07.11.2015 № 1395;
- г) від 07.05.2018 № 911.

2. Яка стаття КУпАП визначає підвідомчість поліції:

- а) ст. 221;
- б) ст. 222;
- в) ст. 255;
- г) ст. 258.

3. Якщо поліцейські виявили правопорушення, вчинене особою у віці з 16 до 18 років, то:

а) складають постанову якщо розгляд віднесено до компетенції Національної поліції;

б) складають постанову якщо розгляд віднесено до компетенції Національної поліції;

в) нічого не складають якщо розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції,

г) складають постанову якщо розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції,

4. Який вид стягнення не застосовується до водіїв Збройних сил України;

- а) конфіскація майна;
- б) позбавлення спеціального права;
- в) тримання на гауптвахті;
- г) штраф.

5. До протоколу про адміністративне правопорушення не може долучатися:

- а) інформація із соціальних мереж;
- б) медична довідка;
- в) акт огляду дорожнього покриття;
- г) може долучатися будь-що, що має відношення до справи.

6. Яким чином присвоюється серія та номер протоколу, що складається в електронній формі:

- а) автоматично;
- б) ставляться випадкові дані;
- в) про них дізнаються у підрозділі адміністративної практики;
- г) там немає серії та номера.

7. Розгляд справи про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху відбувається:

- а) за місцем його вчинення;
- б) за місцем проживання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- в) за місцем реєстрації транспортного засобу;
- г) на місці вчинення адміністративного правопорушення;
- г) усі відповіді правильні.

8. У якій статті КУпАП визначено права особи, яка притягається до відповідальності :

- а) у ст. 222;
- б) у ст. 255;
- в) у ст. 258;
- г) у ст. 268.

9. Перед початком розгляду справи поліцейський повинен вирішити такі питання:

- а) чи належить до її компетенції розгляд цієї справи;

б) чи правильно складено протокол (якщо складання протоколу передбачено КУпАП) та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;

в) чи повідомлено належним чином осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду (якщо справа не розглядається на місці);

г) чи витребувано необхідні додаткові матеріали, які потрібні для вирішення справи;

г) усі зазначені.

10. У якій статті КУпАП визначено обставини, що виключають провадження у справах про адміністративне правопорушення:

а) у ст. 222;

б) у ст. 247;

в) у ст. 258;

г) у ст. 268.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Автомобіль – колісний транспортний засіб, який приводиться в рух джерелом енергії, має не менше чотирьох коліс, призначений для руху безрейковими дорогами і використовується для перевезення людей та (чи) вантажів, буксирування транспортних засобів, виконання спеціальних робіт.

Автомобільний транспортний засіб – колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобіль, причіп, напівпричіп), який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій.

Адміністративна деліктоздатність – це спроможність суб'єкта нести за порушення адміністративно-правових норм юридичну (адміністративну) відповідальність, складовими елементами якої будуть: вік, осудність та окремі спеціальні ознаки.

Адміністративна юрисдикція – це особливий вид правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації, яким на законодавчому рівні надано повноваження щодо розгляду адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі (без звернення до суду) та накладення адміністративних стягнень.

Адміністративне затримання – захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, який полягає у тимчасовому обмеженні свободи пересування і місцезнаходження і застосовується в разі, коли інші заходи адміністративного припинення неефективні для забезпечення належного виконання провадження у справі про адміністративне правопорушення і забезпечення притягнення правопорушника до відповідальності.

Адміністративне правопорушення (проступок) – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративно-правова кваліфікація у широкому розумінні – це процес пізнання та оцінювання зовнішніх ознак поведінки, що проводиться суб'єктами адміністративних відносин і як результат має віднесення діяння до адміністративного правопорушення чи невизнання його таким узагалі.

Адміністративно-процесуальна стадія – це складова частина провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції, і відображає певною мірою особливості цього адміністративного провадження, його цілі, завдання, функції, здійснюється на процесуальних принципах, відповідно до яких воно і базується, хоча кожен із принципів має свій специфічний прояв у кожній стадії.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції у широкому сенсі – це не лише діяльність уповноважених органів і підрозділів поліції (їх посадових осіб) щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та прийняття за результатами такого розгляду відповідних рішень, а й розгляд справ про дисциплінарні проступки, справ за скаргами громадян, а також вжиття пов'язаних із ними адміністративно-процесуальних заходів.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції у вузькому сенсі – це врегульована нормами адміністративного права підзаконна, виконавчо-розпорядча діяльність органів та підрозділів поліції (їх посадових осіб), у рамках якої відбувається розгляд визначеної в КУпАП категорії справ про адміністративні правопорушення, за результатами чого у відповідній процесуальній формі приймаються рішення про застосування до правопорушників заходів адміністративного примусу, накладення адміністративних стягнень, застосування заходів впливу до неповнолітніх або про закриття справи.

Аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин – заборонені для обігу на території України синтетичні чи природні речовини, не включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють.

Безпечні умови для людини – стан середовища життєдіяльності, в якому відсутня небезпека шкідливого впливу його факторів на людину.

Близькі особи – члени сім'ї суб'єкта, зазначеного у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», а також чоловік, дружина, батько, мати, вітччим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат і сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта.

Вилучення речей і документів – примусове припинення володіння, користування і розпорядження особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, певним предметом або документом.

Висновок службового розслідування – письмовий документ, який відображає результати проведеного службового розслідування.

Вівісекція (походить від латинського *vivus* – живий і *sectio* – розсічення) – це процедура, що полягала у проведенні операції на живій тварині з експериментальних цілей.

Вогнепальна зброя – це зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металюного заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані.

Готівкова виручка (готівка) – сума фактично одержаної готівки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а також від операцій, що безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

Громадське місце – частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони.

Джерело викиду – об'єкт (підприємство, цех, агрегат, установка, транспортний засіб тощо), з якого надходить в атмосферне повітря забруднююча речовина або суміш таких речовин.

Дисциплінарна комісія – тимчасово створений суб'єкт управління в поліції, який вправі здійснювати провадження службового розслідування.

Дисциплінарний проступок – це протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції.

Дитина – це кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше.

Дитина-кривдник – це особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі.

Діти дошкільного віку – особи віком від 3 до 6 (7) років;

Діти шкільного віку – особи у віці 6–18 років, які повинні здобувати загальну середню освіту;

Дорожньо-транспортна пригода – подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні збитки.

Доставлення порушника – примусове супроводження порушника з місця його виявлення до встановленого законом приміщення, де є умови для проведення процесуальних дій і де завершується виконання цього примусового заходу.

Жорстоке поводження з тваринами – знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило мучення, завдало їм фізичного страждання, тілесних ушкоджень, каліцтва або призвело до загибелі, нацьковування тварин одна на одну та на інших тварин, учинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення домашніх та сільськогосподарських тварин напризволяще, а також порушення правил утримання тварин.

Забруднення атмосферного повітря – змінення складу і властивостей атмосферного повітря в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що можуть несприятливо впливати на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища.

Забруднююча речовина – речовина хімічного чи біологічного походження, що присутня або надходить в атмосферне повітря і може прямо чи опосередковано справляти негативний вплив на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища.

Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення – це законодавчо урегульована система заходів адміністративно-примусового характеру, що застосовуються з метою забезпечення своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень.

Заява (клопотання) – це звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Звернення громадян – це викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

«Зелена кімната» – це спеціально організована система заходів, що має на меті забезпечити законність, гуманність та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом.

Іноземець – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Кваліфікація адміністративного правопорушення – це діяльність спеціально уповноваженого органу (посадової особи) щодо пізнання (визначення) юридично значущих ознак діяння (правопорушення), їх аналіз, узагальнення та співставлення з ознаками юридичного складу проступку, визначеного законодавством про адміністративні правопорушення.

Корупція – використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей;

Куріння тютюнових виробів – дії, що призводять до згорання тютюнових виробів, у результаті чого утворюється тютюновий дим, який виділяється в повітря та вдихається особою, яка їх курить.

Наркотичні засоби – речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Національна поліція України – центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;

Нацьковування тварини одна на одну чи на інших тварин – це дії, що мають на меті змусити тварину битися, кусатися, дряпати, травмувати, будь-яким іншим чином боротися з іншою твариною.

Неправомірна вигода – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення – це сукупність ознак, що характеризують зовнішній прояв посягання та закріплені в адміністративно-правових нормах.

Орган (підрозділ) поліції – центральний орган управління поліції, міжрегіональні територіальні органи Національної поліції України, ГУНП, ТВП.

Особа без громадянства – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.

Особиста безпека – це такий стан захищеності кожної особи, який встановлюється переважно нормами адміністративного та кримінального законодавства, в якому не виникає безпосередніх загроз її життю, здоров'ю та особистій свободі та підтримується нормальний рівень життя.

Осудність – це здатність особи усвідомлювати свої дії, керувати ними та нести за них відповідальність.

Підрозділ адміністративної практики – структурний підрозділ поліції, працівники якого здійснюють облік надходження, видачі та використання бланків протоколів про адміністративні правопорушення, постанов у справах про адміністративні правопорушення, тимчасових дозволів на право керування транспортними засобами, а також реєстрацію, опрацювання матеріалів про адміністративні правопорушення та внесення інформації до автоматизованого обліку адміністративних правопорушень.

Повторність правопорушення – повторне вчинення протягом року адміністративного правопорушення, відповідальність за яке передбачена відповідними статтями КУпАП та визначається за фактами винесених постанов у справах про адміністративні правопорушення, які набрали чинності (крім правопорушень, відповідальність за які передбачена ч. 3 ст. 130 КУпАП).

Поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб – превентивний поліцейський захід, що застосовується стосовно неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, з метою забезпечення її прав і свобод та є наслідком передання її батькам, законним представникам або органам опіки та піклування;

Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень;

Поширення матеріалів із закликами до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами – це дії, що полягають у доведенні змісту відповідних матеріалів до будь-якої кількості людей (розміщенні плакатів, роздачі листів, іншої друкованої продукції, електронних носіїв інформації, розсиланні листів поштою, електронною поштою, повідомленнями через сучасні засоби зв'язку, розміщенні інформації у мережі Інтернет, у тому числі соціальних мережах, тощо

Правила кваліфікації адміністративних правопорушень – це методологічні положення проведення адміністративно-правової

кваліфікації, які є обов'язковими для уповноваженого суб'єкта кваліфікації на різних етапах і стадіях її проведення.

Правопорушення, пов'язане з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

Превентивні поліцейські заходи – це дія або комплекс дій, що обмежують певні права і свободи людини, використання яких не завжди пов'язане з протиправною поведінкою конкретних осіб, і застосовуються відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень із дотриманням установлених законом вимог;

Привід – це примусове доставлення правопорушника до місця розгляду справи.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення – це врегульовані нормами права суспільні відносини у формі певної сукупності послідовно вчинених процесуальних дій (всіма) учасниками процесу щодо розгляду і вирішення адміністративних справ та виконання постанов про накладення адміністративних стягнень в адміністративно-деліктній сфері.

Пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Профілактика адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей – діяльність підрозділів НПУ, спрямована на виявлення усунення причин й умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень;

Профілактичний облік дітей – комплекс заходів із взяття на облік, наповнення та підтримання в актуальному стані баз даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС, стосовно дітей, щодо яких здійснюється профілактична робота.

Процедура адміністративно-правової кваліфікації – це встановлений адміністративно-правовими нормами порядок діяльності уповноважених адміністративно-юрисдикційних органів або їх посадових осіб, спрямований на встановлення відповідності

ознак здійсненого особою діяння ознакам складу адміністративного проступку, закріпленого в законодавстві про адміністративні правопорушення.

Публічна безпека – це уся сукупність прав (майнових і немайнових) і свобод громадян (які гарантовані Конституцією та іншими законами України), охорона традицій суспільства та звичаїв, які склалися в ньому, забезпечення мирного життя.

Публічна безпека (як об'єкт адміністративно-правового забезпечення) – це суспільні відносини адміністративно-правового (управлінського) характеру з приводу забезпечення миру й безпеки у побутовому житті та під час виникнення екстремальних ситуацій шляхом прийняття переважно підзаконних нормативно-правових актів (інструкцій, постанов, розпоряджень) і забезпечення їх дії встановленням адміністративної відповідальності та роботою державних органів і громадських організацій.

Публічний порядок – це певна система суспільних відносин, що забезпечує можливість реалізації прав і свобод людини, а також виконання обов'язків, яка регулюється нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права, створюючи дисципліну в суспільстві шляхом забезпечення державними заходами.

Публічний порядок (як об'єкт адміністративно-правового забезпечення) – це такий стан суспільства, в якому забезпечується правомірна поведінка громадян у громадських місцях, в якому останні без перешкоджань можуть реалізовувати свої права та обов'язки, знаходячись у спокійній і мирній обстановці, що забезпечується певними державними органами, зокрема органами внутрішніх справ.

Публічні заклики до вчинення діянь, що містять ознаки жорстокого поводження із тваринами – це одне та більше відкритих звернень до невизначеної кількості осіб, де використовуються прохання, пропозиції щодо жорстокого поводження із тваринами (твариною), переконання у належності (доцільності, вигідності, корисності, загальноприйнятій нормі поведінки) такого поводження. Публічність закликів передбачає можливість будь-якої особи ознайомитися з такою інформацією.

Система фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі – взаємопов'язана сукупність технічних засобів, програмних і апаратних засобів обробки отриманих за допомогою технічних засобів інформаційних файлів та метаданих, обміну з використанням телекомунікаційних мереж інформацією, необхідною для реалізації організаційних і процесуальних заходів під час здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками

Скарга – це звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Склад адміністративного правопорушення – це сукупність ознак передбачуваного діяння, які закріплені адміністративним законодавством та саме за допомогою яких можна кваліфікувати таке діяння як адміністративне правопорушення.

Служба діловодства – це структурний підрозділ органів (підрозділів) поліції, на який покладено обов'язки здійснення діловодства за зверненнями громадян, або посадові особи, відповідальні за організацію роботи зі зверненнями громадян.

Службова дисципліна – це дотримання поліцейським Конституції та законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

Службове розслідування – це діяльність уповноважених органів та працівників органів поліції щодо підтвердження/спростування існування самого факту порушення, встановлення особи, яка його вчинила, ступеня винності особи, яка вчинила цей проступок.

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (в тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин;

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції – органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

Сталий орієнтир – стаціонарно встановлений об'єкт (кут будівлі або павільйону зупинки маршрутних транспортних засобів, дорожній знак 5.60 «Кілометровий знак», опора електропередач, об'єкт дорожнього сервісу, порядковий елемент інженерної конструкції дороги тощо), який має свою назву, порядковий номер, іншу видиму відмінність серед подібних об'єктів та розташований уздовж вулиці або смуги відведення дороги (сталим орієнтиром не є дерева, кущі,

транспортні засоби, які стоять, тимчасові споруди або конструкції, пересувні торговельні споруди, огорожі будівельних майданчиків або місць проведення дорожніх робіт, інші об'єкти, розташування яких на місцевості в подальшому неможливо об'єктивно визначити чи геометрія, розміри або місце розташування яких можуть з часом змінюватись).

Суб'єкт адміністративного правопорушення – це фізична осудна особа, яка досягла на момент учинення проступку віку, з якого настає адміністративна відповідальність.

Суб'єкти адміністративно-юрисдикційної діяльності – це учасники адміністративно-юрисдикційних проваджень, у процесі яких відбувається вирішення конкретної справи про адміністративне правопорушення з наступним винесенням правозастосовного акта.

Суб'єктивна сторона адміністративного проступку – це певний набір ознак, які характеризують психічне ставлення суб'єкта правопорушення до скоєного ним діяння, а також наслідків, які це діяння може викликати.

Схема місця дорожньо-транспортної пригоди – графічне зображення місця дорожньо-транспортної пригоди з відображенням та фіксацією на ньому всіх об'єктів та обставин, що стосуються події та можуть мати значення для об'єктивного визначення її причин, яке оформлюється з дотриманням вимог цієї Інструкції на місці пригоди і підписується її учасниками.

Уповноважений керівник – керівник поліцейського, який наділений повноваженнями накладати дисциплінарні стягнення на поліцейського.

Форми адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції – це врегульована нормами адміністративного права сукупність однорідних за своєю правовою природою та характером груп дій працівників органів і підрозділів поліції, що спрямовані на розгляд визначеної в КУпАП категорії справ про адміністративні правопорушення, за результатами чого у відповідній процесуальній формі приймаються рішення про застосування до правопорушників заходів адміністративного примусу, накладення адміністративних стягнень, застосування заходів впливу до неповнолітніх або про закриття справи.

Шкідливий вплив на здоров'я людини – вплив факторів середовища життєдіяльності, що створює загрозу здоров'ю, життю або працездатності людини чи здоров'ю майбутніх поколінь.

Юрисдикція – це розгляд уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами різних категорій справ, винесення у них рішень та застосування юридичних санкцій з метою відновлення порушеного режиму законності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alleyne E. Adult-Perpetrated Animal Abuse: a systematic literature review / E. Alleyne, C. Parfitt // *Trauma, Violence and Abuse*. – 2017. – Vol. 20. – Iss. 3. – Pp. 344–357.
2. Beck F. Making the Links: Child Abuse, Animal Cruelty and Domestic Violence / F. Beck, L. French // *Child Abuse Review*. – 2004. – Vol. 13. – Pp. 399–414.
3. Brooman S., Legge D. Law relating to animals : monograph / S. Brooman, D. Legge. – London : Cavendish Publishing Limited, 1997. – 462 p.
4. Garber O. S. Animal Abuse and Domestic Violence: Why the Connection Justifies Increased Protection / O. S. Garber // *The University of Memphis Law Review*. – 2016. – Vol. 47. – Pp. 360–389.
5. Kachynska M. Links between domestic violence and animal abuse: international experience / M. Kachynska // *Порівняльно-аналітичне право*. – 2019. – № 2. – С. 130–133.
6. Kachynska M. USA experience in the field of prevention of domestic violence and animal abuse / M. Kachynska // *The Journal of Eastern European Law*. – 2019. – No. 66. – Pp. 22–25.
7. Lin B. Historical Timeline of the Animal Rights Movement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.thoughtco.com/historical-timeline-of-animal-rights-movement-127594>.
8. McPhedran S. Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing / S. McPhedran // *Journal of Family Violence*. – 2009. – No. 24. – Pp. 41–52.
9. Merz-Perez L. Animal cruelty: Pathway to violence against people / L. Merz-Perez, K. M. Heide. – New York : Altamira Press, 2004. – 208 p.
10. Taylor N. Understanding animal (ab) use: Green criminological contributions, missed opportunities and way forward / N. Taylor, A. Fitzgerald // *Theoretical Criminology*. – 2018. – Vol. 22 (3). – Pp. 402–425.
11. Zorza J. Dealing with animal abuse to alleviate family violence / J. Zorza // *Family and Intimate partner violence quarterly*. – 2010. – Vol. 2. – No. 4. – Pp. 345–358.
12. Административное право : учебник / под ред. В. М. Манохина. – М. : Юрид лит, 1977. – 542 с.

13. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ України. Загальна частина / Є. М. Моїсєєв, Ю. І. Римаренко, В. І. Олефір та ін. – Київ : КНТ, 2008. – 520 с.
14. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2017. – 432 с.
15. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князєв та ін. ; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2017. – 242 с.
16. Адміністративна юрисдикція в АПК України : навч. посіб. / [В. І. Курило, В. К. Шкарупа, О. Ю. Піддубний] ; за заг. ред. В. К. Шкарупи. – Київ : Магістр, 2008. – 688 с.
17. Адміністративне право : підручник / [Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашук, В. В. Богущький та ін.] ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. – Харків : Право, 2010. – 624 с.
18. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. – Київ : Істина, 2008. – 457 с.
19. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка. – Харків : Право, 2000. – 520 с.
20. Адміністративне право України. Академічний курс : у 2 т. / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. – Київ : Юрид. думка, 2004. – Т. 1. Загальна частина. – 584 с.
21. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтєвський, О. Кузьменко та ін. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. – 446 с.
22. Адміністративне право. Альбом схем : навч. посіб. / уклад.: Ю. П. Битяк, В. В. Зуй, В. М. Гарашук та ін. – 2-ге вид., змін. та допов. – Харків : Право, 2014. – 152 с.
23. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Глуховері. – Дніпро : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2016. – 264 с.
24. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції : навч. посіб. / авт. кол. С. Ф. Константінов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. – Київ : Центр учб. літ., 2016. – 336 с.
25. Азаров Ю. Ю. Теоретико-правові засади забезпечення громадської безпеки в умовах надзвичайних ситуацій / Ю. Ю. Азаров // Митна справа. – 2013. – Ч. 2. – Кн. 1. – № 1. – С. 330–337.

26. Алфьоров С. М. Адміністративно-правова діяльність щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ : монографія / С. М. Алфьоров. – Харків : Золота Миля, 2011. – 372 с.

27. Альтернативний звіт з оцінки ефективності державної антикорупційної політики / за заг. ред. А. В. Волошиної. – Київ, 2015. – 268 с.

28. Аргунов В. В. О понятии юрисдикции / В. В. Аргунов, А. В. Аргунов // Законодательство. – 2008. – № 11. – С. 56–65.

29. Басов А. В. Забезпечення громадської безпеки: поняття та зміст / А. В. Басов // Адміністративне право і процес. – 2012. – № 2 (2). – С. 84–91.

30. Бахрах Д. М. Административное право : учебник / Д. М. Бахрах. – М. : БЕК, 1996. 368 с.

31. Бездольний М. Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / М. Ю. Бездольний. – Харків, 2009. – 19 с.

32. Большая советская энциклопедия : в 30 т. / глав. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. энцикл., 1974. – Т. 16. – 616 с.

33. Бортняк Д. Ф. Заходи забезпечення адміністративно-деліктного провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д. Ф. Бортняк. – Київ, 2011. – 16 с.

34. Булик І. Л. Ювенальна превенція як фундаментальний напрямок діяльності органів Національної поліції України в системі адміністративного права / І. Л. Булик, С. С. Гончарук // Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2019. – С. 65–67.

35. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія / О. Ю. Бусол. – Київ : Ін Юре, 2014. – 564 с.

36. Великий енциклопедичний юридичний словник / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – Київ : Юрид. думка, 2007. – 992 с.

37. Галабурда Н. А. Діяльність міліції щодо застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Н. А. Галабурда. – Дніпропетровськ, 2011. – 20 с.

38. Голобородько Д. В. Особливості оформлення матеріалів у справах про адміністративні правопорушення за участю неповнолітньої особи : метод. рек. / Д. В. Голобородько, І. С. Кравченко. – Дніпро : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 40 с.

39. Гумін О. М. Застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення / О. М. Гумін, Є. В. Пряхін // Європейські перспективи. – 2014. – № 4. – С. 5–11.
40. Гуржій Т. О. Предмет адміністративного делікту / Т. О. Гуржій // Право України. – 2006. – № 7. С. 25–27.
41. Гусаров С. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ України : навч. посіб. / С. М. Гусаров. – Київ : Ніка Нова, 2011. – 360 с.
42. Гусаров С. М. Організаційно-правові засади адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ : монографія / С. М. Гусаров. – Харків : Золота миля, 2009. – 408 с.
43. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.
44. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування : монографія / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. Л. Федоренка. – Київ : Ліра-К ; НАДУ, 2016. – 524 с.
45. Джагупов Г. В. Деякі аспекти адміністративної відповідальності в сфері забезпечення громадської безпеки / Г. В. Джагупов // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2010. – № 6, ч. 2. – С. 183–185.
46. Дисциплінарний статут Національної поліції України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. – Харків : Майдан, 2019. – 254 с.
47. Доненко В. В. «Громадський порядок», «громадська безпека», «безпека дорожнього руху» як складові безпеки / В. В. Доненко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 4. – С. 29–37.
48. Європейська конвенція про захист домашніх тварин : від 13.11.1987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15.
49. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей : від 18.03.1986 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137.
50. Житловий кодекс Української РСР : Закон України від 30.06.1983 № 5464-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
51. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред.

В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. – 408 с.

52. Зразки протоколів про адміністративні правопорушення, складання яких підвідомче Національній поліції : практич. посіб. / Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, В. А. Глуховець та ін. – Харків : Право, 2016. – 180 с.

53. Іванцов В. О. Обмеження пересування особи як поліцейський захід: актуальні питання правореалізації / В. О. Іванцов // Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практич. конф. (м. Миколаїв, 8–10 верес. 2017 р.) / Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв : НУК, 2017. С. 36–38.

54. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : затв. Наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

55. Інструкція зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення : затв. Наказом М-ва оборони України від 18.07.2017 № 374 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0982-17>.

56. Іщенко І. В. Адміністративно-правові засади здійснення підрозділами Національної поліції України ювенальної превенції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. В. Іщенко. – Харків, 2019. – 276 с.

57. Іщук О. С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції [Електронний ресурс] / О. С. Іщук // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 419–424. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_67.pdf.

58. Калюта А. Б. Адміністративно-юрисдикційна діяльність митних органів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / А. Б. Калюта. – Харків, 2007. – 198 с.

59. Картахєнський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття : від 29.01.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_935.

60. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

61. Кодекс України про адміністративні правопорушення : наук.-практич. комент. / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. – Київ : Алєрта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 684 с.

62. Коллер Ю. С. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху : монографія / Ю. С. Коллер, А. О. Собакарь. – Київ : МП Леся, 2015. – 204 с.

63. Коломоєць Н. В. Основні напрямки взаємодії органів ювенальної превенції національної поліції України та закладів освіти / Н. В. Коломоєць // Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2019. – С. 132–133.

64. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. / В. К. Колпаков. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.

65. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков. – Київ : Юрінком Інтер, 1999. – 733 с.

66. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний процес : навч. посіб. / В. К. Колпаков, В. В. Гордєєв. – Харків : Харків юрид., 2012. – 228 с.

67. Комзюк А. Т. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / А. Т. Комзюк. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. – 78 с.

68. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / А. Т. Комзюк. – Харків, 2002. – 408 с.

69. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : від 25.06.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015.

70. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин : від 23.06.1979 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_136.

71. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення : від 03.03.1973 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129.

72. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення : від 03.03.1973 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129.

73. Конвенція про охорону біологічного різноманіття : від 05.06.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030.

74. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі : від 19.09.1979 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032.

75. Конвенція про права дитини : від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

76. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

77. Котенко Т. А. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, вчинені працівниками податкової міліції [Електронний ресурс] / Т. А. Котенко. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/44332/%CA>.

78. Котюргин С. И. Понятие, принципы и формы административно-юрисдикционной деятельности милиции : лекция / С. И. Котюргин. – Одесса, 1973. – 37 с.

79. Кривенда В. Ю. Форми і методи діяльності міліції громадської безпеки в сучасних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. Ю. Кривенда. – Київ, 2009. – 21 с.

80. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

81. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

82. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку / Д. М. Лук'янець. – Київ : Ін-т держави і права ім. В. Н. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.

83. Майстер І. П. Адміністративні корупційні правопорушення : узагальнення судової практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/78572-uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_administrativni_korupc.html.

84. Мельник М. І. Корупція : сутність, поняття, заходи протидії / М. І. Мельник. – Київ : Атіка, 2001. – 303 с.

85. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство : метод. посіб. / авт.-упоряд.: Д. Пукас, О. Калашник, О. Кочемировська, Т. Цюман ; за заг. ред. Т. Цюман. – Київ : ФОП Клименко, 2015. – 114 с.

86. Миколенко О. І Адміністративно-правове регулювання юрисдикційної діяльності адміністративних комісій в Україні :

монографія / О. І. Миколенко, В. С. Бердник. – Одеса : Фенікс, 2013. – 248 с.

87. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

88. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / за заг. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєва, В. Я. Тація, Ю. С. Шемшученко. – Київ : Ін Юре, 2003. – Т. 1: Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 1232 с.

89. Мінц М. О. Соціологія девіантної поведінки : навч. посіб. / М. О. Мінц. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 244 с.

90. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення станом на 1 вересня 2016 р. / за заг. ред. С. В. Петкова. – Київ : Центр учб. літ., 2016. – 544 с.

91. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення станом на 5 лютого 2019 р. / за заг. ред. Д. В. Журавльова. – Київ : Професіонал, 2019. – 800 с.

92. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 11-те вид., перероб. та допов. – Київ : Дакор, 2019. – 1384 с.

93. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія / Є. В. Невмержицький. – Київ : КНТ, 2008. – 368 с.

94. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні / Є. В. Невмержицький, М. І. Камлик. – Київ : Знання, 1998. – 185 с.

95. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпущко. – Київ : Аконіт, 1998. – Т. 3. – 928 с.

96. Норми і методи вимірювань вмісту оксиду вуглецю та вуглеводнів у відпрацьованих газах автомобілів з двигунами, що працюють на бензині або газовому паливі : ДСТУ 4277:2004 [Електронний ресурс]. – [Чинний з 31.12.2004]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2004. – 8 с. – Режим доступу: http://ksv.do.am/GOST/DSTY_ALL/DSTY1/dsty_4277-2004.pdf.

97. Норми і методи вимірювань димності відпрацьованих газів автомобілів з дизелями або газодизелями : ДСТУ 4276:2004 [Електронний ресурс]. – [Чинний з 31.12.2004]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2004. – 14 с. – Режим доступу: <http://techogladnakyivskii.km.ua/zakony/4.pdf>.

98. Ольховський Є. Б. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Є. Б. Ольховський. – Харків, 2004. – 12 с.

99. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

100. Остапенко О. І. Кваліфікація адміністративних правопорушень : навч.-практ. посіб. / О. І. Остапенко. – Львів : Вид. ЛІВС при Укр. акад. внутр. справ, 2000. – 173 с.

101. Павлюк Н. В. Використання тактичних прийомів допиту неповнолітніх, спрямованих на нейтралізацію фантазування / Н. В. Павлюк // Криміналістика ХХІ сторіччя : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25–26 листоп. 2010 р.) / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України. – Харків : Право, 2010. – С. 427–430.

102. Панова О. О. Забезпечення публічної безпеки в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / О. О. Панова. – Харків : Панов, 2018. – 510 с.

103. Парменов С. А. Проблема кваліфікації об'єкта адміністративного правонарушення / С. А. Парменов // Управление в социальных и экономических системах : материалы ХХІІ междунар. науч.-практ. конф. (г. Минск, 17 мая 2013 г.) / редкол.: Н. В. Суша, В. В. Гедранович, Ю. И. Енин и др. ; Минск. ин-т управления. – Минск : Изд-во МИУ, 2013. – С. 121–123.

104. Пахомов І. М. Радянське адміністративне право. Особлива частина : підручник / І. М. Пахомов, М. І. Андріанов, Є. В. Додін. – Київ : Вища шк., 1971. – 302 с.

105. Подоляка А. М. Громадський порядок: сутність, поняття та форми забезпечення / А. М. Подоляка // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2009. – № 2. – С. 54–60.

106. Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України : затв. Наказом МВС України від 07.11.2018 № 893 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18>.

107. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський (керівник) та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.

108. Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України : затв. Наказом МВС України від 07.11.2018 № 893 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18>.

109. Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : затв. Наказом МВС України від 15.11.2017

№ 930 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17>.

110. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту / [В. Б. Авер'янов, М. А. Бояринцева, І. А. Кресіна, Д. М. Лук'янець та ін.]; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Київ : Наук. думка, 2007. – 586 с.

111. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.

112. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту населення від впливу шуму : Закон України від 03.06.2004 № 1745-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1745-15>.

113. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за паркування, зупинку, стоянку транспортних засобів на місцях, призначених для осіб з інвалідністю : Закон України від 22.06.2017 № 2109-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-19>.

114. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-вр>.

115. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

116. Про дорожній рух : Закон України від 30.06.1993 № 3353-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>.

117. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.

118. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

119. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

120. Про затвердження зразків та описів печатки і таблички (вивіски) міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 857 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/857-2011-п>.

121. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

122. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : Наказ МВС України від 23.05.2017 № 440 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17>.

123. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

124. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

125. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>.

126. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : Наказ МВС України від 13.01.2020 № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20>.

127. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

128. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції :Наказ МВС України та МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15>.

129. Про затвердження Інструкції про порядок оформлення в Службі безпеки України матеріалів про адміністративні правопорушення : Наказ Центрального управління Служби безпеки України від 22.03.2017 № 173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0506-17>.

130. Про затвердження Інструкції про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України : Наказ М-ва палива та енергетики України, М-ва економіки України, М-ва транспорту та зв'язку України, Держ. комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 20.05.2008 № 281/171/578/155 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0805-08>.

131. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ М-ва юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

132. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивою та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.2015 № 1000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2015-п>.

133. Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад, посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою, посад професіоналів у галузі охорони

здоров'я та посад фахівців у галузі охорони здоров'я з у закладах охорони здоров'я : Наказ МОЗ України від 28.10.2002 № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02>.

134. Про затвердження Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів : Наказ М-ва юстиції України від 12.04.2012 № 578/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12>.

135. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : Постанова Правління Нац. банку України від 29.12.2017 № 148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>.

136. Про затвердження Положення про Єдиний електронний всеукраїнський реєстр спортивних споруд : Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 22.04.2009 № 1319 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1142-09>.

137. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п>.

138. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.

139. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : Наказ МВС України від 08.02.2019 № 100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE33194.html.

140. Про затвердження Порядку ведення обліку дітей дошкільного, шкільного віку та учнів : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 684 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2017-п>.

141. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п>.

142. Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-п>.

143. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : Наказ М-ва соц. політики України, МВС України від 13.03.2019 № 369/180 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>.

144. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : Наказ МВС України від 15.11.2017 № 930 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17>.

145. Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1086 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-п>.

146. Про затвердження Порядку тимчасового затримання інспекторами з паркування транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 № 990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990-2018-п>.

147. Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1102 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-п>.

148. Про затвердження Правил паркування транспортних засобів : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1342 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1342-2009-п>.

149. Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства : Наказ М-ва економіки з питань європейської інтеграції України від 24.07.2002 № 219 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-02>.

150. Про затвердження Правил розміщення та обладнання зупинок міського електро- та автомобільного транспорту : Наказ

Держ. комітету України по житлово-комунальному господарству від 15.05.1995 № 21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0160-95>.

151. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : Наказ МОЗ України від 01.08.2000 № 188 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>.

152. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

153. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20.11.2003 № 1296-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>.

154. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.

155. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів і зловживанню ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-вр>.

156. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення : Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>.

157. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.

158. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.

159. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

160. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>.

161. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

162. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 № 3814-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>.

163. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

164. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : Закон України від 08.07.2011 № 3673-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3673-17>.

165. Про Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні : Указ Президента України від 10.06.1993 № 198/93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198/93>.

166. Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-p>.

167. Про право власності на окремі види майна : Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>.

168. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.

169. Про проведення експертизи цінності документів : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 № 1004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1004-2007-p>.

170. Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : Наказ МВС України від 07.11.2018 № 893 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18>.

171. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05.02.1993 № 2998-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.

172. Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-vr>.

173. Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції : Постанова Кабінету Міністрів України від

18.03.2015 № 118 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2015-p>.

174. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

175. Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам в системі державної служби України (організаційно-правовий аспект) : дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.03 / О. Я. Прохоренко. – Київ, 2004. – 206 с.

176. Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам у системі державної служби України (організаційно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.03 / О. Я. Прохоренко. – Київ, 2004. – 20 с.

177. Романенко Є. Р. Робота підрозділу ювенальної превенції в Україні / Є. Р. Романенко // Сучасна європейська поліцейська та можливості її використання в діяльності національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2019. – С. 214–215.

178. Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР / Н. Г. Салищева. – М. : Юрид. лит., 1964. – 158 с.

179. Середа В. В. Адміністративне право : навч. посіб. / В. В. Середа, З. Р. Кісіль, Р. В. Кісіль. – Львів : ЛьвДУВС, 2014. – 520 с.

180. Словарь иностранных слов / под общ. ред. И. В. Лехина, С. М. Локшиной, Ф. Н. Петрова. – М. : Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1954. – 805 с.

181. Словник української мови : в 11 т. / за заг. ред. І. К. Білодіда. – Київ : Наук. думка, 1971. – Т. 2. – 552 с.

182. Словник української мови : в 11 т. / за заг. ред. І. К. Білодіда. – Київ : Наук. думка, 1977. – Т. 8. – 928 с.

183. Солонар А. В. Окремі аспекти розкриття змісту поняття «повноваження» / А. В. Солонар // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 253–256.

184. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди : ДБН В.2.2-13-2003 [Електронний ресурс]. – [Чинні від 2004-03-01]. – Київ : Держ. комітет України з будівництва та архітектури, 2004. – 105 с. – Режим доступу: <http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-14>.

185. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О. А. Банчука. – Київ : Москаленко О. М., 2013. – 588 с.

186. Ткаченко О. В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. В. Ткаченко. – Київ, 2008. – 208 с.
187. Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів : від 16.06.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_934.
188. Угода про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав : від 20.11.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_m65.
189. Ульянов О. І. Адміністративно-правовий захист міліцією прав громадян у сфері громадського порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. І. Ульянов. – Одеса, 2002. – 180 с.
190. Фатхутдінова О. В. Принципи юридичного процесу / О. В. Фатхутдінова // Держава і право. – 2000. – Вип. 5. – С. 19–24.
191. Філософський словарь / под ред. А. М. Агапова. – М. : Сов. енцикл., 1983. – 631 с.
192. Філософський словарь / под ред. И. Т. Фролова. – [6-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Политиздат, 1991. – 719 с.
193. Філософський енциклопедический словарь / сост.: С. С. Аверницев, Л. Ф. Ильичев, С. М. Ковалев, Н. М. Ланда. – М. : Сов. энцикл., 1989. – 815 с.
194. Хаманева Н. Ю. Защита прав граждан в сфере исполнительной власти / Н. Ю. Хаманева. – М. : Ин-т государства и права РАН, 1997. – 214 с.
195. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
196. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
197. Чернецький О. Л. Правове регулювання адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О. Л. Чернецький. – Харків, 2007. – 205 с.
198. Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія / К. О. Чишко. – Харків : У справі, 2017. – 223 с.
199. Шатрава С. О. Місце та особливості функціонування органів Національної поліції України в системі суб'єктів протидії корупції / С. О. Шатрава // Visegrad Journal on Human Rights. – 2016. – № 4/1. – С. 222–226.

200. Шатрава С. О. Теорія і практика запобігання корупції в органах Національної поліції України: адміністративно-правове дослідження : монографія / С. О. Шатрава. – Харків : Діса плюс, 2016. – 455 с.

201. Шатрава С. О. Юрисдикційні та контрольно-наглядові повноваження органів внутрішніх справ: поняття, сутність та мінімізація корупційних ризиків під час їх здійснення / С. О. Шатрава // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія «Юриспруденція». – 2015. – Вип. 17. – Т. 1. – С. 87–89.

202. Шильник В. Ю. Адміністративні юрисдикційні провадження та їх здійснення органами внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. Ю. Шильник. – Харків, 2004. – 198 с.

203. Юридический энциклопедический словарь / глав. ред. А. Я. Сухарев ; редкол.: М. М. Богуславский и др. – [2-е изд., доп.]. – М. : Сов. энцикл., 1987. – 418 с.

204. Юридична енциклопедія / за заг. ред. В. П. Нагребельного. – Київ : УРЕ ім. М. Бажана, 1998. – 800 с.

205. Явич Л. С. Общая теория права / Л. С. Явич. – Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1976. – 287 с.

206. Як поводитись із дитиною при затриманні: інформація для поліцейських / Д. О. Кобзін, Т. І. Бугаєць, Н. М. Строева та ін. – Київ : Волонтер, 2019. – 14 с.

207. Яковлев Г. С. Аппарат управления: принципы организации / Г. С. Яковлев. – М. : Юрид. лит., 1974. – 231 с.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПІДВІДОМЧІ ОРГАНАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

- адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою *120–123*
- адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення *103–104*
- адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, у сфері послуг, галузі фінансів і підприємницькій діяльності *123–125*
- адміністративні правопорушення в сільському господарстві *108–109*
- адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку *109–113*
- адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини *104–108*
- адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління *125–130*
- адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку *113–120*
- жорстоке поводження з тваринами *105*
- ознаки адміністративних правопорушень *102*
- перелік *102*

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

- адміністративна юрисдикція *21*
- адміністративне правопорушення (проступок) *22*
- визначення *25*
- дисциплінарне провадження *40*
- зміст *25*
- місце органів Національної поліції в системі суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності *18–19*
- ознаки *24*
- підвідомчість *23*
- призначення *21–22*
- провадження за скаргами громадян *45*

- спрощене адміністративне провадження у справі про правопорушення 37
- суб'єкти 14–15
- учинення процесуальних юрисдикційних дій 27
- форми 27
- юрисдикція 19–20

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

- адміністративно-правова кваліфікації 361
- особиста безпека 357
- процедура адміністративно-правової кваліфікації 364
- публічна безпека 355–356
- публічний порядок 351–352

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

- адміністративне затримання 140
- вилучення речей і документів 147–148
- відсторонення осіб від керування транспортними засобами 155–160
- доставлення порушника 137
- мета 135
- огляд речей 146
- органи та посадові особи, які можуть проводити адміністративне затримання 141–143
- особи, що можуть здійснювати доставлення 138
- особистий огляд 146
- особливості 136–137
- перелік 135–136
- підстави застосування 135
- привід 160
- протокол про адміністративне затримання 143
- строки адміністративного затримання 144–145
- тимчасове вилучення посвідчення водія 149–150
- тимчасове затримання транспортних засобів інспекторами з паркування 153–154
- тимчасове затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції 150–151

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН

- аналіз звернень громадян 194–195

- дублетні звернення 172
- заява (клопотання) 46, 170
- електронні звернення 172
- елементи роботи зі зверненнями громадян 169–170
- масові звернення 172
- неодноразові звернення 172
- облік 177
- особистий прийом громадян 181
- первинні звернення 171
- повторні звернення 171
- попередній розгляд звернень громадян 174
- приймальня громадян 181–182
- пропозиція (зауваження) 46, 170
- скарга 46, 170–171
- скарга на дії чи рішення органу (підрозділу) поліції або їх посадових осіб 191
- терміни розгляду та вирішення 187–188

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ

- види заходів примусу 64
- види превентивних заходів 62–63
- заходи примусу 63
- ознаки поліцейського заходу 58–59
- поліцейський захід 58
- превентивні поліцейські заходи 61
- спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу 64
- фізичний вплив 64

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПІДВІДОМЧІ ОРГАНАМ ПОЛІЦІЇ

- адміністративно–процесуальна стадія 85
- визначення 74
- виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення 95–96
- завдання 39, 76
- зміст 74
- обставини, що виключають провадження у справ 78–79
- оскарження та опротестування постанови у справі 94
- презумпція невинуватості 84
- принципи 81–83
- протокол про адміністративне правопорушення 86, 87

- розгляд справ про адміністративні правопорушення й винесення постанови 89
- стадії 39, 86

ПРОТИДІЯ ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ ІЗ ТВАРИНАМИ

- алгоритм дій поліцейського 267–268
- вимоги щодо утримання домашніх тварин 161–162
- жорстоке поводження з тваринами 262, 284
- нацькування тварини одна на одну чи інших тварин 275
- підстава для порушення адміністративної справи про вчинення жорстокого поводження з тваринами 266
- поширення матеріалів із закликами до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами 275
- правове регулювання запобігання та протидії жорстокому поводженню із тваринами 159
- привод для порушення адміністративної справи про вчинення жорстокого поводження із тваринами 266
- публічні заклики до вчинення діянь, що містять ознаки жорстокого поводження із тваринами 275
- способи вчинення жорстокого поводження із твариною 276

СЛУЖБОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

- висновок службового розслідування 305–309
- відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) 304–305
- дисциплінарний проступок 287
- дисциплінарні комісії 291
- підстави проведення службового розслідування 289–290
- службове розслідування 287, 288
- строки проведення службового розслідування 299–300

ЮВЕНАЛЬНА ПРЕВЕНЦІЯ

- встановлення місцезнаходження дитини, що зникла без вісті 242
- завдання підрозділів ювенальної превенції 229–230
- запобігання домашньому насильству 243–244
- заходи індивідуальної профілактики з дітьми 236–237
- обліково-профілактична справа 239–240
- підстави зняття дитини з профілактичного обліку 241–242
- повноваження підрозділів ювенальної превенції 231–233
- профілактичний облік 238–239

А31 **Адміністративно-юрисдикційна** діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової ; [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава, К. Л. Бугайчук та ін. ; передм. О. І. Безпалової] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – 468 с.

ISBN 978-966-610-242-6

У навчальному посібнику висвітлено основні положення законодавства України, що регулює адміністративно-юрисдикційну діяльність Національної поліції України.

Навчальний посібник буде корисним курсантам, слухачам магістратури, ад'юнктам, аспірантам, докторантам, викладачам закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, в яких здійснюється підготовка кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції, працівникам органів та підрозділів Національної поліції.

УДК 351.741(477)(075.8)

Приклад посилання на видання (в цілому) згідно з міжнародними стандартами: Bezpalova O. I. (ed.). 2020. Administrative and Jurisdictional Activity of the National Police of Ukraine [Administratyvno-yurysdyktsiina diialnist Natsionalnoi politsii Ukrainy]. Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav.

Навчальне видання
БЕЗПАЛОВА Ольга Ігорівна
ДЖАФАРОВА Олена В'ячеславна
ШАТРАВА Сергій Олександрович та ін.

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Редагування: *Г. Я. Ступницька, С. С. Тарасова*
Внесення правок: *Сологуб К. О.*
Комп'ютерне верстання: *А. О. Зозуля*

Підпис. до друку 18.01.2021. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 27,3.
Обл.-вид. арк. 24,97. Тираж 150 пр. Зам. № 2020-29.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.